АНТИКОМУНИЗМЪТ В ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКА БЪЛГАРИЯ

АНТИКОМУНИЗМЪТ
В ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКА БЪЛГАРИЯ

Български аграрно-промишлен съюз
София 2018

Съставители: Васил Проданов
Ангел Димов;
Нено Димов

Български аграрно-промишлен съюз
София 2018 г.
ISBN 978-619-90372-4-9

Доклади, изнесени на научната конференция,
състояла се на 7 юли 2017 г.
в Руски културно-информационен център,
гр. София

СЪДЪРЖАНИЕ

ОТКРИВАНЕ
Проф. д.и.н. Ангел Димов 9

СЪЩНОСТ И ТИПОЛОГИЯ НА АНТИКОМУНИЗМИТЕ
Проф. д.ф.н. Васил Проданов 11

КЛАСОВАТА ОСНОВА НА КОМУНИЗМА И АНТИКОМУНИЗМА
Проф. дикн Ангел Димов 46

АНТИКОМУНИЗЪМ, АНТИСОЦИАЛИЗЪМ, ФАШИЗЪМ, ТОТАЛИТАРИЗЪМ
Доц. д-р Мария Пиргова 68

ОСОБЕНОСТИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ В ИСТОРИЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Проф. д.и.н. Андрей Пантев 85

АНТИКОМУНИЗМЪТ В СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ
проф., дфн, д-р ист. Нако Стефанов 92

АНТИКОМУНИЗМЪТ И САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО НА ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКИТЕ ЕЛИТИ
Доц. д-р Андрей Бунджулов, 102

ЛЕВИЯТ АНТИКОМУНИЗЪМ
Панко Анчев 123

ОПИТИ ЗА ИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНЕ НА АНТИКОМУНИЗМА В БЪЛГАРИЯ СЛЕД 10 НОЕМВРИ 1989 Г. И ТЕХНИТЕ РЕЗУЛТАТИ
Проф. д-р Искра Баева 137

СПЕЦИФИЧНИ АСПЕКТИ НА БЪЛГАРСКИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ
Проф. д-р Дончо Конакчиев 159

АНТИКОМУНИСТИЧЕСКИТЕ ЧИСТКИ В БЪЛГАРСКОТО МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ
Георги Димитров 168

ОТ АНТИКОМУНИЗЪМ КЪМ АНТИБЪЛГАРИЗЪМ
Проф. д-р по философия, д.ик.н Бончо Асенов 181

АНТИКОМУНИЗМЪТ И ДОСИЕТАТА НА ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ
Тодор Ников 197

ПЕРИОДЪТ НА АНТИФАШИСТКАТА СЪПРОТИВА (1941-1944 г.) В КРИВОТО ОГЛЕДАЛО НА БЪЛГАРСКИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ
Доц. д.р Владимир Царевски 213

КУЛТУРНИ ВАРИАЦИИ НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ АНТИКОМУНИЗЪМ
проф. д.пс.н. Людмил Георгиев 225

АНТИКОМУНИЗМЪТ И НИХИЛИЗМЪТ КЪМ БЪЛГАРСКАТА ФИЛОСОФСКА ИСТОРИЯ
Проф. д.ф.н. Димитър Цацов 235

ПОЕТИКАТА НА СЪВРЕМЕННИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ
Проф., д.с.н. Максим Мизов 256

АНТИКОМУНИЗМЪТ СПРЯМО КОНСТИТУЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Д-р по история Радко Хаджиев 285

УСЛОВИЯ ЗА ЗАСИЛВАНЕ НА АНТИКОМУНИСТИЧЕСКАТА ПРОПАГАНДА
Евгений Унанов 299

ЗА НИЩО НЯМА ДА СЕ ПОКАЯ, НИЩО НЯМА ДА

ЗАБРАВЯ И НА НИКОГО НЯМА ДА ПРОСТЯ
Проф. Евгений Гиндев 307

ВЪЗРАЖДАНЕТО НА КОМУНИСТИЧЕСКАТА ИДЕЯ В 21 ВЕК
Петър Волгин 311

ОТКРИВАНЕ

Проф. д.и.н. Ангел Димов

Уважаеми колеги,

Другарки и другари,

От името на членовете на организационния комитет ви благодаря за участието в настоящата научна конференция. Отрадно е, че на нея присъстват най-добрите и останали верни на нашия народ български интелектуалци.

Присъстват и скъпите гости: представителят на Посолството на Руската федерация в България Максим Знаменский; зам. председателят на Народното събрание на Република България Валери Жаблянов. Тук е домакинът на Руският културно-информационен център (РКИЦ) д-р Константин Пеев.

Първоначално се предвиждаше да бъдат представени няколко доклада, по които да се води дискусия. Но бях приятно изненадан, че са дадени заявки за доклади от много наши изтъкнати учени.

Моят доклад е озаглавен: **„Класовата основа на комунизма и антикомунизма".** Засега няма да го представям, за да дам предимство на пожелалите да говорят колеги.

Давам думата на нашия уважаван член-кореспондент на БАН, проф. дфн Васил Проданов.

СЪЩНОСТ И ТИПОЛОГИЯ НА АНТИКОМУНИЗМИТЕ

Проф. д.ф.н. Васил Проданов

1. Същност, функции, инструменти на антикомунизма

Антикомунизмът е свързан с факта, че по принцип комунизмът е отрицание на капитализма, отиване отвъд капитализма. Затова и капитализмът създава много мощни идеологически и политически инструменти за противопоставянето, дискредитирането, маргинализирането, санкцията на онези, които се разглеждат като опасност за него. Основна функция на антикомунизма е защитата на капитализма, смазване на опитите той да бъде делегитимиран и да се отиде по посока на общество отвъд капитализма.

Затова от самата им поява идеите и привържениците на комунизма са били обект на нападки, противопоставяния, ограничения. Това се наблюдава и във времената, когато той, благодарение на Маркс и марксизма, се развива като теория и се превръща в организирано политическо движение през XIX век. Има обаче няколко кризисни ситуации през XX век до 1989 г., предизвикващи вълни на антикомунизма.

Първата вълна е по време на Първата световна война и кризата, довела както до Октомврийската революция в Русия, така и до серия въстания в Европа с антикапиталистически характер. На този етап се изостря разделението между комунисти и социалдемократи, при което социалдемократите поемат функциите по защита

на капитализма и това изостря отношенията им с комунистите. В Русия воюват меншевики и болшевики. Германските социалдемократи се сблъскват с болшевиките във връзка с революцията в Русия и Ленин пише през 1918 г. „Пролетарската революция и ренегатът Кауцки“. Социалдемократът Фридрих Еберт е министър-председател в Германия, когато са убити ориентиращите се към революция привърженици на комунистическото крило Роза Люксенбург и Карл Либкнехт. В България имаме Септемврийското въстание и „белият терор“ през 1925 г., за който Антон Страшимиров пише „Клаха народа си, както турчин не го е клал!“.

Втората вълна на антикомунизъм е свързана с голямата икономическа криза през 1929-1933 г., довела до възхода на фашизма в Европа, който като екстремна форма на кризисен капитализъм смазва и социалдемократи, и комунисти, приемайки екстремно антикомунистически версии. Лайпцигският процес е в много отношения началото на тази екстремизация, при което антикомунизмът се съчетава с антисемитизъм и расизъм. Огромната част от комунистите участват в антифашистката борба и много от тях умират по лагери и на бойни полета.

Третата вълна на антикомунизъм е след Втората световна война, когато се създава световната социалистическа система около СССР и капитализмът от капиталистическия център, начело със САЩ, започва битка спрямо нея. Можем да наречем този етап маккартистки и геополитически, защото е свързан с противопоставянето между САЩ и СССР, между двете системи – на капитализма с хегемон САЩ и останалите държави на капиталистическия център, от една страна, и от друга страна, на държави от полупериферията, създали съветски тип държавен социализъм, чрез който се опитват да прео-

долеят изоставането си от държавите от капиталистическия център и очакват, когато станат икономически по-развити от тях, да стигнат до един по-висш посткапиталистически стадий на историческо развитие на човечеството. Антикомунизмът е неотделим от Студената война след 1945 г. На този етап той има защитни функции за САЩ и Запада срещу заплахата, която те виждат в СССР и източно-европейския социализъм. Приема екстремни форми през 50-те години, но докладът на Хрушчов на XX конгрес е тежък удар върху западната левица и след 1956 г. Комунистическата партия на САЩ е напусната от десетки хиляди разочаровани свои членове. В международните отношения през 60-те и 70-те години има елементи на отслабване на противопоставянето, така нар. „разведряване". През 80-те години с възхода на неолибералния капитализъм отново има изостряне на студената война с много нови инструменти срещу СССР и този тип антикомунизъм успява да доведе до делигимацията и разрушаване на източноевропейския социализъм.

В спокойни и мирни времена, когато няма криза на капитализма, това противопоставяне може да бъде в помеки форми, но в кризисни времена или при опитите да се разруши система, която е изглеждала алтернативна на капитализма, антикомунизмът може да вземе много по-крайни и екстремни варианти.

Именно това наблюдаваме в условията на разрушаване на предходния социализъм след 1989 г. и опитите по всякакъв начин той да бъде компрометиран, отхвърлен завинаги. Огромно количество външни и вътрешни фактори и сили се оказват заинтересовани от това, но тези, които най-агресивно външно почват да го правят, са политическите сили и идеолози, най-радикални привърженици на реставрацията на капитализма. За

тази цел специално се изработва антикомунистически дискурс, който има диаболизиращи и стигматизиращи значения. Може да не си член на комунистическа партия или може да не си бил член на БКП, а да си системен социалдемократ, но да бъдеш обект на антикомунистическа агресия за това, че се опитваш по някакъв начин да обуздаеш капитализма, предлагаш му някакви ограничения – нещо, с което непрекъснато се сблъскват представителите на БСП.

Това, което отличава антикомуниста и антикомунистическите сили е, че те не разглеждат себе си просто като различни или дори противници на онзи или онези, които характеризират като комунисти, а за тях те са врагове, които трябва да бъдат унищожени, макар и с различни средства – в едни случаи физически, в други политически и юридически, в трети – социално, икономически, морално. Антикомунистът употребява думите комунист и комунизъм като стигматизиращ дискурс, за него те са свързани с образа на врага. Врагът е обяснение на всичко лошо, ставащо край нас, така както за вярващия християнин всички злини са от дявола. Той е въплъщение на злото, което трябва да бъде обявено за престъпно, забранено и унищожено.

В условията на радикална промяна на геополитическата ситуация след 1989 г., когато първите съветски партийни и държавни ръководители изоставят и предават бившите социалистически страни и СССР е разрушен, възходът на антикомунизма в България има **две основни функции**.

Първата е на легитимация на смяната на собствеността, прехвърлянето ѝ в частни ръце и налагане на капитализма. Антикомунизмът трябва тотално да стигматизира предходния период, за да може без препятствия да се извърши реставрацията на капитали-

зма. Антикомунистите са ударното ядро, инструмент за реставрацията на капитализма чрез тотално отрицание на всичко станало в предходния период. Тяхната роля, независимо дали някои от тях я съзнават по време на реставрацията на капитализма, е да маргинализират всички, които може да се противопоставят на това, да ги заклеймят, да ги изхвърлят от каквито и да е позиции в държавни институции и заменят с хора, които безропотно ще извършват реставрацията, ще възпрепятстват опити за съпротива срещу нея. И когато по времето (1995-1996 г.) на Жан Виденов се прави опит да се задържи този процес, му бива организирана антикомунистическа цветна революция, за да може да дойдат открито антикомунистически сили, които да извършат незабавно реставрацията чрез прехвърляне на гигантската държавна собственост в частни ръце. Повечето от хората, скачащи по площада с викове „кой не скача е червен", така и не осъзнават, че тяхната функция е да ускорят приватизационнния грабеж на държавната и колективната собственост и да се стигне до бедствена реставрация на капитализма. В тяхното съзнание е имплантирана идеологемата, че така те вървят към „демокрация".

Втората основна функция на пещерния антикомунизъм по време на реставрацията на капитализма е политическа. Той трябва да легитимира новите политически сили, които извършат това. Така във Великото народно събрание след като БСП е победила на изборите и бави реставрацията на капитализма, ще се появи групата на 39-те, на радикалните реставратори, с радикално антикомунистически език, която ще отхвърли колебанията на останалите в СДС в това отношение и ще стане политически инструмент за тази цел. При това антикомунизмът има и функцията да изчисти техните

биографии, да скрие, че голямата част от тях са приемали социализма преди и да ги легитимира както пред външните сили, които очакват и искат тази реставрация, така и пред населението в страната.

2. Перестройката, делегитимацията на системата, геополитическият разпад и отказът на комунистическите партии от комунизма

Отказът от идеята за комунизма като първа стъпка към легитимацията на реставрацията на капитализма стана по време на перестройката от бившите комунистически партии и на първо място от КПСС. Михаил Горбачов става генерален секретар на ЦК на КПСС през 1985 г. През 1986 г. партията стига най-големия си членски състав от 19 млн. души или близо 10 % от възрастното население. След това Горбачов организира разпадните й процеси. Някъде около 1987 г. спира да споменава за движение към комунизъм, а говори за социализъм, който свързва с демокрацията изобщо, както прави това традиционната социалдемокрация. Отказва се от предходната интернационална солидарност и поставя отношенията с бившите социалистически страни на пазарна основа. На 14 март 1990 г. внася промяна в Конституцията на СССР, с която се изключва членът за ръководната роля на КПСС и се разрешава създаването на други политически партии. В редовете на КПСС нарастват дезориентацията, идейният разпад, моралното отчуждение, отказът от партийно членство. На 1 юли 1991 г. КПСС има около 15 милиона членове, над 4 милиона вече са я напуснали или са били прогонени. Така се стига до 23 август 1991 г., когато Борис Елцин използва опита за преврат и издава указ за забрана на КПСС и на нейните структури, потвърден и от освободения на 28 август Михаил Горбачов. Двама представители на най-

висшата номенклатура забраняват собствената си партия, забраняват най-голямата комунистическа партия в света след ККП, задавала през XX век посоката на световното развитие. Нейното имущество е конфискувано, зданията на партийните организации са запечатани. За шест години се изминава пътят от призиви за „завръщане по ленинския път“ и истинския комунизъм към отказа от комунизма и движение към демократически социализъм, а от там към забрана на КПСС от страна на нейните лидери. Така най-видните антикомунисти в историята по същество се оказват Борис Елцин и Михаил Горбачов, защото забраняват най-голямата и стара комунистическа партия в Европа, променила историята на XX век.

Независимо от това в Русия са запазени редица от имената и символите, свързани с времето на социализма, включително и мавзолея на Ленин. В постсъветското пространство обаче има територии, в които антикомунизмът приема крайни форми и води до заличаване на всичко, което е свързано със съветската история. Така е в балтийските републики, но особено крайни са тези форми в Украйна след извършения през 2014 г. държавен преврат (известен като Майдана) и приемането на специално законодателство за заличаване на всичко, което е било свързано с времето на Съветския съюз. Премахнати са всичките 1320 статуи на Ленин, разположени в различни селища, градове и райони на Украйна. Заедно с тях са унищожени останалите 1069 други паметници от съветско време. През 2015 г. по инициатива на президента Порошенко е приет специален закон за премахването на всички имена от съветско време на улици, градове, селища и други обекти.[1] Разгърната е антикомунистическа истерия, издигането на паметни-

1 Wilford, Greg. Ukraine has removed all 1,320 statues of Lenin, In: Independent, August 20, 2017

ци и кръщаването на улици на Степан Бандера и хора, свързани с антисъветското и пронацистко минало.

В останалата част на Източна Европа от 1989 г. насам комунистическите партии на бившите социалистически страни се отказват от идеята за комунизма и се саморазпускат. БКП, която за разлика от другите партии е най-малко кризисна и в страна, в която няма дисиденти, а само перестройчици под влияние на горбачовистката перестройка, не се саморазпуска, но в новата геополитическа ситуация също се отказва от идеята за комунизма няколко месеца след свалянето на Тодор Живков. В началото на 1990 г. на 14-тия извънреден конгрес ръководството на БКП се обявява за промяна на ценностната система на партията, обновление в духа на плурализма и демокрацията и възприемане на демократичния социализъм като основна идеология. Конгресът приема „Манифест за демократичен социализъм“ и нов устав. Целта на партията се вижда вече не в комунизма, а в „демократичния социализъм“ на западноевропейските социалдемократически партии. На 3 април 1990 г. се сменя чрез вътрешнопартиен референдум името на партията, тъй като идеята за движение към комунизма не присъства повече в нейната програма. Вместо това имаме идеята за „демократичен социализъм“, което предполага, че нейната цял трябва да бъде общество от рода на тези в Западна Европа, където има силни социалдемократически партии, но и капитализъм. Затова се издига и лозунгът за „път към Европа“, т.е. за преход от модел на бъдещето задаван 45 години от КПСС, т.е. комунизма към модел на бъдещето на западноевропейските социалдемократически партии, свързан не с отношенията на собственост и класовите отношения, а с ценности като свобода, справедливост, солидарност. В Европа обаче основната част от собствеността е частна,

което означава приватизация – цел, която идеологически е маскирана чрез дискурса „преход към демокрация и пазарна икономика“.

В контекста на геополитическите промени БСП се отнася силно критично към времето, когато партията е говорила за комунизъм и водела към комунизъм, обвинява предходните си лидери, че са пренебрегвали „демокрацията“, приема „Декларация за отговорността и вината“ и се отказва от идеята за комунизма и целият дискурс за класите, класовата борба, експлоатацията, обществено-икономическите формации, свързан с нея. Отказва се от идеята за колективизация на собствеността и приема конституция, в която частната собственост е обявена за неприкосновена, но държавната и колективната не е такава.

Вътре в самата БСП обаче има голямо количество хора, които не могат да си представят един неограничен капитализъм, искат социална държава и социална икономика, което непрекъснато ще предизвиква спрямо нея агресивни атаки с пещерна антикомунистическа реторика. Затова и крайната антикомунистическа десница отказва да подпише новата конституция и усилва своята антикомунистическа агресия, защото се легитимира като иска „шокова приватизация“, незабавна реставрация на капитализма.

За тази цел се използват няколко основни инструмента:

- антикомунистическа промяна в символната среда – смяна на имена на улици, селища, различни обекти, разрушаване и оскверняване на паметници, талибанско взривяване на мавзолея;

- налагане на съответен антикомунистически дискурс, в който радикално се сменят термините на описание на ставащото след победата на финансовата олигар-

хия в „студената война“;

- закриване на всички структури, които по някакъв начин могат да подкрепят или напомнят предходния социализъм;

- масови политически чистки на антикомунистическа основа;

- приватизация на собствеността.

3. Формирането на антикомунистическия дискурс като идеологически инструмент за легитимация на противопоставящите се на БСП сили и на реставрацията на капитализма

Какво е характерно за идеологическия дискурс, чрез който се налага пещерният антикомунизъм и стигматизира предходният социализъм, за да може да се реализира без съпротива процесът на реставрация на капитализма?

Първо. Преди 1989 г. за комунистическо в социалистическите страни се смята общество на далечното бъдеще, което е цел на страните в Източна Европа, в които има „реален социализъм“, но не и комунизъм. Фундаментална манипулация на антикомунистическия дискурс е, че антикомунистите започват да наричат „комунистическо“ обществото до 1989 г. и то даже не до 1989 г., а извеждайки на преден план ранния му период на развитие, когато се извършва преход от капитализъм към социализъм и това неизбежно е свързано със серия от принудителни мерки, официално свързвани с идеята за диктатурата на пролетариата. За тази цел манипулативно се пренаписва историята, при което характеристики от началния период след 9 септември 1944 г., когато има стихийно отмъщение на близки на тези, на които са носени на кол главите на партизаните и разчистване на лични сметки, са раздути в огромни размери и се пре-

насят като вина на „комунизма“ и на „комунистите“ Така това, което по-рано е било „преход към социализъм“, сега в антикомунистическия дискурс е комунизмът изобщо.

Второ. Понятието за комунизъм манипулативно се идентифицира с понятието за фашизъм чрез създаване на по-общата категория „тоталитаризъм“. Така върху него се пренасят негативните конотации, идващи от фашизма, като вместо да се каже, че се извършва „преход от социализъм към капитализъм“ или „реставрация на капитализма“, се обявява, че се прави „преход от тоталитаризъм към демокрация“. Новопокръстените антикомунистически сили и съответните партии в Източна Европа, особено тези от балтийските страни и Полша, се опитаха в рамките на ЕС да наложат тази манипулация като утвърдят 23 август като „Европейски ден за памет на жертвите на тоталитарните режими“.

Трето. Ако миналото, в което собствеността е обобществена, е сатанизирано дискурсивно чрез термини като „тоталитаризъм“, то бъдещето е скрито и избелено, представено в позитивна форма, тъй като при него капитализмът е скрит зад маската на дискурса за „демокрацията“. Ценностно светът се оказва движение от страшното „комунистическо минало“ към светлото „демократично бъдеще“, представляващо най-доброто състояние на човечеството, своеобразен „край на историята“, тъй като нещо по-добро не може да бъде измислено. Източноевропейският социализъм се обявява, че е бил (а) “глуха улица в световната история“; (б) “изкуствено”, а не „естествено развитие“, поради което и характеризиращо се с насилие и „несвобода“. “Светлото бъдеще”, към което крачи историята, се е оказал не “комунизмът”, а “демокрацията”. Тя, за разлика от комунизма, не е в бъдещето, а вече е достигната, осъществил се е “краят на историята” и ние просто трябва да я вземем наготово от

така нар. „нормални държави“ в Западна Европа и САЩ и ще станем богати и благоденстващи като тях.

За да се манипулира миналото, се разрушават идеологическите апарати, защитаващи социализма - закриват се така нар. „идеологически катедри“ в университетите и прогонват съответните научни работници, поставят се под контрола на външни сили и десницата основните медии, а в БНТ „демократично“ са изгонени от работа стотици журналисти. Масово се сменят имена на улици и обекти като основният аргумент е „борба с комунизма“.

Следва да се отбележи, че антикомунистическият дискурс се оказва толкова мощен идеологически механизъм, че той в много отношения налага възприятията и езика и на формиращите се политически сили, които идентифицират себе си като „леви“ и виждат историческите си корени като свързани с някогашната БКП. Те не само се отказват от идеята за комунизма, но и от основния категориален апарат на марксизма като водеща теория, с която са свързани идеите за комунизма. Нещо повече, не смеят да използват дори терминологията и езика на западноевропейските леви партии и сили, включително и Демократическата партия в САЩ – страхуват се от думи като „класи“, „експлоатация“, „класово противопоставяне“, „капиталисти“ и отчаяно се опитват да покажат, че са се „реформирали“, „променили“. Извършена е реставрация на капитализма в България, но те се стахуват от думата „капитализъм“ и говорят за „преход към демокрация“. Страхуват се от своето минало и своя някогашен език, защото дори и най-елементарни техни социални искания са заклеймявани като „комунистически“. Антикомунизмът е толкова силен, че те се страхуват от неговите обвинения в това, че са „комунисти“, т.е. хора, които са против капитализма. Затова огромната

част от тях не смеят да произнесат дори думата „капитализъм“.

Във вузовете и научните институти под контрола на държавата има автоцензура и огромно количество забранени за изследване, дискусия, конференции теми – като се почне от темите за Маркс и марксизма и се стигне до темите за 100-годишнината от Октомврийската революция, нарастващата експлоатация, кризата на капитализма, изследването на феномена „антикомунизъм“. Нито една научна институция, която е държавно финансирана не посмя да застане зад конференция, изследваща антикомунизма, защото това би означавало да бъде ударена финансово от държавата, да бъде заклеймена като „комунистическа“, а от тук да последват и евентуални политически чистки при подходящи условия.

4. Основни психологически типове антикомунисти

За да можем да направим типологията на антикомунистите е важно да се имат предвид най-напред кои са социалните групи, които стават ударно ядро на така нар. радикална десница, най-напред в СДС, след това в ДСБ и други партии или извън тях след 1989 г. Когато става дума за радикална промяна на социално-икономическата и политическа система стои въпросът за движещите сили на този процес. Известно е например, че се казва, че социалните сили, свързани с прехода към държавен социализъм се свързват с работниците и селяните. Работниците и селяните обаче не са активните групи в разрушаването на социализма, те са негови жертви. Самото разрушаване на социализма не е ендогенен, а резултат на геополитически причини процес, който обаче намира своите активни реализатори сред формиращата

се антикомунистическа десница след 1989 г. При антибуржоазните революции важна е ролята на социално-икономическия момент, на социално-икономическото неравенство и експлоатация. Тук обаче важни са оказват по-скоро моменти, свързани с йерархиите на статуса и престижа, към които особено чувствителна е интелигенцията. Радикалните и десни сили, които застават зад СДС по време на изборите за Велико народно събрание, правят така нар. „Палатков лагер“ и се оформят особено ясно от така нар. група на 39-те във Великото народно събрание са представители на интелигенцията като сред тях доминират определени групи художествена интелигенция. Най-голямо количество сред тази интелигенция е от сферата на художествената култура – музиканти, певчи, артисти, режисьори, хуманитарните и социалните науки. Става дума за много голяма група българска интелигенция, създадена по време на социализма, която в условията на социализма обаче е подреждана в определени йерархии на престижа и служебния статус, която оставя недоволна голяма част от тях. Затова и ударното ядро на реставраторите на капитализма с илюзиите, че това е „демокрация“, в която те ще намерят своята истинска оценка и „свобода“ са представители именно на този тип интелигенция. Те са най-гласовити в медиите, те демонстрират крайни форми на антикомунизъм – литератори като Йордан Василев, Александър Йорданов, Едвин Сугарев, журналисти като Иво Инджев, Асен Агов, Петко Бочаров, сценаристи, артисти, режисьори като Йосиф Сърчаджиев, Евгений Михайлов, Стефан Цанев, и пр.

Това обаче кои от представителите на хуманитарната интелигенция и отчасти на социалните науки, представляващи ударно ядро на българската десница, която открито иска реставрацията на капитализма, демонс-

трират крайни форми на антикомунизъм е обусловено и от конкретните морални и психологически характеристики на съответните хора. Бих разграничил три основни морално-психологически антикомунистически типажа в чист вид като в конкретните случаи може да има преплитане помежду им при един или друг човек:

4.1. Психоаналитичният тип антикомунист

За него е характерен феноменът на променена идентичност, при което цялата биографична история и поведение, свързано с предходната идентичност се забравят, отхвърлят, подтискат, реинтерпретират чрез тоталното им отрицание и заклеймяване. Този психологически тип е близък до това, което Вилхелм Райх, знаменитият автор на „Масовата психология на фашизма", нарича „малкият човек", разбран в моралния и интелектуалния смисъл на думата – този, който няма автономност, а се нагажда към ситуацията и се опитва да спечели от нея.

Този типаж изплува на повърхността кресливо във всички големи и внезапни преходи в историята, когато се сменя социалноикономическата и политическата система. Тогава се появява и синдромът на скоростната промяна на идентичност и пренаписване на своята биография от конформни използвачи на предходната система или нейни трубадури. Така прави например херцог Луи-Филип II Орлеански, роднина на краля по време на Френската буржоазна революция, когато става най-радикалния якобинец, сменя името си от Луи-Филип II Орлеански на Филип Егалите и той е човекът, който най-яростно иска да бъде пратен на ешафода не само Луи XVI, но и жена му Мария Антоанета. По подобен начин Антон Дончев в неговото знаменито „Време разделно", показва, че носителят на зверствата срещу християните не са турците, а еничаринът. По време на Освобождение-

то типичен пример в това отношение е Сюлейман паша, с еничарски корен, извършил Старозагорското клане и масовите убийства в Карлово. Съвсем другояче се държи Осман паша, който не е със сменена идентичност – той не допуска в обсадения Плевен масови безчинства над населението, поради което след предаването му генерал Тотлебен му връща сабята като израз на уважение. В Западна Европа антитерористичните организации отдавна са установили, че опасност от тероризъм носят не традиционните мюсюлмани, а с много по-голяма вероятност приелите исляма от други религии. У нас фундаменталистките секти, идващи отвън, имат по-големи шансове за успех сред ислямизираните българи, а не сред българските турци.

С поведението на Филип Егалите и Сюлейман паша се характеризират голямата част от антикомунистите в България, особено от първото поколение. Става дума за специфичен морално-психологически типаж, който може да бъде обяснен само чрез аналитичния инструментариум на психоанализата на Зигмунд Фройд. Това са бивши нагаждачи, подмазвачи, ползващи се от възможностите на социализма, които лесно и бързо се приспособяват към ситуацията, за да могат да извлекат изгода от нея, но в същото време в миналото – времето на социализма те нямат антикомунистическа биография, имали са съвсем различен тип поведение и съвсем по фройдистки миналото им се превръща в срамното „то“, което мачкат в своето подсъзнание, истерично крещейки срещу него и идентифицирайки го с някой враг извън него. Немалка част от тях са бивши комсомолски и или партийни секретари, както и работили в пропагандни и идеологически структури от времето на социализма. Можем да открием три основни начина на преписване на тяхната биография, чрез което изглеждащо-

то срамно минало е избутано в тяхното подсъзнание.

Първият е свързан с избутване на своята предходна биография в подсъзнанието като просто се прави опит да се забрави миналото. Това са хора, които се самозащитават като казват, че са се развили от тогава, или не са знаели някои неща някога, а после са ги научили.

Вторият начин на пренаписване на автобиографията е не само да се скрият и забравят всички неудобни днес факти в нея, но се търсят и раздуват факти и проблеми, с които се сблъсква и може да се е сблъсквал всеки човек в своя живот, независимо кога и къде – преместване от една на друга работа, несъгласия, които е имал и пр., като те се раздуват и той се представя за страдалец или борец срещу социализма, наричан от него „комунизма“. Всяка индивидуална неудача, каквато всеки има в своя живот, всяка конфликтна ситуация може да се реконструира в пренаписаната биография като “репресия” от страна на предходната система, като “страдалчество” и това да се предлага от новите “демократи” като символен капитал, за да получат съответни властови дивиденти в новата ситуация. Някогашен роднина, който е има проблеми преди 1989 г. и досега не си го споменавал, изведнъж се оказва опорна точка, за да демонстрираш как си бил „репресиран“.

Третият начин да пренапишеш биографията е да си измислиш неща, които не са се случвали и така да се опитваш да представиш себе си по съвсем нов начин. Бил си например професор в партийната Академия за обществени науки и социално управление (АОНСУ), но представяш себе си за „дисидент“, който „Държавна сигурност“ е искала да убие, както конструира своята биография днес един бивш царски депутат.

Типичен за този психологически тип е синдромът на *гузната съвест*, съчетан със стремежа към намиране

на нови ниши за по-значима реализация, власт, привилегии, богатство. Така хора, които са имали конформно политическо поведение по време на социализма или са заемали постове и позиции при него, ползвали са привилегии, за да скрият това сега демонстрират крайно агресивна антикомунистическа реторика. Така както братовчедът на Луи XVI, са се прекръстили на днешни версии на Филип Егалите и крещят, че искат да режат глави.

За поведението им са характерни *два основни психоаналитични механизма*.

Първият от тях е на проекцията, чрез което те прикриват своята предходна позиция, поведение, вписаност и участие в системата, чрез агресията и яростното заклеймяване на подобни характеристики у останалите. Това обяснява защо най-яростните антикомунисти са бивши комунисти, комсомолски и партийни секретари, преподаватели по история на БКП, КПСС и научен комунизъм, художествена интелигенция, възпявала възторжено партията и комунизма. Това са хора - нагаждачи преди това, но с недостатъчно усещане за реализация при предходната система, независимо от нагаждачеството, опитващи се да получат дивиденти сега от станалата промяна. Те проектират своето срамно минало чрез агресивно търсене на „комунисти“ - врагове край себе си.

Вторият психоаналитичен феномен е едиповият комплекс на отрицание на родителя – типично за фигури като бившия министър на външните работи Николай Младенов, историка Пламен Цветков, финансовия министър Симеон Дянков и много други. Тези хора са ползвали привилегии благодарение на своите родители, получавали са възможности, липсващи на другите, а сега отхвърлят родителите, за да могат да получат ди-

видентите на новата система. Високата степен на невротичност, акцентуираност, биполярност на възприятията са особено характерни за този типаж.

4.2. *Антикомунистът тип хамелеон*

Това е типажът на политическия хамелеон, който няма угризения за миналото, нещо повече – може да го използва в подходящ момент в своя полза, но същевременно пуска в действие и демонстрации на антикомунизма дори доста време след 1989 г. чисто функционално, като политически инструмент, за да привлече симпатизанти или да удари противник. При него антикомунизмът не е свързан с психоаналитични характеристики или с чувство за вина. Ако трябва да се върнем към миналото политико-психологически аналог на този хамелеонски тип антикомунизъм в историята е Жозеф Фуше като фигура, която успява бързо да се преориентира и промени позициите си към всеки следващ етап и лидер на Френската революция. До революцията той е духовник от ордена на оретарианците, който след събарянето на Бастилията и смяната на ситуацията се превръща в своята противоположност, започва да демонстрира радикален атеизъм и е сред големите преследвачи и хора, които репресират духовници от католическата църква. Това е нагаждачът, който успява по хамелеонски да се приспособи към всеки от етапите на революцията – да бъде председател на клуба на якобинците, след това на Директорията, после е сенатор и посланик на Наполеон Бонапарт, след това приветства идването на власт на Луи XVIII и Бурбоните, порицавайки Наполеон. Когато обаче Наполеон се връща в своите последни 100 дни преди Ватерло отново на поста си, Фуше енергично го подкрепя отново и става Министър на полицията. Така той става символ на хамелеонството, успяващ да се вре-

ди с високи позиции на всеки етап от революцията, при който участниците на предходните етапи са заклеймявани и убивани.

Става дума за психологически тип, който можем да видим дори във всекидневните отношения, който бързо се умилква около някой, от когото може да спечели нещо, да получи подкрепа в някакво отношение, но не само забравя това, но е готов с ненавист да смачка онзи, край който се е умилквал, когато той е загубил позиции и няма полза от него. Масово подобна ситуация наблюдаваме у нас след 1989 г., когато преминаването поне през няколко партии и постоянна смяна на политически позиции и оценки в зависимост от конюнктурата става отличителна характеристика на голяма част от участниците в политическия процес. Този тип антикомунисти нямат проблеми със своята идентичност – политиката за тях е изцяло инструментална сфера на интереса, това са типични макиавелисти, за които е характерен цинизмът в поведението, което лесно и бързо могат да сменят според ситуацията и събеседника. За техния антикомунизъм е типична кресливата инструменталност на прагматика, който е готов да пренапише и индивидуалната си, и колективната история, за да спечели от това. Блестящи способности в това отношение демонстрира Бойко Борисов, примерен партиен член не само до 1989 г., но и след това, когато отказва да си върне партийния билет, но който, когато вече е в политиката, може да извади по всяко време чисто функционално в политическата битка това, както и обратното, драматично да говори как днешните му противници са същите ония страшни „комунисти“, които след 1944 г. са сторили не знам какво си на някакъв си дядо, а през 1925 г. са направили атентата в църквата Света Неделя. Успява по този начин като лидер на политическа сила да привлече

избиратели и да си направи политическа реклама сред най-различни политически групи.

Това в редица случаи е поведението на специфичен тип инструментален конформизъм, който не засяга идентичността на индивида. Предполага съответен психологически типаж – хамелеон, който приема образа на това, което ще се хареса на събеседника му. Наблюдава се и в междуличностните отношения при хора, които се нагаждат към вижданията, идеологията, разбирането на света на всеки свой събеседник. Огромно число хора сменят членство, ангажимент, подкрепа поне за няколко политически партии в продължение на следващия четвърт век след 1989 г. Ако направите списък на хората в Народното събрание, вероятно поне половината са били членове поне на още една партия и повечето функционално демонстрират според ситуацията „анти“ или „за“ някаква идентичност или кауза. Колкото минава времето, толкова повече се увеличава този тип политическо хамелеонство, превръщащ партиите в клиенталистки клики, в които се влиза и излиза заради келепира.

4.3. *Еничарският тип антикомунист*

Това е наемнически антикомунизъм на хора, които са станали част от новите неолиберални, възхваляващи капитализма идеологически апарати и са ползватели на близо двата милиарда средства, хвърлени отвън между 1989 и 2017 г. за създаване на НПО-та и финансиране на медиите в страната в съответствие с неолибералния модел на така нар. Вашингтонски консенсус и американската глобална хегемония. Немалка част от тези пропагандистки оръдия за налагането на неолиберален капитализъм са деца на бившата номенклатура, работили в идеологически институти от рода на Института по история на БКП или в институции, свързани с различ-

ни социални и хуманитарни науки. Типично е за основателите на тинк танковете, играещи ролята на идеологически инструменти за налагането на неолиберален капитализъм, специално финансирани от външни източници. Не са политици, а идеолози, пропагандисти и агитатори, работещи по теми и проблеми, предлагащи решения в либерално-капиталистическо русло. Съвсем естествено е, че който плаща, той поръчва музиката, а в България така нар. „гражданско общество" от НПО-та, 90 % от финансирането на които идва от външни източници, изпълнява ролята на местен еничарски пропагандно-идеологически инструмент на един глобализиран капитализъм. Това са финансираните за съответни антикомунистически филми по БНТ, основната част от НПО-та или индивидуални блогъри, които пренаписват миналото на това, което наричат „комунизъм", мъчат се да променят учебните програми в училище, взели са пари, за да създават антикомунистически сайтове и пр.

4.4. *Двете поколения антикомунисти*

След 1989 г. можем да открием две поколения антикомунисти. Първото от тези поколения е до края на 90-те години и идането на правителството на Симеон Сакскобурготски, което води до отслабване на противопоставянето. Сред това поколение имаме много силни проявления на психоаналитично комплексирания тип антикомунист, който е било дребно безличие или нагаждач по времето на социализма, дете на родители с позиции, партиен секретар и пр., сменящ идентичността си, заклеймявайки истерично всичко свързано с миналото. Но там можем да открием и еничарския тип антикомунисти, които стават платени представители на съответни структури. Този тип антикомунист се формира в ситуация на геополитическа промяна, когато антикому-

нистите се превръщат и най-активните поддръжници на тази промяна, както става и през предходни периоди – след освобождението от Турско робство, когато се появяват сума ти поборници срещу турците, след това когато идват германците по времето на Втората световна война, после при ориентацията ни към СССР и след 1989 г. – към ЕС и САЩ.

Характерно за второто поколение антикомунисти, което се откроява активно след 2008 г. и особено след началото на нова студена война с Русия е, че те съчетават антикомунизмът с русофобията и същевременно с ново активно пренаписване на историята, в която не само периодът на социализма, но и отношенията с Русия на всички етапи са коренно пренаписани от тях. Това второ поколение открива „комунистите“ като виновници не само за станалото до 1989 г., но и за целият грабеж и разпад и след 1989 г. Така „комунистите“ са виновни и за „комунизма“ и за капитализма, а антикомунистите излизат от това противоречие като обясняват, че това у нас сега не е истинският „капитализъм“, а „неокомунизъм“ и пр. Сред това второ поколение антикомунисти влизат най-яростни фигури от първото поколение, които са били на високо във властта, но са паднали от нея, чувстват се лузъри на прехода, ненавиждани са от много хора и се сплотяват в отчаяна и свръагресивна русофобска и антикомунистическа групичка със своите сайтове, медии и финансиране отвън в една или друга степен в новата студена война с Русия. Сред него има и млади хора, които нямат психоаналитични комплекси, израснали са след 1989 г. и са идеологически заразени от антикомунизма през този период. Те са се появили в едно разпаднало се и атомизирано общество на нестабилни и текущи идентичности, в което лузърърите търсят виновници за своето състояние или пък търсачите

на келепир лесно се насочват към силните на деня, за да се облагодетелстват. Затова и чисто инструменталният антикомунизъм днес е много по-силен. Можеш да станеш всякакъв, заради келепира. Може днес да си депутат от „Атака“, громящ ДПС, а утре да си депутат от ДПС. Можеш да громиш до вчера Бойко Борисов, днес да си член на партията или парламентарната група и яростно да го подкрепяш.

4.5. *Леви и десни типове антикомунисти*

Известно е, че още в XIX век и Първият интернационал се появява разделение между анархисти и марксисти, между които започва идейна война, изостряща се в различни периоди. И едните и другите виждат бъдещото общество като комунизъм, но имат различно разбиране за държавата и нейната роля. Така всички антиетатистки леви движения ще заклеймяват комунистическите партии през XX век, че те не са „истински комунисти“ и ще водят битка с тях. Към това разделение се добавя и разделенията вътре в марксизма найнапред с разделението на социалдемократи и комунисти, при което социалдемократите се отказват от идеята за комунизма и в една или друга степен я атакуват, а в конфликтни ситуации и може отношенията между тях да бъдат на своеобразна война. По подобен начин троцкистите се придържат към идеята на Карл Маркс, че сациалистическата революция може да победи само в глобален план и най-развитата страна, поради което троцкистки ориентираните изследователи представят себе си за истинските „комунисти“ и от тази позиция техни представители и до днес громят държавния социализъм обявявайки го за „държавен каитализъм“.

Перестройката и след това геополитическите промени в страни като България водят до социалдемократи-

зация на комунистическите партии и отказ изобщо от идеята за комунизма. В този контекст и БКП се отказва от идеята за национализация и борба срещу капитализма, приема през 1990 г. конституция, в която правото на частна собственост е обявено за „свещенно и неприкосновено“. Тясно свързаният с БКП Съюз на борците срещу фашизма и капитализма се отказва от борбата с капитализма и се прекръства в Антифашистки съюз, така както противоположното на капитализма – комунизмът изчезва от наименованието на комунистическата партия.

В страни като България обаче водещи са десните, свързани с реставрацията версии и прояви на антикомунизъм от страна на различни политически партии и сили, дефиниращи себе си като либерални, десни, консервативни, но всички опиращи се на идеята за доминиращата роля на пазара, на тезата, че „държавата е лош стопанин“, на пазарния фундаментализъм.

5. Защо пещерният антикомунизъм става фашизоидно агресивен четвърт век след реставрацията на капитализма?

След началото на голямата икономическа криза през 2008 г. отново има антикомунистическа вълна и склонност към крайности. Кои са причините и функциите на антикомунизма в тази ситуация, при положение че има вече максимална реставрация на капитализма в България и тя днес е страната, в която капитализмът е проникнал всички сфери на обществото, подчинил е основните партии на своята логика и няма каквато и да е опасност България да се върне към предходното състояние? В тези нови условия новият взрив на пещерен антикомунизъм, какъвто наблюдаваме и в българския парламент през 2017 г. чрез поведението и дискурса на депутати от

рода на Антон Тодоров и Спас Гърневски, както и чрез засилената дейност на НПО-та за антикомунистическа реинтерпретация на периода между 1944 и 1989 г., изпълнява три основни функции.

Първата е по прикриване на катастрофалните следствия от реставрацията на капитализма, увеличила 11 пъти броя на бедните и превърнала България в периферен придатък на западноевропейския капитализъм. В тази ситуация сред обикновените българи се засилват сравненията с периода преди 1989 г., има носталгия по социализма, голямата част от населението оценява позитивно дори Тодор Живков. Това има делегитимиращи следствия за неолибералните идеологеми. При това положение новият взрив на антикомунизъм се стреми да блокира тази опасност по делегитимация на капитализма.

Втората функция е свързана с изострянето на нова студена война на Запада с Русия, която превръща България във фронтова държава, но при едно население, което в огромната си част е русофилски настроено, а русофилството в страната е силно корелирано с леви възгледи, със спомени от времето на социализма. В този смисъл пещерният антикомунизъм в нарастваща степен се слива с русофобията и е специално засилено финансиран, особено във функциите по пренаписването на историята, за да обслужи новата студена война. Затова и както през 50-те години на XX век в САЩ, той в нарастваща степен има маккартистки характер. В него активно участват финансирани отвън структури за водене на хибридна война с огромни суми за русофобски и антикомунистически сайтове, платформи, учебни пособия по антикомунистическо пренаписване на историята.

Третата фукция на антикомунизма 28 години след

1989 г. е да даде на голямата маса от хора, чувстващи се лузъри от реставрацията на капитализма, образа на враг, чрез който да обясни кои са причините за тяхната загуба. Тези причини се откриват в „комунистите“ отново. Имаме социалнопсихологическа обстановка, типична за времената на поляризация, екстремизация, фашизация на обществото, свързана с разпадни процеси, стрес и противопоставяния, водещи до масова агресия във всички възрасти и при всякакви ситуации, много често почти безпричинно. Училищата и детските градини, пътищата и площадите се превръщат в място на всекидневна агрессия. Най-уважаваните и свързани с високо доверие по-рано групи на учителите и лекарите стават всекидневно обект на насилие от страна на ученици, родители, пациенти. В тези условия на тотален срив и песимизъм, стрес, агресия на голямо количество хора има нова тенденция на изграждане на образа на универсалното страшилище – враг, виновник за станалото. Това може да ни обясни законопроектът на Методи Андреев, Петър Славов и Мартин Димитров за забрана на комунистическите символи и наказания, за тези които ги ползват.

Обяснява се, че не само за „комунизма“ до 1989 г., но и за капитализма след 1989 г. са виновни „комунистите“, които са „заграбили богатството“ и че това даже не е капитализъм, а си е „комунизъм“, който трябва да преборим с „реформи“, лустрация, забрана на символи и паметници. Тези обяснения в нарастваща степен имат фашизоиден и неонацистки характер. Чрез тях се прави опит да се рекрутират в лагера на активните антикомунисти няколко групи от населението.

Първата е на израсналите по време на антикомунистическата вълна през 90-те години на XX век. Такива са “окупаторите” на СУ студенти през 2013 г., които крещят

“червени боклуци” и призовават за лустрация.

Второто е на представители на тинк танкове, на получаващи спонсорства от чужбина да громят страшния “комунизъм” и Държавна сигурност“ и да създават манипулирана история на този период – тук са десни политически “историци на свободна практика”. Тук са активни фигури от Комисията за досиетата.

Третата е на активното поколение седесари и десни, които сега са изхвърлени и маргинализирани в политическия живот. У тях се е формирало разочарованото и нещастно съзнание на посредствени нищожества или хора с чувство за недооцененост и маргиналност до 1989 г., които съдбата е издигнала, благодарение на антикомунистическите им крясъци нависоко през 90-те години и сега отново са маргинализирани. Но днес се чувстват много повече лузъри, след като са били на високо място в политиката и публичното внимание, станали популярни, имали някакви позиции и отново са паднали на дъното. Паднали са от високо, затова ненавиждат всеки и всичко. Става дума за примитивни, елементарни представители на интелигенцията от първото поколение антикомунисти. Те са били маргинализирани в резултат на промените, чувстват се лузъри и при тях има дори елементи на психопатологичен антикомунизъм, резултат на срутването на всичко, което са очаквали както за обществото като цяло, така и за себе си. Този психопатологичен антикомунизъм се превръща в начин на съществуването им и оцеляването им, а част от тях получават и подкрепа за това от съответни външни сили. Сред тази група също са и активните участници в Луков марш, посетителите на ежегодни поклонения пред така нар. “жертви на комунизма”.

Стигматизираният или стигматизираните като „комунисти“ образи на врага чрез устата на антикомуни-

стите днес ни обясняват кой е виновен за всичко – и за това, което те наричат „комунизъм“ – времето преди 1989 г., и за времето след 1989 г. – за капитализма, когото не признават за „истински капитализъм“. При това антикомунистът с пяна на уста ще ти докаже, че всъщност това днес не е капитализъм, а някаква версия пак на „комунизма“, създадена от „комунистите“, които са универсално виновни за всичко, включително и за направеното от тези, които след 1989 г. са се наричали „демократи“ и „антикомунисти“. Той ще ти каже, че СДС е бил пълен с „комунисти“ и те са виновни за всичко. Ще ти обясни, че Иван Костов е бил „комунист“ и е сторил всичко, което е сторил, именно защото е „комунист“. Комунистите са навсякъде и всяко зло е свързано с тях. Бившите „демократи“ от 90-те години така снемат от себе си отговорността за разпадните процеси и сега в качеството на хора, които трябва да се самозащитят от това, което са правили самите те при така нар. „демокрация“, много по-агресивно обясняват как за това са виновни „комунистите“. Лузърите от станалото при реставрацията на капитализма лесно си намират универсалния враг, така както Хитлер намира универсалното обяснение както за загубата на войната, така и за икономическата криза през 1929-1933 г. в образа на врага, въплътен в евреите и комунистите.

Освен това се появява ново поколение политици, които не са били антикомунисти след 1989 г., но сега започват да го практикуват пропагандно и политически, за да привлекат част от избирателите – става дума за немалка част от представителите на ГЕРБ, който на тази основа успява да разруши предходното антикомунистическо дясно и да го интергрира в себе си.

Условията на криза сливат, съчетават тези типове съзнания и те стават все по-агресивни, искащи мъст, ре-

пресии. За тях е характерно:

- Героизиране и представяне за жертви на хора, които са виновни за репресии и убийства, проводници на фашизъм, на съучастие с Германия във Втората световна война.
- Сатанизиране на социалистическия период и радикално фалшифициране на цифри, обстоятелства, събития, фигури.
- Силна популистка реторика на формиране на образа на универсалния враг – "комунистите" – виновни и за комунизма, и за реставрирания капитализъм, като двете противоположности се представят за еднотипни.
- Маргинално съзнание на лузъри, които ненавиждат всичко и се опитват да снемат чувството за собствена вина за реставрирания капитализъм.
- Съчетаване в редица случаи всичко това с ксенофобия и етнонационализъм.

6. Защо България от страна с най-силна комунистическа партия и най-висока стабилност претърпя най-големи деструкции в резултат на реставрацията на капитализма?

България до 1989 г. е най-стабилната и с най-малко дисидентски прояви страна в Източна Европа. Кои са аргументите за такава оценка?

Първо. През 1989 г. Збигнев Бжежински пише своята знаменита книга „Големият провал на комунизма". В нея той прави таблица по редица показатели за кризисността на обществата в Източна Европа и вероятността от промени. България е страната, за която казва, че в най-малка степен съществуват противоречия и криза, в нея липсват сили за сериозна промяна.

Второ. В България до 1989 г. по същество няма ан-

тикомунисти. Дори дисидентите, които се появяват с перестройката, са по същество перестройчици и наричат себе си „Клуб за гласност и перестройка“. България е единствената страна, в която може да има едни или други недоволни от съществуващите порядки, може да има пострадали от тях, но до 10 ноември 1989 г. няма заявена позиция на антикомунисти. Клубът за гласност и преустройство и Русенският комитет са перестроечни организации, които са създадени с негласната подкрепа на съветското посолство и виждат своята задача в контекста на Горбачовите лозунги от типа на “повече демокрация, повече социализъм”. Техният водач и бъдещ лидер на антикомунистическата опозиция Желю Желев месеци след 1989 г. заявява по националната телевизия, че е марксист, а неотделима характеристика на учението на Маркс и марксизма е идеята за комунизма – тя пронизва такава ранна негова работа като „Комунистическия манифест”, но и такава късна негова работа като „Критика на Готската програма”.

Антикомунистите в България се появяват след като самите комунистически партии в Източна Европа и у нас спират да говорят за комунизъм като бъдещо състояние и се самоназовават социалистически. Парадоксът е, че основната част от българските антикомунисти, най-яростната част от тези антикомунисти се появяват тогава, когато вече никой не говори за комунизъм и комунистическо общество. Все едно да станеш яростен антифашист в 1947 или 1948 г., както между другото немалко хора наистина тогава стават такива и претендират за заслуги и позиции.

Четвърто. В България миналото на комунистическата партия запазва силата си и привлекателността си в сравнение с другите социалистически държави и неслучайно тя е единствената източноевропейска партия,

която увеличава членската си маса и печели първите избори в условията на либерална демокрация през 1990 г., а след това още веднъж през 1994 г.

Промените след 1989 г. стават без каквато и да е вътрешна опозиция преди това. В страната няма дисиденти, както в СССР или други източноевропейски страни. Няма унгарската 1956 г., чешката 1968, полската история от 80-те години със "Солидарност" и военното положение. Дори появилите се по време на перестройката неформални групи са бледа реплика на това, което става в СССР и в тях са включени главно хора от редовете на БКП под влияние на перестроечното мислене за "повече социализъм". Има висока степен на интегрираност в съществуващата социално-политическа система. Затова и след разпада й степента на въобразяването, на измислянето на индивидуални биографии на тези, които се обявяват за "демократи" и "антикомунисти", е много по-мащабно от всякога в сравнение с повечето от страните в Източна Европа. Новопръкналите се „демократи" и „антикомунисти" нямат биографии на такива преди това и трябва взривно да ги създават. Явно това не е естествен процес на развитие на идеите, а нагаждане към конюнктурата. Но това в още по-силна степен се отнася за политическата идентичност и политическото поведение, довели изведнъж до появата на хиляди антикомунисти, каквито по-рано не е имало. Българите по същество са били изнасилени от ситуация, резултат на геополитическа промяна, но се адаптират по различен начин към нея. Една част извършват само конверсия от марксисти в немарксисти или антимарксисти, а друга – извършват и политическа конверсия и там агресията е доста по-значима.

Българският антикомунизъм е по-див и варварски отколкото антикомунизмът във всяка друга би-

вша социалистическа страна, именно защото в България преди 1989 г. няма самостоятелно мислещи и съпротивляващи се срещу системата хора, както в Унгария, Чехословакия, Полша, дори няма дисиденти от съветски тип със знаменити книги в чужбина. Затова предходните мижитурки трябва да се доказват в много по-висока степен, по-кресливо и агресивно отколкото в други страни. Това е причината, поради която антикомунистите у нас се оказват по-варварски деструктивни отколкото антикомунистите в която и да е друга източно-европрейска страна, в която се извършва реставрация на капитализма. Пещерният характер и нищожните интелектуални възможности на голяма част от тях са свързани с варварско и дивашко разрушаване на голяма част от построеното при социализма. Това обяснява хейтърството на онези, които крещят "За да има мир, БСП в Сибир". Така можем да си обясним антикомунистическите характеропатии на журналисти като Камен Алипиев, който през 2013 г., 24 години след 10 ноември 1989 г., мечтае да хвърли неутронна бомба над Бузлуджа и да избие събралите се на събора там 50 хиляди привърженици на БСП.

При това положение мащабите на разрушения, сторени от българските антикомунисти са уникални. Те извършиха по време на реставрацията на капитализма неща, които не са правени другаде.

1. България е единствената страна сред бившите социалистически държави, извършваща така нар. „връщане на земята в реални граници", водещо до гигантска ликвидация на селскостопански активи и връщане назад с много десетилетия. Такава дивашка реставрация, при това с желанието да смачкаш комунистите на село, я няма в историята. Дори при реставрацията във Франция след

1815 г. при Шарл X той отказва да върне земята в реални граници на аристократите, защото съзнава, че това би имало бедствени следствия за Франция. Нашите пещерни антикомунисти извършват това варварско унищожение на селското стопанство.

2. България е единствената страна, в която се извършва най-напред реституция на собствеността на наследниците на буржоазията, а след това приватизация.
3. България е единствената страна не само в Източна Европа, но и в цялата история, в която се приема закон за лустрация на учени от типа на Закона Панев.
4. България разруши мавзолея си по начин, по който унищожават мавзолеи и паметници на миналото талибаните в Афганистан и ИДИЛ в Сирия. Наскоро бях в Санкт-Петербург, където ни заведоха в Царское село и показаха Екатерининския дворец. Забележителното е, че Сталин не само не го разрушава като останка от „мрачното минало", но след като той е бил полуразрушен по време на обсадата на Ленинград от нацистите, непосредствено след Втората световна война в разрушения СССР той хвърля усилия за реставрацията и отварянето му за поколенията. Но явно той действа много повече като държавник от ликвидаторите на българското селско стопанство или от „Валяка", взривявал дни наред мавзолея в центъра на София.

Този тип най-агресивни пещерни и разрушителни антикомунисти се появяват неслучайно в най-стабилната по време на социализма страна в Източна Европа. При тях, за разлика от другите страни в Източна Европа,

в най-висока степен има стремеж да се представиш за такъв, какъвто не си, и това доди до крайни форми на антикомунистическа деструктивност.

Затова именно според първия доклад на ООН за човешкото развитие, публикуван през 1990 г., България е на 27 място по индекс на човешко развитие през 1988 г. и около нея са бившите социалистически страни от Централна и Източна Европа. Сега сме много по-назад от тях, т.е. при тях не е имало такава грамадна деструктивна дейност. Не е имало такъв деструктивен и пещерен антикомунизъм, такава примитивност в морално и интелектуално отношение на появилите се активни субекти на реставрацията на капитализма. България се оказа страната с най-крайни, примитивни, пещерни и варварски орди от антикомунисти, довели до разрушения и загуби с ужасяващи разрушителни следствия, несравними с нито една война и национална катастрофа в нейната история.

КЛАСОВАТА ОСНОВА НА КОМУНИЗМА И АНТИКОМУНИЗМА

Проф. дикн Ангел Димов

1. Относно теорията за класовата борба

Още от дълбока древност, икономическите условия на живот в човешките общества разделят хората на господстващи и потискани **класи.** Под въздействието на постоянно развиващите се производителни сили и най-вече на средствата за производство се е зародил процеса на разделение на обществения труд и са се появявили частната собственост, стоковото производство и парите. При частната собственост върху средствата за производство, обществата (робовладелско, феодално, капиталистическо) се разслояват на богати и бедни групи от хора, между които избухват социални и военни конфликти. Създадена е държавата (политици, войска, съд), посредством която се опазват богатствата и властта на господстващите класи.

В съвременното глобално общество, обществената класа се състои от милиони и милиарди хора, които имат **сходен начин на живот, еднакво притежание на пари и средства за производство и общи интереси.** Обикновено господстващата класа притежава земеделски земи, имоти, паричен и производствен капитал. Нейна е и държавата – робовладелска, феодална, теократична (църковна). За да съществуват, хората от потисканите класи са принудени да работят за възпроизводство на работната си сила, увеличаване богатството на своите господари и за издръжка на държавата.

Напоследък по българските медии често се употребява измисления на Запад термин **„политическа класа".** Този термин се използва предимно за свеждане на класовата борба в капиталистическото общество до конфликти между парламентарно представените политически партии и лидери. Но те не са класа, а групи от хора, които властват в буржоазната държава. Някои от тези групи се превръщат в политически котерии, чиято главна цел е да използват държавната власт за лично облагодетелстване.

След присъединяването на България към НАТО и Европейския съюз (съответно през 2004 и 2007 г.), в българското общество се формира **каста на евроатлантици** (привилигировани обществеици). Те служат в ръководни органи на държавата и Евросъюза, разпределят „европейските субсидии", обслужват интересите на финансовата класа и следват политиката на ликвидация на българската нация.

Развитието на обществените отношения е получило научно обяснение едва след 1848 г., когато Карл Маркс и Фридрих Енгелс са публикували „Манифест на комунистическата партия"[2] и са оповестили **теорията за класовата борба в обществото.** Според тази теория „историята на всички досегашни общества е история на класови борби". В робовладелското общество са господствали робовладелците над робите, а при феодалния обществен строй - феодалите над крепостените селяни. Борбата между тези антагонистични класи „е свършвала с революционно преустройство на цялото общество или с обща гибел на борещите се класи" (с.425).

Например по време (73-71 г. пр.н.е.) на робското въстание в древната Римска република, робовладелската войска е разгромила въстаналите стотици хиляди роби, предвождани от Спартак. Феодалният обществен строй

2 Маркс, Енгелс, Съчинения, С., Изд. на БКП, 1957 г., Т.4, с. 424.

във Франция е разрушен чрез извършената през 1789 г. буржоазна революция и гилотирането на аристокарати, включително крал Людвик XVI и кралица Мария Антоанета..

По думите на руският политик Владимир Илич Ленин, теорията за класовата борба е „ръководна нишка, позволяваща да се открият закономерностите в общественото развитие".[3] Борбата между класите поражда обществените събития и е техен основен „двигател".

Класовата борба е политическа и е насочена главно към завладяване на държавната власт. Израз на тази борба са и религиозните войни, като тази през августовската нощ на 1572 г. когато при честването на празника Св. Вартоломей в Париж управляващите католици са изклали около 3 хил. хугеноти-протестанти.

Теорията за класовата борба се потвърждава в живота на всички досегашни общества. Това е доказателство, че тази теория е непреходна.

В капиталистическото общество са се оформили две големи враждебни класи – **буржоазия и пролетариат.** Има и **класа на рентиерите**, които получават определена парична суми под формата на рента или наем срещу временно ползване на тяхна земя, квартира или машина.

Класата „буржоазия" е образувана главно от капиталистите, които притежават пари и средства за производство и използват наемен труд. Тази класа е разделена на **фракции** – финансова (собствениците на банки), производствена и търговска. Фракциите в капиталистическата класа са възникнали вследствие на извършеното от капиталистите разделение на единния възпроизводствен процес на стадии - производство и обръщение (търговско и парично).

3 Ленин, В.И. Полное собрание сочинений, Издательство „Политической литературы, М. 1969 г., Т. 26, с. 45.

В политическия живот буржоазната класа се представлява от партии („либерална", „демократическа", „републиканска", „народна", „социалдемократическа"), които печелят държавната власт чрез **мнима демокрация.** При нея в президентските и парламентарните избори могат да участват предимно лица и партии, които разполагат с много пари, а депутатите се избират по партийни листи и с вота на по-малко от половината, имащи право на глас избиратели.

2. Съвременната господстваща класа в света

След Втората световна война (1939-1945 г.) в глобалното общество е формирана **класа на финансовите олигарси.** Тази класа е образувана основно от разрасналата се капиталистическа фракция на отвъдокеанските банкови капиталисти (търговци на пари).

През 90-те години на XX век, когато се извърши масова компютъризация и глобализация на национални финансови и военни учреждения, класата на отвъдокеанските финансови олигарси установи абсолютно господство над трудовите хора на Земята. По всичко личи, че това е станало с пари, осигурявани от собствениците на дванадесетте банки на създадения през 1913 г. Федерален резерв на САЩ и войски на учредения през 1949 г. междудържавен военно-политически алианс НАТО.

Засега **интересите на класата на финансовите олигарси се отстояват от неолибералите.** В САЩ това са лидерите на еврейските организации и на двете основни политически партии – Демократическа и Републиканска, които прилагат неолиберална политика, насочена към неоколонизация на страните и създаване на световна държава със столица, разположена на американска земя. Проводници на тяхната неоколонизаторска политика в неоколонизираните държави са

институциалните фнансови, военни и политически центрове за глобална тоталитарна власт. Такава роля изпълняват и националните евроатлантически партии, включително партията на европейските социалисти (ПЕС).

Един от посочените центрове е Билденбергски клуб, създаден през средата на XX век от американският милиардер Давид Рокфелер. В редица негови интервюта е изтъкнато, че въпросният клуб осигурява „демократичен избор" на партийни и държавни ръководители на неоколонизираните европейски държави и формира местни „елити", съставени от приспособленци с космополитически възгледи.

Посочената цел (създаване на световна държава) се преследва и от високо платените активисти на ръководената от Джорж Сорос организация „Отворено общество", която има офиси в почти всички източноевропейски страни. В тези страни има разположени и „църкви" на американската християнска секта „Мормони" (създадена през XIX век), чийто млади мисионери проповядват, че от „Цион (Новия Ерусалим) на американския континент" Исус Христос ще „царува лично на земята".

Неолибералните организации и партии (включително социалдемократическите) **използват държавната власт за удовлетворяване интересите предимно на класата на финансовите олигарси.** Те реализират икономически, законодателни и други мерки за експлоатация и ограбване на трудовите хора. Например след избухването (2008 г.) на глобалната капиталистическа криза в САЩ, повечето фалирали американски частни банки са възстановени с трилиони държавни долари, иззети от народа. Тези пари са предоставени на държавата под формата на заеми от собствениците на банките на американския Федерален резерв срещу нейни облигации.

В нашето „многопартийно" неолиберално Народно събрание също с предимство се приемат **закони в полза на банкерите.** Например през 2007 г., когато у нас управляват обуржоазените социалисти, в Гражданския процесуален кодекс са приети разпоредби (като чл. 417), които дават право на банките да надуват таксите, да създават „колекторни" фирми и чрез съдии изпълнители да отнемат имоти на бедни длъжници. Тогава в интерес на собствениците на близо тридесетте филиали на чуждестранни банки у нас е въведен нисък (10%) плосък подоходен данък. Основният лихвен процент по кредитните заеми на тези банки е превишавал 10-12 %.

В нашата страна неолибералите укрепват банкерската власт на чуждестранните банки (които притежават над 80% от капитала у нас) със **заплахи от финансови кризи, хиперинфлация и драстично обезценяване на парите.** Тиражират лъжата, че до това щяло да се стигне ако бъде премахнат въведения през лятото на 1997 г. у нас режим на колониален валутен борд (паричен съвет) и се възстанови изконното право на Българската народна банка (БНБ) да инвестира и предоставя нисколихвени (2-3%) кредити.

Неолибералната политика е насочена към маргинализиране на комунистите в обществото и **пълно заробване на народите**. Тази политика включва следните **механизми**: приемане на закони за „независимост" на централните банки от правителствата и за подчиняването им на Международния валутен фонд; тотална приватизация на държавните банки, предприятия и имоти; ликвидиране на кооперативните земеделски стопанства и изкупуване на техните имущества и земи от чужденци.

При властването на неолибералите в САЩ и западноевропейските държави се води **двулична политика.** В тези държави се прилагат протекционни политически и

икономически механизми като ембарго, мита, санкции и забрана на износа на модерни технологии, а останалите страни се задължават да осигуряват свободен достъп до своите пазари на западните банки и корпорации. Както показва дългогодишната практика, при този модел на глобализация на националните стопанства, половината от богатствата (материални блага) в света принадлежат на малцина богаташи (около 1% от населението на Земята). Другата половина е разпределена между милиардите жители на нашата планета.

3. Класовата основа на съвременните неолиберални и националистически партии.

Съвременните неолиберални, неофашистки и националистически партии са буржоазни. Тези партии бранят предимно интересите на буржоазната финансово-олигархична класа.

Национализмът е буржоазна идеология и политика. Тази политика е насочена към разширяване пазарите на капиталистите, включително чрез присъединяване на чуждестранни територии и насаждане на омраза към съседни народи (шовинизъм).

Отношението към отделните раси и етноси е в основата на **различията между италианските и германските фашисти-нацисти.** През Втората световна война италианските фашисти и техния вожд Бенито Мусолини са проявявали толерантност към евреите, а немските фашисти-нацисти са ги изтребвали и са водили политика на създаване на чиста арийска раса.

Макар да декларират, че са борци за права и свободи на човека, **отвъдокеанските неолиберали прилагат нацистки средства за установяване на глобална власт и за ограбване на трудовите хора на нашата планета.** Те подобно на нацистите използват американ-

ската държава, Централното разузнавателно управление (ЦРУ) и натовски войски за бомбардиране, окупиране и угнетяване на непокорни народи, за отстраняване на техните лидери като ги обявяват за „диктатори" (както президента на Югославия Слободан Милошевич и ръководителя на Либия Муамар Кадафи) за извършване на „цветни революции" и държавни преврати (като извършения през 2014 г. кървав преврат в Украйна).

Лидерите на неолибералните партии открито заявяват, че са „десни" т.е. политически представители на „бизнеса", на класата на финансовите и други капиталисти. Те държат държавата да няма свои банки и предприятия, а само да обслужва техните бизнесинтереси.

Различията между сегашните **неолиберални и националистически партии** са главно по отношение на принадлежността на банките. Неолибералите воюват за запазване на глобалното господство на Ротшилдови, Рокфелерови и други банкови собственици, които още през XIX век са станали основни заемодатели на правителствата на Франция, Англия, САЩ и са ги поставили под своя зависимост. Националистите също искат държавите им да се обслужват от частни банки, но принадлежащи на техни сънародници, партийни членове и симпатизанти.

Неолибералите ненавиждат класовите си врагове – комунистите. Подобно на нацистите ги клеветят, преследват и убиват, защото научно са разкрили истината, че за да има относителна справедливост и прогрес в обществото е необходимо да се извърши национализация на централните банки и държавата да се обслужва от собствени, държавни банки.

Неолибералите водят кампания срещу своите класови събратя - неофашистите и националистите и ги обявяват за „популисти". От своя страна лидерите

на неофашистите и националистите организират улични протести и открито заявяват, че са против водената от отвъдокеанските финансови олигарси политика на неолиберална глобализация, при която се разоряват европейските фермери и индустриалци.

Лидерите на неофашистките, националистическите и другите лъжепатриотични партии представят уличните си протести срещу отвъдокеанските неолиберали за сблъсък между **глобализма и антиглобализма**. В същност това е вътрешнокласова съпротива на европейски собственици на банки, компании и ферми срещу водената от отвъдокеанските финансови олигарси политика на завладяване на пазарите в Европа.

Глобализацията (интернационализацията) на живота на народите е обективен и необратим процес, ускорен при широкото прилагане на високите технологии и Интернет. Днес задачата на народните партии и лидери е да способстват за разгръщане на справедлива и народополезна глобализация и международна икономическа интеграция.

4. За пролетарската класа

Понастоящем основни противници на буржоазията продължават да бъдат милиардите наемни работници, които образуват **класата пролетариат.** Това са пролетариите, които нямат средства за производство и за да могат да живеят продават своята единствена стока – работната си сила (мозък, ръце, ум).

Пролетарий е наемен работник, когото по думите на Карл Маркс изхвърлят на улицата, щом стане излишен за потребностите на самонарастването на „господин Капитала".[4] Той е роб на капитала и периодично става негова жертва.

Глашатаите на неолиберализма и антикомунизма

4 Маркс, Енгелс, Съчинения, изд. на БКП, С. 1968 г., Т. 23, с. 623.

се мъчат да докажат, че **пролетариатът вече изчезвал като класа.** Те цитират американски автори като Даниел Бел и Питър Дракар, според които понастоящем се формирало „посткапиталистическо", „информационно общество" или „общество на знанието", в което **пролетариите изчезвали като класа.** Образувала се някаква „средна класа" на компютърни и други „професионали".

Засега в обществото, тези „професионали" получават сравнително високи работни заплати. Но при цикличните взривове, кризи на капитала и те, както всички пролетарии стават безработни и отиват на трудовата борса (само през последните четири месеца на кризисната 2008 г., в САЩ са били уволнени от работа над 2 млн. души.[5]

Интересите на пролетариата, на наемните работници, включително в сферата на високите технологии би трябвало да се отстояват от **комунистически, социалистически и трудови партии.** В „Комунистически манифест" е посочено, че комунистите са „най-напредничавата" и теоритически най-подготвената част в работническото движение. Те отстояват интересите на „целокупния пролетариат" от всички страни и координират дейността на националните работнически партии.

Латинската дума „комунис" (communis) означава „общ". В този смисъл комунисти са само онези личности, които имат **дарбата да помагат на хората**, да се жертват за своя народ и родина и да предлагат прогресивни идеи за развитие на обществото и държавата.

За какво са **се борили комунистите?**

Първо, за обединяване на трудещите се в капиталистическото общество под лозунга „Пролетарии от всички страни, съединявайте се! Второ, за събаряне господството на буржоазията и завладяване на политическата

5 Димов, Ангел. Глобалната капиталистическа криза, Изд. Български аграрно-промишлен съюз, С. 2016 г., с. 18-19.

власт от пролетариата. Трето, премахване на капиталистическата частна собственост, която почива на експлоатацията на наемен труд и формиране на преобладаващ държавен и кооперативен сектор в икономиката на страната. В „Комунистчески манифест" е посочено, че когато получат държавната власт комунистите би трябвало преди всичко да реализират следните **мерки:** „централизация на кредита в ръцете на държавата чрез една банка с държавен капитал"; въвеждане на „висок прогресивен данък"; „увеличаване броя на държавните фабрики, средства за производство ..." (с. 445).

Както е известно тези мерки са приложени за първи път от руския пролетариат и трудовото селячество, които през ноември 1917 г. са овладяли държавната власт и са извършили **социалистическа революция в Русия.** Тогава под ръководството на болшевишката комунистическа партия и нейния лидер В.И.Ленин са издадени декрети за: прекратяване участието на Русия в Първата световна война (1915-1919 г.) и сключване на сепаративен мир; национализация на частните банки; национализация на земята и раздаването й на трудещите се селяни.

При управлението на руските комунисти е създадена (1922 г.) съставената от 15 републики **велика държава Съветски съюз.** Формирана е система на държавен социализъм, при който националното производство и разпределение се управляват централизирано от държавата. За две десетилетия в нея е извършена електрификация на основните селища и е изградена тежка индустрия. По време на отечествената война (1941-1945 г), съветската държава и нейната Червена армия са разгромили германските нашественици в Съветския съюз и са освободили източноевропейските държави (включително България) от нацисткото иго.

Към края на 70-те години на XX век, социалистическите обществени отношения започнаха да сковават развитието на обществените производителни сили. Настъпи застой в социално-икономическото развитие на големите социалистически държави - Съветски съюз и Китай. Възникна **необходимост от реформиране на системата на държавен социализъм.** Както показва опита на Китайската комунистическа партия (ККП), в източноевропейските страни това би трябвало да стане чрез запазване на ръководната роля на работническите и комунистическите партии в страните и на доминацията на държавната и кооперативна собственост върху средствата за производство.

През 1985 г. начело на наброяващата близо 20 милиона членове Комунистическа партия на Съветския съюз (КПСС) и на съветската държава е избран Михаил Горбачов, при чието управление (1985-1991 г.) са създадени **политически и икономически предпоставки за разрушаване на Съветския съюз.** Под формата на „перестройка" на социализма вместо да се реформират икономическите отношения (както се направи в Китайската народна република) е направен демонтаж на политическата надстройка на съветската държава. С лозунги за „гласност" и „демокрация" са избрани за президенти на СССР Михаил Горбачов и на Руската федерация Борис Елцин. Ключовите постове в Кремъл и държавните банки са предоставени на свързаните с Америка руски колаборационисти (като Борис Березовски).

През периода 1985-1990 г. т.е. по време на перестройката в Русия безконтролно са създадени хиляди съвместни **американо-съветски компании**. Главно чрез тях са прехвърлени на американска земя огромни количества руски нефт, алуминии, мед, злато и други стоки и в капиталистическа Америка е отложена с две десетиле-

тия поредната опустошителна икономическа криза.

През периода 1991-2000 г. **класата на финансовите олигарси е завладяла и държала цялата политическа и финансова власт в Русия.** През този период повечето държавни банки и предприятия са приватизирани и изкупени от руски и американски олигарси и на руска земя е формирана буржоазна държава.

През ноември 1991 г. с указ на руския президент Борис Елцин е разпусната КПСС и е конфискувано нейното имущество. Година по-късно Конституционния съд на Русия е обявил този указ за противоконституционен и е възстановена Комунистическата партия на Руската федерация - КПРФ (която през 2015 г. е наброявала над 160 хил. членове).

Наред с разрушаването на Съветския съюз е разрушена и източноевропейската социалистическа система. Отвъдокеанската класа на финансовите олигарси с долари (без златно покритие) спечелва „студената война" и присъединява източноевропейските страни към НАТО и капиталистическия Европейски съюз.

Засега главно **в Китай, Куба и Виетнам продължава да се върви по социалистически път на социално-икономическо развитие.** В социалистически Китай е запазена ръководната роля на Китайската комунистическа партия – ККП, която понастоящем наброява близо 90 млн. членове. Поддържа се висок дял (над 60%)на държавната и кооперативната собственост, включително във външноикономическите отношения. Близо четири десетилетия, ежегодно се постигат високи (7-10%) темпове на икономически растеж.

Днес социалистически Китай има най-голямата икономика в света. През 2016 г. Брутният вътрешен продукт по паритет на покупателна сила (PPP) е над 21 трилиона долара, а на САЩ – 18,5 трилиона долара (knoema.com).

Много съвременни „политолози" премълчават тези очевидни факти и твърдят, че социализмът се „провалил" и от само себе си „рухнал", а Съветският съюз се „разпаднал". Правят внушения, че призрака на комунизма завинаги е престанал да броди по света (сякаш не проумяват, че днес социалистически Китай крепи изпадналите в дълбока рецесия икономики на САЩ, Франция и Германия).

5. Класовата основа на антикомунизма в съвременна България

По начало най-яростни антикомунисти са неолибералите, представителите на отвъдокеанската класа на финансовите олигарси. Те преследват родните комунисти и социалисти и ги демонизират, защото са против колониалния валутен борд и обслужването на държавата от частни банки.

Класова ненавист към комунистите и социалистите изпитват и чужденците (американски, израелски и турски граждани), които притежават почти всички големи български банки и заводи и около два милиона декара родни земеделски земи. Те следват политиката на своите правителства, чиято крайна цел е на родната земя **да няма българска нация.** Помагат им представители на малобройната българска компрадорска (свързана с чуждестранния капитал) буржоазия. Това са малцина местни собственици на енергиини, фармацевтични, транспортни и туристически компании (някои от тях притежават и футболни отбори).

В днешна България срещу комунизма се води открита и задкулисна борба предимно от лидерите на **местните партии, които водят евроатлантическа политика.** Системна антикомунистическа дейност се извършва от активисти на партии и „неправителствени" организа-

ции, които са на финансова издръжка на американската търговска камара, фондациите „Отворено общество" и „Америка за България".

Неотдавна на среща с над 600 активисти от над 75 наши селища, шефката на Фондация „Америка за България" Нанси Шилър е заявила, че повече нямало да бъдат „толкова тихи". По нейни данни организацията разполагала с 400 млн. долара, от които 350 млн. долара са „спечелени" на българска земя (откакто е създадена през 2009 г, въпросната фондация не е представяла отчети в българското Министерство на правосъдието).

След 1989 г. при всяка антикомунистическа акция се правят щедро финансирани публикации, радио и телевизионни предавания за „комунистическите лагери". В тях се прикрива факта, че тези лагери са създадени през август 1941 г. т.е. от монархо-фашисткото правителство на цар Борис III. Прожектират се дълги и пошли филми за „горяните", чиято борба срещу комунистическата власт беше за запазване на примитивното земеделие, водено с дървени рала, мотики и сърпове. Тази борба включваше главно бунтове срещу внедряването на трактори и комбайни в кооперираните земи и саботажи - палене на мелници и кооперативни житни снопи.

В борбата срещу комунизма, неолибералите прилагат **непочтени средства.** Те се мъчат да докажат, че днес у нас жизненото равнище на повечето български граждани е по-високо от това при социализма, като съпоставят сегашните иконоически данни с тези от 1990 г. Например така е направен неверния извод, че през последните години у нас стойностният обем на годишния БВП бил станал по-голям от този, постигнат в социалистическа България. Но при това сравнение не са взети за база 1987 г. или 1989 г., когато нашата държава все още е социалистическа, а 1990 г., през която е извършена „демо-

нополизация" и либерализация на социалистическите валутни, ценови и външноикономически отношения и местни и чуждестранни мафиоти (като американският евреин Марк Рич) са присвоили пари, основни фондове и стоки (млечни продукти, нефт, шротове), възлизащи на десетки милиарди левове.

Истината е, че през периода 1987-1989 г. т.е. при социализма в България годишният БВП е възлизал на над 51 млрд. щатски долара.[6] През 2016 г. стойностният обем на българския БВП, съпоставен с 1987 г. е 35 млрд. долара, тъй като оттогава до сега доларът се е обезценил близо двукратно (през 1987 г. една тройунция злато - 35 грама е купувана с 850 долара, а през 2016 г. - с около 1300 долара - с.364).

Като защитници на интересите на класата на финансовите олигарси, неолибералите използват медиите за **насъскване на младите хора срещу комунистите.** Представят комунистическите представители на работния народ за изверги и ги поставят на една плоскост с германските фашисти-нацисти, които през юни 1941 г. вероломно са нахлули в комунстическия Съветски съюз и са причинили смъртта на десетки милиони хора, включително комунисти и евреи (главно поради това съвременниците на германският нацизъм са го наричали „кафявата чума").

Обикновено за демонизиране на комунистите се поставя знак на равенство (по извършено зло) между нацизма и комунизма с фразата **„тоталитарният нацистки и комунистически режим".** Тези режими се представят за еднакво „кървави" и „чудовищни" главно защото са били еднопартийни. Внушава се, че това са едва ли не еднокласови форми на държавно управление.

В същност изгражданата от фашистите и нацистите

6 Димов, Ангел. Българската геополитика, ИК „Христо Ботев", С. 2017, с.166.

войнствена държава е на буржоазията, на едрите банкери, индустриалци и търговци. Фашистките лидери я наричат „корпоративна", защото под нейн контрол се поставят корпорации (акционерни, капиталистически дружества), образувани от профсъюзни, браншови и работодателски организации. Фашистката държава се използва главно за завладяване на чуждестранни територии (политика на разширяване на „жизненото пространство"), за поробване на техните народи и за изтребване на комунистите.

Социалистическата държава е на работниците и селяните, които я управляват под формата на народовластие, **диктатура на народа над капиталистическото малцинство.** В тази държава преобладават обществената (държавна и кооперативна) собственост върху средствата за производство и се създават предпоставки за съчетаване интересите на отделните класи и групи от населението.

Държавната собственост осигурява **национална независимост и суверенитет на държавата.** Може да бъде използвана като източник на финансови и други ресурси на правителствата и те трудно могат да бъдат принуждавани да вземат заробващи заеми от Международния валутен фонд и Световната банка (Главно поради това в нашата страна глашатаите на класата на американските и местните финансови олигарси денонощно повтарят по медиите, че „държавата е лош стопанин").

Държавната собственост осигурява превъзходство **на социалистическата пред капиталистическата обществена система.** Нагледен пример за това е социалистически Китай, където държавните външнотърговски предприятия успешно се конкурират с най-големите американски и други западни капиталистически транснационални компании.

При съвременните международни отношения е възможно в българската държава да се формира **самостоятелно функциониращ държавен сектор.** Този сектор да бъде съставен от мощни и рентабилни предприятия, банки, строителни, застрахователни и външнотърговски организации. С политически, икономически и законодателни мерки да бъде отменен колониалния валутен борд и да се възстанови кредитната и инвестиционната дейност на Българската народна банка (БНБ). Тази банка отново да бъде поставена под контрола на правителството и да подпомага прилагането на неговата икономическа политика. Държавата и нейните институции и предприятия да се обслужват само от държавни банки и застрахователни институти.

За съчетаване интересите на отделните обществени класи е необходимо **частният сектор да функционира самостоятелно и да бъде прекъсната порочната му симбиоза с държавата.** Тази симбиоза е в основата на неизкоренимата корупция и кражбата на държавни, народни пари, материали, „вторични суровини", машини и съоръжения. След нейното премахване в социалистическата държавата ще бъде невъзможно да се ползват услугите на разположените на наша територия чуждестранни банкови филиали. Строителството на държавни и общински обекти няма да се предоставя на частни фирми. Социалистическата държава не следва да финансира частните училища и болници. Тези заведения могат да се самоиздържат и да създават свои финансови фондове и каси.

За поставяне на отношенията на собственост на социалистически начала е необходимо пред всичко да бъде възстановена независимостта на българската държава и да се промени нейната Конституция. В нея би трябвало да има клауза, с която държавната собстве-

ност да бъде обявена за **неприкосновена и непродаваема** на местни и чуждестранни частни „инвеститори".

6. Необходим е съюз на трудовите хора от всички страни

След 2014 г. в света настъпиха промени, които бележат **началото на края на глобалното господство на класата на отвъдокеанските финансови олигарси.** Значително е ускорен процеса на преминаване от еднополюсен (командван от Америка) към многополюсен свят. Това стана под влияние на редица събития: Русия надмина САЩ в ракетостроенето; социалистически Китай отново стана най-голямата икономика в света (по паритет на покупателната способност на БВП) и започна реализацията на грандиозен инфраструктурен и енергиен проект по древния „път на копривата"; геостратегическият полуостров Крим доброволно (чрез референдум и самоопределение на местното население) е върнат в пределите на Руската федерация; руската държава възстанови присъствието си в Близкия изток.

Вече над едно десетилетие след началото (2008 г.) на глобалната капиталистическа криза, американската икономика има вял (под 2% годишно) икономически растеж. В големите страни-членки на ЕС (Германия, Франция, Испания, Италия) средногодишният икономически растеж е едва около 1-2 %. Постоянно се увеличава масовата бедност и безработица. Правят се огромни непроизводителни разходи за издръжка на паразитни евроинтеграционни и „неправителствени" организации".

На състоялото се на 1 юли 2016 г. в Пекин тържество по случай 95 годишнината от основаването на ККП, китайският лидер Си Дзинпин е заявил, че скоро ще се стигне до „пренареждане на света", тъй като ЕС „посте-

пенно се руши", а икономиката на САЩ „търпи крах". Той призовал да бъде създаден руско-китайски „съюз, пред който алиансът НАТО ще бъде безсилен и това ще сложи край на империалистическите амбиции на Запада".

През следващите десетина години ще се ограничава ролята на долара в световната търговия. Все повече ще нараства делът на китайския юан и на други национални валути.

Но неолибералите и другите буржоазни представители продължават да бранят глобалното господство на класата на отвъдокеанските финансови олигарси и се мъчат да съхранят нейния световен тоталитарен режим. На териториите на бившите социалистически страни в Европа се разполагат американски и натовски войски и координационни центрове, чиято мисия е да пазят богатствата на чужденците и държавната власт на буржоазните партии (включително социалдемократически), да бъдат сплашвани и угнетявани източноевропейските народи.

Ето защо наред с Русия, социалистически Китай и други държави, **в борбата срещу класата на финансовите олигарси би трябвало да се включат партии и движения на трудовите хора, включително прогресивните интелектуалци от всички страни.**

Това се налага и поради обстоятелството, че сегашните комунистически партии на европейския континент са малобройни, маргинализирани и с догматични програми. Повечето от предишните и настоящите им лидери са оклеветени и репресирани от властващите „демократи" и неолиберали.

В борбата срещу класата на отвъдокеанските финансови олигарси, трудовите хора немогат да разчитат на **Партията на европейските социалисти (ПЕС).** Нейните лидери водят евроатлантическа и пронатовска поли-

тика, която е в интерес предимно на финансовата олигархия и е насочена срещу народите на Русия и Китай.

Съвременните лидери на евроатлантическите партии са олицетворение на **буржоазното лицемерие и лукавство.** За да привличат към себе си повече трудови хора и да бъдат избирани за депутати и евродепутати, те подхранват илюзията, че в условията на капитализма е възможно да се премахне масовата бедност и мизерия.

При така сложилите се международни отношения е **необходимо да се работи за сближаване и съюзяване на трудовите хора от всички страни.** Организирано да се води борба за тяхното освобождаване от робството на класата на отвъдокеанските финансови олигарси.

Борбата срещу класата на финансовите олигарси би трябвало да се води от **Световен народен фронт, в който да участват руски и китайски партии и народни водители.** Този фронт може да включва партии (комунистически, социалистически, трудови, работнически), които се борят за спечелване на държавната власт в своите държави, за народовластие и **изграждане на справедливо, социалистическо общество.** Формирането на такова общество би трябвало да почива на следните **принципи:**

развитие на национална икономика, в която да преобладава обществената (държавна и кооперативна) собственост върху банки, предприяти и земеделски стопанства;

ограничаване тенденцията на разслояване на обществото на бедни и богати класи чрез данъчни и социални механизми;

разгръщане на справедлива, социалистическа глобализация (интернационализация) на политическия, стопанския и духовния живот на народите.

Социалистическата глобализация почива на коопе-

ративни начала – взаимопомощ и равнопоставеност между държавите, независимо от броя на тяхното население. Така функционира например Евразийският икономически съюз, където всяка държава-членка има един глас в управлението.

Движението за създаване на Световен народен фронт може да бъде организирано по инициатива на отделни партии. Но, за да постигне успех в трудната борба с мощната богаташка класа на финансовите олигарси, това движение би следвало да се подпомага от братска Русия.

АНТИКОМУНИЗЪМ, АНТИСОЦИАЛИЗЪМ, ФАШИЗЪМ, ТОТАЛИТАРИЗЪМ

/понятия, история, идеология и политика/

Доц. д-р Мария Пиргова

В наше време антикомунизмът съществува като идеология заедно с либерализма, консерватизма, социалдемокрацията и всички техни разновидности, отричащи комунизма. Обикновено той съпътства системните идеологии и дори служи за заместител на либералните им течения. По принцип в антикомунистическите и посочените буржоазни идеологии се прокарва тезата, че основа на производството е частната собственост. Отрича се възможността държавата да ръководи една обща държавна собственост в обществен и частен интерес. Но антикомунизмът, за разлика от демократичните идеологии, които признават политическия плурализъм, не спори с комунизма /социализма/, той направо ги отрича, стигматизира и обявява за недемократични, обижда техните носители, независимо от конкретните условия, в които те са действали. Често в буржоазните парламенти се приемат и законодателни мерки срещу комунистите и комунизма, който до днес не е съществувал, а се е проявил като социализъм. Носителите на антикомунизма направо обявяват комунистите и социалистите най-малко за неморални хора и използват своята икономическа, политически и медийна власт за тяхното маргинализиране в обществото. След 1989 г. в бившите социалистически страни непрестанно се

води кампания срещу комунистите, като се ограничават гражданските им права и дори се приемат закони за групова вина. Освен правови механизми и приемане на закони и предписания с обратно действие, политиката на т.н. декомунизация включва отмъщение на деца, заради родители и преследване на държавни служители на социалистическата държава. Посредством тази дълбоко недемократична политика се отрича миналото на милиони почтени хора и се потъпква тяхната чест и достойнство. Мнозина от тях се разболяха и починаха от проявяваната спрямо тях и семействата им политическа дискриминация.

След разрушаването на социалистическата система не беше изградена обещаваната демократична и правова държава, а се формира недемократично общество, в което платени от вън медии настройват едни срещу други нашите граждани. Реално имаше и продължава да има действия срещу граждани на идеологическа основа. Антикомунизмът-антисоциализмът не остана в рамките на идеология. При постсоциалистическия капитализъм след 1989 г. той беше превърнат в политическа практика. Все още не се знае колко български граждани са физически ликвидирани чрез изолация, загуба на професия, отнемане на достойнство и вменяване на групова вина без право на индивидуално правосъдие.

Поколенията около 1989 г. в бившите социалистически страни все още не си дават сметка за нематериалните духовни и морални щети от антикомунизма. Много малко от тях знаят, че прилаганата антикомунистическа политика доведе до ненавистно, заето от примера на фашизма и нацизма, отношение към определени групи от хора, служили честно и всеотдайно за изграждането на хиляди строителни обекти и предприятия в социалистическа България. Тези хора бяха остракирани (изгоне-

ни) от обществения живот и обявени за вредни обществени индивиди. Мнозина от тях не можаха да преживеят тази несправедливост, преждевременно се разболяха и умряха.

След 1989 г. в България антикомунистите хулят наложения от комунистите и сдружените земеделци съветски социалистически модел на обществено развитие. Прикриват извършената при него индустриализация на страната, осигуряването на пълна заетост на трудоспособното население и безплатно здравеопазване и образование. Това е все едно да обвиняваме българската буржоазия за това, че тя е допуснала Съветската армия да мине р. Дунав на 8 септември 1944 г. и да прогони намиращите се на наша територия десетки хиляди германски войници и офицери. Трябва да попитаме защо тази антисъветска и антикомунистическа буржоазия не застана на река Дунав и не се противопостави на съветската армия, която е преследвла германските нашественици при отстъпването им към Берлин? Защо мнозинството от българите са посрещали тази освободителна армия със цветя, сол и хляб (по славянски обичай)?

Тези въпроси трябва да се задават на сегашните буржоазни апологети, на сегашните „десни" в България. Преди да обвиняват комунистите, те би трябвало да признаят историческата безпомощност на българските буржоазни политици, които поради некадърност и неспособност да преценят хода на събитията, сляпо са следвали династичната политика на Цар Борис Трети и заедно с него са присъединили българската държава към фашистка Германия. В изпълнение на подписания от българските власти военен пакт е била обявена война на САЩ, Франция, Англия и СССР, които в годините на Втората световна война са образували демократичната световна коалиция.

Политическите процеси не са черно-бели, но след 1989 г. българските десни си въобразяват, че живеят в черно-бял свят, където те са белите. Противопоставянето между българските граждани на антикомунистическа основа вместо да намалява, се увеличава, което е най-прекия път към окончателното унищожаване на българската нация. Това е следствие от антикомунистическа пропаганда, която без задръжки си служи със всякакви постистини. Пари за прокарване на постистини в нечий интерес има, медиите са платени, свободата на словото е на 108 място в света – идеални условия за промиване на мозъци, за изтриване на памет и за антиисторично мислене.

Това са основанията да се обърна към разглеждането на използваните понятия за **антикомунизъм-антисоциализъм, фашизъм и тоталитаризъм, които имат историческо основание.** По геополитически причини – битки за влияние и ресурси на нашия континент политическите механизми, прилагани в различни държавни системи взаимно си влияят. Понятията се използват за пропаганда и формиране на общественото мнение и в крайна сметка конкретно за обезсилване на нацията и държавата. В основата на манипулацията на общественото мнение са измислени факти и лъжи, все повече се използва незнанието, пренебрегването на историческото познание в училище и запълването на българската история от 20 век с едностранчиви неверни факти.

Политическата власт, която трябва да е морален и протоколен еталон, във времето на членството на България в ЕС изобщо губи връзка с гражданите, чувства се безнаказана и налага езика на омразата. Правителствата получават огромни европейски средства, повече от тях ползвани абсолютно безконтролно, което лиши от смисъл изборите, демокрацията и въобще съобра-

зяването с гражданите. Така антиморални и престъпни действия остават безнаказани и постистината започва да властва без проблеми.

Историческото развитие на комунизма като идея за революционно премахване на капитализма, съществуването на комунистически партии с революционни програми, поставят комунистическите партии извън системата на буржоазната демокрация. Това изваждане на комунистическите партии и идеологиите им извън буржоазната политическа система е част и от процеса на разделяне на пролетарската идеология на двете й големи части – комунизъм и социалдемокрация. В историята двете части на лявата пролетарска идеология – революционната и ренегатската, дори стигат до самоунищожителни политически битки. След поставянето на съветския комунизъм и неговите сателити извън буржоазната система, по-голямата част от буржоазните партии – от най-десните до социалдемократите, неизменно в програмите си се произнасят против комунизма, против наличието на държавни банки и предприятия.

Антикомунизмът се появява естествено заедно с появата на марксистката философия като философия, свързана със социалната промяна. Това Маркс обявява в прочутия си 11 тезис за Фойербах през 1845 г. До тогава философията се е приемала като съзерцателна наука, Маркс твърди, че философите /обобщени като науките и учените за човека и обществото/ са длъжни не просто да обясняват, но да променят света. Комунизмът в марксисткия му период става учение за преодоляване на последствията от частната собственост, частното присвояване и нарастването на капиталистическата експлоатация на пролетариата.

Политически първите антикомунистически прояви

са свързани с победата и управлението на Парижката комуна през 1871 г. Най-сериозна промяна в капиталистическата социална система прави Бисмарк като въвежда социални мерки, по същество поставя началото на социалната държава като антипод на социализма и комунизма. Комунизмът силно се критикува от Теодор Рузвелт, който в началото на 20 век има предвид Парижката комуна от 1871 г.

Водоразделната година на съществуването на антикомунизма и началото на търсенето на коалиции между антикомунизма и фашизма е 1917 г. След Октомврийската социалистичека революция (1917 г.) и създаването на СССР, антикомунизмът се превръща в антисоциализъм - в идеологическа, икономическа, политическа, гореща и студена военна битка срещу реално съществуващия вече социализъм. Ленин посяга на частната собственост като национализира промишлеността и земята – комунизмът, всъщност вече не е идеалът, а самата реалност. Буржоазията бърза да приобщи към себе си свръхчовека и специалната раса. Войниците, които се връщат без работа и без бъдеще от фронтовете на Първата световна война лесно се заразяват с нови идеи за по-добър живот и са готови да дадат опустошения си живот за тях. Това се случва в Русия, но се случва и в Германия, Унгария, България и на други места. Битката за воювалите в Първата световна война (1939-1945 г.) войници е спечелена и от Бенито Мусолини в Италия и Адолф Хитлер – с в Германия. В тези държави с идеите за добър живот на обикновените работници и с парите на буржоазията възниква фашизма. Буржоазията търси начини да управлява работниците, естествено с пари за нови работни места, с национално величие, а после и с нов световен ред за арийската раса. Страхът на буржоазията от национализацията разтърсва цяла Ев-

ропа и света след 1917 г. Това е вътрешната причина в Германия и Италия да се правят псевдоработнически и псевдосоциалистически партии, които с парите за пропаганда и разправа с вътрешните врагове бързо и лесно се израждат в антисемитски и антисоциалистически фашистки партии. Към външните условия за борбата с комунизма-социализма в лицето на СССР е от една страна страхът от работническия гняв и от друга това ,че геополитическата стратегия на едрия западен капитал се е сринала. И след Първата световна война Русия решително отказва да предостави Сибир за част от световния пазар, а това е една от интимните цели на европейската и американска буржоазия. А Октомврийската революция означава пореден крах за мечтите за усвояване на Сибир. След 1917 г. тези мечти ще се възложат на фашизма в средата на 20 век. От тук нататък фашизмът, антикомунизъм-антисоциализъм и милитаризмът ще се развиват паралелно и при търсене и реализиране на политическо взаимодействие. Съвременният фашизъм в САЩ се проявява едновременно като милитаризъм и антикомунизъм.

Антикомунизмът защитава държавата на частната собственост и системата на експлоатация на тази част от обществото, която не разполага със средства за производство. Това е и съвременната същност на антикомунизма. В него не става въпрос за демокрация, а за защита на интересите на капитала в неговите актуални форми. Във връзка с развитието на технологиите, формите на експлоатация на труда и елитарния статус на една част от обществото, която се облагодетелства от капитала се появяват и различните форми на антикомунизма. Така, че ако трябва да определим същността на антикомунизма, тя се свежда до всякаква защита на частната собственост, отрицание и премахване на дър-

жавната собственост и държавното управление в икономиката, националната сигурност и другите сфери на обществения живот.

Антикомунизмът е системна идеология против цялата социалистическа система или против социализма въобще, но преди всичко той е остра реакция на възможността да се търси обществено развитие, в което частната собственост и нейната буржоазна държава не биха били господстващи и биха били частично или изцяло заменени от обществена (държавна и кооперативна) собственост и социалистическа държава. Всяка идея за ограничаване на частната собственост, макар и в незначителен процент, при антикомунистически управления се приема с краен негативизъм, с яростна съпротива от страна на антикомунистическите идеолози. И от негативизма към държавната собственост произтича отричането на първо място на социалистическата държава, на всички прояви на публично управление и на културното развитие на социализма. Получава се така, че антикомунизмът приема буржоазната държава, в която господстват малцина притежатели на капитала. С всички средства се бори срещу създаването на социалистическа държава, където има народовластие и социални придобивки –сигурна работа, почивки и икономическа свобода. Това са двойните стандарти по отношението на държавата. Като водеща властова структура тя се признава за възможна и необходима от десните идеологии в собствените им страни и се отрича като най-вредният фактор за другите държави. Тези двойни стандарти са широко използвани в съвременната конкуренция между съюзи и държави. Днес те намират продължение в появата на постистината, в информационните войни, наречени хибридни, в геополитическото противопоставяне.

Може да се уточни, че след 1989 г. именно с методите на постистината антисоциализмът-антикомунизъм съществува като понятието антикомунизъм, а историческият период на развитие на СССР и Източния блок се нарича от антикомунистите „комунизъм“. А комунизмът е останал идеал и ще остане идеал, към който хората могат да се стремят. Ясно за образованите хора е, че комунистическата идея е част от духовните стремежи на човечеството, също както и другите стремежи към абсолютното добро в представата на хората. Да се нарича състоялият се социализъм комунизъм е историческа, меко казано неточност. Тя дава възможност да се клейми комунистическия идеал и тези, които го изповядват. Отрича се целият социалистически период в социалистическите държави, не се прави никаква разлика между отделните държави, които са твърде различни по много показатели – както процента на държавната собственост, така и по наличието на права и свободи на гражданите в рамките на социализма. Антикомунистите не признават периоди на разведряване между Запада и Източния блок, не виждат ролята на множество т.н. комунистически диктатори за мирното развитие на света, за взаимни търговски отношения и пр., които на едро се отричат, стигматизират като най-голямото зло. Историческата истина се извращава и заедно с това антикомунистите получават индулгенции за всички свои антидемократични действия.

Антикомунистите не са демократи, които могат да допускат на идейно ниво разсъждения или дискусии за възможното ограничаване на частната собственост. Това е икономическият интерес на частната собственост, който не може да се засяга, дори ако е в публичен интерес. Стига се до пълно отрицание на публичните форми на живот и собственост. Индивидуализмът се

превръща в единствено възможна форма на живот и на практика човек остава сам в обществото, без да търси и намира нормалната за живот колективна подкрепа. Забравя се дори, че разделението на труда е колективна дейност, търговията е обща дейност и се стига до деполитизиране на обществото. А без политика, без обща воля за живот обществото, не просто държавата, не могат да съществуват.

Политическият интерес на антикомунизма е да не се допуска съществуването на държави, които се изграждат преди всичко върху обществена собственост и в които частната собственост допълва пазара в сферата на услугите. Такива държави бяха бившите социалистически страни, които макар и да развиваха контролирани от държавата пазарни отношения бяха обявени за тоталитарни общества.

Днес, в края на двайсетилетието на 21 век г., антикомунистическите идеолози се стремят не просто да отхвърлят социализма, но го заклеймяват и приравняват с фашизма под общото понятие – **тоталитарни държави.** Тази тенденция не е нова. Най-сериозният пример за такъв антикомунизъм е книгата „Фашизмът“ на българския президент Жельо Желев, който написа и разпространи като „самиздат“ тази книга през 70 – те години на 20 век под заглавието „Тоталитарната държава“. Под заглавието „Фашизмът“ тя беше издадена в България през 1981 г. лично със съдействието на дъщерята на Тодор Живков – Людмила Живкова. Така се роди големият и единствен български дисидент, по-късно „демократичен президент“ на България. Изреждам тези факти, защото те показват, че колкото и да се е писало и се пише за еднаквостта на фашизма и социализма като тоталитарни режими, в България от средата на 50-те години на 20 век не е имало диктаторски практики, които

с каквото и да е да напомнят фашизма. Но пропагандната машина и сега разчита на загуба на историческа памет, на идване на нови поколения и на престижното и доходоносно приспособяване към мненията, които се толерират от донорите на пари в държавата и от спонсорираните медии.

Антикомунизмът може да се периодизира и като антимарксизъм, антиленинизъм, антисталинизъм, това са големи и различни теми. Става дума за различни исторически условия и за политиката, водена от конкретни партии и държави. Посочените теми включват и съответната геополитика с традиции от векове в световен мащаб. На Маркс от страна на либералите не може да се прости критиката на частната собственост и допускането, че частната собственост може и да не съществува до края на историята. Ленин нанесе огромен удар на мечтите на буржоазията в една голяма държава като Русия и не допусна външната частна собственост и нейните структури да се включат в експлоатацията на природните ресурси на Русия. Сталин успя да отхвърли поредния поход на западната буржоазия срещу Русия-СССР и да изкове съветската победа във Втората световна война. Тези примери показват че антикомунизмът е световна идеология и политика, която преследва определени геостратегически интереси и хвърля огромни средства за политическо и идеологическо влияние в полза на свои конкретни материални интереси. Тази история продължава и по отношение на президента на Русия Владимир Путин, който с нищо не показва и най-малка привързаност към комунизма, но въоръжава Русия и я прави един от центровете на световната политика. Владимир Путин е модерен консерватор, силен национален лидер, който умело балансира огромни икономически интереси, свързани както с частна, така и с държавна собственост.

Но към него се прилага яростен антикомунизъм, защото това е лесно разпознаваема идеологема, на Запад имат навик да клеймят комунизма. И най-вече стигматизираният „комунизъм“ е пропагандно готов и длъжен да създава страх у гражданите. Страхът пък е предпоставка за непопулярни политически решения, рестрикции и орязване на граждански права. Това е проста, но за съжаление, работеща политическа формула.

Сега антикомунизмът се обръща в русофобия и милитаризъм и отново е свързан със съвременни форми на експанзия на частната собственост вече във форми на агресивен финансов капитал, който усвоява глобални пространства в своя полза и идеологически превръща антиглобализма в антикомунизъм.

Корените на фашизма се появяват като философия в края на 19 и началото на 20 век, когато се прокламира идеята за силната корпоративна държава. Тази държава на укрепващия се финансов капитал започва открито да завладява чуждестранни територии и народи и да въздига свърхчовекът над останалите човеци. В Германия фашизмът прераства в нацизъм, който дели хората на пълноценни и непълноценни, на арийци и евреи. След като овладяват (1933 г.) германската държава, фашистите-нацисти използват държавните структури за унищожаване на евреите и комунистите.

Под понятието „фашизъм”се разбира завоевателна и расистка идеология, политика и държава на класата на финансовата олигархия, представлявана от фашистки, нацистки и глобалистки партии. Тук разграничаването между идеологии и държавни режими е научно задължителна.

Фашизмът се обобщава най-вече с режимите в Италия на Мусолини, Германия на Хитлер, Португалия на Салазар, Испания при Франко и някои военни диктату-

ри. Тези режими имат огромни различия и основания и това трябва винаги да се има предвид при позоваването на тях и при сравнителния политически анализ.

Исторически фашизмът се появява след социализма в Русия. Баналeн е изразът на У. Чърчил, фашизмът беше сянката и уродливото „детище“ на комунизма. Чърчил е прав, че фашизмът и социализмът са свързани исторически, но фактите показват, че фашизмът е използвал социализма за историческо плашило. Хитлер и Мусолини се възползват от страха на буржоазията и я карат да плати за политически ред, който преди всичко ще съхрани частната собственост, ще се бори идеологически и физически с комунисти и социалисти в Германия и Италия. Така и буржоазията ще печели от експроприацията на собствеността на евреите и на инакомислещите. После следва унищожението на милиони евреи и комунисти в лагерите на смъртта, създадени от германските фашисти, но трябва да се помни, че това започва с изземване на собствеността на евреите. При фашизма просперира профашистката буржоазия, тя получава държавните поръчки и се готви да управлява чужди работници, предприятия и цели държави в Европа и света. И всичко това е подкрепено от антикомунизма на буржоазията, която изобщо не се досеща за човешките права, за геноцида на Холокоста и пр.

Има множество определения за фашизма. Може би сред най-работещите са тези на Ернст Нолте и Георги Димитров. Е. Нолте дава определение на фашизма от дясно. Той твърди, че **нацизмът бил реакция спрямо „екзистенциалната заплаха” за Германия от руската болшевишка революция.** „Екзистенциалната“ заплаха е за буржоазията, но в системата на международните отношенията след Втората световна война и ядреното противопоставяне на двете системи такава заплаха за

Германия е била изключена. Но това не пречи тази теза да продължи да се защитава. Е.Нолте е демократ, той определя фашизма като еднопартийна диктатура, като общество с една държавна идеология и с монопол на фашистката партия върху управлението на държавата, като сливане на една партия с държавните институции. /Семков,М.,1983/ От ляво Георги Димитров определя фашизма **„фашизмът е открита терористична диктатура на най-реакционните, най-шовинистичните и най-империалистически елементи на финансовия капитал". В крайна сметка, ако се дава концентрирано определение за фашистката власт, като се има предвид неговия икономически носител, то Г.Димитров има право. Към неговото определение могат да се добавят характеристиките на фашизма, които дават Нолте и други автори, а именно, хипертрофирания национализъм, еднопартийността, държавната идеология и сливането на партия с държава. Може да се каже, че определянията на Е.Нолте и Г.Димитров не са пълни едно без друго.**

Най-популярният метод за заклеймаване на социалистическите общества е приравняването на фашизма и социализма-комунизма в общото понятие „тоталитаризъм." Една от най-популярните философки – един от авторите на понятието тоталитаризъм - Хана Аренд вижда недостатъците на понятието „тоталитаризъм" след смъртта на Й.В.Сталин. Хана Аренд отхвърля тоталитаризма като практика, защото той прекалено много акцентира върху публичната сфера, но продължава да го употребява като понятие. Понятието се използва и от Теодор Адорно и М. Хоркхаймер по отношение на САЩ, където според тях организацията на обществото представлява остра и злокачествена форма на тоталитаризъм. /Проданов, В. 2012, стр. 134-137/ Времето на

Н.С.Хрушчов започва с предложението на СССР и социалистическите държави за мирно съвместно съществуване на двете световни системи – капитализма и социализма. Това не може да бъде тоталитарна политика. Проф. П.Е.Митев изтъква, че ако социализмът беше тоталитаризъм, то М. Горбачов никога не можеше да обяви политика на гласност. / Митев, П-Е., 2016, стр.665-666/. Тоталната държава може да издържи като всесилен властник сравнително кратко историческо време, тя бива атакувана от множество вътрешни и външни политически и икономически субекти, които търсят промяна на статуквото. Насилието на тоталитаризма не може да бъде траен гарант на държавата. Сталинизмът в предвоенни и военни условия може да има тоталитарен характер, осигурен от държавно насилие. В най-голяма степен тази политика на Сталин става възможна поради огромното предвоенно напрежение и подготовката на СССР за война. Но този период не може да се обобщава за целия социализъм, както се опитват да налагат антикомунистите. Понятието тоталитарно общество и държава за България преди 1989 г. е може би най-употребявано от антикомунистите и десните политици. Вижда се стремеж това понятие да се наложи за историята на социалистическия период в учебниците, в младото поколение и като цяло в общественото съзнание.

Отношението между понятията за фашизма и антикомунизма има изключително сериозно политическо значение днес. Това важи в огромна степен за българския политически живот. Както подчертахме, съвременните, особено българските антикомунисти правят огромни усилия да приравнят понятията комунизъм, социализъм, фашизъм и тоталитаризъм. Това е най-прекият път в съзнанието на бъдещите поколения социализмът да остане като фашизъм. В медиите приравняването на

фигурите и воденатa от Хитлер и Сталин политика е станало всекидневие. Много малко са учените и левите политици, които имат възможност да обяснят понятията и да говорят с историческите факти за геополитическите проблеми на старите развити национални държави – както капиталистически, така и социалистически.

Най-прекият път към създаването на политически митове и страхове е незнанието, промяната на историческите факти, отказът явленията да се видят в тяхната сложност. Това правят редица десни и центристки политици, които търсят подкрепа в себеподобни политически субекти преди всичко в САЩ и Европа. Национализмът се разграничава от фашизма, който исторически е следствие и на свръхнационализма. Така фашизмът се пришива само към социализма и политическата отговорност на дясното за фашизма е отменена. Дясното остава чисто, демократично, с претенцията да демократизира целия свят по военен или по мирен път, както предложи държавата – лидер на новия световен ред.

Разбира се, поставената тема е огромна и проблематична. Целта на краткото изложение беше да покаже произхода на понятията „антикомунизъм“ и „антисоциализъм“ и тяхната връзка с фашизма и тоталитаризма. Тези понятия са исторически наложени за политически системи от различен характер през 20 век. Историческата истина, обаче, изисква всяка политическа система, всяка национална държава да се изследва по отделно като политически режим, като господстващи идеологии и политически практики. Всяко приравняване на едро, обобщаване на различни държави под шапката на удобното, но исторически несъстоятелно понятие „тоталитаризъм“ противоречи на научния подход, води до загуба на памет и в крайна сметка обслужва определени политически интереси.

В глобалния свят днес започват и опитите да се налагат диктаторски практики от глобален характер. Демократичното мислене трябва да се защитава в лабиринти от постистини и всякакви постмодерни идеи, които разграждат тъканта на обществата и се стремят да ги подчинят на глобална диктатура. Затова поставената тема изисква многопосочни продължения и ще бъде обект на по-нататъшни изследвания.

Използвана литература:

Капитализмът днес, сб. ред. Рада Дончева, С., 2009

Митев, П-Е., Българите, Социологически погледи, Изток-Запад, 2016

Пилджер Джон, Съвременният американски фашизъм, pogled.info, 08.03. 2015

Проданов В., Теория на българския преход, С., Изд. Захарий Стоянов, 2012

Семков М., Европа и фашизмът, С., 1983

Arend, Hanna. On Revolution, New York – London, 1963

ОСОБЕНОСТИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ В ИСТОРИЧЕСКИ КОНТЕКСТ

Проф. д.и.н. Андрей Пантев

Колкото и да са токсични темите - "комунизъм" и „антикомунизъм", те са свързани с непълни и условни понятия. Затова,често пъти в тълкуването им виждаме също неясен, дори понякога и комичен характер. В техните интерпретации преобладава все още не толкова науката, колкото публицистиката. Не следва да игнорираме предпоставката, че това което наричаме антикомунизъм има в преобладаващата си част ситуационен характер. Той е явление постфактум, съгласно формулата на Д. Благоев за произхода на политическата динамика у нас. Аз не съм познавач на този период и неговата разнолика проблематика. Затова си позволявам да поднеса само допълнителен, почти периферен щрих към явлението антикомунизъм с български облик и наши краски. След промените през 1989 г. принадлежността към антикомунизма стана тест за благонадеждност. Както преди това бе привързаността към комунизма. Усърдно и предварително го покриваха повечето от тези, които не бяха питани за такова отношение. Всеки изтъкваше знатен произход, страдания при комунизма, „десни убеждения". Въпрос на гузно минало, пропорционално на неоконюнктурното старание.

Ако посочим нещо морално отблъскващо в разрушаването на системата през 1989 г., то това е поведението на част от нейните храненици преди това. След толкова

години на адаптация, днес никой не се пита къде се дянаха и каква е професионалната и идейна преориентация на повечето преподавателите от 20-те идеологически катедри у нас. Този хлъзгав контраст навежда към далечни паралели, които удобно подминаваме. Такава забрава не е новост в нашата история. Ако това е субективна мемоаристика, нека отправим поглед назад.

Аналогиите и паралелите не са доказателство за истина, но все пак са основание за размисъл и тревога. Това което се е случило в българската история, не е уникално, защото при различни обстоятелства и форми се е възпроизвеждало. Може би е така само в крайностите, които ги има и другаде, но там те не ни впечатляват толкова, защото не ни засягат и са чужди. Затова си позволявам да се „връщам" за кратко в нашата история в търсене на сходни явления, процеси и личности, които не винаги имат пряко отношение към темата. Ние не можем да разглеждаме антикомунизма у нас вън от цялата политическа история на България.

Така, че българският антикомунизъм, без да е уникален, свидетелства за специфични исторически особености. Нека напомня също, че антикомунизмът не е ново явление в световната история, както и неговият антипод, изобретен в библиотеката на Британския музей. Той съществува дълго преди 1917 г. Към него са се присъединили според „Манифеста", „Папата и Метерних". Кой ли не беше назован комунист - от Бисмарк до Джон Ленън и по-нататък. Кой ли не се самопредстави за мъченик от преди 1989 г. - пред уволнение, арест а и дори друго. Тогава, когато липсваше друга аргументация за противопоставяне или нагаждане, този дамгосващ етикет-комунист вършеше работа, но свидетелстваше за идейно безсилие. Тези хора също се назоваваха антикомунисти, които подражаваха на ранните аналози

в Испания, Италия и Германия на тази тема. Говореше се, че при комунизма жените ще бъдат общи. Но след отстраняването на комунистите от държавната власт, жените станаха май повече общи. Така, че и българските ситуационни антикомунисти не са откриватели. Комунизмът е част от дежурните виновници за повечето ни национални поражения.

Няма защо да крием, че справедливо или не, имиджЪТ на България като страна с бързо и крайно променящи се ориентации получи поредните исторически проекции и паралели. Две години след трагичната драма на тракийци през 1913 г., ние бяхме в боен съюз с Турция, воюващи редом с нея не само в Добруджа, но и в Македония. Разменяхме си ордени. Преди така наречените „промени", социалистическа България беше соченя като модел на най-преданата и най-съветизираната страна в Източна Европа,. Сега спорим с Албания за най-американофилската нация в Югоизточна Европа. При целите ни резерви към понятието народопсихология, не можем да ни си припомним как обяснявахме нашата съюзническа привързаност към Третия Райх. Иначе Хитлер щял да ни смачка. Вярно е, а това е утешително за тогавашните войнишки майки. Но ако така са разсъждавали всички нации и страни, Фюрерът можеше да стигне до Тихия океан. Нима сърби, гърци, датчани и дори поляци не са знаели, че ще бъдат прегазени. Но те казаха „охи" и „болье рата него пакта", знаейки какво ги очаква. Ние предпочетохме условното сътрудничество с по-силните, което не ни донесе позитивен имидж в очите на света. Колко и кои чужди представители присъстваха на погребението на оплакания цар Борис? Такива бързи обрати не са прецедент в нашата история,колкото и да се наричаме народ непреклонен..

Още преди Първата световна война не ни вярваха

много в преговори и ангажименти, защото ни виждаха като непостоянен и изменчив партньор. Във Виена ни подозираха и приемаха като русофили, а в Петербург като австрофили. При съюзите си по време на двата световни конфликта се обявявахме за генетично чужди на славянството, а после дойде време за „вечната нерушимата и светата" дружба със СССР,когото днес подиграваме. Тези угоднически амплитуди не са от вчера. Как ли са се чувствали онези храбри войничета, които до месец през Балканската война са се били срещу общия угнетител заедно със сърби и гърци и след това да се насочат срещу „съюзници-разбойници"? Как бойните ни пилоти които заедно със седем германски изтребители са бранили небето на София и след това, пребазирани в Скопие вече се насочили срещу „месершмидите" и „юнкерсите"? Ами генералите-съветски възпитаници, сега слушащи в НАТО? Много трудно сменяш врагове и приятели по време на бой, но при нас не винаги е така. По време на Междусъюзническата война един наш генерал подаде оставка, защото според него, армията не може да има „две души".

В почти непозната у нас книга от хърватския историк и дипломат Владимир Дедиер, автор на „Сараево 1914", назована „Изгубената битка на Йосиф Висарионович" има шеговито свидетелство. Съветският посланик в Белград се оплаквал на Тито, че в Югославия малко славят Сталин. "Вижте - изтъкнал посланикът - как се слави навсякъде името на Сталин от българите." Последвал язвителен отговор: "Ами те много славеха името на Хитлер, та сега гледат да наваксат!". Да, у нас имаше булеварди Хитлер и Мусолини, после Варна стана Сталин. Не посочвам тези примери, за да омаловажа достойнството, храбростта и гражданската доблест на много българи през тези времена, заплатили дори и с живо-

та си за принципи, убеждения и патриотизъм. А все пак досадната аналогия се натрапва.

Една значителна част от онази прослойка, върху която се бе излял целия рог на социзобилието, веднага след магическата 1989 г. прибързано обяви, че няма нищо общо с тази работа. Винаги е било така. Колкото и общи да са явленията, персонажа и проявите в цяла Източна Европа след тази промяна, наблюдаваме и специфичен български привкус, който напомня познати исторически примери, които, без да са изключение в сравнение с другите страни, навяват някои локални аналогии. Тук привеждам един цитат, подходящ за случая, който се опитвам да илюстрирам. Дочо Христов, министър на вътрешните работи и народното здраве от 14.11.1943 до 1.6.1944 г., с изпълнена смъртна присъда от Народния съд, пише в мемоарите си: „Аз не съм от онези лековерци, които правят заключенията си от официалните посрещания и изпращания на министрите, от гръмките викове „Ура" и от ръкопляскания. Аз знам, че един и същ е народът, който с песни и гайди замина да участва в Балканската война за освобождението на Македония и Тракия; който викаше „Ура" при поемането на властта от Александър Стамболийски; който с облекчение посрещна на 19 май 1934 година преврата срещу Мушановото правителство и който „си отдъхна", когато през същата година Кимон Георгиевото правителство разтури партийно-политическите организации и обяви безпартийния режим; който изпадна в делириум при присъединяването на Добруджа, а впоследствие на Македония и Беломорието към България; който посрещна като освободители минаващите през България немски войски, който масово и непринудено проливаше сълзи през 1943 година за починалия цар Борис; който масово се стичаше на митинг, за да ме чуе като министър и

изразяваше одобрението си от изложението на моята вътрешна политика; който по села и градове се надпреварваше да създава групи на Народния съюз; който малко по-късно адмирираше правителството на Багрянов и на Муравиев; който вика и днес „Ура" на всяка дума, казана от правителството на Отечествения фронт, а това правителство отрича всичко, за което до вчера неговият народ викаше „Ура"". Това е част от неговата книга „Пред истински демократичен съд бих се оправдал. Мемоари". С., 1991, с. 38.

Заемам този цитат от книгата на Емилия Каменова „Царски времена", изд. 1998 г., според която този цитат е необходимо да бъде изречен целия. И още един подобен. Депутатите от 25-то Народно събрание наричат пакта Молотов-Рибентроп „Щастливо съвпадение за нашата страна" и се възхищават от „националните сили" в СССР и лично от „другаря Сталин". Отговорът на тронното пред същото събрание е също забележителен. Депутатът Петър Думанов отхвърля укорите на Англия и САЩ към България и СССР. В същото време наш историк, от когото съм силно впечатлен, Александър Кертин пък посочва контрастиращ донкихотовски случай. Поради пакта членове на старото болшевишко ядро в Троян изключват Сталин от комунистическото движение. Как ли след Девети септември са се отнасяли към тях?

Разбира се, такива метаморфози не са само българско явление. Половин Франция, въпреки Съпротивата сътрудничеше на нацистките победители. Морис Шевалие пееше във „Фоли Бержер" за немските офицери, Пикасо си купуваше на черната борса хайвер, Андре Жид пишеше, че да уважаваш победителите ,в случая нацистите, не е раболепие. Половината Франция работеше за Хитлер, както и цяла неутрална Швеция. Малко преди триумфалното шествие на генерал Шарл де Гол

по Шанзелизе, колаборационистът маршал Петен бе посрещнат с овации в същия Париж. Имало дори снимки, при които се виждали едни и същи посрещачи. В същото време героите от френската съпротива са умирали да очакват постове. А, нека помним, че след 1945 г. имаше юридическото обвинение за „хоризонтално сътрудничество" от страна на французойките. Такива контрасти виждаме в много страни. Но те не носят идеологически характер и поради това, често са били подминавани дори и без укор.

Подобни явления ще открием във всички стани по това време. Разликата е въпрос на степени и мащаби. Те не омаловажават съпротивата срещу репресивни режими, независимо какви и къде са те, които са се изявили по-късно или обявени от други като антикомунистически. Но често под наименованието антикомунизъм откриваме най-обикновено ситуационно нагаждачество в битов и прагматичен смисъл. Това още не е индикация за демократизация. При съпоставяне на принципи, идеи и идеали с такава битова метаморфоза след 1989 г., преобладаването на приспособенчеството е очевидна. Това също е част от разбирането на нашенския антикомунизъм. Разбира се, много неща следва да бъдат осъдени от онова време. Както през всички времена от всяко минало всеки народ. Но все пак неволно при такива драстични промени, се натрапва въпросът на драматурга Александър Грибоедов: „Кои са съдиите?". Това потвърждава наблюдението, че наред с всичко останало, и комунизмът, и антикомунизмът са част от нашия конформизъм от миналото.

АНТИКОМУНИЗМЪТ В СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ

проф., дфн, д-р ист. Нако Стефанов

Разговорът за антикомунизма беспорно трябва да започне с това какво е комунизъм в най-широк план на разбиране на това понятие. В случая под комунизъм трябва да се имат предвид най-малко три неща:

Първо, идеала на безкласово високоразвито в технико-технологически план, основано на принципите на колективизма, социалната солидарност, социалното равенство, братството и социалната справедливост, общество. Накратко казано става дума за обществото на социален хуманизъм в действие.

Второ, под комунизъм е нужно да се разбира също така действителното организирано движение на онези личности, които са отдали и отдават сили, средства и даже живот за постигането на този идеал.

И трето в това понятие, несъмнено влизат и практическите стъпки, на действително осъществяване на този идеал, които в историята се наричаха социализъм. Става дума за ранни форми на обществено развитие, колкото и несъвършени да бяха или са те, които се стараеха или действат в посока на реализация на правдата на социалния хуманизъм.

Погледнато от тази позиция антикомунизмът е всяко мнение, позиция и най-вече действие, насочено срещу комунизма, разбиран като социален хуманизъм в действие. Необходимо е да се подчертае, че срещу човешката мечта за социална справедливост, равенство

и солидарност се води хилядолетна борба. От момента на системното формулиране на тази мечта в научната концепция на марксизма, тази борба се усилва. Както е написано в „Комунистическия манифест“ „Призрак броди по Европа, призракът на комунизма. Всички сили на стара Европа се обединиха за свещена борба срещу този призрак: папа и цар, Метерних и Гизо, френските радикали и немските полицаи“.

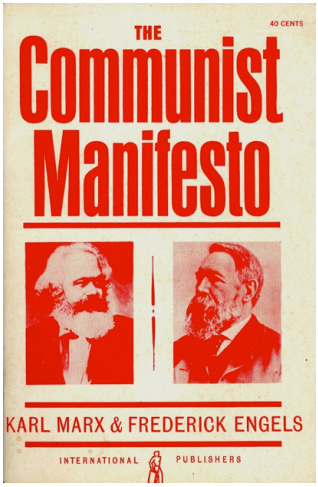

1. Източници на антикомунизма в съвременна България

Кои са източниците на антикомунизма в постсоциалистическа България?! Страна, в която при предходния период на държавен социализъм обществото ни като че ли се делеше на два вида комунисти – такива, които са членове на БКП и тези, които, макар че не бяха формално в БКП, заявяваха, че са комунисти.

Събитията днес свидетелстват, че действителността е била доста по-различна от тази формална представа, каквото е имало официално за себе си българското об-

щество тогава. Нека сега със задна дата да се опитаме да видим каква е била реалната картина в страна, в която и до днес проруските настроения са преобладаващи. И в която, забележете, никога не е имало дисидентско движение.

Ще се опитаме да предложим нашето виждане за класификация, съгласно която в рамките на социалистическа България, т.е. която днес характеризираме като „общество на държавен социализъм“, би могло да се говори за съществуването *на три типа антикомунизъм*:

„**Битов“ антикомунизъм** – характеризира се с относителна примитивност. В своето ядро представлява недоволство от определени реалии на обществото на държавния социализъм. Често пъти даже „атакуваше“ това общество „отляво“ за прояви на т.нар. „малка правда“, т.е. явления, които нарушаваха обявените от обществото на държавния социализъм принципи на общежитие и функциониране. Не може да се отрече, че понякога в мотивите на редица личности, които осъществяваха такъв тип атака, се криеше демагогия. Носители на „битовия“ антикомунизъм бяха хора от различни социални групи и слоеве – справедливо или несправедливо обидени от едно или друго явление или процес в социалистическа България. Следва да се каже, че нерядко като представители на „битовия“ антикомунизъм се проявяваха и тези, които бяха наричани „бивши хора“. Т.е. става дума за такива, които са били в една или друга степен свързани с буржоазния режим, управлявал България до 9.9.1944 г. Или пък са били част от буржоазната класа, колкото и относително да се струва на някои изследователи това понятие за България. При това става дума не само за тези, които са имали пряко отношение към горните категории, но и членове на техните семейства. Това бе неминуемо за една България, за която до последните

дни на българския социализъм бе характерен силен патриархален дух, независимо от това дали подобна черта може да се трактува като положителна или обратно отрицателна характеристика на същия.

„**Интелектуален“ антикомунизъм** – въпреки липсата на дисидентско движение в социалистическа България имаше опити за „интелектуално противопоставяне“ на комунистическите идеи и практиката на обществата на държавния социализъм като една ранна форма на социализма. Негови носители бяха някои представители на българската „социалистическа интелигения“ и „полуинтелигенция“, които започнаха да надигат „възмутен глас“ в последния период на съществуване на европейския социализъм, т.е. във времето на т.нар. перестройка.

Макар че тези опити бяха доста „хилави“ в сравнение с такива в бившия СССР, ЧССР, Полша и други, все пак те също имаха място. Типичен пример бе книгата „Фашизмът“ на Желю Желев – един доста компилативен и лишен от оригиналност труд, но определено на времето разглеждан едва ли не като „откровение“ за масата носители на „битовия антикомунизъм“.

„**Номенклатурният“ антикомунизъм** - известно е, че за ръководния слой в обществата на държавния социализъм нерядко днес се използва наименованието „номенклатура“. Относително ниското равнище, от което започнаха пътя си обществата на ранния социализъм поставяше по един безалтернативен начин необходимостта от централизирана система на управление. Но акцентирането на „действието отгоре” в определена степен лишаваше масите от проява на инициативност. Но в своето първоначално развитие, когато във връзка с догонването целите и задачите бяха ясни и еднозначни ефективността и позитивите на централизирания модел определено надхвърляха неговите слабости.

От края на 60-те и началото на 70-те години, обаче, европейският социализъм следваше да търси дълбоко и качествено преструктуриране на централизирания модел в посока на значително по-децентрализирани „мрежови схеми“. Обаче против плодотворните иновативни търсения за обновяване на социализма заработи факторът на „интереса“ най-малко на част от номенклатурата. Не бива да се забравя, че във всяка йерархична структура е заложена тенденция на бюрократизация. Изграждането на значителен бюрократичен апарат даде възможност той да се развие до степен на това да създава собствени цели и да налага на обществото модели на социално общежитие, отговарящи на собствените му интереси.

А тези цели постепенно започнаха да се различават все повече и повече от тези на обществото като цяло. Значителна част от номенклатурата, като демонстративен израз на социалистическата бюрокрация, още в предходните десетилетия до началото на т.нар. промени, започна да развива специфични характеристики. Голяма част от тези характеристики имаха дълбоко антисоциалистически и антиобществен характер, а именно

– формиране на привилегии, опити да се създаде затворено съсловие, стремеж да се излезе извън рамките на обществения контрол.

Тези постепенно формирали се характеристики на част от номенклатурата станаха основата, върху която по-нататък, както в СССР и другите източноевропейски страни, но така също и у нас, започна кристализацията на антисоциалистическите и антиобществени тенденции. Днес, като съдим по резултатите, можем да кажем, че именно тези тенденции изиграха една от основните роли за т.нар. „промяна на обществото“. Т.е. трансформацията на предишните социалистически общества в такива, които в създадената глобана обстановка не можеха да бъдат нищо друго освен модели на полупериферием и периферием капитализъм.

2. Основни характеристики и носители на видовете антикомунизъм днес у нас

Антикомунизмът в България след сюблимната дата 10.11.1989 г. следва да кажем, че постепенно придоби качествено нов вид, форми и съдържание. Нека да ви-

дим какви са те.

„Битовият“ антикомунизъм – това, което съществуваше преди като спорадични „мърморения“ преди всичко от битови несъвършенства, които определена присъстваха при „държавния социализъм“, в днешните дни тръгна по пътя на масовизация и крайна вулгаризация. Според носителите на този антикомунизъм, които както и преди могат да бъдат намерени във всички класи, социални групи и прослойки, у нас за всичките провали на неолибералния модел, на периферийното капиталистическо съществуване на съвременна България, са виновни кои - комунистите и ръководената от тях ДС (Държавна сигурност). Сред някои от най-крайните представители на същия, най-често подвизаващи се в Интернет, но не само там, единствения начин да се оправят нещата у нас е да се избият комунистите до крак. Казано по друг начин в тези си изяви антикомунизмът плътно се слива с фашизоидната тенденция, появила се в нашата страна след началото на контрареволюцията на 10.11.1989 г.

Друга негова характеристика стана откритата русофобия, въпреки че след разпада на СССР Руската федерация не е социалистическа страна. Но след като постепенно от първото десетилетие на XXI век насам, укрепвайки своя военно-стратегически потенциал Русия в стратегическо партньорство с КНР се превърна в ключова сила „предизвикваща“ статуквото на еднополюсовия свят, наложен от САЩ, по отношение на нея се мобилизира оръжието на бруталната русофобия;

„**Пещерният“ антикомунизъм** – наред с всичко друго у нас се „роди“ и крайната, може даже да я наречем втората фашизоидна форма на антикомунизма - т.нар. „пещерен антикомунизъм“. От една страна в някаква степен той се припокрива с масовизиралия се и вулга-

ризирал се „битов“ антикомунизъм.

От друга страна той има претенциите да бъде в някаква степен „интелектуален“, да формира наукообразна алтернатива на съвременната система на комунистическите идеи, имаща в ядрото си марксизма-ленинизма. Негова носеща платформа стана концепцията за тоталитаризма, която по един демагогски, опростенчески, ненаучен и далеч от реалната действителност начин, слага не просто знак за равенство между обществата на държавния социализъм и фашизма в неговите различни формати, но даже обявява социализма за по-голямо зло от фашизма;

„**Левият“ антикомунизъм** – в никакъв случай не бива да се пренебрегва и едно друго течение, което може да наречем „прикрита“ форма на антикомунизма – т.нар. „ляв антикомунизъм“. Същият в някаква степен следва да кажем, че е наследник в преобърнат вид на „номенклатурния“ антикомунизъм. Тук трябва открито да кажем, че „левият“ антикомунизъм стана изразител на интересите на онази част от бившата номенклатура, която успешно трансформира позициите си в рамките на държавния социализъм в частнокапиталистическа собственост при новите т.нар. „демократично-пазарни условия“. Казано по друг начин стана част от това, което днес наричаме олигархия. Определено може да твърдим, че „левият“ антикомунизъм се изгради и като ключова идейна, идеологическа и социално-политическа платформа на една партия, която претендира да бъде най-голямата лява сила“ на България.

Този „ляв“ антикомунизъм се проявява в пропагандата – така например, използва се често термин като „сини болшевики“ по отношение на фашизоидите от десния политически сектор. На практика такъв термин

слага знак за равенство между два абсолютно несравними субекта. Едните носители на прогрес и действен хуманизъм, създал във времето преградата пред най-крайната форма на фашизма – хитлеристкия нацизъм. Докато другите със своите действия и политика ярко се изявиха като крайно регресивна сила.

Той се проявява също така по отношение на международните взаимоотношения и взаимодействия на страната ни, където „евроатлантическите ценности“, НАТО и ЕС са обявени за крайъгълен камък на външната ни политика. В условията, когато все по-видно става, че същите са само инструменти за нашето колониално заробване.

Най-вече, обаче, този „ляв“ антикомунизъм се проявява във вътрешната политика. Когато са на власт наблюдаваме провеждане на неолиберална политика – приватизация в крайни форми, „плосък данък“ и т.н. Когато са в опозиция - крепене на статуквото на периферийния геноциден капитализъм, установен в Родината ни.

3. Перспективи на антикомунизма в България

В краткосрочна и даже в средносрочна перспектива на фона на пълния провал на реставрацията на капитализма у нас в лицето на периферийната му неолиберална и геноцидна форма може да се очаква рязко нарастване на антикомунизма прокарван чрез средства за масова информация (СМИ), политически механизми и действия. Той определено ще се съпровожда с най-активна русофобия предвид развиващите се глобални процеси. Създалата се ситуация у нас добре се описва с думите на руския социолог Александър Зиновиев „Стреляха по комунизма, а уцелиха Русия“. Така и нашите антикомунисти, стреляйки по комунизма уцелиха смъртно Бъл-

гария. Отечеството ни днес в резултат на провежданата къде открита, а къде фамозно прикрита антикомунистическа политика се деиндустриализира, деаграризира, деинтелектуализира и дебилизира. А оттук нашата нация попадна в агонията на жестока социо-демографска катастрофа и разпад!

Но, демонизирайки редица успешни инструменти и практики, допринесли за ускореното развитие в социалистическото минало на България, обявявайки всичко от социализма за „световно зло“ нашият така наречен политико-икономически „елит“ сам затвори редица възможности за избягване на задаващия се апокалипсис за Родината ни.

Дали ще успеем да се преборим и да не допуснем такъв апокалипсис?!... Това в немалка степен зависи от всички нас и от това да може да отхвърлим прокобите, наречени антикомунизъм и русофобия!

АНТИКОМУНИЗМЪТ И САМОНАСЛЕДЯВАНЕТО НА ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКИТЕ ЕЛИТИ

Доц. д-р Андрей Бунджулов,

„Стани този, който си бил!“

1. Символните функции на антикомунистическите дискурси и огледалното формиране на идеологическите идентичности

Противоборството „комунизъм – антикомунизъм“ винаги е имало своите важни и за двете страни идеологически и политически, морални и психологически залози и последици. То може да бъде разгледано в един специфичен аспект като огледално символно отношение, чрез което се формират полюсни идентичности: „моето ляво тук е дясно там“, „аз виждам себе си там, в огледална плоскост – `едновременно представен, оспорен и преобърнат`“. Тази огледална структура е основната ос, по която се ориентират и формират идеологическите идентичности през XX век. Ако погледнем отношенията, които се формират в тази плоскост, ще разпознаем различните идеологеми (пропагандни клишета), които ще трябва да бъдат проблематизирани като се анализират самите начини на взаимно възприемане на комунизма и антикомунизма, които варират в зависимост от различните исторически контексти. В случая ме интересува как антикомунизмът се оглежда в комунизма през образа на врага, какви са аргументите му, какво отрича той в опонента, какви са идеологическите и моралните

залози, психологията на този нестихващ вече повече от век дебат, практическите му отражения в политиката. Специфичната роля на този дебат и противоборства в т. нар. „посттоталитарна" ситуация при подбора и легитимирането на посткомунистическите елити[7]. Тази роля може да бъде видяна както в символен план, като заклеймявания, пренаписвания на учебниците и на биографиите, преименувания на „местата на паметта", използване на „националното съгласие" и „двуполюсния модел" като политически маски, легитимиращи стратегиите на посткомунистическите елити, така и като политики на лустрация, декомунизация, чистки, забрани за заемане на длъжности в различни сфери и равнища на държавното управление – икономиката, банковото дело, външната политика, научната и образователната сфера (например, прословутия закон „Панев"). Тук ще се съсредоточа върху символния аспект на антикомунистическите дискурси, огласявани от различни актьори, в т. ч. и от самите представители и наследници на бившата комунистическа партия чрез механизмите на символно насилие и самонасилие, чрез които се осъществява прелегитимирането на посткомунистическите елити.

Независимо от плоскостта – идеологическа, политическа, юридическа, морална или психологическа – антикомунизмът може да бъде разгледан като дискурси или „дискурсивни практики"[8]. Тоест, като практически

7 Определението „посткомунистически", макар и да е придобило популярност (наред с определението „посттоталитарен"), е силно идеологизирано. По-точно е може би да говорим за елити на прехода (преходни елити), съставени от различни взаимодействащи и противоборстващи помежду си биографични типове: представителите и наследниците на периода преди десети ноември 1989 г. и съответно на периода преди девети септември 1944 г.. Както и между подтиповете вътре в тези биографични типове.

8 За дискурсите на антикомунизма вж. статиите на Георги Медаров „Комунизмът е зло" и на Жана Цонева „Комунизмът е грешка", Социологически проблеми, 2015/1–2. Намирам за интересен подхода на Жана Цонева комунистическата идея да се реконструира „у нейния най-

функциониращи в процесите на самонаследяване и легитимиране дискурси на символно насилие и самонасилие, обслужващи стратегиите на „реституция“ и „конверсия“ на капиталите. Тук имам предвид реституцията не като връщане на собственост, а на символни и политически капитали от периода преди девети септември, както и конверсията като превръщане на обезценени политически и символни капитали, наследени от социалистическия период, в легитимни икономически и политически символни капитали. Процеси, които протичат и се наслагват чрез символно насилие и самонасилие, намиращо израз в пренаписванията на биографиите и на историята[9]. Моята теза накратко е следната: **антикомунизмът може да бъдат разгледан през призмата на огледалните, фикционални образи, които той самият създава и налага за себе си и за своя враг или опонент като израз на стратегиите на легитимиране и делегитимиране на посткомунистическите елити в процеса на установяване и утвърждаване на новото статукво**[10]. През въобразените от него образи,

малко очакван носител – българското дясно…“. „Можем ли да достигнем до идеята за комунизма през неговото отрицание; възможна ли е via negativa към идеята за комунизма?“ (Цонева, Жана, Комунизмът е грешка, Социологически проблеми, 2015/1–2, с. 253).

9 Типичен пример за символно насилие и самонасилие е оспорването на правото на „бившите комунисти“ да вземат думата в „демократичния дебат“. Те биха имали „моралното право“ да го сторят само ако се „покаят” и „самоотрекат”, ако безкритично приемат новите господстващи интерпретации и пренаписвания на биографиите и на историята, което те частично направиха. Но апологетиката или покаянието и самоотричането не осигуряват индулгенция на този, който твърди, че е „изкупил греховете си“. От друга страна, антикомунизмът на представителите и наследниците на бившата номенклатура има своето специфично обяснение в интересите, свързани с конверсията на капиталите, чието условие за възможност е „изпирането“ на биографиите, разграничаването, отказването от себе си или от своите родители и предшественици.

10 Като казвам „ново статукво“ имам предвид политико-икономическите симбиози, установили се в хода на „повторното раждане на капитализма“ в България като особен вид „мутирал“ капитализъм, който, оказа се, неусетно се е „отклонил“ от своя западен

например за комунизма и комунистите като „зли сили“, някакъв антропологически инвариант на „злото“, който се внушава дори у жертвите на капиталистическата реставрация[11]. Подобно изследване би могло да се проведе както в *психоаналитична* плоскост – като изследване на процесите на изтласкване, заместване, завръщане на изтласканото, така и в *социоаналитична* плоскост – като изследване на „позиционното страдание“, породено от радикалните промени в собствеността и социално-класовата структура на обществото. Съответно – като тълкуване на историческото и биографичното съществуване (работата на историческото и биографичното безсъзнателно)[12] и като социоанализа на „позиционно-

образец. Статукво, иначе възприемано и описвано в транзитологичната парадигма като „прозрачна“, „управляема“ промяна от „тоталитаризъм към демокрация“, „държавна към пазарна икономика“. Но както знаем, промяната не бе нито „прозрачна“, нито „управляема“, ако под това се разбира целенасочен, последователно осъществяван „план“ или „сценарий“. Тя бе привидно хаотична, „мътна“, непредвидима дори от гледна точка на участващите в нея актьори. За тях – още повече, отколкото за външния наблюдател – незабелязани останаха истинските причини, фактори и мотивации, които са я задвижили. Това обяснява и натрапчивото присъствие във всекидневните представи на фигурите на „кукловодите“, „задкулисието“, някакъв стратегически „Замисъл“, осъществен от един „Център“, независимо от политическия цвят. На това равнище разграниченията „ляво – дясно“, „комунизъм – антикомунизъм“ се размиват в някаква „ляво-дясна мъгла“.

11 Думите „капитализъм“, „капиталистическа реставрация“ за дълго време бяха забранени или „забравени“, изтласкани от/чрез автоцензурата, наложена от политиците, идеолозите и публичните анализатори на прехода, доколкото напомняха за комунистическата идеология и най-вече, доколкото се асоциираха с характеристиките на протичащите процеси, неудобни от гледна точка на легитимността както на реформаторите и дисидентите, така и на наследниците на елита преди девети септември 1944 г.. По-добра легитимационна работа можеха да свършат и продължават да вършат вълшебните думички „демокрация“ и „пазарна икономика“. Макар все по-ясно да ставаше, че това са само фикции, празни етикети, маскиращи задълбочаващата се криза, породена от прехода.

12 Вж. функциите на „съновната работа“ – „сгъстяване“, „изместване“, „символизиране“, описани от Зигмунд Фройд в XI лекция от Въведение в психоанализата (Фройд, Зигмунд, 1990. Въведение в психоанализата, прев. Мария Дилова, встъпителна студия Любен Николов, София: Наука и

то страдание“[13] в различните модуси на мислене и възприемане на представителите на бившите елити и техните наследници или на несъстоялите се дисиденти и реформатори, както и на масата аутсайдери, загубили възможностите за живот от времето на социализма, образуващи днес широката социална база на носталгията и недоволството.

Ако сравним днешната ситуация с тази след падането на Берлинската стена, ще видим следната симптоматична промяна: от една страна ролята на огледалната опозиция „комунизъм – антикомунизъм“, като резервоар на фикционални представи и образи, днес сякаш силно е намаляла, от друга страна, сякаш се възраждат идеологическите залози на дебата между тях. Струва ми се това е така, доколкото самите представи, едни за други, на комунизма и антикомунизма като огледални антиподи са продукт на отминалия XX век и особено на периода на студената война[14]. Огледалното мислене и

изкуство, с. 184–195).

13 „Тук не е мястото, пише Пиер Бурдийо, да поставим въпроса за отношението между предлагания от нас начин на изследване на субективността и този, който практикува психоанализата. Но трябва най-малкото да предупредим срещу изкушението да мислим отношенията им като алтернатива. Социологията не претендира да замести психоаналитичния начин на обяснение със своя собствен; тя иска само да конструира по друг начин определена част от данните, които взема за обект, като се спира на такива аспекти на реалността, които психоанализата пренебрегва като вторични или незначителни или които третира като “екрани”, които трябва да бъдат преодолени, за да се стигне до съществено (напр. училищните или професионални разочарования, трудовите конфликти и т. н.), и които могат да съдържат информации, отнасящи се до нещата, които разглежда и психоанализата.“ (Цитирано по непубликуван превод на Тодор Петков, ред. Лиляна Деянова, от Bourdieu, P. et al. 1993. La Misère du Monde. Paris: Editions du Seuil.)

14 Ако става дума за марксистката гледна точка, тази представа макар да изглежда логично, всъщност не бива да се отнася безкритично към самия Маркс. Въпросът за образа (представата) за комунистическата формация в различните интерпретации на марксизма е изключително интересен. Неведнъж е подчертавано например, че макар по различен начин въпросът за бъдещето обществено устройство да е поставян от Маркс, у него липсва – не поради недоглеждане – подробно описание

възприемане стои в основата по-късно на широко разпространените сдвоявания: „комунизъм = фашизъм = тоталитаризъм“. Оттук и широко разпространената и безкритично възприета дори в средите на левицата „тоталитарната парадигма“ като нагласа, начин на мислене и модел на изследване[15]. Всички тези представи, наследени от миналото, както и самият антикомунизъм, независимо откъде идва той, днес са лишени от широка социална поддръжка днес. Между политическите елити и масите е зейнала пропаст, езикът и речта на политиците са до голяма степен компрометирани, неимоверно е нараснала кризата на доверие в политиката. На този фон, на който естествено се разпространяват популистки нагласи, сблъсъкът „комунизъм – антикомунизъм“ е изгубил своята предишна символна ефикасност. Ако в края на 80-те и началото на 90-те години комунистическата идеология бе загубила привлекателност, днес положението коренно се е променило. Левицата би могла да възвърне своята сила, ако се наложи над десния и социалния популизъм и предложи реална алтернатива на самото статукво, от които тя бива възприемана досега като част.

2. Спецификата на „бившия режим“ – несъстоялата се съпротива

В този параграф ще разгледам някои от спецификите на българския антикомунизъм след 1989 г., които могат

на бъдещото обществено устройство. Очертани са само някои основни характеристики. Но по-съществото е друго – комунизмът не се мисли от Маркс негативно, като огледално отрицание (отражение) на капитализма, или, както би казал Фуко, като „утопия и хетеротопия“, в която капитализмът е „едновременно представен, оспорен и преобърнат“ (Foucault, M. Of Other Spaces, In: Diacritics, vol. 16, N 1, spring, 1986), а позитивно като диалектическа противоположност, исторически снемаща „капиталистическия начин на производство“.

15 По-подробно за понятието „тоталитарна парадигма“ виж Fitzpatrick, Sheila. 2007. “Revisionism in Soviet History”. History and Theory 46(4): 77–91.

да бъдат обяснени преди всичко с характера на „бившия режим“, дефицитите на съпротива и на масови антикомунистически настроения. Както и с трансформацията на мрежовите структури, наследени от него, преструктурирането и конверсията на капиталите на „новите“ и на „реабилитираните бивши“[16]. Навремето Вацлав Хавел смяташе, че „късният тоталитаризъм” се отличава от „класическия“ по това, че комунистическата партия вече е загубила неограничения си монопол върху властта и нейната ръководна роля е оспорена от алтернативни (дисидентски) структури и движения. Но както и друг път е подчертавано, за разлика от други страни в тогавашния Източен блок (Унгария, Чехословакия и Полша), у нас няма нито развито реформаторско крило вътре в БКП, нито развито дисидентско движение, оспорващо нейната власт. Няма и значима обществена подкрепа за подобно движение[17]. Но тази специфика трябва да бъде обяснена, а не просто преповтаряна. Налице са няколко важни характеристики, които могат да помогнат в намирането на отговор.

Първо, те са свързани с **моделите на власт у нас преди и след девети септември като особена смес от авторитарни и патриархални нагласи**. Колкото и различни да са политическите режими на Цар Борис III и на Тодор Живков като персонификации на коренно различни обществено-политически системи те по едно

16 Тук и по-нататък под „нови бивши“ имам предвид представителите и наследниците на номенклатурния елит на бившата комунистическа партия, а под „реабилитирани бивши“ – представителите и наследниците на буржоазния елит преди девети септември.

17 Дисидентските прояви, както и оспорванията на властовия авторитет вътре в комунистическата партия, възникването на дисидентски организации в последната година-две преди десети ноември, само подчертава този факт. Неслучайно първите демократични избори след промените са спечелени от БСП. Което също идва да покаже, че макар и значително нараснали настроенията срещу бившата БКП и нейната наследничка не са преобладаващи, поне в началото на прехода.

нещо си приличат – смесицата между патриархални и авторитарни черти и нагласи, която отслабва (омекотява) както класическите характеристики на фашистките, така и на сталинистките или постсталинистките и неосталинистки модели на власт. Това донякъде обяснява наложилата се представа, че у нас не е имало нито класически фашизъм, нито класически тоталитаризъм, което разбира се не отменя коренните разлики между тези два типа модели на власт. Имало ли е фашизъм, имало ли е тоталитаризъм в България? Това бяха особено актуални въпроси в началото на 90-те. В антикомунистическите дискурси присъстваше аргумента, че у нас не е имало фашизъм или поне истински фашизъм. Което всъщност е вярно, ако отчетем специфичния исторически контекст. Но само донякъде, тъй като това не е аргумент, че фашизъм у нас изобщо не е имало. Не случайно в учебника по история на проф. Илчо Димитров и колектив, по който се учеше в гимназиите преди 1989 г., този режим беше определен като „монархофашизъм“[18]. Що се отнася до социалистическия период, естествената вкорененост на властта в патриархалния манталитет, обезсилен от модернизационните процеси (индустриализацията, урбанизацията, миграцията от селото към града), нямаше как да не се отрази върху характера на българския антикомунизъм, който на фона на липсата на масово изявени антикомунистически нагласи и настроения в обществото придоби по-скоро *„битови“*, отколкото идеологически или политически форми.

Второ, **„особената свобода“ при този авторитарно-патриархален, етатистки модел на власт**[19]. В тради-

18 По-подробно вж. Бунджулов, Андрей, Имало ли е фашизъм и антифашистка съпротива в България?, Архив, бр. 1/2 1996, с. 43, 44.

19 Идеята за възникване на ефектите на „особена свобода“ при бившия режим, макар и в съвършено друг исторически контекст, срещаме у Алексис дьо Токвил в Бившият режим и революцията. Ето какво пише той за състоянието на обществото на бившия режим в навечерието на

ционните антикомунистически представи социалистическото общество се рисува в мрачните краски на абсолютно потисничество и репресии. Когато казвам „особена свобода“, имам предвид не „свободата на словото“ или „политическия плурализъм“, „многопартийността“ и прочие характеристики на либералната демокрация, а нещо друго – особените места и форми, които възникват *не* паралелно или въпреки „казионните“ организации, а в нишите на самата социалистическа система в нейното всекидневно функциониране, което не може да се обясни, ако останем в рамките на тоталитарната парадигма на репресиите и насилието. Кое всъщност е „особеното“ на тази свобода? Това, че тя се намира отвъд пределите на либералните представи, издигащи на пиедестал „автономния“ индивид, в хоризонтите на колективните мотивации, форми и постижения. Също така, че тя възниква в неопределените зони на дефицити на власт между официалната бутафорна публичност, йерархичните позиции и отношения и неформалните места и мрежи, обхващащи както партийните и държавните апарати, така и в различна степен по различни линии – професионални, семейни, роднински, землячески и пр. – всички социални групи и слоеве, буквално цялото общество. В една иначе изглеждаща „всесилна“ власт откриваме непрекъснато усилващи се дефицити[20], фор-

френската революция: „Грешно би било, ако се мисли бившия режим като време на робско подчинение. По онова време имало много повече свобода, притискана в границите на класите, винаги свързвана с идеята за изключения и привилегии, които позволявали почти толкова големи закононарушения, колкото и произволът, почти никога не осигуряваща на гражданите най-естествените и най-необходимите гаранции“ (Токвил, А.,1992, Бившият режим и революцията, София: ИК ИЗБОР). Едва ли е случайно, че същият Токвил стана особено актуален в Източна Европа в първите години след „нежната революция“. Политическите анализатори откриха, че метода на Токвил може да бъде приложен при анализа на политическите процеси след 1989 г., които сякаш символично затвориха една голяма историческа скоба, отворена двеста години по-рано.

20 Тук имам предвид не само властта в нейната субектна,

мирaщи се по няколко линии. За разлика от други социалистически страни (споменатите Полша и Унгария например), у нас в голяма степен липсва изявен частен сектор (нямам предвид земята за лично ползване, занаятчийските работилници и пр.). А доколкото се допуска развитието на частна собственост, това е само в сферата на търговията и услугите, но не и в промишлеността, т. е. само в рамките на господстващата социалистическа държавна собственост. Подобна тенденция на одържавяване не само на частната но и на кооперативната собственост откриваме и в превръщането през 70-те години на ТКЗС (трудово-кооперативните земеделски стопанства) в АПК (аграрно-промишлени комплекси).

Трето, „номенклатурата“, макар да изглежда еднородно образувание, е разнородна група, структурирана в различни кръгове, чиято тежест се определя от достъпа до политически капитал, осигуряващ материални активи и финансови ресурси. В рамките на това общо условие различните номенклатурни кръгове имат различен достъп до различни видове ресурси („капитал“): идеологически, организационни, материални, финансови, кадрови, информационни, които взаимно се усилват, конкурират, обменят. В късните етапи на своето развитие социалистическото общество е проникнато от разнотипни интереси и мрежи на национално, регионално и местно равнище – апаратни, биографични, землячески и семейни. В тези мрежи се обменят дефицитни стоки и услуги, което напомня по своята привидна „безкористност“ дарообмена в архаичните икономики, изследвани от Марсел Мос в *Дарът*[21]. Основната линия на про-

персонифицирана или апаратна форма, но и обективираната в различни посреднически структури власт – икономически, политически, медийни и пр.

21 За практиките на дарообмен в архаичните общества вж. Мос, Марсел, 2001, Дарът. Форми и основание за обмена в архаичните общества, прев. Илия Илиев, София: ИК „Критика и хуманизъм“. На тази особеност обръща

тивопоставяне е между партийната (организационна и идеологическа) и технократски настроената стопанска и външнотърговска номенклатура, доколкото първата е пазителка на доктриналния проект (производството на официални идеологически дискурси) и контролира кадровите ресурси, а втората контролира икономическите ресурси, връзките със СИВ и капиталистическите икономики.

Четвърто. Има и друг, още по-интересен аспект, тясно свързан с предишния, **– засилването на един специфичен тип капиталови мотивации в мрежовите структури**. Номенклатурата е изкушена от един вид капиталови мотивации, които въпреки че не са свързани с директно присвояване на „печалба“, тъй като, доколкото се разпорежда с нея и я управлява, тя може да извлича дивиденти във всички полета. Би било подвеждащо ако думата „печалба“ се разбира чисто „икономически“, тъй като става дума не само за икономически, но и за политически, социални и символни капитали и печалби – в онзи разширен смисъл, който Бурдийо влага в понятията „капитал“ и „печалба“, предлагайки своята „политикономия на социалните практики“. Специфичното тук е, че капиталовите мотивации не са, или все още не са, се превърнали в капиталистически. Съща така те имат два взаимно усилващи се ефекта: единият произтича от привилегированата позиция в държавната икономика и изобщо в политическото поле, и оттук – възможностите за получаване на дивиденти във всички останали полета, а другият – от играта на размени (дарове и контра дарове) на дефицитни услуги и блага, натрупването на собствени блага и ресурси в резултат от частичната автономизация на полетата под въздействието на ико-

внимание и Иво Можни, позовавайки се на изследванията на Пиер Бурдийо на кабилската икономика (Можни, Иво, 2003, Защо така лесно... Някои семейни основания за нежната революция. София: Изток-Запад).

номическите и политическите реформи (въвеждането на "стопанска сметка", "самоиздръжка", "отваряне към Запада" и пр.). В България този ефект на разпространяване на специфични квази капиталови мотивации още повече се усилва поради обстоятелството, че наред със Съветския съюз у нас има почти 100 процентов дял на държавния сектор в икономиката заедно с висока степен на развитие на мрежови структури, което по-късно неимоверно ще усили ролята и мащабите на конверсията и реституцията на капиталите в наследените от бившия режим мрежи. С това може да се обясни и че в годините на капиталистическата реставрация у нас реално погледнато икономически господстващата мрежа ще бъде тази на актьорите, върху които са делегирани ресурси от страна на „номенклатурата". Ще повторя, не като хомогенна група, а като конкуриращи се кръгове, някои от които са се оказали в привилегировано положение. Представителите и наследниците на номенклатурата, отстъпвайки власт на опозицията, се превръщат в един от основните архитекти и актьори на "източването" на държавната собственост. Тази симбиоза ("структурно обусловен консенсус") между представителите и наследниците на номенклатурата и нововъзникващите елити се прикрива повече или по-малко ефикасно от битката с комунизма и миналото.

Тогава едва ли трябва да се учудваме, че „нежната революция" изигра спасяваща за определени представители на бившите елити роля. Такава роля тя изиграва разбира се в целия Източен блок, но по различен начин и в различна степен. У нас тази "революция преди революцията" (или "семейна революция") е не по-малко разгърната, отколкото, да речем, в Чехословакия[22]. Същевременно това, което се привижда като еманципация

22 Ср. например, Можни, Иво, 2003. Защо така лесно... Някои семейни основания за нежната революция. София: Изток-Запад.

на поколенията и мрежовите актьори (децата и наследниците на номенклатурата от техните родители и предшественици), трябва да се разгледа през призмата на един друг процес, в който тази еманципация се вписва – експанзията на наследените от бившия режим мрежи, колонизирали партийно-държавния апарат, в които е протичал обменът (преразпределението) на дефицитни продукти и услуги и в които са възникнали капиталовите мотивации у бащите (предшествениците). Днес тези мрежи отдавна са се преродили в нови образувания, „забравили“ и дори противопоставящи се яростно на своя произход. Не бихме могли да разберем особеностите на българския антикомунизъм – неговия (анти)номенклатурен характер – ако не отчетем тези специфики.

3. Антикомунизмът на посткомунистическите елити – проблемът за самонаследяването

Досега очертахме следните три отлики на българския антикомунизъм: първо, неговата ограничена обществена база и подкрепа; второ, неговият по-скоро битов характер и форми; трето, антиноменклатурната му насоченост. Специфичната ситуация около самонаследяването на посткомунистическите елити у нас е белязана от несъстоялата се в мащабите, които й се приписват днес, „антитоталитарна“ съпротива. Оттук и преувеличаващият ефект на разказите за така наречените „горянско движение“, което било „най-значимото и голямото“ в бившия Източен лагер, за реформаторството вътре в бившата комунистическа партия от началото на 60-те – „групата на Куфарджиев“ или „опитът за преврат“ на Горуня[23] или за емблематичното дисидент-

23 Това са различно мотивирани инициативи: в случая с Куфарджиев става дума за идейно-концептуален дебат върху модела на социализъм, докато при Горуня – по-скоро за борба за власт, оспорване на властта на Тодор Живков от „ретроградни“ („маоистки“) позиции. Разбира се, след десети ноември този опит за „преврат“ получава „героична“ окраска,

ство на Георги Марков и Желю Желев. В психоанализата подобни преувеличения обикновено се разглеждат като симптоми на процесите на „изтласкване“, „заместване“, „завръщане на изтласканото“. В социоанализата – като „структурно обусловено страдание“, предизвикано от разместванията в социалните полета и йерархии (превръщането на елитите в „бивши“) и невъзможността за успешно самонаследяване между поколенията (родители – деца, предшественици – наследници). Прекъсването на трансмисиите между поколенията на различните типове „бивши“ поради невъзможността за успешна интеграция и реализация на децата, носещи клеймото на своите родители – „врагове на народа“ или по-късно – „деца на номенклатурата“. Прекъсването на възможността за самонаследяване на представителите и наследниците на предишните „бивши“, когато компромисите със системата заради собственото си оцеляване и реализация стават неизбежни, което поражда симптомите на „гузната съвест“[24]. Същото макар и в друг аспект се наблюдава и при онези представители на поколението на антифашистката съпротива, които по различни причини не успяват да се впишат в новото властово статукво на 60-те и 70-те години или се чувстват неоценени в новата ситуация.

Но нека се върнем към антикомунистическото мислене на социалистическото общество през призмата на тоталитарната парадигма. Ще припомня, че с „тоталитарна парадигма“ означавам онова мислене, което представя социалистическия период като прозрачно изградена, репресивна система, в която не остава никакво място за свобода и инициатива на отделния човек, един

вписвайки се в общото заклеймяване на „едноличния режим“.

24 По този въпрос виж Деянов, Деян, 2015, Социоанализата и философското проблематизиране на комунизма: самонаследяването (Към един бъдещ виртуален музей на соц-а), Социологически проблеми 1–2/2015.

вид „комунистическо робство“[25]. Като пример за подобно мислене ще използвам един наскоро излязъл учебник (май 2017), озаглавен *Какво се случи преди 89-та? Исторически сборник за комунизма в България. Уроци от миналото за ученици и учители*, издаден от фондация „Софийска платформа“, с подкрепата на Фондация „Америка за България“[26]. Сред авторите на този учебник откриваме имена като Иван Еленков, Георги Ганев, Тони Николов, Александър Кьосев, Ивайло Знеполски, Момчил Методиев и др.

В първата част от споменатия учебник, написана от Иван Еленков и озаглавена *Всекидневието на хората като огледало на режима*, социалистическото всекидневие се разглежда като произведено и форматирано от масовите организации като от един вид „тоталитарен калъп“. „Те – пише Иван Еленков – се направляват от комунистическата партия и целят да осигурят пълният й контрол над гражданите, за да не се свързват хората „неформално“ помежду си“[27]. Въпреки тази репресивна машина непрекъснато възникват „неформални групи“ и „съпротиви“. Но дали цялата тази система трябва да се мисли изцяло през призмата на „репресивността“? Дали тя въпреки дисциплинарно-идеологическия си характер не съдържа в себе си места и моменти на освободеност и креативност, които остават невидими през при-

25 По този въпрос виж също: Христов, Момчил, 2015, Скица на един принос към изработването на методология за изследване на техниките на биополитическото управление в социалистическите режими и общества, Критика и хуманизъм, кн. 44, брой 2/2015, с. 120, както и нашата дискусия с Момчил Христов в интервюто му с мен, в същия брой на списанието, с. 137–152.

26 Какво се случи преди 89-та? Исторически сборник за комунизма в България. Уроци от миналото за ученици и учители, май 2017, Фондация „Софийска платформа“, София.

27 Еленков, Иван, 2017, Всекидневието на хората като огледало на режима. –В: Какво се случи преди 89-та? Исторически сборник за комунизма в България. Уроци от миналото за ученици и учители, Фондация „Софийска платформа“, София, май 2017, с. 12.

змата на „тоталитарната парадигма“, доколкото това са места и моменти на нейното собствено функциониране, развитие и утвърждаване? Няма ли тази „система“ (властови модел) в известен аспект позитивен характер, стимулиращ творчеството, въображението, свободата на изявата, самодейността и автономността? Което разбира се не отрича съществуването на репресии и на протести, които търсят по-скоро културни, отколкото собствено политически форми на изява. От друга страна, реално оспорващи властовото статукво актьори при бившия режим не са само отделните представители на интелигенцията, не са дори представителите на т. нар. реформаторски настроени части на номенклатурния елит, а мрежовите актьори – онези незабележими, характеризирани от идеологическите апарати като носители на „отрицателни явления“ и „деформации“ актьори, които често могат да се срещат в подмолните места на всекидневието, далеч от публичните идеологически прожектори – кафенетата, баровете, дискотеките, клубовете. Те, заедно с развитието на социалистическото „потребителско общество“ и „масовото потребление“, на фона на което още повече изпъква сравнението със Запада, имат много по-голям разрушителен ефект върху системата, отколкото дисидентите и реформаторите, които по-късно шумно ще озвучат промяната.

Какво представлява комунизмът през дистанцията на времето в очите на неговите опоненти? „От една страна, пише Ивайло Знеполски, под комунизъм се има предвид едноименната научно-политическа доктрина и свързаната с нея утопия за социално равенство; на втори план понятието комунизъм назовава конкретна политическа форма на управление и произлизащите от нея практики; и накрая – понятието се асоциира с паметта на отделни индивиди или групи за живеенето и реали-

зирането им в периода на комунистическата държава“[28]. Тоест – доктрина, политическа практика и памет за този период. Но виждаме, че комунизмът, дори и по времето на социализма, не е бил възприеман само през доктрината или утопията за социалното равенство, а по-скоро през призмата на масовото потребление, качеството на живота и жизнения стандарт. От друга страна, няма нещо като „комунистическа константа“, „антропологичен инвариант“ на „злото“ или пък на „светлото бъдеще“. На един по-късен етап комунизмът ще бъде индоктриниран, оформен в нещо като „доктринално ядро“. Но това ще се случи от позициите на идеологическата битка и стигматизирането. Една от типични черти на антикомунистическите дискурси е субстанциализирането, схематизирането, отсъствието на историческа чувствителност. Политическите практики на комунистическите партии не могат разбира се да се нарекат „комунизъм“. Що се отнася до паметта за комунизма, тук опираме до темите за омразата и носталгията, които са разгледани в същия учебник от Александър Кьосев[29].

Ще подчертая отново, комунизмът и антикомунизмът се оказват огледала, в които посткомунистически елити взаимно се оглеждат. „Реабилитираните бивши“ и „новите бивши“, „автентичните“ и „пребоядисаните антикомунисти“. Наследниците на буржоазните елити преди девети септември, реабилитирани от нежната революция, които са заинтересовани от символна реституция на своите капитали и наследниците на елитите преди десети ноември – номенклатурни, реформатор-

28 Знеполски, Иван, 2017, Тоталитарните режими и разбирането на комунистическото минало. -В: Какво се случи преди 89-та? Исторически сборник за комунизма в България. Уроци от миналото за ученици и учители, Фондация „Софийска платформа“, София, май 2017, с. 130.

29 Кьосев, Александър, 2017, Как си спомняме социализма: носталгия и омраза. -В: Какво се случи преди 89-та? Исторически сборник за комунизма в България. Уроци от миналото за ученици и учители, Фондация „Софийска платформа“, София, май 2017.

ски и дисидентски, които са заинтересовани да преобърнат, преструктурират и легитимират в новите условия загубилите своята легитимност капитали.

Какво имам предвид под „самонаследяване“? Не оспорената в идеен и морален план идентификация на наследниците с техните предшественици, а реституцията и конверсията на капиталите – икономически, културни и политически – посредством трансферите на символен капитал чрез механизмите на символно „насилие“ и „самонасилие“. Както стана дума, социологически факт е, че у нас няма антикомунистически настроения в масов мащаб. И това само по себе си е симптоматично. Във връзка с това може да се изведе следната закономерност: **колкото по-малка е била съпротивата срещу „режима“ и колкото по-слаби са антикомунистическите настроения в обществото, толкова по-силен е антикомунизмът**. Тук може да се потърси и обяснението за комплексарския характер на българския антикомунизъм. Както и за мащабите на извършеното символно насилие и самонасилие, компенсиращо дефицита на негативни настроения срещу социалистическото минало, придаващо им на българска почва особена театралност, бутафорност, фарсовост: Христофор Събев с неговите бдения, „градът на истината“, разрушаването на мавзолея и пр. Етикирането, стигматизирането на отделни индивиди и цели социални групи. Преименуването на градове, улици и площади, на места на паметта. Разрушаването на паметници, демонтирането на символи. Пренаписванията на историята и биографиите. Не може да се пренебрегне и приноса на реформаторските елити – самообвиняването, разграничаването от себе си и от бившите другари. („Живков и неговото обкръжение“ – сякаш те не са били или са нямали нищо общо с това обкръжение.) Което разбира се не бе случайно, доколкото

то обслужи конверсията на капиталите и прелегитимирането на посткомунистическите елити. Нещо като сговор, „консенсус“, който всъщност трябваше да прикрие „първоначалното натрупване на капитала“, „раждането на втория капитализъм в България“.

Какво се крие зад всичко това? Кризата на идентичностите? Шизофренното раздвояване на личността „на този, който съм бил“ и „този, който съм“? Казано на психоаналитичен език, изтласкването и завръщането на изтласкването, цензурата, сгъстяването, заместването, символизирането, с други думи – функциите на работата на съня, описани от Фройд и отнесени тук към пренаписванията на биографиите и историята[30]? Успешното самонаследяване предполага ***отказ от себе си*** **при „новите бивши“** и съответно, ***забравяне на този отказ*** **при „реабилитираните бивши“.** Чрез символно насилие и самонасилие като условие за успешно самонаследяване, легитимиране, конверсия и реституция на капиталите. Това не можеше да стане без едно показно

30 В последната, четиринадесета глава от своята книга Социология на философията, озаглавена „Социология на кризисната философска общност в контекста на края на един философски институт“, Васил Проданов разкрива тънко – психологически и психоаналитически – кризата и разпадането на философската общност у нас, като отражение на процесите на кризата на идентичността: „Във всеки случай имаме не просто разпаднала се стара идентичност…, а отхвърлена от външната ситуация стара идентичност и адаптиране към новата ситуация… Легнали си марксисти, а са се събудили немарксисти или антимарксисти… Същественото е, че промяната не става в резултат на философско развитие, а на политически преврат в обществото и тоталното изменение на политическия дискурс“ (Проданов, Васил, 2012, София, Издателство „Авангард Прима“, с. 254, 255). Този анализ може да бъде пренесен и в по-широк план. Една връхлетяла отвън, неочаквана, изненадала дори собствените си извършители промяна, предизвиква дълбока криза и раздвояване на идентичността; невероятно по силата и мащабите си символно насилие и самонасилие. „От тук агресията им след това, от тук и яростта и патологичността на поведението им, особено на онези, които са били активни ползватели на предходната система. Те избутват своята предходна биография в подсъзнанието като част от тях просто се опитват да забравят за миналото и марксизма, започват да конструират нови биографии…“ (пак там, с. 255, 256).

осъзнаване и поемане на вината от „бившите комунисти“ чрез един символен жест, какъвто направи БСП в началото на 90-те в прословутата *Декларация за вината*. Отказ от себе си и разграничаване от съратниците. Подлагането им на „растерзание“. Организирането на няколко скалъпени процеси, нямащи нищо общо със законите. Всичко това подготви почвата за следващите вълни на лустрация, реституция и приватизация. То бе допълнено и усилено в началото от нихилизма към миналото, историята, българската държава и институции: *„45 години стигат, времето е наше!“ „Развод ми дай и повече не ме мъчи!“ „Комунизмът си отива, спете спокойно деца!“* Разцепването на идентичността и негативното формиране на нови идентичности: *„Аз не съм комунист и никога няма да бъда!“* Ако антикомунизмът в началния момент в един съществен смисъл бе естетически революционен феномен, напомнящ по нещо на „пролеткултa“ след Октомврийската революция, то той независимо какво мислят „чистите“, „автентични“ анти-

комунисти обслужи прагматичните интереси на политико-икономически симбиози, без цвят или „забравили“ своя цвят и произход. Стратегията на конверсията и на реституцията на капиталите, чиято политическа маска бе двуполюсния модел от 90-те години на миналия век.

Но миналото е жесток съдник, то винаги си отмъщава. Носталгията нараства, оказва се неизкоренима, въпреки промиването на мозъците. Не става дума за „реваншизъм“, махалото тръгва в обратната посока. „Завръщането на изтласканото“, освобождаването от автоцензурата маркират новата фаза в развитието на отношенията „комунизъм – антикомунизъм“. Българският антикомунизъм, който, както видяхме, макар и да се облича понякога в идеологическа дреха, всъщност винаги е имал по-скоро битов, комплексарски характер, днес влиза в ариергардна битка срещу засилващата се спонтанна реабилитация в масовото съзнание на социалистическото минало. Големият проблем пред наследниците на бившата комунистическа партия сега обаче е не разграничаването от миналото, а от реставрацията на капитализма. Това сигурно има своята причина в кризата на неолиберална капитализъм и на досегашния евроинтеграционен модел, но се корени най-вече в специфичния модел на българския преход с неговата неимоверна по размах реституция и конверсия на капиталите, осъществена в молекулите на политико-икономическите мрежи. Антикомунизмът ще загуби окончателно своята сила едва когато се състои истинският дебат – вече не за социалистическото минало, а за постсоциализма и ако наследниците на „бившите комунисти“ успеят да се разграничат този път от участието си в демонтажа на социалистическата държава и разграбването на народното богатство.

ЛЕВИЯТ АНТИКОМУНИЗЪМ

Панко Анчев

1.

Много и различни са лицата и превъплъщенията на антикомунизма. Различни са и идеологиите, които го мотивират, подкрепят и въоръжават във войната, на която се е посветил. Най-щедрата и неизчерпаема е подкрепата на капитала. Защото антикомунизма е идейното оръжие на капитала срещу всичко, което му пречи и го ограничава под каквато и форма да е – още повече ако ратува за смяна на социално-икономическата система, гарантираща неговото господство. Не можем да не признаем, че това оръжие действа, поне засега, безотказно и чрез него през 90-те години на XX век капиталът успя на си възвърне изгубените в началото на века позиции и да възстанови целостта на буржоазно-капиталистическата система, нарушена през 1917 година. Това постави левицата в нов социален и геополитически контекст, в който тя бе принудена да преформулира както основните си политически идеи, така и поведението и намерението си в историческото бъдеще. Тя попадна в изключително тежко положение – дори и тази, която практически, а и идейно, не призоваваше за смяна на системата, а само за нейното усъвършенстване, поради което враждуваше със световната социалистическа система и навсякъде извън нея управляваше или споделеше управлението на държавите.

Случи се обаче нещо друго, което е почти парадоксално: антикомунизмът не само не бе изваден от идео-

логическото и пропагандното въоръжение на капитала и капитализма, но порази и левицата. Засрамена от близкото си минало, тя побърза да се откаже от него, за да заживее от тук насетне като антикомунистическа. Този феномен сякаш не се забелязва и за него не се говори, макар да е очевиден. Лявата риторика почти изцяло е антикомунистическа, макар и не толкова агресивна като дясната, да не говорим за идейните и програмните документи на левицата – и българската, разбира се.

След 1990 г. левицата престана да говори за социализъм и комунизъм – освен когато посипва главата си с пепел и се кълне, че е приела да бъде „от нов тип". И това говорене е изцяло отрицателно, в най-добрия случай – иронично и подигравателно. Е, понякога като укоризнено натякване към десните се посочва днешният упадък в социалната сфера, образованието и здравеопазването в сравнение с опустошенията, нанесени от десните реформатори в живота на хората. И че още не можем да се върнем до равнището на живота през 1989 година. Но това според мене е само политически трик, политическа комбинация, хвърляне на прах в очите на по-възрастните избиратели.

Почти всички политически субекти, определящи се като леви, са се отрекли от марксизма заедно с неговите основополагащи принципи за смяна на системата чрез революция и въвеждане след нея на диктатура на пролетариата като форма на нов тип държава. „Марксисткото" минало на България се възприема и представя от тях като неудобен исторически период, грешките на който надвишават чувствително реалните постижения. Затова той не бива в никакъв случай да бъде повторен в какъвто и да било изменен и подобрен вариант. Впрочем, такъв вариант за доморасли идеолози на левицата изобщо не съществува. Опитите за реабилитация на Карл

Маркс са от „кумова срама" и то само като голям философ, икономист и донякъде политически мислител, но в никакъв случай и като идеолог на пролетариата и на неговата историческа мисия да ликвидира буржоазията и капитализма. На мястото на прокламираната някога невъзможност за „мирно съвместно съществуване на идеологиите" се възцари съгласие, че с „края на историята" е настъпил край на антагонизма между класите и идеологиите; че днес може да има „паралелна държава" или мафия, но не и експлоатация.

Естествено е капиталът да търси и намира средства за овладяване на социалните и политическите недоволства на класите и съсловията. Виждаме, че днес тези средства притъпяват почти напълно недоволствата и политическите вълнения. Пролетариатът се е върнал в своето първоначално състояние от зората на индустриалния капитализъм и се е лишил дори от „съзнание в себе си". Впрочем, и кой днес говори за пролетариат Политическите идеолози и политолози, в това число е леви, твърдят, че сега е друго време и хората на наемния труд не са пролетариат, понеже ръцете им не са омаслени, работят не повече от осем часа, заплаща им се общо взето добре; че не са лишени от материани удобства и условия за почивка и по същество са част но това, което наричат „средна класа" („Средната класа" заедно с „политическата класа" за либералите и левите антикомунисти двете класи, които признават!). Днешният капитализъм бил различен от „традиционния с са с „белите якички" работниците, които вече са образовани и малка част от тях са заети с тежък физически труд. Сякаш за да си пролетарий, трябва непременно да си мръсен и груб и непременно беден, какъвто е бил някога. Та кой не е различен от населяващите даечната епоха на индустриалния капитализъм.

Получила се е странна обстановка в сферата на идеологията и политическия живот: комунизъм няма, защото уж няма капитализъм, но антикомунизмът набира все по-голяма сила и е главната тема в политическото говорене на либерализма и неолиберализма, превърнал се е господстваща идеология и политическа практика в родината ни.

Антикомунизмът на капитала и изобщо на буржоазията е естествен и обясним. Аз наричам този антикомунизъм „десен". Неговата най-яростна, радикална и непримирима изява е фашизмът. Самият фашизъм трябва да се разглежда преди всичко като крайна форма на либерализма, като завършек на неговото абсолютно господство. Фашизмът не е лицемерен като либерализма, не признава права на човека и толерантност – затова е толкова сигурно и надеждно средство в разрешаването на неразрешимите социални противоречия на капитализма и буржоазното общество.

Но има и друг антикомунизъм, който, колкото и невероятно да е, произлиза от левите политически субекти и понеже те си служат охотно с него, аз го наричам „ляв".

Левият антикомунизъм, възвикнал с раждането на комунизма, днес също като десния набира сила. Той отхвърля революционната теория на марксизма, смятайки, че е добре и полезно пролетариатът да работи за усъвършенстването на системата в своя полза, отколкото да я отрича и премахва с въоръжена борба. Премахването на системата трябва да стане по еволюционен път, постепенно, като тя бъде постепенно преодолявана, за да се осъществи плавен преход към социализма и комунизма. Този преход трябва да стане на определен етап от развитието на капитализма, когато е достигната високата степен на материалния живот и достатъч-

но са усъвършенствани разпределителните механизми. Именно в усъвършенстване на тези механизми социалдемокрацията вижда своята най-важна „борба" с капитала. В общи линии това е идеологията на т. нар. социалдемокрация. Маркс и Енгелс, а след тях и Ленин воюват с тази идеология, която определят като еретична и пагубна за пролетарското движение, понеже е в услуга на буржоазията.

Към антикомунизма, който определям като ляв, отнасям и анархизма, който далеч по-радикален от социалдемокрацията, та дори и от самия комунизъм, но именно непремереният му радикализъм го прави опасен и дори вреден. У него няма мяра и чувсто за държава, поради което е силен в разрушаването, но не мисли за съзидание.

Не са малко селските движения и партии, които не приемат, че пролетариатът е натоварен с мисията на събори капитализма и установи „земния рай". Според тях с такава мисия е посветено селячеството – особено в слабо развитите в индустриално отношение страни и икономики. Марксизмът отрича тази теория, понеже селяните в по-голямата си част са собственици и трудно могат да бъдат радикализирани в такава степен, че да тръгнат на въоръжена борба, която иска проливане на кръв и човешки жертви. Собственикът, колкото и дребен и слаб да е, не е способен на саможертва и да се лиши от собствеността си заради общото благо.

Антикомунистически по същество са национализмите, както и възникналите през последния половин век екологични и правозащитни движения. Няма да се побоя да отнеса към антикомунизма днес и синдикатите, които все повече сътрудничат с работодателите и твърде слабо защищават трудовите интереси на наемните работници.

2.

Разрушаването на източноевропейския социализъм като обществено-икономическа система постави комунистическите и работническите партии в особено трудно положение. Отвъдокеанският финансов капитал постигна историческа победа и побърза да въздаде възмездие на левицата изобщо. Никой не бе пощаден. В източноевропейските социалистически страни настъпи истинска паника сред комунистите. Почти навсякъде, в това число и в Русия, комунистическите партии бяха забранени или разпуснати. Започна разчистване на сметките. Стигна се дори и до прочистване от комунисти на държавния апарат на всичките му равнища и във всичките сфери. Лустрацията бе тежка наказателна мярка. . В България тя придоби масов характер, но сякаш най-брутално беше приложена спрямо селскостопанските специалисти, учените и дипломатите.

Разрушаването на социализма в източноевропейските страни е извършено с участието и на първите партийни и държавни ръководители на Съветския съюз. Но в тази разрушителна дейност се включиха и много от доскорошните партийни членове, които побързаха да търсят начини да спасяват себе си и постигнатото в продължение на почти половин век.

Сега обаче пролича доколко тези политически субекти и особено техните ръководители и идеолози са идейно подготвени и способни за задълбочен стратегически анализ на ситуацията и за поставяне на дългосрочни цели. Паникьосани в разбушувалото се политическо и обществено море, те решиха да се откажат от идейното си минало, да го заклеймят като тоталитарно и да обявят, че тръгват по нов път, който няма да ги върне на изходната позиция. Т. е. към миналото, от което се отказват. Левият антикомунизъм придоби нова ритори-

ка, нови изразни средства, нова прицелна точка. Поради това възкресението му в България се прие като нормално признаване на неуспеха на учението и като преоценка на идеологията и практиката на реалния социализъм, а не като явление с идеологически характер, превръщащо се в обичайна практика на левицата в България.

За да заличи спомените за близкото минало, най-напред БКП промени името си. После бе отречена революционната теория на Маркс за смяна на системата, както и диктатурата на пролетариата, демократическият централизъм, възможността една партия да управлява сама от името на народа и да олицетворява тази държава. С една дума, всичко онова, което на определен етап на социално-икономическо развитие е довело до икономически застой и е породило неабходимостта да бъде реформирана системата на държавен социализъм (както през 1979 г. е направено в Китай). Приела новото си име, партията на бившите (те така именно бяха наричани, а и те приеха това охотно) комунисти обяви, че ще „се социалдемократизира", за да се превърне в „модерна лява партия". БСП се разграничи от предишните си ръководители, осъди техните грехове, заклейми ги остро, обявявайки ги за единствените виновници за неблагополучията през половинвековното „тоталитарно минало". Прекръстила се в социалистическа, БКП по същество се преобрази в антикомунистическа. Както впрочем подобава на партия от социалдемократически тип!

По същество това бе раждането и проявлението под различни форми на антикомунизма на преименуваната от БКП в Българска социалистическа партия. Формулата „модерна лява партия" трябваше да изкупи натрупаните грешки, но и да гарантира невъзвратимостта на „социалдемокрацията" и прехода към „пазарна икономика", т. е. към капитализъм. БСП не само прие създалата се об-

ществено-политическа и икономическа ситуация, но се включи активно в започналите процеси в обществото, икономиката и държавата. Вътре в партията се зародиха открито антикомунистически идейни движения, които си бяха поставили задачата да я декомунизират напълно и я превърнат в действително модерна лява партия от социалдемократически тип. Определението „лява партия от социалдемократически тип" трябваше да смири оставащите верни на комунизма по-стари кадри и да ги залъже, че БСП няма да е социалдемократическа партия, а само ще приеме някои от принципите на социалдемокрацията, които да й помогнат да се приспособи по-лесно към вътрешната и международната обстановка и така да се съхрани. Същият смисъл имаше и понятието „пазарна икономика", използвано като евфемизъм на капитализъм. А самият неин антикомунизъм трябваше да убеди Европа и капитала, че тя не само се е преименувала, но е станала напълно друга и че е лоялна на новата обществено-политическа и икономическа система и цялото й поведение ще бъде насочено към усъвършенството на тази система, но не и за разрушаването и отхвърлянето й по какъвто и да било начин.

Идейните движения и формирования вътре в БСП от рода на ОСД, АСО, Път към Европа и др. бяха открито антикомунистически. Тяхната цел бе, както сами си я определиха, промяната на БСП, откъсването й от миналото, декомунизирането й и превръщането й в социалдемократическа чрез възприемане от нея на „европейските ценности". Те бяха много активни и успяха да наложат в различните програмни документи на БСП социалдемократически постановки. Много агресивна бе риториката им срещу всичко, което би могло да се определи като „комунистическо" и да намеква за възможност за революция, класи, класова борбаи реабилитация на ми-

налото. Те именно настояваха да се възприемат изцяло и безрезервно „европейските ценности", а партията да се откаже от досегашните си структури и да се превърне в парламентарна партия, която се активизира организационно само по време на избори. С подкрепата, която получиха от отвън и отвътре, тези „идейни движения" успяха да овладеят партията и да наложат своите идеи и виждания за нейното устройство и политическия й живот. БСП не бе забранена, разтурена,изолирана и оцеля в тези първи най-тежки години, дори се съвзе след ударите през 1996 и 1997 г. и победи с кандидатурата на тогавашния си председател на президентските избори в края на 2001 г. и му осигури втори мандат в края на 2005 г. благодарение на преображението си от един вид в друг, отказа от марксизма и превръщането си в антикомунистическа.

С късна дата бяха реабилитирани отричаните някога като особено опасни за комунистическата теория и практика идеи за конвергенцията на капитализма в социализъм, за мирно съвместно съжителство на идеологиите, отказът от теорията за класовата борба, за „капитилизъм с човешко лице", за всенародна партия без идеология и класови ограничения, за настъпилия край на идеологиите и, макар тихомълком – за настъпилия край на историята след триумфалната победа на либерализма и каритализма. Ред други теоретични конструкции бяха съчинени, за да покажат, че БСП наистина е вече нова партия въпреки нееднородния си състав и присъствието в нея на неотказали се от комунизма и марксизма членове и симпатизанти. В нейните програмни документи никъде не се споменава за социализъм и дори за отхвърляне на капитализма. Възприе се формулата, че БСП била за „пазарна икономика", т. е. за капитализъм, но е против „пазарното общество", т. е. срещу

капиталистическото общество. Тази формула е напълно безсмислена и безсъдържателна, защото съдържа в себе си противоречия, които взаимно се изключват. Защото обществото, което живее с пазарната икономика, не може да бъде друго освен пазарно. Но понеже звучи красиво и убедително, тя бе приета и споделена от левицата и прилагана в нейната „борба" с десницата.

Идеологическото оправдание на БСП, е че приема капитализма, но ще го усъвършенства и ще придава „човешко лице", е в това, че дори пазарната икономика да е другото име на капитализма, то днешният капитализъм бил напълно различен от предишния, срещу който БКП е воювала; че сега той бил „икономика на знанието", на новите технологии, че експлоатацията е премахната, понеже самите работници са акционери на собствеността (да си припомним т. нар. „масова приватизация" или „работническо.мениджърските дружества", които приватизираха голяма част от социалистическата собственост) и всички са собственици, които няма как взаимно да се експлоатират.

Левият антикомунизъм се проявява най-вече в битовата риторика на БСП. Напр. подигравките, че десните се държат като „болшевики" или че доста от техните лидери са били членове на БКП за разлика от лидерите на БСП, или че някой от десните мълчал като „комунист на разпит" и други подобни пошли „закачки". „Болшевики" и „комунисти" почти винаги се използват като отрицателни оценки за неблагоразумие, опърничество, неотстъпчивост, тоталитарност, едноплановo мислене, враждебност към демокрацията.

3.

Левият антикомунизъм се подхранва най-вече от отказа на БСП и левицата като цяло от идеология. Голяма част от предишните й лидери, които са били в съставите на ръководните органи на различни равнища на БКП, познаваха зле марксизма – макар че са преминавали обучение в партийни школи и дори са защитавали дисертации по проблемите на марксизма. Новите пък нямат нищо общо с неговата идеология, не са чели Маркс и Енгелс, а за Ленин имат представата като за злодей, която неолиберализмът им е насадил в техните обучения в американски и западноевропейски центрове и фондации. Те мислят, че левицата ще може да се справи с постоянно изникващите пред нея политически проблеми и ще е способна да управлява държавата, следвайки напълно либералните принципи или принципите на европейската социалдемокрация. За тях е достатъчно една партия да е за социална държава, солидарност и социална справедливост, за да се отличава от десницата и провежда, когато е на власт, но и в опозиция, „лява политика". Макар това понятие „лява политика" да е толкова мъгляво, неуточнено, та дори и нищо не означаващо. Ако бяха подготвени в марксизма, щяха да знаят една от основните постановки в „Комунистическия манифест", че не е възможно пролетариатът, след като вземе властта, да задейства в своя полза буржоазната държава. Т. е. да извършва радикални изменения в икономиката и обществото устройство и неговите механизми, за да задолява бедните, отрудените, работещите, страдащите, старите, болните, немощните, а не да угажда на капитала и неговата икономика. С такава идейна немощ и липса на идеология БСП, ще или не ще, е съучастник на либерализма и изпълнява безпрекословно повелите на капитала.

Но въпреки това капиталът никога няма да я възлюби, да й вярва и толерира. Той може от време на време да прехвърля държавната власт върху нейните плещи, но никога не няма да я остави дълго да управлява. Нали именно затова всеки път, когато БСП побеждава на избори, срещу нея се надигат яростни сили, които не само й пречат да управлява (сама или в коалиция) нормално и успешно, но я демонизират и за дълго после я изхвърлят от конкуренцията в парламентарните и местните избори. Дори и тогава, когато с нищо не е засегнала интересите на капитала и богатите. Тя бива изхвърляна от управлението, защото стоящите зад нея не могат да бъдат единни, твърди, уверени в правотата си, щом са идейно объркани, неумели, разколебани и нямат голяма цел. Идеологическата немощ, объркаността и безпомощност обезсилва все повече БСП и нищо чудно един ден да я изхвърлят от политическия живот. Тяхната идейна неопределеност роди мутанти от рода на СДС и ГЕРБ и политическия тип „Борисов", профанира политика и опростачи обществото. Виждаме какво става в Европа и как европейската левица, от която БСП черпи идейни и политически сили, катастрофално намалява, изгубва се и е на път да изчезне напълно.

Световният капитал днес няма нужда от левица, за да прикрива егоизма и користолюбието си, нито да го защищава пред хората на наемния труд, когато стигне далеч в експлоатацията си. В нрава му е да мачка и унищожава всичко пред себе си – дори и най-големия си смъртен враг, когато той е неподготвен, идейно отслабен, не познаващ сам себе си и не знаещ как и защо да се пази. Това се вижда и в днешните ръководители на БСП, които не само не познават партията, която ръководят, но и нямат представа какво е нейното предназначение и социално-политическа функция. Затова я превръщат в

нещо като немощна синдикална организация, протестираща срещу нечестни обществени поръчки, битови неуредици и грешки на властта. Не е достойно една дълголетна партия с такива богати традиции да се определя единствено като „коректив на властта" и „автентична опозиция". Или да обещава единствено увеличение на заплати и пенсии, данъчни облекчения, подобрения в здравеопазването и образованието. Това не е истинска политика, а пошла имитация на активност и защита на бедните и слабите. Но друго не е възможно да се иска, когато една партия няма цялостна идеология и не знае към какво се стреми, за да произвежда от крайните си цели и намерения тактически ходове и практически решения.

Левият антикомунизъм разстройва левицата, обезоръжава я, насажда й комплекси и постъпателно я разболява и умъртвява. Това е нейната най-опасна „вътрешна болест", срещу която тя днес не е в състояние да намери противоядие. А всъщност, истинският лек е отказът от досегашния път и завръщането към традициите. Призивите да се променя, за да бъде подготвена за новите предизвикателства, с които я обсипват едновременно както нейните противници, така и лидерите й, са лъжовни и пагубни. Ако трябва да се промени, то тя е длъжна да се завърне към идейните си източници и към целите и задачите, чието постигане и разрешаване са й дали живот и са я поддържали жива и боеспособна толкова десетилетия.

Отказът от марксизма, а с това и от социализма и комунизма като крайна историческа цел в развитието, към което тя се стреми, лиши левицата и от знания за същността на капитализма, за неговия непроменящ се нрав, въпреки че мени лицето и думите си, за законите на развитието му. Без такива знания е изключено да се

води адекватна лява политика, да се анализира актуалното обществено-политическо и икономическо състояние на държавата. Нека не забравяме, че самата БСП е създадена като революционна, комунистическа и марсистка партия. Отказвайки се от марксизма и превръщайки се по същество в антикомунистическа (колкото и да не й се иска да го признае и търсейки му различни евфемизми) тя се превръща в друг, противоположен на себе си политически субект. Разбира се, в днешните условия не е разумно да се говори за революция и смяна на системата. Това би й донесло неизброими трудности и нещастия. Но стратегическите цели не бива да се променят единствено от тактически съображения. И аз все повече се убеждавам, че исканата и налаганата промяна на партията не е тактически ход и тактическо приспособяване към обстоятелствата, а дългосрочна цел и неотменна задача на хора, които я разграждат и ликвидират.

Левият антикомунизъм е най-страшната метастаза, която левицата и най-вече БСП трябва да лекуват. Лечението не е само в смяната на риториката, а на същността; то е във възвръщането към изконните традиции, идеи и политически действия, в промяната на политическата програма. Ако това сега не се осъзнае, ще настъпят черни дни за нея, но и за народа и отечеството ни.

ОПИТИ ЗА ИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНЕ НА АНТИКОМУНИЗМА В БЪЛГАРИЯ СЛЕД 10 НОЕМВРИ 1989 Г. И ТЕХНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

Проф. д-р Искра Баева

Антикомунизмът не е нещо ново или оригинално нито за България, нито за Европа, нито за света. Той съпровожда раждането на комунизма в средата на XIX в. вероятно заради характера на тази нова идеология, превърнала се веднага в заплаха за стабилността и трайността на капиталистическата система. Карл Маркс и Фридрих Енгелс неслучайно описват комунизма така: *„Един призрак броди из Европа – призракът на комунизма. Всички сили на стара Европа са се съюзили за свещена война срещу тоя призрак... Всички европейски сили вече признават, че комунизмът е сила*[31]. Още с първите си стъпки преди повече от век и половина комунизмът променя политическата картина в Европа, а по-късно и в света, като създава алтернатива на капитализма и на свързаните с него различни идеологии. При това алтернатива не мисловна, а действена, описана от Маркс в XI му тезис за Фойербах: „*Философите само по различни начини са* ***обясняват*** *света, но задачата се състои в това, той да бъде* ***изменен***"[32].

Революционният апел и потенциал на комунизма стои в основата на продължаващото през целия период след възникването му желание той да бъде унищожен. При това за целта се използват всякакви средства – как-

31 Маркс, Енгелс. Манифест на комунистическата партия. Избрани произведения, т. I, Изд. на БКП, С., 1950, с. 23.

32 Пак там, Т. II, с. 459.

то политически, идейни и идеологически, така и тези на държавната власт. Антикомунизмът е основното идеологическо оръжие на Запада по време на Студената война, когато капиталистическите Съединени щати и техните съюзници се противопоставят с различни политически, икономически, военни, но и идейни средства на социалистическия Съветски съюз и неговите съюзници. Вярно е също така, че както комунизмът с течение на времето са разклонява в различни направления и партии (социалистически, социалдемократически, еврокомунистически и т.н.), така и в защитата на капитализма са използвани различни политически идеи – консерватизъм, християндемокрация, национализъм, либерализъм, и т.н. Но в епохата на Студената война те всички заедно се противопоставят на комунизма, правят го и умерените леви партии на социалдемократическа основа, станали част от капиталистическата система. Така че антикомунизмът, независимо че няма собствена идеологическа основа, се превръща в обединителна кауза на партиите, които действат в рамките на капитализма, като в най-добрия случай се обявяват за преодоляването на неговите недостатъци.

Като се има предвид идеологическото противопоставяне комунизъм – антикомунизъм през целия период на Студената война, не е изненадващо, че веднага след рухването на базираната върху идеите на Маркс система на държавен социализъм в Съветския съюз, която след Втората световна война е наложена и в Източна Европа, във всички бивши социалистически държави се възроди антикомунизмът. По тази тема вече много е говорено и писано, затова няма да анализирам по-общите проблеми на новия антикомунизъм в Русия и Източна Европа, а ще се съсредоточа само върху проявите му в съвременна България и то само в един негов аспект –

опитите му да се институционализира и по този начин да се превърне в официална държавна политика.

Всичко започва малко след началото на промените в края на 1989 г. Антикомунизмът в постсоциалистическа България се развива според класическия механизъм на налагане – той започва с поставянето под въпрос на идеите и практиките на комунизма в България през целия период на съществуването му, но с ударение върху годините след 9 септември 1944 г., преминава към смяна на символите – наименования, празничен календар, смяна на учебниците, учебните програми, официалната интерпретация на историята, за да стигне до опитите за законодателно осъждане не само на носителите на комунизма, но и на всичко, свързано с българското комунистическо движение, от раждането му в края на XIX в. до 10 ноември 1989 г.

Как става това в конкретния случай?

Идейната подготовка започва по време на първите митинги на опозицията – все още несмело на дисидентския от 18 ноември, но доста по-ясно на силно митологизирания митинг от 14 декември 1989 г., организиран седмица след създаването на СДС на 7 декември и издигнал за пръв път справедливото искане да се отмени текстът за ръководната роля на БКП от конституцията на НРБ. Усилията за промяна на идейните нагласи на обществото продължават в дискусиите по време на заседанията на Кръглата маса, започнали на 15 януари 1990 г. и излъчвани директно по тогава единствениите радио и телевизия. Именно големият обществен интерес към Кръглата маса стимулира новороденaта опозиция да атакува все по-остро управляващата БКП, като използва целия арсенал на антикомунизма, изпробван преди това в предаванията на български език на вълните на западните радиостанции „Свободна Европа", Би Би

Си, Дойче веле[33]. И промените в обществените нагласи дават резултат – с решенията на Кръглата маса започва промяната в празничния календар: от него отпадат комунистическите дати 9 септември като национален празник, припомнящ за вземането на властта от Отечествения фронт през 1944 г., и 7 ноември, официален празник, отбелязващ началото на Октомврийската революция в Русия през 1917 г., след която болшевиките започват да реализират идеите си за нов обществен ред. За нов национален празник по волята на Кръглата маса комунистическият парламент гласува 3 март, символизиращ Освобождението на България от османско владичество през 1878 г. в резултат от Руско-турската война от 1877–1878 г.. Тогава започва и дългият спор за това коя дата заслужава да е национален празник, провокиран и от антикомунизма, който постепенно се съчетава с бързо възродената русофобия. В продължаващия и до днес спор се търсят други събития, несвързани с Русия, тъй като във вижданията на антикомунзма тази държава продължава да се свързва с комунизма, независимо от дълбоката ѝ консервативна еволюция. Окончателно „комунистическите символи" са премахнати с новата конституция, приета от Великото народно събрание (ВНС) на 12 юли 1991 г.

Според конституцията от 1991 г. химнът на Република България остава утвърдения през 1964 г. по време на социализма „Горда Стара планина" (по известен като „Мила Родино"), но от него отпадат последните два куплета, в които се подчертава близостта със Съветския съюз и ръководната роля на Комунистическата партия[34].

33 Виж повече в: Някога, в 89-а. Интервюта и репортажи от архива на журналистката от радио "Свободна Европа" Румяна Узунова. Съст. Лиляна Александриева. Фонд. "д-р Желю Желев". б. г.; Би Си и България. С., 2000.

34 Всъщност текстът на песента „Горда Стара планина" е написан от Цветан Радославов през 1885 г. във връзка със Сръбско-българската война от с.г., но за да стане национален химн на НРБ към него са

Най-силни негативни емоции в освободеното от политически монопол българско общество предизвикват символите, пряко свързвани с комунизма – червеното знаме, петолъчката, сърпът и чукът. Те са отстранени от публичното пространство още в началото на капиталистическата реставрация.Емблематичната петолъчна звезда, извисяваща се над монументалната сграда на Партийния дом в центъра на София, е демонтирана през 1991 **г.,** като събитието е широко отразено в медиите. Впоследствие еуфорията от заличаването на партийните символи отминава, но искри от него продължават да проблясват като елемент от политическите спорове.

За характера на споровете говори един любопитен епизод. През 1996 г. по време на социалистическото правителство на Жан Виденов депутати от опозиционния СДС се възмущават в парламента от факта, че на националния празник 3 март в традиционния парад на знамената-светини на бойната слава е преминало и едно червено знаме с петолъчка. Те питат дали това не е комунистическо партийно знаме. Оказва се, че става дума за копие на бойно знаме, дарено на българската армия през 1891 г. от княз Фердинанд, а петолъчката е прибавена към всички бойни знамена в края на септември 1944 г., за да обозначи политическата промяна в навечерието на участието на българската армия в заключителния етап на войната срещу нацисткия Трети райх на страната на Антихитлеристката коалиция. Запазени са обаче надписите „С нами бог" и старите наименования на военните части. Независимо че под тези знамена дават живота си хиляди български воини и те са музейни експонати, СДС настоява да се заличат „*елементите, които*

прибавени два куплета:" Паднаха борци безчет/ за народа наш любим,/ Майко, дай ни мъжка сила/ пътя им да продължим." и:" Дружно братя българи,/ с нас Москва е в мир и бой,/ партия велика води,/ нашият победен строй". Точно те са премахнати през 1990 г.

нямат нищо общо с традиционната българска символика". Показателен е и примерът с третия по големина град в страната – Варна, където през 2003 г. представител на СДС няколко пъти настоява пред общинския съвет да се заличи петолъчката от монументалната украса на една от най-характерните сгради – Висшето военноморско училище, защото България е кандидат-член за НАТО.

Част от бившите символи на БКП преминават в наследницата на БКП – БСП, която записва в Устава си, че партийното знаме е червено, а червената петолъчка е „*исторически символ на борбите и жертвите, дадени от партията*"[35]. Все пак, за емблема партията избира нов символ – червената роза.

Но това все още е пасивната фаза на антикомунизма – премахването на материалните и виртуалните спомени от борбите на комунистите преди 1944 г. и от управлението им до 1989 г. На тази задача са посветени усилията на антикомунистическите сили за дълъг период от време – от първото им влизане в структурите на властта – имам предвид не изпълнителната, а изобщо във властта – първо във ВНС след изборите от 10–17 юни 1990 г., та, както виждаме и до ден днешен, независимо че политическият носител на антикомунизма се променя – СДС, ДСБ, НДСВ, Реформаторски блок, ГЕРБ и т.н. Проявите на антикомунизма са многобройни, но аз няма да се занимавам с всички, а само с опитите за институционализиране на антикомунизма. Този процес започва с влизането в изпълнителната власт на политическите сили, приели като част от идейните си позиции антикомунизма. В българския случай това е коалицията СДС, която, веднага трябва да припомня, е съставена от твърде различни политически тела в широкото

35 Общи положения – Устав на Българската социалистическа партия, приет на 4–5 февруари 2017 г., с. 2. - http://bsp.bg/files/attachments/2017/04/26/7a18cd858a31bbb5788ab25c6b476e08.pdf.

пространство от умерено ляво до крайно дясно, а като идейна формация е аморфна, обединена единствено от желанието за отхвърляне на дотогавашния икономически, вътрешно- и външнополитически път на България. Това не означава задължително антикомунизъм, но го включва.

Как започват опитите за институционализиране на антикомунизма?

Много скоро след като БСП се оттегля от властта и е заменена от СДС започва борбата за паметниците. Особено остро са атакувани паметниците, свързани със СССР, като носител и символ на комунизма. Още през 1990–1991 г. са премахнати скулптурите на водача на Октомврийската рволюция от 1917 г. Владимир Ленин из цялата страна. Сериозна дискусия започва около паметниците, построени в чест на Съветската армия като победителка във Втората световна война. Основание за спора е принадлежността на България към Тристранния пакт в годините на войната, което означава, че навлизането на съветската армия през септември 1944 г. не е свързано с освобождаване на страната. В спора напълно се подценява ролята на съветската армия в голямата победа над германския вермахт, което в Европа и света се възприема като освобождение на континента от господството на Третия райх.

Родилите се в първите години на прехода антикомунистически нагласи предизвикват ожесточени дискусии около двата емблематични паметника на Съветската армия, създадени в началото на 50-те години в София и в Пловдив. Паметникът на Съветската армия в София е в центъра на града и представлява внушителна скулптурна композиция, завършваща със съветски войник, вдигнал шмайзер високо над главата си. Противниците на паметника в годините на прехода предлагат много-

бройни варианти на трансформацията му – от крайните – да се унищожи, през междинните – да се трансформира (напр. като се покрие с голям червен чадър) или да се пренесе в музей на социализма, до предложението той да остане на мястото си, но да се придружи от плоча с обяснение защо и кога е построен, за да се запази историческият спомен. През лятото на 2004 г. за пореден път се създава „Инициативен комитет за събаряне на Паметника на Съветската армия в София", който разпространява призив, че са нужни незабавни действия, за да се освободи столицата от паметника на „Съветската армия-окупаторка". В комитета влиза Анастасия Мозер от БЗНС и други депутати от СДС и ОДС, но и представител на тогавашните управляващи (НДСВ на премиера Симеон Сакскобургготски) и бивш депутат от СДС – Тошо Пейков от движение „Оборище". Комитетът призовава „*всички демократично мислещи българи*" да обединят усилията си и да принудят общинските и държавните органи да „*освободят колкото се може по-скоро българската столица от този мрачен символ на едно още по-мрачно минало*". Паметникът обаче продължава да стои на мястото си и на знакови дати като 9 май, 9 септември, 7 ноември на него поднасят цветя и венци членове на БСП и комунистически партии, но и много други хора, които виждат в паметника символ на решаващата роля на Съветската армия за разгрома на хитлеризма.

Много остра и продължителна дискусия предизвиква решението от началото на 90-те години, взето от доминирания от СДС общински съвет в Пловдив, за разрушаване на една от емблемите на града – издигащата се на едно от тепетата в града статуя на съветски воин. Мотивът на „синия" кмет Спас Гърневски за това решение е, че България е свободна страна и „*не може да робува на чужди завоеватели и окупатори*". Статуята е създадена

през 1952–1955 г. и за четири десетилетия пловдивчани са я възприели като един от символите на града им и дори са я нарекли галено „Альоша". Срещу статуята на съветския воин е паметникът на руските воини от Освободителната война 1877–1878 г., като по този начин се оформя цялостен ансамбъл. И в спора около пловдивския „Альоша" се раждат всевъзможни идеи за трансформиране (напр. в бутилка кока-кола или във фигура на Христос) и дори за опаковането му в стил Кристо Явашев, но пловдивчани организират и серия подписки против демонтирането. Пловдивската общественост успява да защити както една от емблемите на града, така и правото си на историческа памет.

Друга група паметници, предизвикала дебат за българския комунизъм, е свързана с международния комунистически лидер Георги Димитров. В началото на 90-те години десетките негови статуи в страната са премахнати, но десетилетие по-късно обществените настроения се променят. Показателен е случаят с внушителната 8-метрова статуя на Г. Димитров, която в годините на социализма се издига в центъра на Перник – миньорски център, с чиито борби Димитров е биографично свързан. През 1991 г. статуята е демонтирана, но не е унищожена. През лятото на 2002 г., във връзка със 120-та годишнина от рождението на Г. Димитров, общинският съвет на града решава статуята да бъде отново поставена, но областният управител спира изпълнението на това решение. Цяла година фигурата на Георги Димитров е оставена да лежи в центъра, а общественото мнение се накланя все повече за възстановяването ѝ. В края на юни 2003 г. паметникът е отново издигнат, макар и не на старото си място в центъра на града. Води се обществена дискусия и за възстановяване на паметника на Г. Димитров в града, носещ неговото име – Димитров-

град, след като в началото на 90-те години паметникът е демонтиран, но името на града е запазено. Днес от жители на Димитровград може да се чуе горчивата констатация, че посещенията в побратимени градове в чужбина започват с поставяне на цветя пред паметниците на Георги Димитров, докато в града с неговото име в България такъв няма.

Отношението на българската общественост към комунистическите паметници се отразява и в спорове-те около съдбата на два особено значими монумента. Единият е Домът-паметник на връх Бузлуджа в Стара планина, където през 1891 г. е основана Българската социалдемократическа партия, лявата част от която през 1919 г. се преименува на БКП. Монументът е построен през 80-те години и представлява внушителна архитектурна композиция със сложна композиция и монументална украса – дело на десетки художници. Той е одържавен през 1991 г. и останал без собственик, е подложен на постепенно рушене и разграбване. Конструкцията е съхранена, но голяма част от мозайките са унищожени. По този начин целта на антикомунистите паметникът да се самоунищожи е почти постигната, ако държавата не се намеси по някакъв начин – независимо дали с помощта на БСП или по друг начин. На 30 септември 2011 г., при второто правителство на Бойко Борисов, е взето решение комплексът да бъде върнат на БСП, но това решение няма реални последици. На 18 юни 2017 г. новата председателка на БСП Корнелия Нинова с писмо до премиера поисква да плучи собствеността върху паметника, но това вече не е възможно заради промененото законодателство. Въпросът предизвиква политическа дискусия и завършва с решението на третото правителство на Бойко Борисов от 12 юли 2017 г., което отхвърля и редуцираното предложение БСП да получи паметни-

ка само за безвъзмездно ползване за 10 години, за да го реставрира и поддържа.

Още по-драматична е съдбата на един от най-характерните за периода на социализма в България паметник, при това уникален за Източна Европа – построеният през 1949 г. мавзолей, в който е поставено тялото на починалия на 2 юли с.г. Георги Димитров. Мавзолеят е построен в центъра на София срещу бившия царски дворец и е използван при официални шествия и мнифестации, което го прави комунистически идеологически символ. От архитектурна и изкуствоведска гледна точка мавзолеят е сериозно постижение – той е дело на един от най-талантливите български архитекти Георги Овчаров, завършил образованието си в Мюнхен, а мозайките са дело на не по-малко таланливия художник Дечко Узунов. Сградата е впечатляваща, защото към античния първообраз са прибавени внушенията на неокласицизма и кубизма, което я прави уникална в социалистическата европейска архитектура. Функцията на мавзолея като партийно сакрално място за поклонение е преустановена, когато през лятото на 1990 г. ръководството на БСП решава тялото на Г. Димитров да се изнесе и то е препогребано на Централните софийски гробища на 23 юли 1990 г. Но това не пречи на 25 февруари 1992 г., при първото правителство на СДС, Столичният общински съвет да реши мавзолеят да бъде премахнат. Падането на правителството на Филип Димитров преустановява изпълнението на това решение, но следващото правителство на СДС начело с Иван Костов възстановява подготовката и на 21 август 1999 г. започва разрушаването на мавзолея. Оказва се обаче, че това не е толкова лесно. Замисленото от антикомунистите разрушение като триумф над спомена за социализма заприличва на фарс – мавзолеят не рухва и се налага да бъде събарян посте-

пенно с механични средства.

Разрушаването на мавзолея е централен момент от опитите за унищожаване на паметта за миналото на комунистическото движение, но той не е единствен, а е предшестван и съпроводен от масовото унищожаване на могобройни паметници на партизани и други комунистически дейци, загинали в борба с репресивния апарат на държавата до 1944 г. Целта на тази „война с паметниците" е да се смени историческата памет, като на мястото на героите от антифашистката съпротива се поставят жертвите на комунизма след 1944 г.

Подобни цели има и другата форма на борбата за паметта – смяната на имената на обекти с национално и местно значение. Промяната на наименованията става по предложение на образуваните след 1989 г. комисии към Президентството и към местните съвети, чиято формална цел е деидеологизация на общественото съзнание и историческата памет, но по същество става дума за декомунизация. Изборът на нови и възстановяването на стари имена не се посреща еднозначно, особено когато става въпрос за подмяна на едно оспорвано име с друго. Така например има случаи, когато обекти, наименовани „Георги Димитров", са преименувани на „Цар Борис Трети". От улици и други обекти са премахнати имената на комунисти, загинали в съпротивителното движение като Лиляна Димитрова, Цветан Спасов. Сменени са и имената на градове, наименовани на комунисти – през 1993 г. Михайловград, кръстен на участника в Септемврийското въстание от 1923 г. Христо Михайлов, е преименуван с непонятното за жителите му име Монтана, през 1992 г. град Станке Димитров (кръстен на загинализа в годините на Втората световна война български комунист) е преименуван на Дупница. Една от най-отвратителните прояви на ранния постсоциалистически

антикомунизъм е оспорването на делото и идеите на Никола Вапцаров – поет-модернист, разстрелян за комунистическа дейност през 1942 г.[36]

Усилията на българските антикомунисти за промяна на общественото съзнание посредством разрушаване и замяна на паметниците и имената дават резултат, но най-голямо значение за институционализацията на антикомунизма има промяната в законодателството. Първите опити в това отношение са направени още по време на 36 НС, първото, в което СДС има повече депутати от БСП, а заедно с представителите на ДПС има абсолютно мнозинство. Първият подобен акт е от края на 1991 г. и е въплътен в Закона за имуществото на БКП, БЗНС, ОФ, ДКМС, Съюза на АБПФК и БПС[37], според който това имущество е конфискувано в полза на държавата. Макар да е представен като възстановяване на справедливостта, целта на закона всъщност е политическа и идеологическа. Той не само се опитва да затрудни дейността на основния политически опонент на СДС – БСП, наследница на БКП, но и да наложи в общественото мнение идеята за престъпния характер на изброените в закона организации. Подходът да се приемат неполитически по форма решения, които обаче целят да променят политическото съотношение на силите, започва с този акт и ще се превърне в постоянна практика през годините на реставрация на капитализма.

Като проява на институционализиран антикомунизъм могат да се разглеждат опитите за лустрация, предприети от 36 НС по време на първото правителство на СДС, оглавено от Филип Димитров. Става дума за § 9 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за банките и кредитното дело, който въвежда забрана в

36 Георгиев, Марин. Третият разстрел. Роман-разследване. С., 1993.

37 Държавен вестник, 19 декември 1991 г., № 105. (Изменен – ДВ 11 април 20016, № 30)

ръководните органи на кредитните институции да бъдат назначавани лица, заемали номенклатурни постове през последните 15 години[38]. Той не влиза в сила, защото е протестиран и отменен от Конституционния съд[39]. Но следващият законодателен акт с подобен лустрационен характер има по-дълъг живот. Той е гласуван по инициатива на депутата от СДС Георги Панев (преподавател във Физическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски", който по-късно се оплаква, че хабилитацията му е закъсняла по политически причини с 6 години[40]) под името Закон за временно въвеждане на някои допълнителни изисквания към членовете на ръководствата на научните организации и Висшата атестационна комисия и действа от декември 1992 до края на март 1995 г.[41] За времето на действието на Закона „Панев" от ръководни постове и членство в науката са отстранени 2830 души. Причината да причислявам тези закони към антикомунизма е, че те законодателно се опитват да вменят вина на всички активисти на комунистическото движение и неговите организации.

Отново при правителството на Филип Димитров е направен първият опит да бъде обявена за противоконституционна „Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане на България в световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея". Това става с обръщение на трима съдии от Върховния съд (вкл. бъдещия главен прокурор Никола Филчев) към Конституционния съд, но то остава без резултат. През 1994 г. по предложение, подписано от

38 Пак там, № 25 от 1992.

39 Решение на Конституционния съд № 8 от 27 юли 1992 г. по конституционно дело № 7 от 1992 г. – Държавен вестник, 21 юли 1992 г., № 62.

40 Георги Панев: Комунистите още са нагли. Времето назря. – в. „Сега", 30 март 2000 г.

41 Пак там, 30 март 1995 г., № 29.

всички съдии от Върховния съд, е образувано конституционно дело, но съдът отклонява искането за отмяна на Наредбата-закон. Мнозинството в Конституционния съд приема, че не може да се занимава със закони, приети при друга конституция, независимо от правните последици, които те продължават да носят. Същевременно конституционните съдии обясняват как може да се стигне до отмяната на присъдите: с решение на Върховния съд по искане на Главния прокурор. Точно по този ред на 26 август 1996 г. Върховният съд отменя присъдата на „Народния съд" по дело № 1 от 1 февруари 1945 г., по която са осъдени на смърт регентите, министрите и депутатите. По реда на надзора са отменени няколкостотин присъди. Недвижимата собственост при отменени присъди се връща по силата на Закона за обезщетяване на собствениците на одържавени имоти (т.нар. реституционен закон Лучников).

Отмяната на дело № 1 от Народния съд е ярка проява на антикомунизъм, защото с него не само се декриминализират престъпленията, извършени в България в годините на Втората световна война, но те се и оправдават, което означава осъждане на дейността на антифашистите, чиято най-активна част са комунистите. Чрез отмяната на част от присъдите на Народния съд, последвана от възстановяване на давността за тези престъпления, докато през 2015 г. се отменя давността за комунистическите престъпления, се постига една от най-важните цели на антикомунизма – комунизмът да престане да бъде проблем на идейни и политически спорове, а да се превърне в съдебно преследвана идея и практика.

Опитите антикомунизмът да се облече в законодателни актове продължават в 36 НС и след падането на правителството на Филип Димитров в края на 1992 г. На

29 септември 1993 г. депутатът от СДС Тошо Пейков внася проект за решение, в което настоява НС да обяви „*за нелегитимен и антиконституционен просъветския държавен преврат, извършен на 9 септември 1944 г. в България, както и всички произтичащи от него правни последици, включително и проведения на 8 септември 1946 г. референдум за република или монархия*". Този опит за осъждане на цялото управление на БКП не успява, но не остава последен.

В средата на 90-те години българските антикомунистически инициативи получават поощрение и стимул от европейските институции, към които България се е ориентирала. Парламентарната асамблея на Съвета на Европа на 27 юни 1996 г. приема резолюция, очертаваща „*мерките за разрушаване наследството на бившите комунистически тоталитарни системи*". В тях се предлага страните-членки: „*да разрушат наследството на бившите комунистически тоталитарни режими като преструктурират старите правни и институционални системи*"[42]. И макар че в резолюцията се предупреждава, че „*наказването на виновните... не може и не трябва, обаче да обслужва желанието за отмъщение вместо справедливостта*", едва ли някой си е правил илюзии, че такъв подход може да се осигури във време на драстична смяна на политическите елити с противоположни идеологически виждания, някои от които, както е и в българския случай, търсят корените си в пронацисткия режим преди 1944 г.

Второто правителство на СДС, оглавено от Иван Костов, предприема следващата стъпка. През пролетта на 2000 г. 38 НС приема „Закон за обявяване на комунисти-

42 Резолюция № 1096 на Парламентарна асамблея на Съвета на Европа за мерките за разрушаване наследството на бившите комунистически тоталитарни системи, 27 юни 1996 г.

ческия режим за престъпен"[43]. В него БКП е обвинена за следното: „*целенасоченото и преднамереното унищожаване на традиционните ценности на европейската цивилизация*", „*моралния и икономически упадък на държавата*", „*установяването на централизирано директивно управление на икономиката, довело я до разруха*", „*провеждането на непрекъснат терор срещу несъгласните със системата на управление и срещу цели групи от населението*", „*злоупотребата с възпитанието, образованието, науката и културата за политически и идеологически цели, включително мотивиране и оправдание на извършените по-горе действия*", „*безогледното унищожаване на природата*", „*подчиняваше интересите на страната на чужда държава до степен на обезличаване на националното достойнство и практическа загуба на държавен суверенитет*". Изброявам ги не защото във всички тези обвинения няма и истина, а защото формулировките обясняват защо този т.нар. закон не оказва влияние върху обществото – повечето от описаните действия се оказват практика и в нова демократична България. В заключение законът постановява: „*БКП е била престъпна организация, подобно на други организации, основаващи се на нейната идеология*". Тази констатация идва като закъсняло оправдание на решението за конфискация на имуществото на БКП и съюзените с нея организациите от 1991 г.

Този подход е продължен и от следващото 39 НС вече при правителството на Симеон Сакскобургготски от НДСВ, което на 9 септември 2004 г. приема специална декларация във връзка с 60-годишнината от 9 септември 1944 г. В нея е заявено: „*У нас започна утопичен експеримент, който забави с десетилетия нашето развитие*", „*Диктатурата отне свободата на българските граждани, унизи човешкото достойнство, организира*

43 Държавен вестник, бр. 37 от 5 май 2000 г.

мащабни репресии на цели етнически и религиозни общности, но не постигна справедливост и благоденствие. Българската модернизация се провали от затворената и неефективна система на държавното планово стопанство", „*В Европа отдавна демократите както отдясно, така и отляво заклеймиха комунизма като форма на тоталитаризъм*"[44]. И отново верни констатации са съчетани с неверни, особено когато се сравни реалността при социализма с положението в България от началото на XXI в.

През следващите години опитите за приемане на законодателни актове, които да превърнат антикомунизма в задължителен елемент от държавната идеология, продължават. Можем да ги открием в проектозакона на Филип Димитров, внесен в 40 НС на 11 септември 2007 г. С него бившият лидер на СДС предлага да се включи нов раздел в трета глава от Наказателния кодекс, където се криминализира „*правото на възползване от историческия опит и съставляващи историческа измама*". Филип Димитров смята, че лице, което „*в качеството си на учител, преподавател или лектор по конкретен повод*" „*отрича, оправдава или омаловажава*" различните действия на „*фашистките, нацистките и комунистическите режими*", трябва да бъде глобявано първоначално с глоба от 200 до 1000 лв., а при повторно провинение глобата нараства от 1000 до 5000 лв.[45] Какъв е проблемът при този законопроект? В това, че последователно се приравнява комунизмът с фашизма и националсоциализма, докато от идеологическа гледна точка тези учения са противоположни – комунизмът е интернационалистичен, докато фашизмът и националсоциализмът изповядват краен национализъм. Да не говорим

44 Държавен вестник, бр. 81, 2004 г., с. 10.

45 Законопроектът е публикуван в: в. „Култура", 12 октомври 2007 г., №34.

за това, че основната цел на Хитлер е унищожаването на Съветския съюз като носител на комунизма, а именно съветската армия изиграва решаваща роля за победата над националсоциалистическия Трети райх.

След като не успяват да постигнат целите си със собствени средства българските антикомунисти отново се обръщат към европейски документи с подобна насоченост. По време на заседание на 40 НС на 2 юли 2008 г. лидерът на отцепилата се от СДС партия Демократи за силна България (ДСБ) и бивш премиер Иван Костов прочита Пражката декларация за европейската съвест и комунизма, приета от проведената в Прага конференция „Европейската съвест и комунизмът", и предлага тя да бъде приета и от българския парламент. Декларацията се позовава на различни документи от 2004 и 2005 г., осъждащи комунизма[46] и призовава към: „1. *Постигане на общо европейско разбиране, че както нацистките, така и комунистическите тоталитарни режими... са разрушителни в своята политика на системно прилагане на крайни форми на терор, потъпкват всички граждански и човешки свободи, започвайки агресивни войни, и като неразделна част от идеологиите им изтребват и депортират цели нации и общностни групи*", „2. *... много престъпления, извършени в името на комунизма, трябва да бъдат определени като престъпления срещу човечеството*", „4. *Приемане на закони, които ще позволят на съдилищата да съдят и осъждат извършителите на комунистически престъпления и да обезщетяват жертвите на комунизма*", „9. *Обявяване на 23 август – Деня на подписването на Съглашението между Хитлер и Сталин, познато като Пакта „Молотов – Рибентроп",*

46 Става дума за: Резолюцията на Европейския парламент по повод 60-ата годишнина от приключването на Втората световна война на 8 май 1945 г. от 12 май 2005 г.; Резолюция 1481 на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа от 26 януари 2006 г.; Резолюцията на XVI конгрес на Европейската народна партия от 5 февруари 2004 г.

за Ден за възпоменание на жертвите на нацистките и комунистическите тоталитарни режими", „13. *Учредяване в европейските държави, в които на власт са били тоталитарни комунистически режими, на комисии, състоящи се от независими експерти със задачата да събират и оценяват информация за нарушаването на човешките права по време на тоталитарното комунистическо управление на национално ниво*", „17. *Преразглеждане и коригиране на учебниците по европейска история, така че децата да могат да научат и да са предупредени за комунизма и неговите престъпления по същия начин, по който са научени да осъждат нацистките престъпления*", „18. *Общоевропейски масов и задълбочен дебат за историята на комунизма и последствията от него*", „19. *Съвместно отбелязване през следващата година на 20-годишнината от падането на Берлинската стена и масовото клане на площада „Тян ан мън*"[47].

Както личи от горните цитати, целта на Пражката декларация е еднозначно антикомунистическа. Тя не само представя комунизма като върховно зло, а абсолютизира репресивните практики от годините на социализма като държавна система, идентифицира ги с тези на националсоциализма и изисква еднаквото им третиране, сиреч категоричното им осъждане. Не възнамерявам да правя задълбочен анализ на декларацията, а да обърна внимание само на някои моменти. Тя е продукт на антикомунистческата част от европейската политическа сцена, както личи от участниците в конференцията и ангажимента на дясната Европейска народна партия. Освен това ударението в нея е поставено върху безспорните репресивни характеристики на режима в социалистическите страни, но те не са единствени и основни за социалистическата система, а характеризи-

47 389 заседание, София, сряда, 2 юли 2008 г. – http://www.parliament.bg/?page=plSt&SType=show&lng=bg&id=448, 11 юли 2008.

рат периодите на налагане на системата и на противопоставянето ѝ на външни сили. Същевременно масови репресии, експанзионизъм, пълно подчинение на народи и държави, геноцид, подклаждане на войни са сред характеристиките и на капитализма, особено в миналото. Изводът е, че подходът на Пражката декларация е изцяло политически и антикомунистически. Що се отнася до обявяването на 23 август за Ден за възпоменание на жертвите на нацистките и комунистическите тоталитарни режими, изборът му отново премества акцента в историята на начина, по който се стига до началото на Втората световна война – в случая се пренебрегва британската политика на „умиротворяване на агресора" с пик Мюнхенската спогодба от 29–30 септември 1938 г., когато Чехословакия е брутално предоставена от съюзниците си на „милостта" на Адолф Хитлер като фюрер на Трети райх, а на преден план се извежда Пактът „Рибентроп–Молотов", който също трябва да се осъди, но той не е началото, а краят на предвоенното заиграване с Хитлер.

Мога да изброя още парламентарни инициативи, мотивирани от антикомунизма, като опита от януари 2016 г. да се забранят със закон и чрез наказания „комунистическите символи", дейността на сегашния депутат от ГЕРБ Антон Тодоров. Но ще завърша тук, защото, наблюдавайки политическия живот в България, съм сигурна, че тези опити ще продължат. Основната причина за това е, че нито един от опитите за институционализиране на антикомунизма и поставянето на комунизма извън закона не получава достатъчно силна обществена подкрепа и да завладее общественото съзнание. А обяснението за неуспехите на антикомунизма в България е, че в обществото или поне в част от него предължава да съществува паметта за близкото минало, която рязко се

отличава от картината, описвана в антикомунистическите законопроекти, в новите учебници по история и в предложението на бившия президент Росен Плевнелиев (бивш комсомолски активист и член на БКП) антикомунизмът да стане задължителен учебен предмет.

СПЕЦИФИЧНИ АСПЕКТИ НА БЪЛГАРСКИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ

Проф. д-р Дончо Конакчиев

През последните няколко десетилетия, антикомунизмът оказва съществено влияние върху общественото развитие в България. Вследствие на неговия разрушителен характер са ликвидирани повечето български заводи и кооперативни земеделски стопанства и се стигна до повсеместно обезлюдяване на родните села. Обикновено антикомунизмът се разглежда в два аспекта - политико-исторически или социо-психологически. Чрез него се изразява политическа и икономическа позиция относно протичането на обществените процеси. Антикомунизмът не предлага визия за бъдещето. Същността му се свежда до агресивно отричане на развитието на страната в периода след Втората световна война, до битка с носителите на леви идеи, превърнати във враг, който трябва да се унищожи. Носители на тази позиция са главно т.нар. „нови демократи", значителна част от които са бивши членове на БКП. Авнтикомунистите са обилно спонсорирани от чужди на България и на българските интереси донори. Техният език е езикът на омразата. Носители на аантикомунизъм са както отделни личности – политици или служители в държавни институции, така и различни неправителствени организаций.

Мотивацията на българския антикомунизъм се гради върху влиянието на начина на мислене на по-младото поколение, което няма лични впечатления от процесите в периода до 1990 година. Чрез фалшификация на

миналото се цели също така реваншизъм на неуспелите тогава, а и печелене на заслуги пред новия „голям брат" с цел домогване до власт и материални блага в условията на неоколонизация на българската държава.

Антикомунизмът има за обект както отделни личности, така и политически партии и други обществени организации, а също и определени обществени процеси и отношения. Субекти също са личности, държавни институции, неправителствени организации и особено партии. В основанията за решения на редица институции на властта присъства и антикомунизъм. На тази основа условно може да се разграничи персонален или личностен и обществен или публичен антикомунизъм.

Мястото, ролята и значението на средствата за масово осведомяване при проявите на антикомунизъм заслужават отделно самостоятелно изследване и оценка. Специално внимание заслужава въпросът за източниците за финансирането на тази дейност.

След 1989 г. в държавната политика на България се прилагат **специфични форми на антикомунизма.** На тях обаче се обръща сравнително по-малко внимание. Безспорно, такива форми има в сферата на материалното производство, в реалната икономика, която е основа и за развитието на публичния сектор. Основните от тях са:

- промените в сферата на собствеността (реституция, приватизация, концесии и т.н.), с което се намали делът на обществената собственост за сметка на частната и се допринесе за недопустимо голямо подоходно разделение на населението (бедни – богати);
- ограничаване регулиращата роля на държавата за сметка на действието на т.нар. „свободен пазар", вкл в стратегически сектори като енергети-

ка, транспорт и други;

- разрушителният удар върху конкурентноспособни български отрасли (селско стопанство, горско стопанство, енергетика, транспорт, някои отрасли на машиностроенето – напр. спецпродукция и др.), включително чрез безотговорна загуба на външни пазари (Русия, арабския свят и други);
- възприемането като приоритети в икономическото развитие на страната отраслите селско стопанство (едро зърнопроизводство) и туризъм (нискодоходен), които са с относително ниска добавена стойност и не са достатъчна основа за догонващо развитие.
- Тези и други действия в областта на реалната икономика, имащи в своята мотивация и обществен антикомунизъм (отричащ очевидните социалистически икономически постижения), доведоха до това България да е най-бедната държава в Европейския съюз и все повече да изостава от другите страни, като извънредно голяма част от населението е на ръба на физическото оцеляване. Слабата икономика не позволява и развитие на публичния сектор, адекватно на съвременните европейски стандарти.

Специално внимание заслужават процесите в публичната сфера, където антикомунизмът под формата на отрицание и разрушаване на постигнатото и въвеждане на нови, неподходяща за България икономическа, социална и външна политика нанесе големи поражения. Колективизмът и солидарността като основополагащи в държавната политика бяха изместени от индивидуализъм и неолиберални подходи. Това не омаловажава значението на някои отделни прогресивни промени в публичната сфера, които обаче не са резултат на систем-

на политика, а на отделни инициативи. Най-общо промените в тази област могат да бъдат условно разграничени като институционални и секторни.

Сред институционалните като по-значими примери могат да се посочат следните:

- Съдбата на БАН (а и на Селскостопанската академия) в условията на неоколонизация и реставрация е типичен резултат на антикомунизъм в сферата на фундаменталната наука. На уволняване и морално малтретиране бяха подложени изтъкнати учени, само защото научното им развитие е било в периода преди 1990 година. Те дори бяха наричани „феодални, синодални старци" от българския министър на финансите Симеон Дянков.
- Финансирането от държавата на фундаменталните научни изследвания беше съкратено почти на половина. Закрити или преструктурирани бяха редица научни институти. Заплащането на труда на научните работници не само не е стимулиращо, но особено при младите не осигурява дори задоволяване на жизнените им потребности. Това е обществен антикомунизъм в действие.
- Още през 1991 г., бе ликвидирано Министерството на икономиката и планирането, приемник на бившия Държавен комитет за планиране. Научният архив на най-силния тогава икономически институт в България – Института за икономика и управление, беше предаден като хартиени отпадъци на вторични суровини. Днес Франция има Министерство на планирането и парламентът й приема с гласуване петгодишни национални планове за развитие. Почти всички съвременни държави имат национална координация и планиране на икономическите процеси, на планова основа

функционират и големите световни кооперации. В България общественото развитие се определя под доминиращата роля на Министерството на финансите, което под влияние на възприетия монетаристичен подход налага рестриктивна неолиберална политика. Това е антикомунизъм на институционално ниво.

- И още един пример – поради липса на квалифицирани изпълнителски кадри практически за всички сфери на икономиката от няколко години се заговори за реализация на т.нар. „дуално обучение" – за подготовка на кадри за реалната икономика с практическа професионална насоченост и квалификация. Тук възниква въпросът защо бяха обезличени, а в много случаи и закрити съществуващите в миналото техникуми, които прекрасно изпълняваха тази задача? И това е обществен антикомунизъм в действие, защото се нанася удар върху добре работеща обществена система само защото е създадена по времето на социализма..

Примерите могат да продължат и с ликвидирането на Строителни войски (може би по-важно е ликвидирането на наборната военна служба), на Гражданска защита – пожарната е безпомощна пред пораженията от свлачища, наводнения, обледявания и т.н.

Сред секторната публична политика като особено значими са нанесените поражения в т.нар. стратегически области – образование, здравеопазване и изследователска дейност с развоен характер.

- Много добре работещата при социализма българска образователна система днес не изпълнява своите обществени функции. Голяма част от децата – десетки хиляди, просто не достигат до училищата или отпадат от тях. Териториалната и

финансова достъпност до образованието са сериозно затруднени за голяма част от населението. Нарушена е конституционната постановка за задължителност на училищното образование до 16 годишна възраст. Качеството на средното, а и на висшето образование, е силно снижено. Социалният и материалният статус на преподавателите е унизителен. Поражения във висшето образование нанесе т.нар. „Закон Панев". Училищните учебни програми са в хаос и често нанасят големи вреди в обема, научната логика и патриотичната насоченост на знанията.

Реално в България се появи голяма по своята значимост неграмотност – абсолютна и функционална. Такава до 1990 г. нямаше. Успоредно с растящата неграмотност сред българското население се понижава качеството на работната сила, общото ниво на културата, на сигурността и въобще на пересективите за развитие на България. Тези взаимнозависими процеси нямат случаен характер и в основата си са проява на обществен антикомунизъм.

- Българското здравеопазване, което до 1990 г. беще на европейско ниво, днес по някои свои функционални характеристики е в колапс. То е напълно комерсиализирано – дори болниците и другите лечебни заведения се регистрират по Търговския закон. Териториалната и финансовата достъпност до здравни услуги за голяма част от населението е силно затруднена. Според някои изследвания 60% от населението не ползва стоматологични услуги поради невъзможност да плаща. Липсва реална профилактична дейност, особено сред младите, липсват програми за борба със социално-значимите заболявания, които водят до 90% от смъртността. Това също е ефект на

антикомунистическа позиция към дейностите от публичния сектор.

- Специално внимание заслужава жилищната политика. Реално обществена дискусия по този въпрос липсва, липсва и политика, а жилищата задоволяват жизнени потребности на хората. Днес само около 5% от населението могат да решават своя жилищен въпрос на пазарни принципи. Причините основно са две – жестока бедност и липса на правителствена и общинска жилищна политика. Реално младите семейства не могат да решават този въпрос, а това е свързано и с естественото възпроизводство на населението. Но има и новопородени проблеми, чието решаване вече не може да се осигури в обозрима перспектива – това са гетата, предимно цигански, но и не само цигански. Негативните ефекти от тях са многобройни, дълбоки и с многостранно значение. Но реално градска реконструкция липсва. Това също е антикомунизъм в действие, защото до 1990 г. средногодишно се въвеждаха по 65, 70 до 75 хил. новопостроени жилища, провеждаше се градска реконструкция и имаше жилищна политика, в т.ч. и спрямо гетата. Тази ситуация е пример на типичен публичен антикомунизъм в действие.

От значение са и негативните промени в други сфери на публичната политика:

- В сферата на културата напр. показателно е отношението към недвижимите паметници – археология, сгради, комплекси и други. Това е уникално богатство на България със световно значение – страната е на трето място в Европа след Гърция и Италия по паметници от древността. Грижите на българската държава през постсоциалистиче-

ския период се насочиха основно към частните колекции, като се унищожи съществуващата система за опазване и реставрация. Умишлено бяха изоставени за саморазрушение шедьоври като паметника „1300 години България" пред НДК и „Чинията" на Бузлуджа. Други бяха просто варварски унищожени – взривяването на Мавзолея на Георги Димитров. Стотици паметници, посветени на антифашистката съпротива, бяха поругани. Войнишките паметници са изоставени от държавата. Това също е обществен антикомунизъм.

- Комуналният сектор вместо да осигурява и улеснява живота на хората, създава сериозни затруднения. Водоосигуряването и електроосигуряването в редица райони на страната реално не отговарят на съвременните стандарти, а цените на съответните услуги непрекъснато растат. Комуналният транспорт създава сериозни проблеми – екологични, на сигурноост, финансови, загуба на време и други. Софийското метро не компенсира проблемите в другите градове и общини. Благоустрояване в периферните части на градовете като политика и практика липсва. По цялата страна се ширят нерегламентирани сметища на твърди битови отпадъци. Цените на централизираното топлоснабдяване са непоносими за голяма част от потребителите. Сравнението със състоянието преди прехода дава основание за констатацията, че и тази политика е израз на обществен антикомунизъм
- Специално внимание заслужават политиките в областта на социалната патология – престъпления, наркомания, алкохолизъм, просия, скитничество, самоубийства и други. Общият извод,

който се налага, е че през постсоциалистическия период липсва политика в тези области, което нанесе и нанася големи вреди на обществото. Нима това не е антикомунизъм?

- Това изреждане може да продължи с бележки по политикика в областта на сигурността (армия, полиция, защита на населението и т.н.), съдебната система, масовия спорт, държавната администрация и дори дипломацията. Целта на изложението, обаче, не е изчерпателност на проблематиката, а привличане на вниманието върху специфични аспекти на въздействието на антикомунизма в публичния сектор.

Един от резултатите на реставраторската политика в реалната икономика и в публичния сектор е демографският срив на страната. Този въпрос заслужава самостоятелно внимание. Тук е достатъчно да се отбележи, че отрицателните демографски процеси не са само количествени (намаляване числеността на населението), но и качествени (структурните промени - образование и квалификация, здравен статус, заетост и доходи, териториално разположение, жилищна задоволеност и други).

Изложението до тук няма претенции за категоричност и изчерпателност. Сигурно има и други мнения по засегнатите въпроси. Могат да се посочат и други примери, да се направят и други изводи. Целта е да се разгледа един специфичен аспект на проявлението на антикомунизма в България и да се разкрие въздействието му върху определящи обществени процеси.

АНТИКОМУНИСТИЧЕСКИТЕ ЧИСТКИ В БЪЛГАРСКОТО МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

Георги Димитров

Това, което искам да споделя не е продукт на изследователско усилие, а непосредствени впечатления от станалите след 1989 г. събития, които съм наблюдавал лично и твърде често съм изпитвал ефекта им на собствения си гръб. В този смисъл, спокойно бих могъл да използвам за моето експозе заглавието на Т.Г. Влайков „Преживяното".

Все пак нека отбележа, че правилно и в тяхната пълнота бяха очертани от преждеговорищите особеностите на българския пост-социалистически антикомунизъм. За разлика от антикомунизма в други страни, който възниква като реакция на появата на комунизма, основно след Октомврийската революция и добива глобални измерения по времето на Студената война, у нас, по времето на комунизма (социализма) той на практика не съществуваше по някакъв значим начин, а избуя след като комунизмът си отиде. За разлика от други страни, които имаха съдържателна история и ярки представители на дисиденството, в България в най-яростни антикомунисти след промените се превърнаха бивши комунисти, много от тях принадлежащи към бившата номенклатура. На антикомунизма обикновено се противопоставя някаква друга идеология. У нас, след като дори наследниците на комунистическата партия, се отказаха от много от постулатите на комунистическата идеология,

антикомунизмът се прояви предимно като тотално отрицание на миналото, пренаписване на историята, рушене и ликвидация на създаденото.

Специално в сферата на дипломацията, антикомунизмът у нас намери израз основно в политическата чистка и подмяна на кадрите, в явната или прикрита, законово закрепена или административно провеждана лустрация. Декомунизатори, лустратори и прочие терминатори си служат като правило с два основни аргумента, които имат за цел да обосноват техните виждания и действия, но всъщност имат характера на груба манипулация. Става дума за следното:

Първо, резолюция 1481/2006 на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ), на която се приписват едва ли не универсален декомунизационен характер, осъдителни постановки и забранителни предписания. Всъщност тя „остро осъжда престъпленията на тоталитарните комунистически режими и изразява съчувствие към жертвите на тези престъпления“, като пояснява какво се разбира под това: „масовите нарушения на правата на човека, включително индивидуалните и колективни убийства и екзекуции, смъртта в концентрационни лагери, гладната смърт, депортациите, мъченията, робския труд и други форми на масов физически терор.“ Тоест става дума за осъждането на престъпления, за които се носи навсякъде наказателна отговорност и които имат конкретни извършители, а не за вменяване на колективна вина или преследване за принадлежност към дадена партия, организация или идеология. Нещо повече, самата резолюция не успява да събере необходимото мнозинство от две трети в ПАСЕ. От присъстващите 153 члена (от общо 317) „за“ са гласували 99, „против“ – 42 и „въздържали се“ – 12.

Второ, опитът на постсоциалистическите страни

показва, че единствено в България са приети множество антикомунистически закони с безсрочно действие. Всъщност чуждестранната практика в това отношение далеч не е толкова богата и крайна. В Чехословакия, законът ограничаващ достъпа на служителите на тайната полиция до определени длъжности, който беше приет през 1991 г., престана да действа на територията на Словакия след разделянето на държавата, а в Чехия действието му изтече през 2000 г. В Германия, лустрационен процес като такъв не беше въвеждан, а беше създадена комисия за съхраняване на архивите и разследване на дейността на източногерманската тайна полиция (ЩАЗИ). След няколко удължавания на срока на нейната дейност, е решено, че комисията, заедно с всичките й провинциални подразделения, ще бъде закрита през 2019 г. Първият лустрационен закон в Полша от 1992 г. беше обявен за противоконституционен от Конституционния съд. През 1996 и 2007 бяха приети нови закони за лустрация в омекотен вариант – с проблема се занимава Институт за национална памет, който анализира документите и може да инициира по-нататъшни процедури пред други държавни органи. В Румъния беше приет лустрационен закон, който след време беше отменен от парламента поради това, че разделя нацията. Съответният закон в Естония има по-скоро антируска, отколкото „очистваща“ насоченост. Вижда се, че става дума за закони, приети като правило в ранните постсоциалистически години с установен срок на действие и ясно очертан обхват. Дори и в Германия, която най-често се дава за пример, законът обхваща служителите на политическата полиция в качеството й на репресивен орган на комунистическата власт, а не разузнаването и контраразузнаването, да не говорим за дипломацията. Досиетата на всички „шпиони“ на ГДР бяха прехвърлени

още в самото начало в БНД и не са обект на комисията „Гаук“. Няма държава, разкрила дипломатите си, свързани с разузнавателните служби.

У нас, лустрация, в различните й форми и проявления, се проведе и продължава да се провежда може би с най-голяма последователност и ожесточение в МВнР. Още през 1992 г. бе нанесен сериозен удар върху дипломатическата служба след като Стоян Ганев – „ваклото агне“ на българската демокрация уволни около 200 дипломати. С тази цифра той се ангажира официално пред Народното събрание като я обоснова с необходимостта от освобождаване на хората, работили в апарата на ЦК на БКП и специалните служби. Като видя, че под тази „рубрика“ не може да достигне заявената бройка, започна да сече наред. Не му достигне времето за повече –малко се задържаше в България, а и правителството на Филип Димитров падна бързо.

При служебното правителство на Стефан Софиянски, създадено в началото на 1997 г., бе направен опит да се внуши на обществото, че няма да има нова „метла“ в дипломатическата служба. Истината обаче излезе друга – „Раковски“ 134 реши, че след главозамайващата изборна победа на Петър Стоянов и очертаващия се триумф на ОДС може безконтролно да дерибейства в дипломацията и извади дългия списък за уволнения. Замисълът беше прост: служебното правителство трябваше да свърши мръсната работа, за да може след изборите „демократите“ на Иван Костов да влязат в МВнР на бял кон и да не се занимават с уволнения. Намерени бяха удобните изпълнители – познатите от времето на Стоян Ганев екзекутори Стефан Тафров и Валентин Добрев, отново поставени за заместник-министри и отново възнаградени след това с престижни посланически постове. Министър Стоян Сталев беше оставен в ролята на „до-

брото ченге“. Справедливостта изисква да се спомене, че той първоначално не се поддаваше на истеричните позиви от партийната централа, но после явно не удържа на натиска – властта на СДС изглеждаше безгранична и непоклатима. През май 1997 година, по нареждане на „Раковски“ 134 беше уволнена първата група кариерни дипломати в чужбина. Като цяло, служебното правителство постла пътя на Иван Костов и Надежда Михайлова не само да възпроизведат безобразията от 1992 г., но и да осъществят нов, още по-голям погром над българската дипломация.

Ето и някои щрихи от втория погром. Тъй като все пак министър Сталев не беше свършил кой знае каква „работа“, Михайлова трябваше да запретне ръкави и да „проветри“ външно, както самата тя с гордост се изрази. През лятото на 1997 г. започнаха да се актуализират списъците за уволнение. На 22 юни 1997 г. ръководството на МВнР „обяви война“ на нова партида дипломати зад граница. Преразгледани бяха някои от „по-меките“ кадрови решения на служебното правителство. Прекратени бяха мандатите на дипломати, изпратени зад граница със заповед на министър Сталев, докато уволнени по негово време бяха възстановени на работа. Заредиха се скандални и безразборни уволнения на доказани специалисти. Наложен беше стил на безцеремонна разправа, както по политически съображения, така и на личностна основа. За преминалите на „правилната“ страна дипломати се правеха изключения, най-правоверните бяха повишавани без оглед на стаж и квалификация. Селекцията твърдоглаво вървеше по линията „наши-ваши“ без всякакви други критерии за подбор. В действие беше масов „лов на вещици“ – издирване на неудобни дипломати за съкращаване и търсене на места за верни активисти и „братовчеди“. По груби изчисления броят на

уволнените дипломати и административно-технически служители достигна или надхвърли 300. Пред опасността министерството да бъде затрупано от лавина загубени дела правителството мобилизира съмишлениците си в контролиранат от него съдебна власт. Безкрайното протакане на делата прехвърли финансовата тежест от тяхната загуба върху следващото правителство. Държавата бе вкарана в грешни разходи. И досега не е напълно ясен размерът на материалните щети, причинени от незаконните уволнения.

Ставащото във външно министерство привлече международно внимание. Още през юли 1997 г. докладчиците на ПАСЕ за България Дейвид Аткинсън и Хениг Гелерод бяха информирани за кадровите безобразия в българската дипломатическа служба. При едно от първите си посещения в София през есента на 1997 г. те пожелаха в официалната им програма да бъде включена среща с Българското дипломатическо дружество (БДД), на която им беше представен богат фактически материал за процесите в МВнР, окачествени след това в доклада им като „чистка", а мотивите й – „политически". До края на мониторинга на ПАСЕ за България през 1999 г., този въпрос стоеше постоянно в тяхното полезрение. Наред с другите нарушения на правата на човека в България от онзи тъмен период, изброени в техния заключителен доклад, бяха направени сериозни изводи и препоръки по повод нарушенията на граждански права в дипломатическата служба, въпреки усилията на партийно-правителственото ръководство на МВнР да заличи от доклада нелицеприятната истина за себе си.

Ловът на вещици се върна във външно министерство при министрите Николай Младенов и Даниел Митов, с кратко прекъсване между двамата. Те се отличиха особено в погазването на Конституция, закони, между-

народни договори и съдебни решения, при това не само без да се крият, но и цинично демонстрирайки го. За разлика от предшествениците си, те не заложиха толкова на масовостта, а изнамериха по-перфидна форма за разправа. Не се занимаваха с дребен отстрел, а се прицелиха направо в „окото на дракона“ – посланиците и висшите ръководни служители, обявени за „агенти“ на ДС. Другите бяха оставени да наблюдават какво може да се случи и на тях, ако не са послушни и не приемат ролята на безропотен обслужващ персонал. А на склонните да изродят кариерата си в безпринципно службогонство на гърба на своите колеги, бяха предоставени известни възможности за растеж. Цифровото изражение на Младеновата и Митовата „оптимизация“ на службата даже не е толкова важно. Неизлечими са професионалните и морални поражения. Те забиха последният „пирон в ковчега“ или, казано по-елегантно, нанесоха “coup de grace“ на една системно загробвана, чрез политизация, произволни уволнения и назначения, потъпкване на правата на служителите и върховенството на закона, държавна служба. В това, споменатите министри получиха силната подкрепа и, често, активното наставничество на президента Росен Плевнелиев.

Особен интерес от гледна точка на процесите в българската дипломация през този етап представлява Решение на Конституционния съд № 11 от 22 ноември 2011 г. относно Закона за изменение и допълнение на Закона за дипломатическата служба. С него се въвеждаше забрана за назначаване, забрана за продължаване на заемане на публични ръководни длъжности в дипломатическата служба и допълнителни основания за прекратяване и трансформиране на съществуващи трудови или служебни правоотношения на лица, оповестени като служители или сътрудници на ДС и РУ ГЩ по т.нар.

Закон за досиетата. Съдът установи, че приетите текстове имат лустрационен характер и противоречат на принципа на правовата държава, на принципа на равноправие на гражданите и представляват дискриминация, въведена със закон. Той определи, че принадлежността в миналото към структурите на тайните служби не може да бъде основание за ограничаване на конституционни права, и в частност за забрана за заемане на определена длъжност. Нещо повече с тези лустрационни текстове по недопустим начин се въвежда колективна отговорност без да се преценява конкретната дейност на отделните лица, което е конституционно недопустимо. По този начин се създават условия за накърняване на достойнството и правата на гражданите, "които са конституционно защитени ценности", нарушава се принципът на равенство пред закона. Тази дискриминационна мярка лишава определен кръг лица от възможността да бъдат назначавани или да продължават да заемат публични длъжности в дипломатическата служба, независимо от това, че отговарят на всички други изисквания на закона за съответните длъжности. Това представлява също непропорционално ограничаване на човешки права по смисъла на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи и практиката на Европейския съд за правата на човека в Страсбург. Според съда, ограничаването на някои човешки права чрез лустрация е пропорционално в посткомунистическите държави в периода на преход от тоталитарна към демократична система, доколкото съществуват сериозни рискове за този преход. Отдалечаването на тези мерки във времето, обаче, ги прави непропорционални на преследваните цели. Както отбелязва Съдът в Страсбург това с още по-голяма сила е валидно за държава членка на Европейския съюз, "защото демократичното й устройство е

извън съмнение". Визираните текстове влизат също в противоречие и с разпоредби на Международния пакт за икономически, социални и културни права, Международния пакт за граждански и политически права Хартата на основните права на Европейския съюз, Конвенция 111 на МОТ. По тези и други изложените съображения, Конституционният съд обяви за противоконституционни и за несъответстващи на международните договори, по които България е страна, въведените лустрационни разпоредби от Закона за дипломатическата служба.

Отхвърлените от съда норми обаче, макар и не в тяхната цялост, на практика продължиха да се прилагат в практиката на МвнР. Докато президент беше Георги Първанов, някакъв баланс все пак се държеше поне частично. Президентът отказа да подпише укази за отзоваване на посланиците-„агенти", с което си навлече дори заплахи за импийчмънт. Спрямо служителите на ръководни длъжности в министерството той обаче нямаше правомощия и те не бяха пожалени. При Плевнелиев обаче „метлата" се развихри с пълна като той дори се хвалеше с тази своя политика напук на Конституция, закони, международни споразумения и решения на съда. Формално нямаше как обаче да се взисква от него за закононарушения, защото самото правителство не му подаваше за одобрение дипломати с картончета. Макар че пак имаше някои изключения на принципа „нашите негодници". Дори правителството на Орешарски, доминирано от БСП, макар и да отвори донякъде вратата за назначаване на ръководни постове в министерството на част от заклеймените дипломати, така и не се осмели да предложи на президента кандидат-посланици от списъка на Ефтим Костадинов. Не направи това и служебното правителство на уж левия Близнашки, нито това, назначено от президента Радев.

При сегашната конфигурация също няма индикации за промяна във воденатa политика на фактическа лустрация. Дипломатите от „черния списък“ не се освобождават от дипломатическата служба, нито им се забранява да работят в Министерство на външните работи или в задграничните представителства, а се преназначават на по-ниски длъжности. Макар и формално да няма непосредствено лишаване от права, практически те се ограничават. Без да се въвежда забрана да изпълняват или осъществяват дипломатическата професия, засегнатите дипломати не могат да се възползват напълно от възможностите на кариерното развитие и натрупването на опит и професионална квалификация. Те, за разлика от всички други служители в дипломатическата служба със същия дипломатически ранг, не могат да заемат високо представителни и ръководни длъжности – ръководител на дипломатическо представителство и ръководни длъжности в Министерство на външните работи. Това в голяма степен обезсмисля кариерното развитие, основано на старшинство и квалификация.

Ето и част от общите за всички елементи на „длъжностната характеристика“ на декомунизаторите Ганев, Михайлова/Нейнски, Младенов, Митов и тям подобните. Те изпитват не просто подозрение, а презрение към професионалните дипломати. Комплексът от недостиг на дипломатически и административен опит и клишираното неправителствено мислене и говорене избиват не просто в принизяване, но в пълно отричане на понятието „професионализъм“. Те мразят тази дума. Част от общата картинка е комплексът Московский государственный институт международных отношений (МГИМО). Липсата на достатъчно други кадри понякога ги принуждава да включат в екипа си московски възпита-

ници, но като цяло им нямат много доверие. Свързано с горното е обсъждането на въпросите и вземането на решения в тесен непрофесионален кръг от политически кариеристи. Политическият кабинет е висшият комисариат, а директорите и другите висши дипломати са изолирани. Ако е възможно, отстраняват ги съвсем, защото присъствието им, дори и мълчаливо, непрекъснато напомня на политкомисарите собственото им бездарие и безпомощност.

Непрекъснат е стремежът за „реформиране“ на службата. Дошли-недошли, преди още да получат представа за функционирането на министерството, преди да се запознаят с хората и проблемите, започват да променят закони, наредби, да въвеждат измишльотини вместо да се заемат с реална дейност. Това се прави и с друга цел – отстраняване на неудобните (онези дето знаят много и говорят открито) и уреждане на свои хора и „калинки“ чрез създаване на мъгляви правила и премахване на нормативните пречки. Не може да им се отрече последователност в демонстративното предизвикателство към правовия ред, политическата и управленска безотговорност, но и безнаказаност – юридическа, политическа, материална и морална. Министърът развърта кадровата метла, съдът в повечето случаи възстановява служителите, а контрата остава за ведомството, за бюджета на държавата и за данъкоплатците. Тъкмо затова е необходимо да бъдат предвидени законови разпоредби, които да вменяват отговорност на ръководителя на ведомството, който е и работодател, в случаите когато съдът постанови, че актът му е бил незаконосъобразен и като такъв е нанесъл щети на дипломатическата служба, държавата и обществото.

Характерна черта на този стил управление е политизирането на дипломатическата служба по две направле-

ния: груба намеса на политическото ръководство в цялостната дейност на професионалната администрация и избирателното толериране или подтискане на политически пристрастия. Активният ангажимент към т.нар. демократичен, реформаторски и прочие десен спектър остава без последици и дори се насърчава, но ако някой служител бъде само заподозрян в симпатии към лявото, тежко му. Изброяването няма да е пълно, ако не се спомене и „Държавна сигурност" („ДС"). Някои от изброените „първи дипломати" представят нейната народополезна дейност за отцепредателство. Характеризират я като опасна държавна нституция, включително и за обществения морал. А изнасянето й на международното поле я издига да ранга на националното предателство. Освен гнусотията и издевателствата, които понасят на родна почва дипломатите, набедени за злодеи в нарушение на закона, Младеновци, Митовци и други от това котило ги дискредитират в чужбина, всячески препятстват международната им професионална изява. Има много примери в това отношение. Случаят „Бокова" е може би най-драстичен и заслужава отделно изследване.

Ето защо, „глупавият и вреден", както го нарече министър Ивайло Калфин, закон за досиетата трябва да бъде отменен, а паразитната комисия „Костадинов" – закрита. Политическите анонси, които отвреме-навреме се дават в тази насока са обаче толкова плахи и непоследователни, че никой вече не очаква от българските политици от която и да е боя и българските институции от какъвто и да е ранг да проявят кураж и мъжество да признаят грешката си и въздадат макар и закъсняла справедливост на стотиците хиляди българи и техните семейства с разбити нерви, здраве, професионална кариера и житейска перспектива. Битият явно ще си остане бит... Крайният резултат след толкова години борба

с не съществувалия никога и измислен от антикомунистите „комунизъм“ и неговото „най-мрачно наследство“ е избирателното прехвърляне на отговорността и свеждането на бившата ДС едва ли не до няколко десетки дипломати, до превръщането в „репресивен апарат“ на разузнавачи, журналисти и други международници, прикривайки зад тях действията и осигурявайки индулгенции за апарата на реалната политическа полиция, за истинските престъпници, доносници и виновници за съсипването на човешки съдби.

ОТ АНТИКОМУНИЗЪМ КЪМ АНТИБЪЛГАРИЗЪМ

Проф. д-р по философия, д.ик.н Бончо Асенов

Няма да се спирам на особеностите на българския антикомунизъм, който като цяло носи чертите на световния антикомунизъм и е неразделна част от него. Но една негова черта ми прави впечатление и искам да я споделя. А това е как българския антикомунизъм в своята слепота и злоба води реално до заемане на антибългарски позиции. Ще посоча примери от неговата практика.

Първият е покушението срещу папа Йоан-Павел II извършено на 13 май 1981 г. в Рим от турския терорист Али Агджа и отправеното обвинение към българското разузнаване и КГБ, че го е осъществило. Вече е доказано, че това е организирана тайна операция от антикомунистическите сили в САЩ, Италия, Турция и други западни страни, проведена от техните разузнавателно-пропагандни центрове като част от обявения тогава кръстоносен поход срещу комунизма. В тази операция важна роля играят няколко влиятелни политици, начело с бившия държавен секретар Хенри Кисинджър и тогава действащият държавен секретар Александър Хейг. Водеща фигура в операцията е и директорът на ЦРУ Уилям Кейси, който изисква от своите анализатори да представят доклади, подкрепящи версията за вината на българските и съветските секретни служби в атентата срещу папата. Мозъкът на операцията са група експерти на Центъра за международни и стратегически проуч-

вания към Джорджтаунския университет, сред които са Збигнев Бжежински, Ричард Хелмс (бивш директор на ЦРУ), Рей Клайн (бивш зам.-директор на ЦРУ), Майкъл Ледийн, Пол Хенци, Марвин Калб. Целта на тази операция е компрометиране на социалистическа България, а чрез нея – на Съветския съюз и социалистическата система пред световното обществено мнение и особено в очите на стотиците милиони католици по света.

Няма да ви занимавам с подробности относно провеждането на тази операция, за ролята на американската журналистка Клеър Стърлинг, която първа обвинява българските власти в покушението, за метаморфозите на Али Агджа, който почти едновременно със Стърлинг потвърждава нейната версия, за шумния процес срещу Сергей Антонов (1985-1986) обвинен в съучастие в покушението, който е оправдан накрая „поради недостиг на доказателства“ и разбира се за мощната антикомунистическа, антибългарска западна пропаганда по този повод. За това какви неимоверни усилия положи българската държава да се противопостави на тези обвинения и изчисти името си пред световната общественост. Факт е че целта на тайната операция е постигната. Тя успя да натрапи тогава сред световната общественост убеждението за връзката на България с атентата. България е компрометирана пред световното обществено мнение и понася редица морални и материални щети. Факт е също, че и досега България търпи последиците от този удар по нейния престиж и авторитет.

Това което искам да подчертая, че в тази антикомунистическа, но по същество и антибългарска кампания активно участие взе и част от българската емиграция. Да споменем, че зам.-главният редактор на списание „Райдърс дейджест“ Джон Паница, който бе свързан с американското разузнаване е този който възлага, съ-

ветва, спонсорира и отпечати в него статията на Клеър Стърлинг, от която започна операцията, а след това и нейната книга „Времето на убийците“. Същият този Паница, който след 1989 г. създаде в България на свое име фондация за раздаване на годишни награди на български журналисти, който бе награден от президента Петър Стоянов с най-високият орден „Стара планина“ - I степен, и на когото, когато почина през 2011 г., в българското Народно събрание депутатите станаха на крака да почетат паметта му. Да споменем също, че важна роля в Центъра за международни и стратегически проучвания към Джорджтаунския университет играеше българинът Алекс Алексиев, смятан за един от авторите на „българската следа“ в атентата срещу папата. Същият, който през 1992 – 1993 г. бе съветник на министър-председателя Филип Димитров, а сего често го гледаме по телевизията като експерт в борбата срещу тероризма. Че в тази пропагандна кампания взеха дейно участие български емигранти в българските секции на радио БиБиСи, радио „Дойче веле“ и особено на радио “Свободна Европа“, сред които се откроиха Величко Пейчев, Стефан Свръдлев, Паско Божков, Константин Мишев (съветник в правителството на Филип Димитров).

След 1989 г. вече легалната антикомунистическа пропаганда в България дълго време поддържаше антибългарската теза за участие в покушението срещу папата. И то не само в медиите, не само от отделни политици, депутати и новооформени демократи, а на най-високо властово равнище. Да припомним, че Желю Желев, след избирането му за президент, когато посещава САЩ прави изявление, че българските комунисти са способни на всичко, така че защо да не са организирали и атентата срещу папата. На 23 април 1991 г. в интервю за италиански телевизионен канал казва: “Ново разследване

на атентата срещу папата е необходимо, тъй като съм сигурен, че комунистическия режим е бил способен на подобно действие“. Филип Димитров като министър-председател, при посещение в САЩ, без някой да е искал това от него казва, че „. . . България е отговорна за атентата срещу папата“. Надежда Михайлова като министър на външните работи заявява, че „Архивите на Държавна сигурност трябва да бъдат разсекретени, за да се установи истината за атентата срещу Йоан Павел II. Зад покушението стоят конкретни имена и политически сили“. Да споменем, че през 2006 г. софийска издателска къща „МаК“ издава на български книгата на Клеър Стърлинг „Времето на убийците“ с рекламата, че „това е истината за участието на комунистическите тайни служби в покушението срещу папа Йоан Павел II“. Очевидно нечистоплътни антикомунистически сили ще продължат да поддържат тезата за „българската следа” в покушението. В потвърждение на това ще посоча излязлата през 2013 г. книга на пастор Ангел Пилев „Пастори-агенти на ДС”, в която той два пъти заявява, че щатни служители на Държавна сигурност са „ръководили” и „извършили” атентата срещу папа Йоан-Павел II.

Ето защо смятам, че по този проблем трябва да се продължи разкриването на истината до пълната реабилитация на България. Да припомня, че след промените в България, през 1993 г. лично италианският министър-председател Джулио Андреоти заявява пред българския президент за българското участие в атентата срещу папата: „Не вярвайте на тези глупости. България изобщо не е замесена в тази работа. Българското участие е измислица на американските служби. Тогава това им беше необходимо. Студената война беше в разгара си“. През 1995 г. Мехмет Али Агджа признава, че българи не са участвали в покушението срещу папата. През

2002 г. папата, по време на пребиваването си в България, заяви, че не вярва в участието на българи в неговото покушение. Отговорни бивши служители на ЦРУ също потвърждават, че „българската следа“ е измислена от тях за целите на антикомунистическата пропаганда. В редица публикации в последните години все повече се утвърждава версията, че атентатът е резултат на кризата в католическата църква и е организиран от висши католически духовници и италианската мафия, а ЦРУ се възползва от случая, за да обвини България и Съветския съюз в неговото осъществяване и проведе мощна антикомунистическа пропаганда.

А за това каква е разликата между антикомунизъм и антибългаризъм ще дам следният пример. Клеър Стърлинг на няколко пъти посещава в Париж Ценко Барев, за да го увещава да подкрепи тезата за „българската следа“ в покушението на папата. Ценко Барев по това време е един от най-изявените емигранти-антикомунисти, ръководител на най-голямата емигрантска организация – Българско освободително движение, редактор на списание „Бъдеще“. Той я отпраща с думите: “Госпожо, в случая не става дума за комунистическия режим, а за българския народ и аз няма да го плюя“.

Вторият случай е с антикомунистическата пропаганда водена по повод смъртта на писателя Георги Марков. Да припомня. Роден през 1929 г., той е един от талантливите български писатели, автор на няколко романа и пиеси, по които се правят филми и се играят в българските театри. Става известен особено много като съсценарист на популярния телевизионен сериен филм „На всеки километър“. Един от галениците на тогавашната власт, приближен е бил и на Тодор Живков. През юни 1969 г. заминава за Болоня, Италия, където от 1963 г. като емигрант живее по-малкия му брат Никола и след

като престоява там близо година отива в Англия, с надеждата да пробие там на литературния небесклон. От 1971 г. сътрудничи, а от 1972 г. става служител на българската секция на радио БиБиСи. Същевременно започва да сътрудничи на радио „Дойче веле“, а по-късно и на мюнхенската антисоциалистическа радиостанция „Свободна Европа”. По нея през 1975 - 1978 г. се излъчват и неговите 130 предавания от „Задочни репортажи”, в които описва обществено-политическата и културна обстановка в България в негативна светлина. През декември 1972 г., след като става ясно, че няма намерение да се завръща в България, е осъден задочно на шест и половина години затвор за измяна на Родината и антидържавна дейност. Реално не успява да пробие в английската литература, но е един от най-изтъкнатите интелектуалци в трите радиостанции на които сътрудничи.

Георги Марков постъпва в лондонска болница на 8 септември 1978 г. и почива на 11 септември сутринта. В смъртния акт на болницата е записано, че е починал от „сепсис – отравяне на кръвта, предизвикано вероятно от отказ на бъбреците”. Още на другия ден обаче след смъртта му английските медии започват да разпространяват версията, че е убит от Държавна сигурност със съдействието на КГБ. След три дни, при аутопсия на парче от бедрото му е „открита“ миниатюрна сачма и вече се говори, че убийството е станало чрез изстрелването на сачма пълна с отрова рицин в крака му от чадър, докато е минавал покрай автобусна спирка на моста „Ватерло” в Лондон на 7 септември привечер. За случая с „българския чадър“ се вдига изключителен шум от английската и западната пропаганда. Само за периода от 12 септември до 31 декември 1978 г. в централните вестници на Англия се появяват 545 съобщения, а по радиото и телевизията се излъчват 93 предавания, посветени на

случая „Марков“. Той е подкрепен с подобно, но уж неуспешно покушение, което било извършено дванадесет дни по-рано в парижкото метро върху друг български емигрант – бившият служител на Държавна сигурност Владимир Костов, който обаче остава жив, макар че сачмата стояла в тялото му близо месец. Правят се филми за Георги Марков, пишат се книги, основава се фондация на негово име.

Сагата около смъртта на Георги Марков се превръща в една от най-шумните антибългарски кампании срещу страната ни и нейните органи за сигурност в годините на Студената война. Английското разследване обаче не стига до никъде – не е открит вероятният извършител; няма нито един свидетел на убийството; не е открит шофьорът на таксито, в което уж се бил качил убиецът; не е установено оръдието на престъплението, но то в никакъв случай не било чадър; няма следи от отрова в тъканите от тялото на Марков; не е идентифицирана отровата по сачмата. Като доказателства се приемат твърденията на съпругата на Георги Марков и на неговия приятел Тео Лирков, че е бил прободен с чадър в бедрото, показанията на д-р Руфъс Кромптън, който извършва аутопсията на Марков и първоначално твърди, че е отровен от неизвестна отрова, а след като е „открита сачмата”, че с нея е вкарана отровата в тялото на Марков, откритието на д-р Дейвид Гал, който намерил случайно сачмата след три дни и заключението на Кристофър Грийн, водещ специалист по химически оръжия в ЦРУ, който твърди, че отровата е рицин.

В крайна сметка в световното обществено мнение се налага становището, че българската Държавна сигурност е организирала покушението, като чадърът е изготвен от КГБ, независимо че разследването на английските власти не го потвърждава. Тази версия се поддър-

жа и от част от българските емигранти, които участват активно в антикомунистическата, антибългарска истерия заляла Англия и други западни страни по повод смъртта на Марков.

След края на Студената война този случай отново е подет и разследван, този път със съдействието на българските власти, които откриват през октомври 1990 г. следствено дело за „предумишлено убийство на Георги Марков от неизвестен извършител". През 2008 г. изтича абсолютния давностен срок на делото, но по настояване на британските власти, то е удължено с 5 години с мотива, че става въпрос за опит за убийство на двама души – Георги Марков и Владимир Костов. През септември 2013 г. то е прекратено от прокуратурата, поради това, че не е открит извършителят на убийството, а давността му е изтекла.

Българските власти обаче започват да твърдят, че Георги Марков е очевидно убит от Държавна сигурност, с помощта на КГБ. Лично тогавашният президент Желю Желев се ангажира с това твърдение. В книгата му "В голямата политика", издадена през 1998 г.той изказва убедеността си че това е политическо убийство, извършено от Държавна сигурност по нареждане на Тодор Живков. Той дори твърди, че покушението върху Марков е извършено нарочно на 7 септември (рождения ден на Т. Живков), за да умре на 9 септември – "светлият национален празник на свободата" – т.е. убийството е било подарък за Т. Живков и в чест на празника (вж. с.115 на книгата му). Подобни твърдения правят и други ръководители на държавата, основно от СДС – Филип Димитров, Йордан Соколов и др. Когато Петър Стоянов става президент и той се ангажира с подобни твърдения.

Към тях се присъединява братът на Георги Марков – Никола, който е убеден, че лично Тодор Живков се раз-

порежда за неговото убийство и то е извършено от Държавна сигурност. Неговият братовчед Любен Марков издал книгата за Георги Марков „Аз бях Той", също твърди, че той е убит по нареждане на Първо главно управление, а операцията се е ръководела от неговия ръководител генерал Владо Тодоров. Активна в поддържането на тази теза е английската съпруга на Марков Анабел, която от Лондон или при идванията си в България говори в този дух. Тя е подкрепена и от няколко български емигранти от това време работили в БиБиСи и р. "Свободна Европа" сред които се отличава особено Димитър Бочев. В техния хор се включва и Ричард Къмингс, тогава директор на службата по сигурността на р."Свободна Европа". И разбира се Владимир Костов , който упорито поддържа тезата, че и в неговото тяло е изстреляна подобна сачма с отрова, но очевидно тя е била малко и не го е довела до фатален изход.

Тяхното основна теза е, че убийството е станало по нареждане на Тодор Живков, заради неговите „Задочни репортажи", в които разобличавал действителността в България.

Разследващият журналист Христо Христов написва 967 страници книга със заглавие „Убийте „Скитник", която издаде през 2008 г., за да ни убеди, че физическият убиец на Георги Марков е агентът на Първо главно управление „Пикадили" – Франческо Гулино, италианец, с датски паспорт. Изнася данни за негови посещения в Лондон, че е бил обучаван в България, че са му давани пари и медали от Държавна сигурност и какво ли не. Само едно не пише – че и английските, и датските и българските разследващи органи, които разпитват през 1993 г. в Дания няколко часа Гулино са установили, че той по това време не е бил в Лондон, няма отношение към убийството и веднага го освобождават.

Авторите на версията, че Марков е убит от Държавна сигурност се позовават твърде много на твърденията на бившите служители на КГБ Олег Гордиевски и Олег Калугин, и двамата осъдени в Русия за предателство, и двамата свързани с английските и американски специални служби, които твърдят, че убийството е станало по искане на Тодор Живков със съдействието на КГБ.

Част от следователите също изразяват мнение, че Георги Марков е убит от Държавна сигурност, въпреки, че нямат нито едно доказателство в тази насока.Но следователят Андрей Цветанов е категоричен, че Марков не е убит със сачма пълна с отрова, която е изстреляна с чадър в неговото тяло.

Версията за убийството на Георги Марков от българската Държавна сигурност се подема периодично след 1990 г. По случая се пишат книги, правят се филми и излизат десетки материали в медиите – чуждестранни и български. Синоним станаха понятията „Скитник", под който псевдоним са класирани набираните материали за емигранта - писател в поделенията на Държавна сигурност и „българският чадър", с който била изстреляна в неговото тяло отровна сачма и за който самата английска полиция твърди, че такъв не е имало.

И до ден днешен медиите в нашата страна, а и в чужбина, продължават да лансират като водеща версия за смъртта на Георги Марков - убийство по заповед на Тодор Живков, организирано и осъществено от българското разузнаване, с изпълнител италианския гражданин Франческо Гулино. При това измисляйки и съчинявайки най-различни подробности от „подготовката и убийството" на Георги Марков. Че решението е взето на съвещание на страните от Варшавския договор; в разговор на Тодор Живков с Леонид Брежнев; от първите ръководители на страната начело с Тодор Живков; от няколко

генерали, начело с министъра на вътрешните работи Димитър Стоянов, без да уведомяват Тодор Живков. Че убийството е станало по настояване на Людмила Живкова. Или по предложение на английската писателка Мерсия Макдермот пред Александър Лилов. Че за неговото убийство са били похарчени 50 000 лири от българската Държавна сигурност. Че за неговото осъществяване са били ангажирани 15 офицери от КГБ и 5-ма от Държавна сигурност. Че поръчителят на убийството е генерал Григор Шопов, а изпълнителят е шофьор от ЦК на БКП. Че убийството е организирано от ген. Владо Тодоров, а е извършено от негов куриер. И какви ли не други измислици.

Едно е факт. Тази версия не е потвърдена. Присъда по нея няма. Съдът е този който казва кой е виновен за дадено престъпление. Интерпретациите са свободни съчинения. Няма мотив Тодор Живков да иска да бъде убит Георги Марков. Той не е застрашавал неговата еднолична власт.

Няма да ви занимавам с другите версии за неговото смърт. Че е ликвидиран от английските специални служби, от контрола на които искал да се изплъзне и да се върне в България. Не се изключва посегателство срещу него и от определени лица от българската емиграция. Вина се вменява и на лекуващите лекари в болницата „Сейнт Джеймс", които не му поставят правилната диагноза, смятат първоначално, че става въпрос за грип и като следствие от това два дни го лекуват с аспирин. Впечатляващ е факта, че при извършените две ренгенови снимки не е открито „чуждо тяло" в бедрото му. При аутопсията извършена в болницата също не е била намерена някаква сачма, а това е станало три дни по-късно при лабораторни изследвания в секретния Институт за биохимични и растителни изследвания към военно-

то министерство в Портън Даун. Същевременно английските учени изследвайки самата сачма са категорични, че тя не може да поеме достатъчно количество отрова, която да предизвика смърт. Подобно заключение дават и трима френски професори, които са категорични, че и при Владимир Костов намерената сачма, която е идентична с тази на Марков, не е могла да поеме достатъчно количество отрова, която да убие човек.

Да приемем засега версията, че той почива от бързо развил се септицемичен шок, вследствие на отравяне на кръвта, който не е доловен своевременно и овладян от лекарите. А английските специални служби се възползват от това, за да проведат своята антибългарска пропагандна операция. Факт е, че заинтересовани сили прикриват истината за смъртта на Георги Марков. И тези сили са в Англия, където властите знаят много добре истината относно неговата смърт и кой и защо е използвал случая за антисоциалистически, антибългарски цели. Да не забравяме, че това е времето на Студената война, на непримиримо противоборство между двете социални сили в света, включително и между техните специални служби, при което се използват и тайни операции целящи компрометирането на „вражеската" страна. Тази операция постига своята антикомунистическа цел, преследвана тогава от определени сили в Англия – да бъде компрометирана пред световното обществено мнение социалистическа България, най-верният тогава съюзник на Съветския съюз. За тях случаят е приключен след края на Студената война и не представлява интерес. Ненапразно сачмата и чадъра вече са атрибут на музеите на Англия и САЩ.

„Случаят Георги Марков" обаче се пое от новите антикомунистически сили в България, наречени демократи, които го намират като удобен за използване в своя-

та пропаганда срещу бившата социалистическа власт, срещу Тодор Живков и срещу Държавна сигурност. Те използват авторитета и таланта на Георги Марков за своите нечисти цели и няма да се откажат от него, докато той може да им служи в тази насока. Те искат да го превърнат в символ на антикомунизма. И затова посмъртно го награждават с ордени, издигат му паметници. Фактически те продължиха делото на английските специални служби, вече при новата обществено-политическа действителност в страната. При това без да се усещат, че поддържайки тезата за убийството на Георги Марков от Държавна сигурност компрометират България пред световното обществено мнение. Изгледайте филма на Росен Елезов „Под сянката на Георги Марков“, пуснат по телевизията през май 2017 г., за да видите как познати ни вече български антикомунисти, наобиколили паметника на Георги Марков хулят реално България повтаряйки онова, което западната антикомунистическа пропаганда създаде и твърди вече 40 години.

Истината е, че Георги Марков е талантлив писател със силно изразена гражданска позиция, и не лъжата за убийството му с „българския чадър”, а неговите произведения говорят най-правдиво за неговата същност, за неговия борчески дух, за непримиримостта му към слабостите и недъзите на тогавашната система. Това трябва да бъде неговата легитимация пред следващите поколения. А не да се използва за нечистоплътните цели на антикомунистическите сили в страната.

И като съм подхванал темата за това как българските антикомунисти се ангажират с антибългарски акции да спомена само още два случая.

Какво да кажем за декларацията на 41-то Народно събрание осъждаща опита за насилствена асимилация на българските мюсюлмани. Няма да спорим сега за въз-

родителния процес – за причините за неговото провеждане, начина на осъществяването му, за целите които е преследвал и защо той не успя. Само ще спомена, че това беше един отчаян опит на държавното ръководство тогава, да разреши веднъж завинаги този болезнен остатък от турското робство и то в името на националните ни интереси и бъдещето на българската нация. Факт е обаче, че тези 112 депутати, водени от антикомунистически и псевдодемократични настроения, подписаха декларация, която има определено антибългарски характер. И която даде основание и в чужбина и в България да се говори вече не за насилствена асимилация, а за „етническо прочистване“, за „насилствена депортация“, за „ геноцид“, който е извършен от българския народ към българските турци. Декларацията на тези 112 депутати ще остане като срамен и позорен акт на българското Народно събрание в съвременната история на българския народ.

И още един акт ще посоча на Народното събрание, при който антикомунистическите сили в него и в обществото ни наложиха да се приеме през април 2000 г. от 38-то събрание специален закон, с който да се обяви за престъпен комунистическия режим в България. Той също има антибългарски характер и е една обида за българския народ. Който при този „престъпен режим“ изгради индустрия и развои селско стопанство, които поставиха България на 26-то място в света по „човешко развитие“. При който не се знаеше какво е безработица, какво е половината от българското население да живеят на прага на бедността, пенсионерите да мизерстват с най-ниските пенсии в Европа и висшисти да ровят в кофите за боклук. Който осигури безплатно образование на всички, нямаше неграмотни, полуграмотни и днешното ниско качество на образователната ни система. Който

осигури безплатно и висококачествено здравеопазването и не допусна българите да се окажем най-болната и стресирана нация в Европа. Този режим не допусна националната ни сигурност да се срине, армията ни да се доведе до времето на Ньойския договор, МВР да не може да се справя с организираната и битова престъпност. Не допусна тази жестока демографска криза, в резултат на която българите в страната от 9 млн. останаха 7 млн. Да напомня ли, че наркоманите в България от 200 души по време на този „престъпен режим“ сега са към 200 000. А може би е престъпен защото не допусна проституирането на българките в чужбина и в страната да се превърне в професия на десетки хиляди жени, да се легализират хомосексуалните отношения, да се вихри порно индустрията, да се намеква вече за разрешаване на еднополовите бракове. Или защото при него корупцията не обхвана с пипалата си цялата държавна система. Вероятно е престъпен защото не допусна Турция и протурските националисти, начело с ДПС, да обособят в икономическо, политическо и културно отношение цели райони в страната, които са готови вече да обявят своята автономност. Не доведе циганите в страната до оскотяване и отчуждаване, което ги тласка в света на престъпността и маргинализирането. А може би е престъпен, защото не посегна на българщината, не се отказа от родовата си памет, от историята си, от завещаното ни от българските възрожденци, от Ботев и Левски, от Вазов и Вапцаров, не твърдеше, че не е имало робство, а присъствие и съжителство. Не допусна да се доведе православната ни църква до разкол и в страната ни да нахлуят непознати на нашата духовност секти. Казвам тези неща, защото сравнението на живота в социалистическа и в изграждащата се сега капиталистическа България е категорично в полза на предишния строй. Във всяко едно отноше-

ние – правено е официално въз основа на десетте най-важни показатели за качеството на живот. През 1972 г. – 28 години след 9 септември 1944 г., България е високо развита индустриална и селскостопанска страна, която облича, храни, дава покрив на хората и те вече могат да мислят за своето духовно и културно развитие. През 2017 г. – 28 години след 1989 г., България е една рухнала бедна страна, в която хората се борят за оцеляване. Очевидно, че със свобода на словото, стигаща до слободия, с права на човека – но реални само за отделни слоеве от населението, не се постига благоденствие на даден народ. Историята ще си каже думата, но още от сега е ясно, че времето на този „престъпен режим“ и особено 70-те и 80-те години на XX век са били едни от най-успешните години в икономическото и културно развитие на българския народ в неговото съвременно развитие.

Това което искам да кажа с настоящето изложение е, че българският антикомуницзъм много често води до заемане на антибългарски позиции, с което се накърняват националните интереси, посяга се на националната сигурност, поради което трябва да се води непримирима борба с това обществено зло в развитието на нашата страна.

АНТИКОМУНИЗМЪТ И ДОСИЕТАТА НА ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

Тодор Ников
Национална асоциация „Сигурност”

Поставянето на въпросът за антикомунизма в България и неговите прояви в обществения живот е не само навременна стъпка, но и крайно необходима мярка с оглед нормализирането на политическия живот в страната.

По принцип под антикомунизъм следва да се разбира една стройна система от възгледи на част от обществото, противоречаща и отхвърляща основните постулати формулирани още от класиците на марксизма. И за да се доближим до истината за характера на антикомунизма тези възгледи и прояви следва да се разгледат в конкретните условия,в които възникват и се развиват. В това отношение примерът на България е много показателен. Какво имам предвид?

1. Възникнал и направил първите си стъпки с връщането на политическата сцена на старите, традиционни буржуазни партии, не без чужда помощ и финансиране, в България антикомунизмът не можа да придобие характера на стройна система от възгледи. Това предопредели и слабостта на крайната десница. Антикомунистическите тези и прояви са продукт и следствие не от твърди убеждения, а по-скоро са прикритие на откровен стремеж към политическата власт като най-сериозен източник на материални блага. По същество това предопределя меркантилно потребителския характер

на антикомуинзма у нас. Но не само на антикомунизма. Като отстъпва и прави редица „компромиси" Българската левица начело с БСП се разболя от същата болест. Само така можем да си обясним десните по същество мерки на „левите „правителства.

Плоският данък е вопиющ пример в това отношение. И не само той.

2. Липсата на твърда идейна схема доведе до размиване на границите между ляво и дясно.

Десни правителства с леви мерки и обратното. Благодарение на множествеността на идейни нагласи и нюанси България вече е рекордьор в броя на политическите субекти - както в ляво, така и в дясно. Политическото номадство стана своеобразна норма на поведение.

3. В идейния сблъсък, доколкото го има, бяха извадени и превърнати в мантри постановки от епохата на студената война - „левите само разграбват онова което десните са натрупали". Насилието, каквото е било непосредствено след 9 септември се е запазило непроменено до 10 ноември и т.н. Вместо да организира нов прочит на историята (включително и собствената си) основната „лява„ сила БСП срамежливо се пази от анализ на собствните си грешки, оголвайки гърба си за удари, които в очите на хората изглеждат аргументирани и меродавни.

4. Меркантилно потребителският характер на българския антикомунизъм най-ярко се прояви при разграждане структурите на социалистическата държава. Най-драстични форми придоби в ликвидирането на органите на Държавна сигурност По инициатива и с непосредственото участие на БСП бе приет закон за разкриване на документите на бившата Държавна сигурност. Плод на недостатъчно чистоплътни юристи (визирам конкретно г-жа Татяна Дончева, член на тогавашния ръководен екип на БСП) този Закон въведе категориална-

та отговорност (почти забравена след разгрома на хитлеризма). Обявен бе не само щатният състав. Разкрита бе действуващата агентура - единственото ефективно средство за борба с престъпността и за защита на българските граждани. В това отношение ние определено държим палмата на първенството в света.

Възможно е конкретни постановки на Закона да са поръчка на довчерашните ни противници и сегашни съюзници. Но факт е, че онези, които тръгнаха да разграбват народното богатство изпитват панически страх именно от агентурата. Споменът за Живко Попов и Георги Вутев е жив все още. Макар че размерът на техните злоупотреби е детска игра в сравнение с грабежите и злоупотребите на „новите демократи"

Ще си позволя да се спра малко по-обстойно на този Закон.

От влизането в сила на приетия от Народното събрание (НС) на република България Закон за осигуряване достъп до документите и разкриване принадлежност на българските граждани към дейността на бившата Държавна сигурност (ДС) изминаха повече от 10 години. През всичкото това време Народните представители се задоволяваха да изчитат и приемат ежегодните доклади на назначената от тях Комисия. Никой не дръзна да направи анализ на последиците от прилагането на Закона и от дейността на самата Комисия.

Като обединение на професионалисти в сферата на борбата с престъпността, Национална Асоциация Сигурност, на базата на открито публикуваните в средствата за масова информация данни предлага на вниманието на заинтересованите резултатите от проведено собствено разследване на негативните следствия от Закона.

1. Отражение върху борбата с престъпността

Законът поставя на преден план не характера на дейността на индивида, а връзката му със сруктурите на органите, независимо от това, че тази връзка може да бъде най-различна. Всичко е в един кюп и всяка връзка е обществено укорима. Мракобесието на подобен подход е очевидно. Но в борбата с престъпността (от всички категории) той има много сериозни негативни последици.

1. Българският гражданин се отнася с резерви и се дистанцира от всякакъв контакт с органите на Министерството на вътрешните работи. Каква е гаранцията му, че утре няма като доносник да бъде окачен на „стената на позора"? Показни расстрели посред бял ден и няма доброволни заявители, няма свидетели. Сега гражданинът е поставен между чука и наковалнята. От една страна, опасност от обществено опозоряване като доносник, ако помотне на органите, а от друга - опасност от куршум от страна на престъпните групировки, ако изтече информация за оказаната на полицията помощ..

2. Нанесен е сериозен удар върху първоизточниците на информация. Издигната е невярната теза, че събирането и съхраняването на информация е „нарушение на човешки права". Спомнете си този повод информационо дело „Галерия".

На тази основа се правят непрекъснато опити да се лимитира правото на държавата да получава информация.

Получаването на информация никога и при никакви условия не нарушава ничии права. Права се нарушават чрез една или друга реализация на получената информация. А задача на Държавата е да не допусне изтичането на придобитата информация (независимо от какво естество) и неправомерната й реализация в ущърб на гражданите.

3. Агентурата като основен източник на информация не съществува или е в ембрионално състояние. През 1981-1985 г. агентурната натовареност (без да са включени доверените лица) на оперативен работник средно за страната беше 7.8 - 8.3 по линия на Дъжавна сигурност и 14.2-15.6 по линия на Народната милиция. Само преди година ни се предоставиха данни, че тази натовареност по линия на полицията се е увеличила и клони към 2. С данни по линия на ДАНС не разполагаме, но и там положението вероятно е подобно.

4. Поради липсата на агентурна информация рязко нарастна ролята и броят на специалните разузнавателни средства. Ситуацията е подобна на изживяната от ФБР и ЦРУ в периода 1948-1956 г. Не само България, но далеч преди нас и САЩ се оказаха пред лицето на неимоверно нарастнали разходи за техническо проникване. И се върнаха към създаването и поддържането на дееспособен агентурен апарат, като основно средство в борбата с престъпността.

5. Без всякакви аргументи, за част от „репресивния" апарат бяха обявени и структурите на политическото и военно разузнаване. Обявяването на граждани в принадлежност към тези структури не може да бъде обяснено по друг начин, освен като „изпълнение на чужда поръчка". Обявени бяха и действащи офицери. В противовес на скудоумното обяснение на г-жа Екатерина Бончева: „Те знаеха, че предстои да ги обявим, да са ги изтеглили..." се чувствуваме задължени да поясним.

Нашите разузнавачи са достойни хора, които възприемат и „обявяването за персона нон грата" и лежането по чужди затвори като неминуем риск на професията. Изтеглянето на разузнавачите е най-малкото зло. Действителния размер на катастрофата е много по-голям.

Няма в света държава, която да не използува посолствата си и за разузнаване. Включително и по отношение на „приятелите". Именно затова, първата работа на всяко контраразузнаване е да води точен отчет и да осъществява контрол на връзките на работещите в посолството с местни граждани. Някъде сред тези връзки са прикрити реалните източници на конфиденциална информация.

Изтеглили сте разузнавача. Обявили сте официално, че е разузнавач! На него нищо не могат да му направят. Но Господ да е на помощ на онези, с които той е установил и поддържал контакт. От този момент нататък следва да забравим изобщо за категорията „приятели на България". Ето това са реалните размери на катастрофата. .

Без дееспособен агентурен апарат, без „приятелите на България в чужбина",държавата ни е като таралеж, на който новоизлюпените демократи от всички цветове и нюанси току що са обръснали бодлите. Седим и чакаме да видим какво ще решат лисиците. На закуска ли ще ни изядат или ще ни оставят за обяд...Не разполагаме с реално оръжие нито срещу вътрешната престъпност, нито срещу международните „доброжелатели".

2. Отражение върху политическия живот в страната

От гледна точка на сигурността, приемането на този Закон бе едно логично продължание на историята с „Оня списък". Предателството, което преди това бе инициатива на отделни лица стана официално регламентирано от родния Парламент деяние.

В света не съществува специална служба, независимо дали е „приятелска" или „враждебна", за която поименното осветяване на агентурата ни да не представлява

интерес. Но определено най-сериозен интерес осветяването (разбирай ликвидирането) на агентурния апарат представлява за съседните държави и преди всичко за Република Турция. Подобно твърдение не е плод на оперативна или политическа параноя,а обективна реалност, доказана от цялостния ход на българо-турските отношения. през годините.

Страшното е, че с лека ръка бе въведена нова сериозна разделителна линия на противопоставяне в и без това разделеното българско общество. Към противопоставянето сини на червени, демократи на „тоталитаристи", левскари на привърженици на ЦСКА сега се прибави и противопоставянето на ченгета на неченгета. И благодарение на „далновидната" българска журналистика това противопоставяне е доведено до гротеската „сатрапи„ и „жертви". Пускаш телевизора или отваряш вестник и задължително намираш и тълкувания в този аспект.

1. Обявени щатни служители на бившата ДС- около 8000

2. Обявени агенти, доверени лица и съдържатели на явочни квартири - между 15 и 20 000.

3. Все още необявени агенти, доверени лица и съдържатели на явочни квартири - около 80 000.

Общият брой на засегнатите, както е видно е между 110 000 и 120 000. Едно непълно и експромто проведено допитване до нашия състав показва, че нашите колеги или не гласуват или гласуват за малки политически партии, които са без реални шансове за влизане в Парламента. Много от колегите подчертават, че токова е поведението и на членовете на техните семейства, имащи право на глас.

Разполагаме с откъслечни данни, потвърждаващи тази тенденция и за онези, които дали поради ниския си

социален статус, дали поради преклонната възраст или поради факта, че никога не са кандидатствували (и нямат намерение да кандидатсвуват) за публични длъжности, не са все още обявени. При тях ведуща е обидата от „предателството на държавата", извършено с подкрепата на партията, имала ръководна функция някога в тази държава, при положение, че болшинството живеят с твърдото убеждение, че са служили на държавата, а не на партията. Като се има предвид,че 85% от целия агентурен апарат е вербован на основата на солидарност, може да се твърди, че става дума за отлив от твърдия електорат на БСП.

Тук следва да се отчита и един друг аспект. В своята дейност органите на ДС винаги са търсили помощта и съдействието на „хора с обективни и субективни възможности". Това не е било и не е приумица, а отражение на непрекъснатото усложняване на решаваните в сферата на борбата с престъпността задачи. Самата обстановка ни наложи да търсим съдействието на цвета на нацията, на българската интелигенция. "Политическият остракизъм", реализиран чрез Закона, доведе и до отдръпване на интелигенцията от БСП, до чувствително снижаване на нейния интелектуален потенциал.

Кой печели от посоченото положение? От самото ликвидиране на възможността за еднопартийно управление, печели единствено ДПС, чийто твърд електорат и 40-тина депутати и гарантират перманентно участие във властта под формата на коалиционен партньор.

Фактически, като вносител на Закона и с неговото приемане ДПС реализира позитиви в няколко насоки:

1. С тоталното разкриване на агентурата превърна в реалност мечтите на редица разузнавателни централи и главно на специалните служби на Република Турция.

2. С приемането на Закона по предложение на ДПС

изведнаж цялото ръководство на партията се оказаха вместо очернени като бивши агенти на ДС, с ореолчета на светци, загрижени за „демократичния процес".

3. Намалявайки подкрепата за един от политическите мастодонти (БСП) ДПС си осигури не само перманентно присъствие в управлението, но и позиции за извиване на ръцете на партньорите във властта.

По същество това е и една от причините за резките открити атаки на ДПС към ГЕРБ днес. Очевидно, че тук си казват думата и негативите на самото управление на ГЕРБ. Но отчетливо прозира опит да се повтори същата тактика, която бе приложена по отношение на БСП.

3. Претенции към начина на регулиране чрез Закона

Незнайно по каква логика, Законът третира като източник на мракобесие само органите за Държавна сигурност, след като те (особено след Априлския пленум през 1956 г.) са само част, елемент от правозащитната система. Във връзка с това:

1. Мракобесието в най-голяма степен зависи от нормите заложени в Наказателния кодекс. Къде са господа нормотворците? Или бившия член 108 от НК, при който дори разказването на политически виц се третираше като противодържавна проява, сме го измислили и гласували ние?

2. Съзнателно са подминати всички други звена на правозащитната система.- прокуратура и съд. Проучванията на архивните материали показват, че след ликвидирането на лагерите, няма човек попаднал в затвора без съд и присъда. А дори в лагерите са изпращани хора само с прокурорско постановление. На какво е основан този двоен аршин? На това, че законът е писан от юристи?

3. Писан от хора с повърхностни знания за принципите и технологията на работа на органите на ДС, акцентирайки само върху връзката „гражданин-органи на ДС", законът поражда твърде много въпроси:

- С какво право към „доносниците" са причислени и съдържателите на явочни квартири? Никога и при никакви условия, те не са ползувани като източник на информация.

- В картотеките е заложена и т.н. „резервна агентура", призвана да заработи в тила на противника, в случай на военни действия. Тези хора и понятие нямат, че са картотекирани на базата на оценка на техните позиции и субективни качества. И на тях е приписано „доносничество".

- При разкриване извършителите на противодържавни прояви се картотекират като доверени лица и агенти отделни доброволни заявители и свидетели, с оглед използването им в хода на съдебното производство. Те също са обявени неоправдано за доносници.

- С разбирането, че че не сме всезнаещи енциклопедисти, ние активно използувахме консултанти по конкретни въпроси. Тези хора ни даваха консултации и ни предпазваха от погрешни и пресилени оценки, без да знаят към кои конкретно граждани се отнася изясняването въпрос. Но те също бяха картотекирани или като доверени лица или като агенти. И само на базата на заложените картончета, те също бяха обявени за доносници.

4. Претенции към статута на Комисията

1. Със самото си създаване Комисията по досиетата е поставена над политическите сили, а в редица случаи и над суверена. По същество с определения от Закона статут, Комисията играе ролята на политически филтър

към високите етажи на властта и управлението. Това е съдържанието на благовидно звучащата теза „да осигурим на обществото информиран избор". В съчетание с всички посочени по-горе органически недостатъци на начина на регулиране, правомерността на този „информиран избор" е твърде съмнителна.

2. Начинът на процедиране по отношение на лица, свързани (според неграмотните разбирания на Комисията) с бившата ДС, които са се осмелили да кандидатстват за публични длъжности прилича по скоро на политически рекет отколкото на „осигуряване на информиран избор на обществото. Твърдението, че Комисията само оповестява принадлежност, а не налага снемане на кандидатурата не отговаря на реалните дадености. След двадесет и четири години обливане с помия на бившата ДС, няма нужда от декретиране. На „осветения" е предоставена възможността сам да се оттегли, тъй като шансовете му в което и да е състезание стават нулеви. С други думи, опичай си акърла, преди да се кандидатираш, защото самото ти кандидатиране задължително води до омаскаряване. Но най-поразителна е негласно регламентираната от Закона сделка: „Снемаш кандидатурата си своевременно и няма да те обявяваме".

3. Освен ролята на политически филтър на Комисията е вменено и „...извършването на изследователска дейност, публикуване на документи, организиране на семинари, конференции и изложби с образователно-информационен характер". /Раздел 1, чл.10/ Горката родна наука!

Кой ще я прави? Г-н Евтим Костадинов? Г-жа Екатерина Бончева? В това отношение Комисията разбира своята задача много своеобразно. Тя не търси истината. Тя търси в миналото аргументи за оправдаване на полукриминалното ни настояще. За това свидетелству-

ват публикациите направени под егидата на Комисията (и на Алексения Димитрова, и на Христо Христов, и на Момчил Методиев). В тези публикации е събирана „от десет кладенци вода", за да се докажат несъстоятелни, предварително формирани тези.

Изобщо не е ясно как може да се прави анализ на дейността на една институция без задълбочено познаване на принципите и технологията на работа. Акцентът при подобен пропуск в знанията неминуемо пада върху долнопробната пикантерия, която ни се натрапва ежедневно.

4. За да оправдаят съществуването на Комисията, на нейния статут и дейност, членовете й и адепти непрекъснато се позовават на Резолюция 1066 на Европейската комисия и на опита на някои от бившите социалистически държави. Ще се опитаме да обясним този феномен.

- Преценявайки различията между отделните страни, Европейската комисия е подчертала, че тоталното или частично разкриване на агентурата и лустрацията са „допустими„ при определени условия. Авторите на Закона подмениха произволно думата „допустимо" със „задължително". И за да защитят своето съществуване, членовете на Комисията и определени среди от "политическата върхушка класа" непрекъснато ни тикат в лицето като примери „Комисията Гаук", Литва, Латвия и Естония (в останалите държави такова тотално „разголване" няма, а в Румъния обявяването на принадлежност бе отхвърлено от Конституционния съд).

Позволяваме си да твърдим, че самото позоваване на Комисията Гаук в Германия и на опита на трите прибалтийски държави е анекдотично. Родните адепти не проумяват, че комисията Гаук е следствие от ликвидирането на една държава - ГДР, а Латвия Литва и Естония са

рожби на ликвидирането на друга държава - Съветския съюз. При ГДР необходимостта от лустрация е продиктувана от факта, че ЩАЗИ имаше за основен противник ФРГ. И независимо от това 17 400 бивши служители на ЩАЗИ в момента работят или в системата на Министерството на вътрешните работи на ФРГ или в БНД.

В прибалтийските републики, републиканските органи на КГБ бяха органична част /подразделения /на КГБ на СССР. По такъв начин и в ГДР и в прибалтийските републики лустрацията е мярка насочена срещу рецидиви на дейност срещу новите държави.

Изглежда някои се надяват и вече четат заупокойна молитва и на държавата България.

Във връзка с това пред телевизионни зрители г-жа Бончева каза: **„Тази (буржоазната) държава няма нищо общо с онази (социалистическата) държава".** Но обзета от дива антикомунистическа злоба, тя сякаш не проумява, че като разсекретява досиетата на служителите на социалистическата държава, руши основите на „тази държава" и способства за нейното ограбване, обедняване и обезлюдяване.

5. Претенции към състава на Комисията

При окомплектоването на Комисията роднят Парламент съумя към органическите недъзи на Закона да прибави и някои нови. Това бе извършено арогантно, на базата на консенсусно разбиране на всички политически сили за изискванията на „моментната политическа целесъобразност" .

В чл. 5, т. 4, където се разглежда проблема за състава на Комисията пише:

„Не могат да бъдат членове на Комисията лица, които са

1. осъждани за умишлени престъпления от общ ха-

рактер, независимо от реабилитацията;

2. били щатни и нещатни служители на органите по чл.1

3. били секретни сътрудници на органите по чл.1

4. щатни и нещатни служители, служители под прикритие и сътрудници на службите за сигурност и службите за обществен ред."

Това е законосъобразно и справедливо изискване, което на граждански език означава: „Да осигурим безпристрастност при работата на Комисията като не допуснем намесата на заинтересовани лица."

Не намираме, обаче убедителен отговор на въпроса защо, ако искаме да оградим гражданите и държавата от пристрастни решения не сме достатъчно последователни. Само това ли са заинтересованите лица?

Случайно или преднамерено в Закона не е заложена формулировка от типа „Не могат да бъдат членове на Комисията лица, били щатни или нещатни служители и сътрудничали под различна форма на чужди държави или на чужди институти, работили срещу НР България. Не е заложена и формулировка „лица били обекти на Дело за оперативна разработка (ДОР), Дело за оперативно издирване (ДОИ) и Дело за оперативна проверка (ДОП) на бившата ДС".

По такъв начин авторите са създали чрез Закона условия „жертвата" директно да съди „палача". Също както в първите дни след Девети септември.

Какво е това? Случайни пропуски? Или завеса от мнима безпристрастност, зад която се прикрива краен реваншизъм?

При това положение и г-жа Екатерина Бончева, като бивш служител на „Свободна Европа", следва да бъде лишена от правото на съдник като член на Комисията.

6. Претенции към практиката на Комисията

Получихме няколко сигнала от колеги, получили достъп до кадровите си дела, че тези дела са безнадеждно „опоскани". При едно от предаванията член на самата Комисия потвърди, че „дела се разкомплектоват и се преподреждат съгласно изискванията на архивното дело".

Отчитайки спецификата на конкретно визирания архив, категорично заявяваме, че това е престъпление, прикриване и опит за изкривяване на историческата истина за времето в което сме живели. За какво става дума?

1. Познавайки технологията на работа, по делата винаги можем да възстановим истината. Разкомплектоването на делата ни лишава от истината завинаги. А може би това е целта? Узаконяването на площадно-журналистическите квалификации за „мракобесната същност на ДС". Не напразно всички примери с които това се доказва са взети от периода преди 1960 година. Истината е, че до втората половина на 50-те години ежегодно по гл.1 от НК от ДС са били разследвани между 11 000 и 13 000 души. През 1968 броя на разследваните по гл. 1 е 162, а впоследствие не надвишава 130 ежегодно.

Факт е, че в периода 1980-1985 само 2,6% от Делата за оперативна проверка са прерастнали в Дела за оперативна разработка. 97,4 % от Делата за оперативна проверка са свалени в архив с резолюция „Лицето не провежда подривна дейност срещу НРБългария"

2. Свалянето на Дело в архив в МВР е подчинено на много строги изисквания. Всеки документ, всяка страничка е номерирана, делото е прошнуровано и най-отпред има опис на запознатите се с него и на всички подшити документи. Разкомплектоването е най-добрата (ако не единствената) възможност да изчезнат доку-

менти. И дори да не се забележи, че са изчезнали. Има непотвърдени (все още) данни, че търговията с архивни документи продължава.

3. Определена пикантерийна информация изтича и днес от хранилището в Банкя. Кой, как и по какви критерии е подбирал и назначавал работещите там около 100 човека не е ясно.

Настояваме, преди да се решава съдбата на Комисията и на Закона, Народното събрание да назначи пълна проверка на нейната дейност, включително и на правомерния разход на средства. Но основното е съхранението на делата и възможността по тях да бъде възстановена истината.

ПЕРИОДЪТ НА АНТИФАШИСТКАТА СЪПРОТИВА (1941-1944 г.) В КРИВОТО ОГЛЕДАЛО НА БЪЛГАРСКИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ

Доц. д.р Владимир Царевски

Напъните да се "пренапише" българската история от (открито или прикрито) антикомунистически позиции в значителна степен засягат периода на Втората световна война и особено – антифашистката борба у нас (1941-1944 г.). Централно място в тях заемат опитите, от една страна, да се оправдае водената от тогавашната управляваща върхушка в България политика, довела страната до прага на трета национална катастрофа и, от друга – да се фалшифицира историята на българската антифашистка съпротива с цел да се окарикатурят и унижат участниците в нея, или поне да бъдат омаловажени заслугите и приносът им към Родината.

Различните хора (в т.ч. и историците) могат да имат различни възприятия за света, различни идеи, вярвания и предпочитания, както и политически убеждения и пристрастия. Но, както е добре известно (не от вчера) - пред фактите и боговете мълчат! И тъй, какви са основните исторически факти, характеризиращи периода 1941-1944 г.?

По това време в Европа (най-вече) бушува най-голямата, свирепа и кръвопролитна война, водена някога от човечеството. От една страна е хитлеро-фашистка Германия със своите съюзници (Италия, Япония, Унгария, Румъния, България и др.). От другата страна е първата в

човешката история социалистическа държава – Съветският съюз със своите съюзници (САЩ, Великобритания, Франция, Китай и др.). В тази историческа обстановка героичната и неравна борба, която водят българските партизани (комунисти, ремсисти, земеделци, безпартийни) е част от великата битка срещу хитлерофашизма. Този факт тогава получава официално признание както от Съветския съюз, така и от неговите основни съюзници.

Що се отнася до т.нар. „законност“ и „демократичност“ на управляващия по онова време у нас режим, както и до същността, целите и обективните резултати на водената от него вътрешна и външна политика, естествено и логично е отново да се обърнем към историческите факти.

Както е известно, през този период Търновската конституция е суспендирана и по същество е установен режим на монархо-фашистка диктатура. В сила е мракобесният Закон за защита на държавата (ЗЗД), приет още през 1924 г. В края на 1940 г. е приет антиеврейският Закон за защита на нацията (ЗЗН), които силно ограничава гражданските права на еврейското малцинство у нас. Въз основа на този закон впоследствие са извършени (формално – легално, на законова основа) редица унизителни действия, по същество – престъпления срещу тази част от българското общество, отнасящи се до правото на свободно придвижване и на лична (частна) собственост. Известно е, че именно тогава е извършена конфискация на част от имуществото на заможни евреи, въведени са т.нар. „отличителни знаци“ - жълтите еврейски звезди, а малко по-късно се учредяват и принудителните трудови лагери.

Всички тези „демократични“ и „високо хуманни“ постижения на тогавашния управляващ режим или се пре-

мълчават от немалка част от съвременните български „демократи“ - антикомунисти, или се оправдават с аргумента, че са били предприети изключително под външен (германски) натиск. При това, удобно се премълчават неугодни за тази теза исторически факти, като например това, че против ЗЗН са гласували единствено депутатите – комунисти (8 на брой), един депутат – земеделец, и проф. Петко Стайнов, както и фактът, че съвсем „законосъобразно“ и „демократично“ тези депутати (без П. Стайнов) са били касирани и въдворени в концлагери (слава богу – не хитлеристки, а все пак нашенски).

Същевременно, борбата срещу постепенно набиращото сила партизанско движение се води (особено в периода 1943-1944 г.) без подбиране на средства, с усилваща се жестокост и безчовечност. Без да навлизаме в прекалени подробности (те са в състояние да помрачат всеки нормален човешки разсъдък), оправдано, а и обществено полезно би било да си припомним някои от тях, като например: арести, нечовешки изтезания и убийства без съд и присъда, в т.ч. дори на непълнолетни деца, горди фотографии с изложени на показ (за назидание) отрязани партизански глави, за които правителството е изплащало по 50 хил. лева., запалени партизански къщи, масови принудителни изселвания („интернирания“) и т.н. С какво биха могли да се оправдаят такива зверства, които никой нормален човек не би могъл да си представи, дори и да понесе, макар и само в мислите си!? Дори и възможно най-възвишената цел, мисия, идеал, кауза не са в състояние да послужат като такова оправдание! Камо ли каузата и целите на управляващата тогава в България дворцова и буржоазна върхушка. Впрочем, как би могла да се определи, да се идентифицира тази кауза. Според антикомунистите – апологети на тогавашния режим, всички действия на властта са били

насочени към осигуряване на вътрешен „ред, законност и стабилност“ (ще рече - „законната“ власт се бори срещу партизаните, техните помагачи и други противници на режима, които по същество са „терористи“, разбойници“ и т.н., с всички, намиращи се в нейно разположение средства), както и за осъществяване на т.нар. „национални идеали“ за обединение на българските земи. Съзнателно се подминава въпросът за това, в чий интерес е поддържането на вътрешното статукво, както и за това, възможно ли е с използваните тогава методи и средства да се постигне наистина демократичен ред, стабилност и обединение на нацията. Всъщност, каузата е запазване и стабилизиране (по възможност) на властта на управляващата камарила начело с монарха на всяка цена и с всички възможни средства, домогвайки се до външната подкрепа на хитлеристка Германия чрез сляпо и услужливо-унизително следване и подпомагане на водената от нея политика на установяване на „нов световен ред“ под управлението на планирания „хилядолетен райх“.

Особено дидактическо майсторство и манипулативни способности изисква апологията на водената от тогавашното българско правителство и от цар Борис III външна политика, с каквато неблагодарна задача са се заели немалка част от родните антикомунисти. Основен техен аргумент тук е обстоятелството, което те винаги и най-старателно изтъкват, че благодарение на водената от него външна политика на съюз (всъщност угодничество) с хитлеро-фашистка Германия, царят е успял да обедини (макар и за съвсем кратък период, както се оказва впоследствие) „изконни“ български земи. А всъщност, както ще покаже историята само около две години след смъртта на царя, именно водената от него политика е основната причина за това България да бъде докарана буквално до прага на трета национална ката-

строфа!

Поне две са основните исторически грешки (според апологетите на тогавашния режим – в една или друга степен неизбежни, принудителни), а всъщност по-точно казано – престъпления на монархо-фашисткия режим у нас през този период в областта на външната политика. Първото е подписването на „Тристранния пакт“, по силата на който България се присъединява към т.нар. „ос“ (Рим-Берлин-Токио) и по същество се поставя в услуга (що се отнася до териториалната, транспортната и информационна инфраструктура, а в значителна степен – икономика и финанси) на хитлерова Германия. В Дневника на тогавашния български премиер проф. Богдан Филов на много места е записано, че Хитлер не е искал от България да изпрати свои войски на Източния фронт, тъй като те са изпълнявали окупационни функции на завзетите от Германия съседни сръбски, гръцки и други територии. По този начин много от намиращите се на Балканите германски военни части са използвани във войната със Съветския съюз. Освен това българската войска е пазила тила на германците и от неутрална Турция.

Второто престъпление в областта на външната политика е обявяването на т. нар. „символична“ война на Великобритания и САЩ, които през 1944 г. са извършили жестоки бомбардировки на София и други български градове с са причинили големи разрушения и хиляди човешки жертви.

На базата на всички тези исторически факти партизанското движение у нас, чиято основна ръководна и движеща сила безспорно е комунистическата партия, следва да се характеризира по същество като антимонархическа и антифашистка борба, част (макар и съвсем малка и не толкова значима в европейски мащаб) от ве-

ликата и героична съпротива срещу хитлеро-фашизма. В този смисъл, опитите то да се омаловажава и да се представя като разбойническа, терористична дейност срещу „законната държавна власт“ по-скоро говорят красноречиво както за интелектуалните, така и за моралните качества на своите автори.

Фактът, че съпротивителното движение в България е по своята същност именно антифашистко, антихитлеристко и следователно е част от общата (общоевропейска преди всичко) битка срещу хитлерофашизма, е бил официално признат (както вече бе споменато), както от СССР, така и от неговите основни съюзници – Великобритания и САЩ. Нещо повече – то е било (повече или по-малко активно) подпомагано от тях. За ролята в това отношение на Съветския съюз (както и на намиращите се по това време на неговата територия ръководители и дейци на българската компартия) е писано и казано – особено в близкото минало – достатъчно подробно.

Прави впечатление, обаче, че съвременните български антикомунисти и апологети на монархо-фашисткия режим у нас не обръщат особено внимание на (а някои просто премълчават) фактите, доказващи, че партизанското движение в България, особено в западните части на страната, е било подпомагано (вкл. с оръжие) и от западните съюзници на СССР. Добре известна в това отношение е дейността на британската военна мисия при българските партизани начело с капитан (посмъртно произведен в майор) Томпсън, впоследствие с майор Дейвис.

Доста деликатна (да не кажем невъзможна) е мисията, с която са се натоварили съвременните български антикомунисти при обяснението на причините, съответно – заслугите за спасяването на българските евреи – тези от „старите предели“ на отечеството (както

е известно над 11 хил. евреи от новоприсъединените земи са били изпратени в германски концлагери). Според тях основна заслуга за спасяването на българските евреи имат преди всичко цар Борис III, когото някои от тях наричат дори „спасител на българските евреи“, група депутати от управляващото мнозинство начело със зам. председателя на НС Димитър Пешев и българската православна църква. Умишлено се премълчава съпротивата на част от парламентарната опозиция (най-вече по отношение на ЗЗН), някои масови граждански прояви, като организираната от Компартията демонстрация на 24 май 1943 г., както и всеобщото неодобрение от страна на повечето обикновени българи – нашият народ е известен със своята търпимост и симпатия към други народности и вероизповедания.

При все това, историческите факти, обаче, убедително насочват непредубедения изследовател към извода, че основната, решаващата причина за спасяването на българските евреи са били победите на Червената армия на Източния фронт и по-специално – изходът от епичната Сталинградска битка, в която хитлерова Германия губи около 330 хил. души (убити и пленени). Именно там и тогава е бил пречупен гръбнакът на германската армия и изходът от войната по същество е бил вече предопределен. Както е известно, Паулус капитулира при Сталинград на 2 февруари 1943 г. Именно чак след това започва по същество активната дейност на Д. Пешев и неговите сподвижници за спасяването на българските евреи, в резултат на което, както и на съзнаването на факта, че каузата на Германия е загубена, царят взема решение (в края на март 1943 г.) да се отмени депортацията на евреите от старите предели на българското царство.

След всичко казано дотук, как би изглеждала една

обективна равносметка на резултатите за България от воденатa от цар Борис III и неговото правителство външна и вътрешна политика в периода 1941-1944 г.?

След края на Втората световна война на Парижките мирни преговори България е третирана като победена страна, независимо от обстоятелството, че още в началото на месец септември 1944 г. обявява война на Германия и след това участва със свои войски в заключителния етап на войната именно на страната на държавите победителки. Съседните държави (най-вече Гърция) предявяват сериозни териториални претенции (според тези на южната ни съседка, например, границата е трябвало да минава между днешен Смолян и Чепеларе). В края на краищата тези претенции са останали неудовлетворени и България успява да запази цялата си територия отпреди войната. Основна роля за това изиграват подкрепата от страна на СССР, наличието на антифашистка съпротива у нас, както и участието на българската армия в заключителната фаза на войната срещу хитлерова Германия. По силата на чл. 21 на Парижкия мирен договор, подписан на 10.02.1947 г., България е била задължена да изплати 70 млн. щатски долара репарации – 45 млн. на Гърция и 25 млн. на Югославия.[48] Както е известно, Югославия се отказва от репарациите в нейна полза, докато преговорите с Гърция (ние също имахме насрещни претенции) продължиха до средата на 60-те години на миналия век. Тук следва да се отбележи, че сумата на репарациите (70 млн. тогавашни долара) сега се равнява, по покупателна способност, на много над 1 млрд. щатски долара.

Към това трябва да се прибавят сериозните загуби на нашето народно стопанство по линия на т.нар. клиринг с Германия, по който, вследствие главно на твърде

48 Царевски, Н. Валутни и кредитни отношения на НР България, София, 1976 г., стр. 159

специфичния начин на уреждане на салдата, към месец септември 1944 г. активното салдо в полза на България е възлизало на над 25 млрд. лева, които остават неизплатени и до днес.[49] По тогавашния официален курс (изчислен въз основа на златния паритет) размерът на салдото се е равнявал на над 300 млн. щ. долара, равняващи се по покупателна способност на около 4.5 млрд. сегашни щ. долара.

Особено чувствителни и твърде шумни са съвременните български антикомунисти по въпроса за Народния съд и за т.нар. от тях „комунистически терор" след 9 септември 1944 г. Самият Народен съд и издадените от него присъди се определят като „нелегитимни", „нечовешки", „прекалено жестоки" и „с нищо неоправдани", като се привеждат силно преувеличени данни за жертвите на т.нар. „комунистически терор" от края на 1944 г. - началото на 1945 г., които достигат дори до 50 хил. убити!? А дали наистина е така? За да си отговорим на този въпрос нека отново да се обърнем към историческите факти.

Народният съд у нас е учреден въз основа на сключеното на 28.10.1944 г. временно примирие между България и държавите-победителки във Втората световна война, както и на залегналите по-късно в Парижкия мирен договор условия.

След войната в много европейски страни са създадени съдилища за съдене на военнопрестпници и други лица, сътрудничили на хитлерова Германия. Такива съдилища са действали във Франция, Италия, Белгия, Холандия, Норвегия, Унгария, Югославия и редица др. държави. Например, във Франция са били водени близо 125 хил. съдебни дела с осъдени на смърт 7 хил. колаборационисти. Според различни източници между 10

49 Царевски, Н. Международни валутно-финансови отношения при социализма, София, 1969 г., стр. 17

хил. и 40 хил. души са били избити след войната без съд и присъда. В Белгия са били осъдени над 57 хил. души, като осъдените на смърт са над 4 хил.[50]

Народният съд у нас осъжда на смърт тримата регенти (проф. Б. Филов, ген. Михов и принц Кирил), 33 министри и съветници на царя, 67 депутати от НС през периода 1940-1944 г.[51] Тези смъртни присъди са издадени за следните престъпления:

- включване на България във войната на страната на хитлерова Германия и нейните съюзници;
- обявяване на война на САЩ и Великобритания;
- приемане на човеконенавистния и расистки (антиеврейски) Закон за защита на нацията;
- касиране на 9 депутати и изпращането им в концентрационни лагери;
- зверствата, извършвани срещу борците от антифашистката съпротива и техните помагачи, в т.ч. и членове на техните семейства, дори и деца и други.

Общо за периода декември 1944 г. - април 1945 г. са провеждат 135 процеса на Народния съд – в София и по места, в които обвиняеми са 11 122 души, осъдени са 9 155, от които 2 730 души на смърт и 1 305 на доживотен затвор. В първите месеци след 09.09.1994 г. са разстреляни (без съд и присъда) между 2 хил. и 5 хил. души – според тогавашни данни на специализираните органи. В някои трудове у нас след 1989 г. се твърди, че жертвите (вкл. осъдените на смърт) са били между 18 хил. и 25 хил., но без да се привеждат каквито и да било доказателства.[52]

50 Баев, Й.: Комунистическото управление в България и системата на националната сигурност и отбрана, В: Изследвания по история на социализма в България, 1944-1989 г., т. 2, София, 2010, стр. 379

51 Димов, А. Злодеянията на Кобургите в България, София, 2012, стр. 238-239

52 Баев, Й. Комунистическото управление в България и системата на националната сигурност и отбрана, В: Изследвания по история на социализма в България, 1944-1989 г., т. 2, София, 2010, стр. 377-378

Несъмнено, в онези драматични следреволюционни месеци е имало немалко случаи на неоправдани репресии, на прекалена жестокост, на твърде тежки присъди (които не биха били дадени в нормално, мирно време), при които са пострадали невинни и/или не в такава степен виновни хора; може би на места е имало и желание за лична мъст и възмездие. Тези неща, естествено, не могат да бъдат оправдани, но могат да бъдат обяснени, дори – разбрани. Историята – не само нашата – сочи, че това са неща, който, в една или друга степен, са неизбежни в такива драматични, революционни, жестоки времена. В немалка степен т.нар. „червен, комунистически терор" е бил отговор на много по-жестокия и нечовешки монархо-фашистки терор през 1941-1944 г. Жертвите на този терор (за които мълчат съвременните български антикомунисти) са били (по различни данни) между 20 хил. и 30 хил. българи[53], предимно ятаци и партизани, вкл. деца и непълнолетни (16-17-18 годишни) юноши и девойки, чиито живот е бил безжалостно прекършен, често по най-нечовешки и садистичен начин! Колкото и да се напъват съвременните антикомунисти и апологети на монархо-фашисткия режим, не могат да намерят доказателства (защото такива не съществуват) за избити деца, за отрязани и оставени на показ човешки глави, за запалени домове!

Накрая, може би е уместно да си зададем един въпрос – просто като повод за размишление: защо именно през последните няколко (може би десетина) години антикомунистическата риторика и манипулиране на общественото мнение, вместо постепенно да утихват, напротив – все повече се усилват и изострят. Дали е случайно, че това съвпада с най-острата и дълбока криза на (ултра) либерализма (а и на капиталистическата обществена система въобще) в глобален мащаб, както и с печалната,

53 Димов, А. Злодеянията на Кобургите в България, София, 2012, стр. 23

категорично отрицателна оценка, която дадоха българите на т.нар. „демократичен преход“?

Очевидно, след като просто няма как да бъдат убедени съвременните българи, обикновените, нормални хора, че сега живеят по-добре, то вниманието трябва да бъде отвлечено от насъщните, сериозни грижи и проблеми (доколкото това е възможно), вкл. чрез все по-настойчиво и пристрастно вглеждане и очерняне на „комунистическото минало“, а и на всичко, свързано с дейността на БКП, дори в малко по-далечното минало.

Доколко този подход е перспективен и обществено-полезен ще покаже достатъчно убедително близкото, надявам се, бъдеще.

КУЛТУРНИ ВАРИАЦИИ НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ АНТИКОМУНИЗЪМ

проф. д.пс.н. Людмил Георгиев
СУ „Св. Климент Охридски“

Вероятно вече изглежда обясним фактът, че за пореден път един психолог се опитва да се намесва в обяснението на мащабните социални, политически и исторически събития, тъй като известна част и от нашата, и от аудиторията в чужбина някак си възприеха моето предложение за нова психологическа парадигма – Критическата психология /Георгиев, 1999, 2000, 2013, 2014, 2017/. С две думи – ситуирана върху принципите на Критическата философия на Имануел Кант, тази Критическа психология предполага естественото съществуване на много *психологии*, които са конкретизации *a posteriori* на дадена на разума *a priori* чиста *идея за психология* изобщо. Една Критическа психология, различаваща се от идеологическата догматика на традиционната западна психология, която си въобразява, че познава *същности*, а не *проявления*, ограничавайки себе си върху онзи измислен „обобщен и абстрактен човешки индивид“ и неговите психични преживявания, настоявайки абсурдно, че в същото време те са универсално значими за всички хора по света, за различните културни, религиозни и цивилизационни общности. Една Критическа психология, която преобръща традиционната парадигма на западната психология и настоява, че не само е възможно, но е и твърде необходимо и психологическо познание, което

полага за изходна позиция регулативните функции на общностни психични феномени от етнически, политически, религиозен, идеологически, цивилизационен и исторически порядък не само върху индивидуалното, но и по отношение на общностното мислене и поведение. Една Критическа психология, за която е несъмнена толкова откровенната едновременност на психичните преживявания между всяка обективно ограничена във времето индивидуална човешка екзистенция със собствената относително „извечна“ културна и религиозна общност, чието историческо възпроизводство може да бъде гарантирано единствено при положение, че тя отново и отново се оличностява във всеки един свой член, независимо от историческото време на съществуването /Георгиев, 1999, 2000, 2013, 2014, 2017/.

От позициите на Критическата психология, следователно, може да се каже недвусмислено, че българският антикомунизъм след извършеното през 1989 г. отстраняване на комунистите от държавната власт не може да бъде разбран в дълбочина извън нашите български културни традиции: след 1878 г., когато руските войски освобождават България от османско иго и е ситуирана Третата Българска държава; през периода 1944-1989 г. на държавния социализъм; след 1989 г., когато започна реставрацията на капиталистическите обществени отношения.

Очевидно тук става дума за последните три исторически периода в нашата история. Ако по разбираеми причини се ограничим единствено върху последните три периода след 1878, 1944 и 1989 г., то със сигурност можем да кажем, че това са състояния на социална аномалия, в които старите норми са изгубили регулативното си значение, докато новите се изграждат бавно и мъчително. В тези ситуации от гледна точка на Крити-

ческата психология като общностни психични регулатори на мисленето и поведението се манифестират три двойки амбивалентни в своето психично съдържание, но и традиционни етно-културни представи: недоразвитост на културната представа за общност и заедно с това приписване на изключителна значимост на индивидуалните стратегии за справяне и оцеляване; културната представа, ако не за отказ, то поне на крайна подозрителност към държавността и естественото самозатваряне в семейно-родовите и приятелските структури; културната представа за необходимата краткосрочност на всяка промяна, която носи ентусиазъм в началото, който впоследствие преминава в драматичен песимизъм относно невъзможността за нейната реализация / Георгиев, 2002/. В политически план тези традиционни за българската общност етно-културни представи предполагат невъзможността нито народът, нито неговите „елити“ да осъзнаят собствената си отговорност за съхранението и възпроизводството на собствената си държава и на собствената си национална идентичност. Ето защо, както е известно, българският народ и неговите „елити“ със зле прикрито облекчение трансферират тази отговорност на силните за съответната историческа ситуация външно-политически фактори – в началото на XX в. на Германия, след 1944 г. на Съветския съюз и Варшавския договор, а след 1989 г. на НАТО и Европейския съюз. Широко разпространеният, но и ужасяващ български комплекс, че „такава е съдбата на малките държави“, се прикрива зад идеологически прокламираните „цивилизационни избори“, които народът и неговите „елити“ непрекъснато правят през последните 139 г. /Георгиев, 2017/.

Едва ли ще бъде преувеличено, ако се каже, че едно от най-важните следствия от възпроизвеждащия се транс-

фер на отговорност за държавата във вътрешно-политически план се манифестира чрез представата за може би задължителна подкрепа за участниците в „елита“ от съответния за всяка историческа ситуация външно-политически гарант, за който е достатъчно безусловното подчинение на неговите собствени интереси. В такъв случай чрез ограничените хоризонти на българското мислене властта се разглежда като най-сигурния начин за осигуряване на собствената екзистенция, което адекватно кореспондира с дълбоко вкорененатa представа за приоритетите на индивидуалните стратегии за справяне, тоест властовите структури във всички възможни проявления, не само политическото, се интерпретират на индивидуално ниво като единствено възможния начин за осигуряване на личното и семейното оцеляване и благополучие. Повече от естествено е, че в такава психична среда декларираната „осанна“ спрямо „ценностите“ на актуалния външно-политически гарант, към когото вече е реализиран съответния „цивилизационен избор“, ще звучи и звучи едновременно с „разпни го“ относно ценностите и гаранта от предходната историческа ситуация. Забележителен, но и твърде омерзителен е фактът, че подобно типично българско шизофренно раздвоение е характерно за мисленето и поведението не само на „новите“ и на „старите“ политически и всякакви други „елити“, но и на по-голямата част от народа, всички те прикриващи собствените си уникални комплекси зад въобразеното и декларирано като твърде необходимо „модернизиране“ на индивидуалния начин на живот, на самата общност и на цялата държава. Тъжно, но и стряскащо, нали?

С други думи, общото културно колективно психично родство между поборничеството след 1878 г., активната борбеност срещу фашизма и капитализма след 1944 г., и

съвременния антикомунизъм след 1989 г., е все същата традиционна българска интерпретация на властта във всичките й разновидности като най-сигурния гарант за реализация на индивидуалните стратегии за справяне и оцеляване, за личното и семейното благополучие. Къде шега, къде истина, но се оказва, че, ако всички поборници след 1878 г. са били реални революционери преди това, то със сигурност ние щяхме сами да се освободим от Османската империя; ако всички АБПФК след 1944 г. преди това бяха реални партизани, то ние сами щяхме да победим фашизма и капитализма; ако всички антикомунисти след 1989 г. бяха реални дисиденти по времето на социализма, то със сигурност ние щяхме сами да размажем физиономията на „омразния комунизъм“. Освен това, тоталното отричане на предходната историческа ситуация като гаранция за участие във всички конкретизации на властта се придружава и от съответните финансови измерения на тази яростна съпротива срещу демоните от миналото, било чрез допълнителни пенсии или стипендии, било чрез директно външно финансиране. В този пункт днешният български антикомунизъм има особена специфика, която го отличава от предишните му исторически събратя – фактът, че той е твърде щедро спонсориран от такива външно-политически институции като „Америка за България“ и „Отворено общество“ придава оригинален характерен блясък на съвременните „борци срещу комунизма“. Със сигурност западното идеологическо вдъхновение за формирането и възпроизводството на един античовешки образ на „комунизма“ черпи сили както от необходимостта да бъде прикрита истината за днешния ужасяващ капитализъм, така и за бъдещите гаранции, че следващите поколения по никакъв начин да не си помислят, че е възможно премахването на частната собственост

върху средствата за производство и национализацията на банковия и финансов капитал – този най-отвратителен съвременен източник на експлоатация и неравенство. Интересното в нашия случай е, че тази далечна във времето идеологическа западна кампания намери българските си съюзници днес в лицето на наследниците на бившата комунистическа „аристокрация", на университетски преподаватели по *научен комунизъм*, на интелектуалци, пряко свързани с комунистическото управление и неговите тайни служби, на хора и техните деца от обслужващия персонал на същата тази червена олигархия, които дори създадоха свое собствено партийно формирование, управляващо страната през последните осем години. Може би няма да бъде преувеличено, ако се каже, че този уникален български феномен има своите психични основания в дълбините на колективното ни светоусещане и в предаващите се от поколение на поколение в историята драматични български етно-културни представи, които взети заедно не предполагат никакъв опит на общността и нейните „елити", било политически, било интелектуални, да се опитат да осмислят собствената си отговорност за възпроизводството на държавата и на българската идентичност.

Изключително трогателно примитивен е българският антикомунизъм в началото на XXI век, особено след реализирания съвременен трансфер на отговорност за българската държава на НАТО и Европейския съюз, много широко прокламиран като „нов цивилизационен избор", но реално твърде зле прикриващ традиционните български комплекси на безпомощност по отношение на нашето минало, настояще и бъдеще. Ужасяващ е фактът, че всички парламентарно представени политически партии в страната изживяват себе си като правоверни, тъй като са обявили непоколебимата си привър-

заност към идеологическите западни „евро-атлантически“ ценности, но за някои това изглежда не е съвсем достатъчно, поради което разчитат на антикомунизма като може би допълнително доказателство за принадлежност към западния „модерен“ свят. И ако за българските политици това вероятно е обяснимо, то по отношение на т.нар. „български интелектуалци“ се появяват известни недоумения, които обаче се разсейват моментално, имайки предвид регулативните функции на традиционните ни културни представи и спрямо едните, и по отношение на другите. Що се отнася до „ценностите“, тук със сигурност проличава тежката безпросветност и на политическите, и на интелектуалните „елити“, доколкото това признание спрямо всички тях е реално, а не фабрикувано в медийната българска нищета.

Идеята политическото говорене да минава през „ценностите“, чрез което да се противопоставят „евро-атлантическите“ с „комунистическите“ ценности, е показателна за идеологическата догматичност на мисленето на по-голямата част от днешните български субекти на общественото мнение – интелектуалци, политици, журналисти, коментатори, анализатори и т.н. Парадоксът тук е отчайващ, разбира се, за този който има смелостта и възможността да го осъзнае – замяната на една идеологическа догматика с друга не е признак на модерност, а е израз на фундаментална посредственост. Още повече, че и комунистическата, и либерално-демократичната, и националсоциализма, и фашистката, и социалистическата идеологически конструкции, имат обща базисна претенция като рожби на същата тази западна цивилизация – че те и само те носят със себе си единствено правилната и универсално значима идея за начина на структуриране на човешкото общество, което ще направи хората свободни, щастливи, равни и хармо-

нични. Впрочем това е психичното средство, чрез което идеологическата догматика заменя религиозните основания на западната цивилизация – ако християнството ти предлага Рая или Ада в Отвъдното, то всички идеологически системи ти обещават Рая тук, на Земята. Какво ужасяващо безумие, а? В този случай, от гледната точка на Критическата психология, противопоставянето на различните идеологии от позициите на „цивилизационен“ и „ценностен“ избор е проява на тежко психично заболяване, на колективна политическа шизофрения, чрез която по никакъв начин не може да бъде осъзната истината за действителността. Само като пример – днешният див български капитализъм за благозвучие се нарича „бизнес, предприемачество или работодателство“, което обаче въобще не може да скрие истината за трагичното положение, в което се намира българската работническа класа, хората на наемния труд и всички пенсионери. За тях „евро-атлантическите ценности“ са фундаментално лицемерие, тъй като универсалната човешка ценност е самия човешки живот.

И накрая би трябвало да подчертая още една уникална драма на днешната българска ситуация – бракът на съвременния нашенски антикомунизъм с пещерното русофобство е друга фундаментална проява на същата колективна политическа шизофрения, защото да привиждаш в съвременна Русия призрака на комунизма е израз на тежко раздвоение на личността и на неповторимо психично разграждане. Впрочем днешната българска невъзможност да осъзнаем факта, че съвременна Русия е може би най-консервативната християнска, и то православна държава в света, със сигурност има отношение и към собствено българската идентичност. С други думи настоящето, че България, която е Историческият Субект на Цивилизацията на Кирилицата и

Православието, трябва или е направила днес „цивилизационен избор“ спрямо западната твърде идеологически догматична западна цивилизация, е също така проява на онази фундаментална колективна шизофрения на българската общност, която като психична диагноза е несъмнена за Критическата психология /Георгиев, 2017/.

В заключение би бил интересен един поглед към бъдещето, в което при евентуалното разпадане на НАТО и Европейския съюз със сигурност следващите български „елити“ ще се окажат последователни „анти-евро-атлантици“ и убедени радетели на членството на страната в един възможен „Евразийски съюз“ – просто такава е психичната логика на българския исторически процес. От гледната точка на Критическата психология тази последователност може да бъде преодоляна мъчително и продължително само при положение, че час по-скоро и „елитите“, и самата общност могат да формулират условията за постепенното осъзнаване, възприемане и практическо осъществяване на разбирането за България като Исторически Субект на Цивилизацията на Кирилицата и Православието. Това разбиране следва да бъде облечено в стройна национална доктрина, във формулиране на българската визия за миналото, настоящето и бъдещето, в дефиниране на българската мечта. Иначе днешният български антикомунизъм в бъдеще ще прерасне в „евразийски цивилизационен избор“. Такава е прогнозата на Критическата психология.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Георгиев, Л. /2002/. Ситуацията на преход в контекста на нашата патриархална култура, В: Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“, Книга – Психология, Том 95, УИ „Св. Климент Охридски“;
2. Георгиев, Л. /1999, 2013/. Критика на етнонационалния рационализъм, УИ „Св. Климент Охридски“;
3. Георгиев, Л. /2000, 2013/. Критика на политическия рационализъм, УИ „Св. Климент Охридски“;
4. Георгиев, Л. /2013/. Критика на историческия рационализъм, УИ „Св. Климент Охридски“;
5. Георгиев, Л. /2014/. Критическата психология на политиката и историята, УИ „Св. Климент Охридски“;
6. Георгиев, Л. /2017/. Критическая психология политики и истории, Издательство „Российских институт стратегических исследований“, Москва;
7. Георгиев, Л. и колектив /2017/. Творческите предизвикателства на Критическата психология, УИ „Св. Климент Охридски“ /под печат/;
8. Георгиев, Л. /2017/. Религиозният реваншизъм на историята днес, В: Пленарен доклад на XVI Международна научна конференция по приложна психология, ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна.

АНТИКОМУНИЗМЪТ И НИХИЛИЗМЪТ КЪМ БЪЛГАРСКАТА ФИЛОСОФСКА ИСТОРИЯ

Проф. д.ф.н. Димитър Цацов

На Третия конгрес на Българското философско дружество на 9 и 10 ноември 1989 г. българските философи се идентифицираха с комунизма, с марксизма, със защита на социализма и ръководството на комунистическата партия. В повечето изказвания на конгреса се демонстрира вярност към преустройството на социализма, говори се загрижено за новите задачи пред марксистката философия, за нуждата от "всеобхватна диалектическа обработка на постиженията на съвременната наука", за новото виждане на класово-партийния принцип; твърдеше се, че "първата задача на философските дружества е подпомагането на партийната и държавната политика", че "нашата философия може най-добре да се развива заедно с нашата социалистическа държава, с нашата комунистическа партия" (Стенограма 1989: 111), че "ключово значение за един възможен ренесанс на маркситката философия има възстановяването на марксисткия синтез" (Стенограма 68), че "Ние <...> сме комунисти, ние можем да защитим комунистическите идеали и без заповед отгоре", че "Ние <…> сме марксисти <...>" (Стенограма, 1989, 134), че "Ние сме комунисти, ние искаме да се усъвършенства нашата система, искаме да настъпи коренен прелом в нашето общество, да се създава не деформиран с феодализъм и етатизъм държавен строй, а истински социализъм, демократичен социализъм, за който сме проливали кръв.." (Стенограма 1989: 291).

Това се говори на Третия конгрес на българските философи. Завесата се спуска (Живков е сменен) и в следващото действие виждаме същите артисти, но със съвсем други реплики; същите имена и същия патос, но с други идеи. Комунистите стават антикомунисти, марксистите антимарксисти, довчерашните асистенти, доценти и професори по диамат и истмат изведнъж проумяват, че десетилетия са лъгали студентите с една фалшива философия и ето, сега настъпи часът на истинската философия. И днес все още можем да срещнем публикации, илюстриращи идейните трансформации: "Антикомунистът Дойчев (Баджаков) защитил дисертация "Политическо управление и демокрация при социализма" (**източник: veramutafchieva.net).** Странното е, че никой не се извини на тези студенти, които са слушали техните лекции и упражнения; никой не се отказа от званието академик, професор или доцент, придобити за научни заслуги в "престъпния тоталитарен комунистически режим". Резултатът от това "преобръщане" е потъването в забрава на труда на стотици български философи, работили от 50-те до 80-те години на XX в. Едва ли има днес студент от специалността философия, който да е запознат с трудовете на Азаря Поликаров, Сава Петров, Добрин Спасов, Недялко Мерджанов, Иван Софрониев Стефанов и много други. Още от началото на 90-те години на XX в. започна атаката от страна на редица български философи против марксизма (диалектическия материализъм). Например във в-к Учителско дело от 30.V.1990 г. е публикувана статията "Има ли надежди за философията" от Сергей Герджиков, в която се твърди: "сега, като гледам библиотеката си, пълна с бездарни диаматски и истматски творения на руски и български от тридесетина години насам, се чудя какво да правя с тях. Да ги държа ли за спомен? Не, не бих ги изтърпял.

Ще ги предам за вторични суровини... Опазил ме бог да проповядвам унищожение на книги! Но нека завинаги спре потокът на лъжата. Мръсният, миризлив мътен поток на ерзацфилософията. Насочете този поток към претопяване, като оставите достатъчно негови следи за спомен и назидание". „Присъдата", издадена от друг философ за тази философия е „**забравата"** (Тодоров, Д. 2002. Пролегомени към историята на българската философска култура от тоталитарната епоха. С.: 5).

Достатъчно е да се прегледат статиите от сп. Философска мисъл и сп. Философски алтернативи от 90-те години на XX в., за да се види не само разнообразният релеф на "преобръщанията", но и комичните страни на редица български философи, които набързо смениха философските си разбирания и страстно започнаха да защитават коренно различни позиции. Философи, а не представители на другите обществени и хуманитарни науки, издигнаха апели за забрана на диалектическия материализъм, за изхвърляне съчиненията на Маркс и Енгелс от библиотеките, думата „марксизъм" започна да носи отрицателни конотации в общественото съзнание. А новото поколение философи, в резултат от тоталното насаждане на неолиберални ценности, не проявяват никакво желание да продължават специфични традиции, концептуални фигури, добри философски практики и така да запазят евристичните идеи, формирани в българската философска мисъл. Те избират теми и автори, които нямат нищо общо с българския философски контекст, а когато въпросната философска тема е дискутирана и от български философи, се демонстрира непознаване на техните трудове. Достатъчно е да се погледне цитираната литература на защитаваните докторски разработки, за да се констатира мизерното отношение към интелектуалния труд на българските философи от

близкото минало. Така започна процеса на тоталното забравяне и днес сме свидетели на големи бели петна в българската философската памет.

Най-разпространеният похват за утвърждаване на забравата е игнорирането. Най-ясно това отношение се демонстрира в солидната монография на Х. Дам и А. Игнатов "История на философските традиции в Източна Европа" (1996). Томът е от 680 страници като за българската философска история са отделени само 47. Тази част се състои от два раздела. В първия се разглеждат философските традиции в "галоп" като се казва по нещо за Иван Гюзелев, Иван Гьоргов, Кръстьо Кръстев, Никола Алексиев, Спиридон Казанджиев, Асен Златаров, Михаил Димитров, Димитър Михалчев. Със светлинна скорост се преминава през ирационализма и философията на живота у нас през първата половина на XX век. По-интересна е втората част, защото се отнася до съвременната българска философска мисъл. Очертава се горе-долу следната картина – българският съвременен философ няма собствена философска традиция, едва от скоро, в началото на 90-те години на XX в., се запознава свободно с видни западни философи. В малка страна като България е невъзможно много изследователи да се захванат с големи въпроси и проблеми (Dahm, H, Ignatov, A. 1996. Geschichte der philosophischen Traditionen Osteuropas. Darmstadt: Wiss. Buchges). През септември 1973 г. се провежда във Варна XV конгрес по философия във Варна като редовен форум на Международната федерация на философските дружества. България е избрана да бъде домакин. Организирането от българските философи на такъв форум означава не само наличие на финансови ресурси, но и на интелектуални. На конгреса присъстват повече от 3000 гости от 60 страни. Няма страна от мащаба на България, в която да е проведен такъв конгрес.

Веднага може да се попита, обаче, как може подобно събитие да се случи, ако образът на българския философ е толкова отчайващ, както е представен в изследването на Дам и Игнатов?

Особено ентусиазирано се критикува Тодор Павлов. Квалификацията „сталинист" е най-меката; използват се всякакви начини за окарикатуряване на този български философ, съответно диамата и респ. марксизма. Тодор Павлов се оказа много удобна фигура през последните две – три десетилетия, за да се демонстрират чрез отношението към него новите политически пристрастия на бившите диаматчици и исматчици, бившите марксисти, бившите комунисти. За Николай Генчев Т. Павлов е „бащата на българския комунистически консерватизъм" и „зловеща издънка на сталинизма" (Генчев 2005. Избрани произведения, Т. 5. – Спомени. С.: 126, 228). В същият дух са класификациите и на друг изследовател, за който Т. Павлов е краен догматик, демонтиращ политически консерватизъм и нагаждачество, владеещ до съвършенство диалектически жаргон, който му позволява да говори компетентно по всички въпроси, без нищо да казва (Кулов, 2013. Философията като проблем в българската книжнина на ХХвек. С.). Александър Кьосев в една голяма студия "Истинският наследник", публикувана в „Либерален преглед" на 14 септември 1998 г., характеризира Т. Павлов като "философът-сталинист, литературният критик, диалектическият гръмовержец, регентът-културна институция". (Кьосев, А. Истинският наследник, www.librev.com).

Несъмнено Т. Павлов е изключително противоречива фигура в българската философска история, но тоталното му отричане е неприемливо. Както съм показал в неговото творчество, прочетено без политически и идеологически пристрастия могат да се открият множество-

то интересни идеи, които са свързани с опита за марксистка аргументация от страна на българския философ на една тенденция в европейката философия, основите на която са поставени от А. Бергсон и руския философ Н. Лоски (Цацов, Д. 2015. Диалектически материализъм. Вариант Тодор Павлов. ВТ). Критиците на Т. Павлов изпадат в комична ситуация, която много релефно се проявява като се прочете една записка на Н. Ирибаджаков (от неговия архив) със заглавие "Най-голямото ми изпитание на попрището на философията и науката". В нея се казва следното: "Дискусията ми с Тодор Павлов е най-голямото ми изпитание във философията и науката изобщо. Аз имах ясното съзнание за риска, който поемах с нея, първо, защото разликата между мен и Тодор Павлов като марксист-учен, философ, политик, антифашист и комунист, и държавник беше огромна. Огромен беше във всички тези измерения авторитетът на Тодор Павлов, който нямаше равен на себе си нито един философ-марксист в другите социалистически страни, включително и в Съветския съюз. Разбираемо е поради това, че всеки на мястото на Тодор Живков би искал да го има на своя страна и да брани този авторитет. Нещо повече. Той би елиминирал всеки, който би се опитал да хвърли сянка върху този авторитет. Затова е разбираемо защо Тодор Живков и другите висши партийни и държавни дейци непрекъснато внушаваха на партийната и научната общественост, че те няма да позволят да се дискредитира и дегероизира най-големият философ на България и не само на България. А кой беше Николай Ирибаджаков? Наистина член на ЦК на БКП, отговорен редактор на сп. Ново време, но много млад автор на много теоретични статии и на няколко книги, най-значителни от които бяха "Ролята на народните маси в историята" (1956) и "Модерни критици на марксизма" (1960), коя-

то бе преведена и издадена на руски език в Съветския съюз…. „ (Цацов, Д. 2013. Догматици и ревизионисти в българския марсизъм. Велико Търново). Записката завършва така: ”Има ли през този период от време да са публикувани други статии и книги в България против лисенковизма? Има ли философ или биолог, който да е влязъл в дискусия с Т. Павлов и неговите последователи? Има ли поне една статия в българския печат, която да е предизвикала гнева на Тодор Павлов, на Политбюро на ЦК на БКП, начело с Тодор Живков и на голяма част от ръководните органи и дейци на Партията. Има ли поне една статия или книга на български философ или биолог против лисенковизма в България и в СССР, която да е предизвикала гневна реакция от страна както на ръководните органи в Партията, в държавата и в науката, както в България, така и в СССР, да е била забранявана, а нейният автор да е бил обсипван с най-тежки обвинения, да е наказван със снемане от ръководни партийни органи и с уволнение от работата, с която се е препитавал.” (Цацов, Д. 2013. Догматици и ревизионисти в българския марсизъм. ВТ). Факт е, че Н. Ирибаджаков пръв се осмели да се противопостави открито на Т. Павлов, докато той е жив, но след неговата смърт и най-вече след промените от края на 90-те години на ХХ в., започва демонстрации на угоднический критичен патос. Но всичко това не се обсъжда, а ако днес се налага да се обсъжда Н. Ирибаджаков, то това става под сурдинка. Пример е изследването “Как се променят нещата. От инциденти до голямото събитие. Истории с философи и историци”. Работният колектив е събрал изключително много факти от различни фондове – партийни, държавни, на СУ, на БАН, на ДС, на частни лица, лично проведени интервюта и т.н. Странното е, че в това изследване от 950 страници името на Н. Ирибаджаков се появява само три пъти. За

по-особеното място, което Н. Ирибаджаков заема в конкретната ситуация, е отбелязано само следното "Вероятният застъпник може да бъде Николай Ирибаджаков, главен редактор на теоретичното списание на партията Ново време, давало място на много добре приети статии на Асен Игнатов от жанра "критика на буржоазната философия". Самият Ирибаджаков по онова време все още има реномето на либерално настроен човек, за което е подлаган на критика."(Знеполски, И. 2016. Как се променят нещата. От инциденти до голямото събитие. Истории с философи и историци. 1 и 2 част. 303, 304). Това твърдение е вярно, но то не е подкрепено с жизнен материал, свързан с факта, че именно Ирибаджаков е първият сред българските философи, който открито се противопоставя на Т. Павлов още в края на 50-те години и поради това може да се нарече основна фигура сред т.нар. ревизионисти в български марксизъм поне до края на 60-те години на XX в. (Цацов, Д. 2013, Догматици и ревизионисти в българския марксизъм. Велико Търново). За значението, което има Ирибаджаков за утвърждаване на "ревизионизма" сред българските марксисти, говори и Асен Игнатов: "...Ние все по-здраво овладяваме положението и нашите хора са навсякъде. И във в. Народна младеж, и в сп. Младеж, и в сп. Ново време. Скоро властта ще бъде наша. Това, че линията побеждава, се потвърждава и от последния пленум на ЦК на БКП, на който се разделиха функциите на Партията и държавата..." (Знеполски, И. 2016. Как се променят нещата. От инциденти до голямото събитие. Истории с философи и историци. 1 и 2 част: 303, 304).

Появиха се специални изследвания за т.нар. "тоталитарна философска публичност". Колегата Добрин Тодоров е един от тези, които много последователно внушават отрицателно отношение към българските философи

от близкото минало. Основавайки се на изключително подробна фактология, той обаче я вплита в интерпретационна рамка, която е изцяло продукт на практикувания в България през последните десетилетия антикомунизъм. В книгата си „Съветската философска култура" (С., 1999) е очертана такава бедна панорама на развитието на съветската философия, в която няма и следа от такива мощни руско-съветски философи като Рубинщайн, Асмус, Илиенков, Мамардашвили, Лосев, Зиновиев и мн. др. Същият подход е приложен и към българската философия през втората половина на XX век. Разказва ни се за „полагане основите на тоталитарната философска култура", за „разцвета" на тоталитарната философка култура, и естествено за „ерозията на тоталитарната философска култура" (Тодоров, Д. 2002. Пролегомени към историята на българската философска култура от тоталитарната епоха".С.). През 2009 г. излезе от печат и новата му книга „Филосфската публичност в тоталитарна и постоталитарна България. С.". Каква картина се рисува в нея? Следната: В началото на втората половина на XX век е характерно, че няма истински философи, които търсят истината, а войници на Партията. Това е първата голяма група български философи, "формирани като професионалисти в годините на тоталитарния режим"; те през следващите три – четири десетилетия стават особено значими фигури, определящи до голяма степен облика на българската философска култура от тоталитарната епоха" (с. 75). По това време "публикуваните текстове се отличават с висока степен на мисловен догматизъм, схематизъм и ограниченост" (с. 107), "по това време се полагат усилия за деперсонализация на философстващите и превръщането им в анонимни и взаимозаменяеми войници на Партията" (с. 111). След Априлския пленум на ЦК на БКП от 1956 година започва

разцвет, а по-късно ерозия на „тоталитарния тип философстване". Сменят се акцентите: от "предимно популяризиране на известни тези на класиците на марксизма-ленинизма" се преминава към "собствени анализи". През този период се налага колективен начин на работа (това така и не ми стана ясно какво означава - ДЦ), което е "мотивирано от предубеждението в превъзходството на съвместните усилия пред индивидуалните – те са еднопосочни, съгласувани и последователни" (с. 116); темите се спускат отгоре; втората половина на 60-те години започва легализиране на проблеми, родени "на Запад", "в края на 70-те години и през 80-те някои български философи все още не отхвърлят открито официалната идеология, но на практика вече не следват нейните принципи в своята работа" (с. 137); за "априлския период" е характерно ограниченото творчество (с. 139), "философията се редуцира до защита на ситуативни политически постановки с псевдотеоретични аргументи" и т.н. През втората половина на 50-те години и началото на 60-те навлиза ново поколение в "тоталитарната публичност". "По правило", пише авторът, "това са хора, произлезли от бедни социални слоеве. Техният селски или пролетарски произход им отваря вратите към учебните и изследователски институции, до които те вероятно не биха имали достъп при друг тип управление. Затова огромното мнозинство от тях са особено признателни на комунистическата партия – държава и са готови да й служат с най-голямо усърдие" (с. 185). В началото на 70-те години идва нова поколение. Като един от факторите за успешната кариера на българските философи от априлския период има "едно важно обстоятелство извън собствено професионалната им работа. Става дума за заслугите им към Комунистическата партия." (с. 189). Дотук, според автора, доминира „тоталитарен тип фи-

лософстване". "Философстването се осъществяваше под постоянен контрол, а резултатите от него се "планираха", като че ли ставаше дума за създаване на най-обикновен материален продукт. В тези условия не бе чудно, че качеството му силно се понижи и доведе до създването на многобройни еднотипни и лишени от свой облик текстове от полуанонимни "философски работници" (с. 540). През втората половина на 80-те години, продължава авторът, навлиза последната група лица, "оказала известно влияние върху българската философска култура през последните години на тоталитарната епоха и значително по-голямо през постоталитарния период" (с. 330). Това твърдение не е много ясно, защото тук се говори за някакъв "разкрач" между „тоталитарното философстване" и „посттоталитарното". Какви са индивидуалните параметри на този "разкрач" остава тайна. Важното е, че преходът от "тоталитарен тип философия" към "постатолитарен" е преход от Изтока към философската култура "на Запада", от пропагантно-агитационна към теоретична и образователна, от идеологизиране към деидеологизиране, от колективен стил на работа към индивидуален, от философски работници към свободни изследователи, от монологизъм към плурализъм, от заблуди към търсене на истината и т.н. (с. 532). Картината завършва с апела: да се „наложи (?!?!) у нас философска култура от западноевропейски тип"(с. 545). Този негативен образ на българските философи от близкото минало едва ли може да послужи за мотив в търсенето на евристични идеи в тяхното творчество! Какво следва – претопяване на книгите или забрава, както вече бе казано!?!

Друг пример за ерозиране на българската философска памет. В шести брой на сп. "Философски алтернативи" от 2010 г. е публикувана статията "Едно негативно

мнение за диалектическия материлизъм" от В. Кулов. На три странички аргументация се отхвърля диалектиката. Цитира се набързо Михалчев, споменава за Ейър, Попър и Зиновиев и идва ред на най-нелепото. "Така С. Петров е вярвал, че съществува такова нещо като обективно диалектическо противоречие и това нещо оправдавало съществуването на диалектическия материализъм" (Кулов 2010: 6: 90).

Излиза, че Сава Петров е просто вярвал и трябва да забравим факта, че е написал десетки статии и студии, специална монография, посветена на темата за диалектическото противоречие!?. Неговото философско име не може да се пренебрегне в контекста на некласическото развитие на логиката – появата и развитието на т.нар. параконсистентни логики. Още през 1958 г. той има философско предчувствие за логика, изключваща универсалността на Аристотеловия закон за непротиворечието и съзнателно свързва концептуалните си търсения с тяхното усъвършенстване след 1969 г. Логици като Нютон да Коста, Ричард Роутли (Силван), Греъм Прийст, Аида Арунда и др. (Da Costa, N.C.A. The Philosophical Import of Paraconsistent Logic.- The Journal of Non-Classical Logic, Vol.1,1982, 1-19; Routley, R. Dialectical Logic, Semantics and Metamathematics. – Erkenntnis, 14, 1979, 301-331; Priest, G. and R. Routley. On Paraconsistency. Canberra, 1984, ,.59-79; Arruda, A.I. A Review of Paraconsistent Logic. Relatorio Interno, 1978,) 106; Arruda, A.I. R Chuagui, N.C. A. da Costa (eds.) Mathematical Logic in Latin America.- Studies in Logic and the Foundations of Mathematics. Vol. 99, Amsterdam – New York – Oxford, 1980) съотнасят (някои) философски интерпретации за създаваните от тях параконсистентни системи с творческите идеи на Сава Петров. Изброяването на разработки, които са в духа на идеите на Сава Петров може да продължи: Rahman, S. et al.

2000. The Dialogical Approach to Paraconsistensy. Syntese, 125; Rahman, S. et al. 2004. On How to Be a Dialogician. In: Vanderveken, D. Logic, Thought and Action. Dordrecht, Kluwer Academic Publishers; Meheus, J. 2001. An Adaptive Logic Based on Jaskowski's D2; Meheus, J. 2003. Discussive Adaptive Logics, www.logica.ing.ac.be/centrum/. Достатъчно е да се прегледат изданията под редакцията на Гр. Прийст и др.: The Law of Non-Contradiction. New Philosophical Essays. Clarendon, Oxford, 2004 и In contradiction. A Study of the Transconsistent. Clarendon, Oxford, 2006, за се усети важността на проблема за противоречията. Има дори и школи по параконсистентни логики – бразилска на Да Коста, австралийска – Прийст, белгийска – Батенс. А нашият отрицател ни говори, че такова било времето, имало тоталитаризъм, социализъм и тем подобни. Десетилетия наред С. Петров се труди върху редица философски проблеми, включително и за противоречията. Но целта на автора на отрицателното мнение е друга – трябва да се внуши, че времето на "социализма" е времето на доминиране на диамата, който е, както ни се каза, "напълно несъстоятелна философия".

Друг български философ, който днес е забравен, е Иван Пунчев. До края на живота си той продължава заниманията си с диалектическата логика и наскоро бяха публикувани посмъртно негови четири тома, посветени на диалектическата логика (Пунчев, И. 2015. Увод в системата на диалектическата логика. Част I. Исторически генезис на идеята за математическата диалектическа логика; част II. Класическа теория на мистичната диалектическа логика; част III. Класическа теория на рационалната диалектическа логика; Част IV. Идеята за некласическата математическа диалектическа логика и диалектико-логическа математика. С., Фондация Зе-

мята и хората), но реакцията от страна на българската философска общност е пълно мълчание. Защо? Защото всяко заиграване с диалектическата логика веднага ще послужи като знак за марксистки пристрастия и следователно – отклонение от днешната „антимарксистка права линия".

Ето как вижда българското философско развитие по време на това, което след 1989 г. антикомунистите наричат либералната идеологема „тоталитаризъм", дългогодишният преподавател и професор по епистемология Любен Сивилов, за който, както се разбира от публикуваната статия, няма разлика между физиологичните образи в окото на човека и теорията на образите в епистемологичен смисъл, което е нонсенс. След задължителните за пренаписващите биографиите си днес български философи и Сивилов дава следните квалификации за близкото минало: „комунистическите ценности бяха изтласкани безмилостно от общочовешките", „Забранени за България теми", „жаждата за знание у малтретираните по всякакъв начин български интелектуалци", "Бях убеден, че правоверните ми колеги са положили всички необходими усилия творчеството на ремкеанеца да стане недостъпно до свършека на света, липсата на произведенията на ремкеанците в българските библиотеки", „…стоически наблюдавах как държавата ми заприлича на концентрационен лагер…" и др. (Сивилов, Л. 2016. Епископът и философите: Мур. Във: Философски алтернативи: 6: 86). Той изказва твърдения, които са смехотворни. Например, че произведенията на Ремке ги няма в българските библиотеки. Фактите са други – както в Народната библиотека, така и в библиотеката на Философския институт могат да се намерят основните произведения на Ремке и Хайде. Пак за сведение на така нар. „малтретирни интелектуалци"

през 70-те до средата на 80-те години на XX в. както в Народната библиотека, в библиотеката на Философски факултет на СУ и др., така и в библиотеката на Философския институт при БАН се получаваха огромно количество книги и списания на чужди езици (важно е да се отбележи, че след „демократичните промени“ вече не се получават), но за съжаление повечето от тях събираха прах. Но странностите в анализа на събитията от близкото минало на колегата Сивилов продължават с обвиненията към Исак Паси и др. във фалшификации на издадения ръкопис на Михалчев „Материалистическото обоснование на формалната логика” от издателство „Захари Стоянов” и второто, което пак с нищо не е подкрепено, е, че Добрин Спасов е бил против публикуването на съответната монография на Д. Михалчев. Само ще припомня, че именно Д. Спасов излезна с положителна рецензия, озаглавена „Похвално слово за двама философи” във връзка с издаването от Кирил Делев-Дарковски на „Избрани съчинения” на Д. Михалчев (Спасов, Д. 1981. Похвално слово за двама философи, В: Литературен фронт, 1981, 25 юни). Не е пощаден и Д. Михалчев, като се дават неверни характеристики не само на неговото творчество, но и на личността му. За сметка на това се предлага една неаргументирана възхвала на Дж. Мур за неговата рецензия, посветена на труда на българския философ, издадена на немски език през 1909 г. в Лайпциг. Примерите могат да се продължат, но и казаното е достатъчно да се направи изводът, че през последните три десетилетия се случи нещо странно – редица български философи се заеха много активно да заличават собствената си философска памет, да забравят, че и бащата е син! Предстояща изследователска задача е темата за марксисткия период на съвременните български антимарксисти. Последните публикации, посветени на

интереса на ЦРУ към френските постмодерни философи (http://www.intellectualtakeout.org/blog/cia-analysts-love-read-french-philosophy; http://www.openculture.com/2017/06/the-cia-assesses-the-power-of-french-post-modern-philosophers-read-a-newly-declassified-cia-report-from-1985.html; http://www.spyculture.com/cia-loved-french-new-left-philosophy/; https://www.sott.net/article/354212-Useful-idiots-Declassified-CIA-report-assesses-power-of-French-postmodern-philosophers-in-the-80s; http://thephilosophicalsalon.com/the-cia-reads-french-theory-on-the-intellectual-labor-of-dismantling-the-cultural-left; http://againstprofphil.org/the-cia-reads-french-theory/), налага и един друг, но труден изследователски аспект към близката българска философска история.

***

Философстването като човешка дейност е потопено в многослоеста среда – социокултурни, научни, политико-идеологически, философски традиции, етноособености, психологически характеристики и т.н. Всяка детерминанта може да бъде изследвана, но следва да имаме предвид, че която и да е от от тях има хоризонт на валидност. Ето защо може да се говори за философска история на философията, където се анализира предимно поставянето и решаването на съответни проблеми за социология, социална психология или психология на философското творчество и т.н. Реалният историкофилософски процес може да бъде сканиран от различни гледни точки и всякакви опити за неговото едномерно обяснение е методологически неправомерна редукция. Изобщо "правенето" на история на българската философска мисъл през втората половина на XX век, която да се основава само на един обяснителен фактор, например

“политико-идеологическия” е крайно ограничено. Така се създава бедна реалност за онова, което е протекло в действителната история. Именно поради това показването на фрагменти от живата българска философска история е онази основа, която, от една страна, показва слабостта на едномерния методологически арсенал, и от друга, необходимостта от по-комплексен подход, в който ясно да бъдат очертани възможностите на всеки отделен фактор за обяснение. Например онова, което се назовава „марксизъм” или „марксизъм-ленинизъм” при една по-стеснена оптика вече се разпада на различни насоки и тенденции. Ако се разгледа само откъм философската му страна, т.е. онова, което се нарича диалектически материализъм или класическите названия ”онтология” и „епитемология”, така нареченият марксизъм вече е и национално определен. Както вече бе казано, а и доказано, именно доминирането на основонаучната философия, представена от Д. Михалчев, задава основните проблемни кръгове, с които се занимават българските марксисти от първата половина до 70-те години на XX век (Цацов, Д. 2011. Основнонаучната философска школа в България. Втората половина на XX век. С, Академично издателство „Проф. Марин Дринов”). Това именно специфично тематично поле дава основание да се говори за „български марксизъм”, който се практикува по различен начин от Тодор Павлов, от Н. Ирибаджаков и т.нар. ревизионисти, който е различен от марксизма на представителите на държавата и специалните служби. Различен е и от този, които прозира в критичното писмо на десетте учени от Съветския съюз по повод книгата на Н. Ирибаджаков „Философия и биология” (Цацов, Д. 2013. Догматици и ревизионисти в българския марсизъм. Велико Търново).

Ако се търси някаква причинна зависимост, тя по-

скоро е от безбройните микроконтексти към израстването на „голямата идеология". Така тя придобива реалност и само рефлексиращото съзнание я привижда като „шапката", прихлупила съзнанието на отделните философи. Именно затова личните микроистории са изпълнени с повече реалност, отколкото абстракциите на идеологизираната изследователска мисловност. Това не означава, че идеологията е само някакъв безличен фон, на който се разиграват действителните личностни истории. Така идеологията се инструментализира и добива отделни релефи в отделните контексти и се използва за придобиване на властови ресурси, ползи, доминации; а дейците се възползват от нея като набор от инструменти за манипулации и аргументации. Но и тук трябва да се търсят степени на идеологическо присъствие. Вземете за пример текстовете на Георги Братоев (по-специално неговата книга „Квантова механика и причинност" (1968)) и, да кажем, на Тодор Стойчев (монографиите му, посветени на религията или на историческия материализъм), за да се „напипа" разликата в идеологическата изкушеност на двамата автори. Вероятно някои ще кажат, че това зависи от предмета на изследване – при Братоев е квантовата механика, където е много сложно да се прокарват идеологеми, а при Т. Стойчев е философия на историята – едно широко поле за тяхното използване. Това е така, но дори и философстващите физици много често правят реверанс на идеологически стереотипи. Казаното не означава, обаче, че не могат да се посочат примери, в които идеологическото, партийно-политическото е доминиращо. Пример в това отношение, според мен, е широката дискусия сред българските марксисти по темата за структурата на общественото съзнание през 70-те години на XX век. Тук не само може да се намери в повишени дози нали-

чието на идеологически компонент, но дори може да се твърде, че полемиката е пример за схоластично развитие на „творческия марксизъм". Опит за реконструкция на близката българска философска история с минимизирани прояви на идеологико-партийни пристрастия е колективният сборник, посветен на 60 годишнината от дейността на Философския институт (Вж. Шест десетилетия академична философия – история, етапи, поколения, парадигми, проблеми, дискусии. С., 2008).

Ако се разгледа като case study възникналият през 60-те години на XX в. спор между А. Гаврилов и С. Петров за природата на съзнанието, ще се констатира, че фактически елементите на „голямата идеология" отсъстват. Общото между тях е претенцията, че изхождат от материалистическото положение за съзнанието като продукт на високоорганизирана материя и отражение на битието. Това обаче е теза не толкова специфична само за марксизма, а за по-ранни и съвременни форми на материализъм (например т.нар. научен материализъм на Д. Армстронг). Изхождайки от тази постановка двамата български философи защитават коренно различни гледни точки, които в епистемологията се означават като репрезентативен реализъм и презентационизъм. Ако се направи мислен експеримент и този спор се сканира от няколко гледни точки, да кажем – идеологически, институционални, проблемни, парадигмални, мрежови, личностни пристрастия и означим влиянието им от 1 (слабо) до 5 (силно), то вероятно ще получим следната таблица:

Фактори/имена	С.Петров	А. Гаврилов
Идеологичиски	1	1
Институционални	3	4
Проблемни	5	5
Парадигмални	5	5
Мрежови	3	3
Личностни	5	5

Горните цифри отразяват приблизително следното съдържание: С. Петров е диалектически материалист, но в никакъв случай не е апологет на официално практикувания марксизъм, той обаче е от кръга на Т. Павлов, т.е. от Института по философия, където репрезентативният реализъм се приема през 60-те г. на XX в. за по-правилната епистемологична доктрина, самият Т. Павлов тушира ранните си презентационистки идеи и в по-късните издания на неговата „Теория на отражението" гносеологическите му постановки се интерпретират като репрезентационистки; от гледна точка на парадигмалността С. Петров продължава традициите на т.нар. критически реализъм в теорията на познанието (вж. М. Шлик. Обща теория на познанието, 1918), за това допринася и неговия „сциентизъм", т.е. силната му ориентация към логиката, математиката и физиката. Що се отнася до А. Гаврилов той също така е защитник на диалектическия материализъм, но не и апологет на официалния марксизъм; той е от мрежата на университетските преподаватели, при които много по-силно се чувства силата на традицията, положена от Д. Михалчев; както схващанията му за съзнанието като отношение, така също и неговия презентационизъм са парадигмално свързани с идеите, защитавани от българския ремкеанец (Цацов, Д. 2011. Основнонаучната философска школа в България. Втората половина на XX век. С, Академично издателство „Проф. Марин Дринов").

***

Към философската ни история трябва да се отнасяме сърдечно, а това означава да се отиде отвъд нихилизма и редуцирането на изследователския инструментариум до политико-идеологическия фактор към теоретичните разработки на българските философи от близкото минало (Вж. Проданов, В. 2008. Как да мислим историята на Института за философски изследвания. В: Шест десетилетия академична философия – история, етапи, поколения, парадигми, проблеми, дискусии. С.). Паметта, подържането на традиции е път към самобитното във философското творчество, което не означава нищо друго освен умението да се удържа някаква ефективна традиция в националната философска история, способността да се откриват добрите практики на българските философи. Макар и да изглежда много частен, проблемът за националната специфика и ценности в изследванията на българските философи от втората половина на XX век и отношението към тях, не може да не се подчетае, че той е пряко свързан със съдбовната тревога за запазването на жизнена и перспективна идентичност на българския народ.

ПОЕТИКАТА НА СЪВРЕМЕННИЯ АНТИКОМУНИЗЪМ

Проф., д.с.н. Максим Мизов

Всяка историческа епоха, всеки тип общество, но и всеки доминиращ феномен в тяхната разнородна и многолика съ/битийност раждат и утвърждават свои видове *поетики*, които са призвани да олицетворяват и възхваляват определени техни атрибути[54]. Тези поетики се измерват с разнородността и многоликостта на специфичните художествени средства и прийоми, на метафоричността, метонимичността, синонимията, евфемизма и асоциативността, които са въплътени и оползотворени в техния основен градивен материал, т.е. в тяхното своеобразно – органично или неорганично – тяло. Затова можем да говорим или пишем също за поетика на архитектурата, на персоналната, или на масово-груповата публична хореография, на песните и танците на екзалтирани тълпи, на татуировките, графитите и телата, присъщи на дадено историческо време и на културата му, дори за странната поетика на масовите публични мероприятия – протестни демонстрации, манифестации, хепънинги, флаш-моб-ове, граждански вериги, лагери на истината.

Антикомунистическите поетики могат често да имат доста различни външни визии, но иначе сходни съдържания, а могат – обратно, – да притежават приличащи си външни форми, но да се отличават по своето вътреш-

54 За генезиса, природата и спецификите на антикомунистическата поетика виж подр.:Мизов, М. Поетика и символни експресии на преходния антикомунизъм // Политически хоризонти, 2017, бр. 3, с. 130-169.

но съдържание, или по спецификата и ефективността на функциите си. И въпреки това, едно е винаги *общо за всички тях*: тематиката, сюжетните линии, директните или завоалираните послания на тези, привидно изглеждащи като съвсем различни поетики са положили *свещен обет*; клетва да служат вярно, предано, а и неотстъпно, до последна капка кръв, или до гроб на определени идеологеми, или митологеми, които се представят като разковничета за потайностите на историята и всекидневието на хората. Те са свързани с налагането и прославата на едни, или с пренебрежението, експулсацията, изгнанието или екзекуцията на други типове поетики от публичните хронотопоси (конкретни ситуации). Такива поетики не се правят само, за да демонстрират някакви абстрактни, отвлечени от гмежта и громоленето на живота принципи и сюжети, а се оказват винаги своеобразни пътища, начини, средства и *оръжия* за установяването на нечия власт. Те са определени символи, въплъщения, оръдия и прийоми за действието на дадена власт. Те винаги *обслужват* дадени властови статуси, йерархии, промени, проекти, сценарии. И тъй като за Властта обикновено няма забранени зони, в която тя да е лишена от допуск и влияние, тези поетики се оказват с „входна виза" и „паспорт за гражданство" във всички сфери на човешката жизнедейност. В този аспект те са специфични трансмисии, инструментални арсенали и репертоари, които трябва публично да депозират и легитимират съответни ценности и нрави.

Всички антикомунизми си приличат в много отношения. Затова техните поетики оказват почти еднакви влияния и въздействия върху ума и душата на разни поколения. На това се дължи особената прозрачност, натрапчивото съдържание и обикновено изглеждащо като униформено, конфекционно облекло на антикому-

нистическите поетики, както и палитрата от чувства и реакции, с които публиката следва да им се отблагодари. Колкото и да се стремят и опитват да изглеждат уникални, несравними, оригинални и неповторими, в тяхната битност, битийност, духовна ефектност в антикомунизмите има нещо много общо. Те имат строго определена, макар и невинаги достатъчно очевидна или осезаема линия, различим силует, или лесно и бързо понятен смислово-ценностен контур. В този контекст, те винаги и навсякъде са инструментално ориентирани и ангажирани, тъй като са хронотопоси за публична визуализация и легитимация на нещо „сакрално", което всъщност издига на пиедестал и почит най-вече профанни и антихуманни неща, свързани често и с най-лошите страни, недостатъци, или пороци на човешката природа. Затова тези поетики ни описват и прокламират логики, техники и орбити на човешкото проявление в историята и всекидневието, които *не са най-доброто човешко творение*, а са – точно обратното, – символи и практически постижения на *нечовешкото* в хората. В този специфичен ракурс те винаги са регресивни, реакционни, антидемократични, но и антихуманни по своите иманентни текстове и послания, а и по своите публични ефекти.

Съвременните антикомунистически поетики са отредени за **величаене и възхвала на онези, които държат в ръцете си съдбите на огромни човешки маси, или контрола върху богатствата на природата и обществата**. Представителите на тази обществена класа няма да се церемонят с никого и с нищо, ако те им пречат да изпълнят целите си. Тези поетики са елементарни брънки от безкрайната и предумишлено завоалирана верига от условности, стъпки, зависимости и несвободи, които трябва да осигурят и да възвеличат един свят на потресаващи социални несправедливости и неравен-

ства, който, обаче, би следвало да се представя, обяснява и рекламира като безалтернативен и напълно добър, като най-хармоничния, единствено възможен (Лайбницов) постмодерен, глобален свят. Това е и поетичният свят на безчовечието, представено като най-човешкото състояние, или идилията за един *райски свят*, който се оказва реално функциониращ *социален ад*. Не случайно срещата на Г-20 в Хамбург бе посрещната от яростни протестни множества с плакати и транспаранти, на които беше контрастно изписано *„Добре дошли в ада"*, като директен упрек или неприкрито публично обвинение за историческите грехове, а и престъпления на днешните господари на Новия световен ред, погребващ човечеството. А това значи, че това са поетики на онези, които си внушават, вярват или са гранитно убедени, че са *солта* на историята и живота; че от тях единствено, или преди всичко зависят премеждията на властта, съдбите на жизнените светове на човешките същества, но и които са готови да минат през всичко, да платят с всякакви цени и жертви, само за да увековечат статуса и властта си, а пък и за да увеличат още повече своите богатства.

Но преди всичко това да стане практически, то следва да се оповести и разкаже, да се предшества от **Словото.** Историята е нищо без наличието и услугите на Езика, Словото и Думите, които са призовани и призвани да я опишат, обяснят и тълкуват по съответен повод и в даден план. Историята от самото си зараждане до сетния си ден винаги е и не може да не бъде някакъв *разказ*, особено *повествование*, които крият (или вадят на показ) свое послание. Този специфичен разказ може да е предаден в поетичен или в прозаичен вид, но и прозаичното може да притежава своя поетика, както и поетиката може да бъде прозаична.

Езикът е могъщо оръжие, което може да предизвик-

ва различни типове поражения върху духовността и битието на хората. Защото от памти века човечеството добре знае, че който има право да говори, той *владее* нещата, защото може да ги представя, обяснява по изгоден, полезен за него начин. Затова антикомунистическите поетики не са само инструментални, а са и меркантилни, подгизнали от комерсиалност, нечестиви, гнусни ламтежи и нечестни, гибелни кроежи.

Антикомунистическата поетика подбужда към смърт (thanatos). Тя сякаш е обречена да прокарва друмищата и да прогласява господството на определена явна/прикрита *танатологична* интенция. Нейна интимна, съкровена, последната или фаталната цел е да се *обстреля*, или *разстреля* чуждостта, враговете на фаворизираните от тях сакралности. Смъртта трябва да проникне и порази всичко, което не прилича или не отърва на антикомунизма. Съгласно с катехизиса на Новия световен ред, на постмодерността и неолиберализма, най-напред трябва да умре социалистическата държава. При това като първо бъдат разрушени нейните *социални структури, а после и националното й статусквo.* Всички нейни водещи и основополагащи сектори в многостранния живот трябва да бъдат тотално изтърбушени, спешно и безпощадно разграбени, и безнаказано унищожени. След като социалистическата икономика и добре развитото аграрно стопанство са „разстреляни" от упор или засада от безумията на реституцията и криминалната приватизация, няма как да не бъдат обречени на гибел населените места – от окръжни градове до малки селца, в които преди е имало поминък и сигурност за живота на тяхното население, а сега, когото всичко е преднамерено и безжалостно изтребено, хората трябва да бягат на далеч, да търсят спасение, поминък, житейска перспектива в свои е/мигрантски орисии. Редактор-

ските четки и цензурният захлас на псевдо-демократичните промени, реформи и трансформации безжалостно и безцеремонно са зачертали или изтрили онова, което някога е придавало съответна приятна външност, цвят, мирис, вкус и жизнена стойност. На мястото на живота в предишните населени пунктове, на културния разцвет, на спокойното и сигурно всекидневие на хората и пр., сега са придошли, но и вилнеят безнаказано смъртта, безпокойствата, тревогите, страховете, безнадеждността, стресовете, отчаянието, патологиите, маниите, фобиите и паниките, обсебили човешките психики. В полуразрушените или в напълно замрелите селца и градове е виден шеметът и триумфът на Смъртта във всичките й разновидности или мутации в човешкия жизнен свят. Животът в тях е притихнал, стреснат, уплашен или изпаднал в тежки гърчове и агонии.

Кошмарният силует на Смъртта се забелязва най-релефно и зловещо в ескалиращата и гибелна за Отечеството **демографска криза**. „Зловещият комунизъм“ и „циничното“ социалистическо общество са създали една нормално живееща деветмилионна България, от която само за четвърт век изчезва повече от една четвърт от населението й. Но и в цялата драматична и твърде дълга история на нашата родина няма такива колосални и невъзвратими жертви от страна на нейния народ, каквито антикомунизмът й донася. Във всички войни, във всички емигрантски вълни, във всички миграционни процеси в народностната и националната ни биографии не сме имали такива потресаващи ефекти, рожби на безумието, безотговорността, алчността и цинизма на политици и властници.

Черният конник на смъртта препуска през всички останали жизнени територии. Неговият силует се вижда, а гибелното му присъствие и влияние се усещат в сферите

на Културата, Образованието, Науката, Изкуствата и пр. Навсякъде, където преди е имало нормален и развиващ се живот, забележими постижения и неоспорими успехи, сега вилнее или напълно, безпрепятствено, безогледно и фатално царства духът на смъртта, на унищожението, на подмяната на културата от субкултурата или халтурата, на триумфа на неграмотността, на вакуума на ценностите и идеалите, на мизерията на науката и сервилността и пошлостта на конюнктурното изкуство, което гледа как да оцелее, без да се съобрази с вечните принципи, високите критерии, шедьоврите на човешкия разум. *Апокалипсисът за България*, колкото и странно, или дори абсурдно да изглежда и звучи, е дошъл именно с пришествието на квази-Демокрацията, която реално се е оказала Реставрация или Контрареволюция на един отдавна забравен примитивен капитализъм, сега облечен в ливреите на неговия слугински, компрадорски или провинциален типаж.

Смъртта е най-осезаемо и безусловно разпознаваема в исторически невиждания *взрив на насилие* във всичките му форми и проявления в публичния и частния живот на съвременните хора. Повечето от тях са превърнати в жертви или лабораторни мишки на днешната история.

При все това, **антикомунизмът с патетика прокламира един нов свят.** Негови идилични стожери са първобитните инстинкти, варваризмът, нецивилизоваността в отношенията и обноските към другите хора, безразличието, безчувствието, липсата на състрадателност, съчувствие и взаимопомощ, животинската свирепост и скотското уединение. Десетилетно забравените силуети на расизма, ксенофобията, сегрегацията сега отново и не само триумфално се завръщат, но се сдобиват и с политически чадъри от властници. Навсякъде в човешките отношения и обноски се чувства присъстви-

ето, духът, допирът и властта на това огромно, безнаказано, безконтролно и перфидно толерирано насилие. Това пандемично насилие започва от мислите, минава през думите, афектите и делата, за да свърши неизбежно с умъртвяването на човешката съвест, пък и с тържеството на античовешкото, безчовечното, чудовищното в умовете, сърцата или душите на хората. За него единствено пороците имат своите вечни или неотменни добродетели, а всички останали човешки, истински добродетели трябва да търпят конюнктурните унижения, позора и изтезанията на своето публично, символно и друго развенчаване, или гибел. А гърчовете, агониите или смъртта на Човещината са най-ярките и най-безспорните симптоми за ограниченията, трудностите, невъзможностите за нормалния човешки Живот.

Всичко около нас – политика, медии, бит, жизнена среда, социална атмосфера и пр., – е наситено с или излъчващо разнородни типове насилие в трудно поносими дози, което пък е идеална питателна среда за всякакви типове антикомунистически поетики.

Някога, в далечна епоха и чужда страна един велик поетичен ум бе сътворил и завещал в съкровищницата на историята своите знаменити **„Цветя на злото”.** В днешната епоха и родна реалност за „Бодлеровци”, възнаградили конюнктурата или просвещаващи неукия си народ, се представят всевъзможни, моментно изплували драскачи и посредствени умове, които не са сътворили нищо стойностно, обаче заливат, а и уморяват публиката с твърдения за „уникални шедьоври” от типа на книга в чекмедже. Техните съкровени, реални и въображаеми творения, посветени на „цветята на злото”, обаче пораждат/насаждат одиозни образи, неприятни усещания и отвратителни мириси. Образите, сюжетите, фабулите, повествованията и посланията на тези вечни,

но същевременно и супер-модерни поеми буквално разстройват всички човешки сетива. Те създават оптически халюцинации при описанието и тълкуването на миналите реалности и нрави, хипнотизират своите публики с фантомни или с илюзорно-химерични ефекти. От тяхното консумиране хората придобиват социално-политически-морален далтонизъм или астигматизъм, инструментално и прекалено втренчено под носа късогледство. Те увреждат нормалния социален слух, демократичното и хуманистично отгледаното и действащо обоняние, осезание или даже преформатират радикално човешките вкусове, при което реалното става пленник, или жертва на виртуалното, а последното се вкарва в ярема на идеологическото и политическото, зад които надничат ликовете на пазарното.

За по-голяма яснота е нужно са се направи **съпоставяне на поетиката на Комунизма с тази на Антикомунизма.** Какво може да се види? Ако комунистическата поетики се прекланя и възторгва пред Живота и му обещава да стори всичко, за да го възвеличи и утвърди в публичния и частния живот на хората, то – обратно, – антикомунистическите поетики боготворят, рекламират, а и провеждат каузите на Смъртта, на погребалната аура и атмосфера, на привиденията или осезанията за ледено-студените докосвания до нея. Това се забелязва, чува и усеща от всички посоки, ако се озовем пред храмовете или амвоните на комунистическата поетика: от тях се възпява Животът, прокламират се визии или идейни опции, според които той може/трябва съзнателно, разумно, неотклонно и прогресивно да се гради, обогатява и усъвършенства, защото това е символна апология, но същевременно и практическо въплъщение на могъществото и неизчерпаемото богатство на животворната човешка природа. Комунистическата поетика

възпява смисления и отдаден на другите, колектива и обществото човешки живот. Тя се прекланя през Разума и Прогреса, чиито иконографии и тълкувания радикално се преобръщат и напълно се обезсмислят в коловоза, текстовете и посланията на антикомунистическите поетики. Последните се присмиват, обругават, охулват, дори се гаврят, кощунстват, светотатстват и издевателстват с хуманистичните проекции и пълнежи на солидарното и справедливото общество, в което свободата (и най-вече осигурената икономическареална свобода) на всеки е зависима от свободите на всички останали хора. За тях, за неистовите им публични проповеди и зловещи анатеми колективизмът, солидарността, равенството, еднаквите закони и справедливостта за всички човешки същества представляват смешна, безумна архаика на далечни и мъртви епохи, или общества, или страстен призив, ако все още има нещо подобно, то спешно да се изпрати на бунищата на историята, в каторгите на безкрайно политизираната историческа забрава. Това е лесно доказуемо, понеже от самата зора на злополучния „преход към демокрация" у нас до ден днешен не са престанали призивите за „Смърт на комунизма/комунистите", за „БКП/БСП в Сибир, за да има мир", за „Маркс на Марс" и други подобни умотворения, които безусловно и недвусмислено лансират, а и отстояват танатологичните си аспекти.

Обречеността на танатологични премеждия и завършеци за държавата, обществото или нацията, изографисана, оповестена и осветена в антикомунистическите поетики се насочва и разпростира и в деликатната тематика за природата и спецификата на управляващи я преди/сега **елити от политическо, икономическо, или културно естество.** Тези елити нямат нищо, което да ги родее с исторически познатите родни елити на на-

шите възрожденци, или на онези идеалисти и романтици, които жертваха всичко и дори живота си, за да може България да бъде свободна, независима, горда, а и просперираща. Те са техен пълен антипод, несравними със своите предшественици, позор за Родината. Тях Историята няма да ги забрави и ще ги възнагради със своите специфични възмездия или като напълно ги забрави, а и заличи от паметта на идните поколения, или като остави имената и делата им като вечен пример, поука за предателство към Отечеството. В крайна сметка, историческата памет, както и историческата забрава притежават свои особени поетики, които оказват влияния върху дълги темпорални парцели и поколения. Затова и съвременната антикомунистическа поетика все някога, някъде, но и от някого ще бъде възмездена и възнаградена с полагащите й се разобличения, отрицания и присъди.

Някога, разобличавайки същността, а и функционалността на нацизма, Вилхелм Райх описва и обяснява потайностите на душевността, битността и битийността не само на *малкия човек*, но и на особените *чумни времена*, на пораждената от нехуманни реалности и нрави ***емоционална чума.*** Днес също възторгът и умилението, просмукани в и излъчвани от антикомунистическата поетика демонстрират кошмарни зрелища на историческа и обществено-политическа чумна пандемия, която покосява безогледно, а пък и безпрепятствено всичко, и наред. Под нейните удари, в нейните лапи и нокти попадат не само отделни човешки съдби, а жизнените светове на разнородни и многолики човешки общности, на цели общества, на ерозирани до корен и рухващи в руините си културни и други типове идентичности. Няма жизнена сфера, в която дъхът или присъствието на Смъртта, на гибелта на Човека и Човещината да не се

забелязват, или да не са поставени в обсадно положения от нея. Колкото да са ужасяващи и непонятни, такива гърчове и агонии на човещината не само не притесняват етоса и патоса на антикомунистическата поетика и на нейните трубадури, а – обратно, – дори ги възторгват, насърчават и довеждат до публични изстъпления. Да желаеш публично и многократно смъртта някому – бил той човек, общност, държава, общество, култура, памет, историческо въображение или пък социална институция – не е твърде достойно, или лицеприятно за съвременния човек, но именно подобни одиозни мотиви, или кошмарни рефрени се тиражират (и то конвейерно) чрез тази поетика. По всичко изглежда, че антикомунистическата поетика се е превърнала в храмова обител за всевъзможни, разнородни и многолики типове социопати, мизантропи, патологични некрофили и ненормални политически параноици, за които нищо няма святост, за които културните постижения и материалните достижения, или съоръжения на предишните времена, общества и поколения не струват нищо, понеже не отговарят на едно единствено правило или изискване – да бъдат в крак с *парадигмите на антикомунизма*.

Прехласването и фаворизацията на Смъртта са очевадно присъстващи и триумфиращи в непрестанно възобновяваните и предварително определените развои или битки между различните **измерения на Времето – Миналото, Настоящето и Бъдещето.** Толерирането на Миналото, инструментално-спекулативният пасеизъм, глорификацията и изопаченото представяне на отминалите, примитивни и безчовечни времена, реалности и нрави като върхове на историята и човешката цивилизация са органична част от фабулата и символните експресии на всеки антикомунистически поетичен жест или знак.

Безочието, наглостта и цинизмът, които са първооснови и градива на антикомунистическата поетика, се оказват строителен материал за визии, според които изостанала, преобладаващо аграрна, неграмотна, монархо-фашистка България днес се представя едва ли не за връх в историческата биография на родината ни, а репресивният и откровено профашистки режим се описва, възхвалява като чистопробна, велика демокрация, в която борците за истински човешки права, свободи, правдини и народен просперитет се обрисуват като терористи, агенти на чужди страни, гробокопачи на „демокрацията", криминални престъпници, обирджии на мандри за кашкавал и сирене, простаци и шумкари, а сатрапите, използвачите и лакеите на тогавашния режим като прогресивни или родолюбиви създания, които са били истински защитници, а и крепители на държавата. Тази поетика дискредитира, а и сравнява със земята социалистическата интелигенция и нейните постижения, особено онази, която в новите преходни времена не се отказва от своето кредо, от заслугите и постиженията си за предишната държава, за обществото й.

Девалвирането и инструментализирането на Миналото и Бъдещето според кройките на настоящата конюнктура или на бленуваното статукво в антикомунистическата поетика сега получават другарска помощ и братско рамо и от постмодерната рационалност, която е настроена отрицателно, нихилистично и цинично към самоценността на отделните исторически времена, към разнопорядковите оценки за техни реалии, нрави. Философията на де/конструктивизма на постмодерния манталитет и маниер на отношение към всичко в действителността е взета на тотално въоръжение от **този тип поетика.** В синхрон с този де/конструктивизъм комунистическото минало, социалистическото време

и общество, а и социалистическите поколения се оказват непотребни, излишни, вредни и опасни, обречени или осъдени на сигурно, тотално, но и спешно изтребление. Не е случайно мизерното състояние, нищожните пенсии, ежедневните несгоди и драми, които са банално присъщи за хората от по-възрастните поколения. Защото интимната и публично неартикулираната цел е те да бъдат колкото може повече и по-скоро прочистени, намалени, иначе казано умъртвени и забравени, понеже са носители на ценности, добродетели и на памет, които се оказват крайно неприемливи, опасни в днешния свят. Затова тяхната историчност и всекидневност трябва максимално да се усложни и затрудни, да се направи трудно поносима или практически нетърпима за тези поколения. А като част от една епоха, от друга форма на държавност, от друго общество и коренно различна нравственост, тези поколения трябва съвместно със своята историческа среда, нрави, памет и въображение да бъдат изтласкани, обезобразени, дамгосани, отстранени. Така, преди да дойде физическата, естествената смърт на тези феномени – общество, държава, поколения, постижения, партия и идеология, – те трябва да са вече осъдени на сигурна смърт, която първоначално идва със своите разнородни и многолики символни или социални кортежи, арсенали и репертоари; а после, когато всичко комунистическо или социалистическо е публично разобличено, символно развенчано и осквернено, тотално дезавуирано, стигматизирано, репресирано, инквизирано, или екзекутирано, идва ред на и естествената смърт в лицето на историческата забрава, безпаметството за него. Всички тези одиозни, нечовешки авантюри, премеждия намират радушен подслон или топъл приют под стрехите на антикомунистическата поетика, на нейните откровения и прозрения, на

посланията и заклинанията ѝ, на нейните метафорики, или пък инвенции. Тази поетика великодушно предлага и гарантира арена и сцена, глас и видимост на подобни човеконенавистнически и антидемократични намерения и неудържими копнежи.

Днес у нас, както и на Запад на мода е **виктимността: всички да се представят за жертви на несправедливи, безчовечни минали „тоталитарни" режими и общества.** Постмодерно инспирираните и субсидираните антикомунистически поетики не обичат, а всячески се опитват да обезобразят и унищожат фаворизираният от Просвещението *героизъм* на човешките умове, души, сърца и практически достижения. Така, обаче, се дезавуират и обезличават, оскверняват и унищожават *истинските герои* – лица, групи и поколения, които *реално* са прокарали пътини в ледовете на историята, които са извършили различни видове подвизи, чрез които са дали шансове и триумфи на Прогреса и на Разума. В нашето смутно, преломно време и битие някогашните *истински герои* днес се представят и развенчават като малоумни жертви или осъзнати палачи на чужда воля, а предишните мижитурки и прикрити врагове се преобличат в одеждите на преследвани от „тоталитарния режим" политически „герои", автори на безсмъртни нравствени подвизи и чутовни дела, за който кой знае защо в Историята няма никакви следи, спомени. Затова не е случайна и пандемията на кощунства, гаври, похищения, оскверняванията и разрушавания на местата на паметта за истинските герои от националната ни история, и на тяхното превръщане в места на историческата и днес силно политизираната забрава.

В този ракурс антикомунистическата поетика рисува с вдъхновената четка на своето извратено въображение исторически отминалите времена, реалности и нра-

ви на разрушения източноевропейски социализъм като власт на духовно и физически импотентни и уродливи същества, дори на нечовеци, които уж са убили всичко живо и сакрално. Нескончаемите и ескалиращите анонси, упреци и обвинения, че комунизмът или „реалният социализъм" били мъртвородени времена, общества и поколения са достатъчни, за да прозрем, чуем и усетим духа, а и претенциите на танатологичното в антикомунизма. На предишната епоха, държавност или общество се приписват всевъзможни атрибути, които да ги представят като нещо очевадно чудовищно, нечовешко, уродливо или извратено. Неслучайно толкова често и натрапчиво почва да се говори/пише от всевъзможни, разноцветни политици и идеолози за човешкия материал, който, за жалост, в нашенските реалности и нрави не се отличавал с високи качества, в сравнения със западните мостри. Някога, в предишни епохи и далечно западно общество един гений иронично бе писал, че ако народните маси не пасват на властниците, толкова позле за първите, които трябвало да бъдат заменени с такива, които да са изцяло в полза, угода на управниците.

Това реално е днешният, дискретно прокламиран и всячески натрапван девиз или **шифър на Властта в глобалния свят, респективно и в неговата провинциалност – България.** Излишните хора и ненужните поколения са бреме, товар и опасност за днешните, пък и за утрешните властници и олигархични елити, желаещи неолиберална глобален свят. Тази непотребна свръхпопулация на човешки същества, пък и на техните ценностно-нормативни наследства, на техните визии и прагматики трябва да се вкара в съответен порядък, да се дисциплинира, за да обслужва ефективно, печелившо новите господари. Затова танатологията на постмодерния и неолиберална свят явно или завоалирано

прокламира и осъществява визия за прочистването на повече от половината човечество. Шест или девет милиарда човешки същества са много. Нужни са само два – един господстващ и един обслужващ първия, „златния милиард", който добре знаем къде живее. При тази септична операция може/трябва да изчезнат редица страни, народи и култури, но такава е вечната логика на Историята: за да живеят добре едни, други трябва да умрат. Това всъщност е пряко или косвено иносказание за обречеността и леталността на онзи човешки материал, който не пасва, не служи добре на Отворения свят и Свободния пазар, които, впрочем, не се оказват нито отворени пространства и нрави, нито свободни и достойни човешки екзистенции, съдби и перспективи за милиони човешки същества. То и няма как да бъде другояче, след като атомизмът, индивидуализмът, социалдарвинизмът, политическото малтусианство, законите на джунглата и естественото състояние на повсеместна и непрестанна война на всеки срещу всеки се оказват алфата и омегата на днешния глобален, постмодерен и неолиберално форматиран и регулиран свят. В подобни жизнени пространства и исторически времена не Животът, а Смъртта се цени далеч повече, особено когато се полага или налага за реалната/мнимата чуждост. Неслучайно в антикомунистическата поетика се оформят твърде релефно и контрастно тематичните клишета от психоаналитично естество за дефектите в историческата или политическата „нормалност" и „сексуалност" на предишните, или пък на новите елити. А този прелюбопитен контекст или подобна зловеща релация – между смъртта и секса, – са едни от доминиращите или тотално фаворизираните теми на постмодерността, а оттам вече в органиката и вербалността на неолибералната политическа дискурсност.

Тази смъртоносна интенция и инвенция не ограничава волунтаризмите, буйствата, разгула, кощунствата, греховете и престъпленията си само в пределите на все повече ставащата безинтересна и безполезна за малките хора, за редовите граждани идеология. Тя простира и сграбчва в своите костеливи и студени пръсти и ръце всичко, до което може или трябва на всяка цена да се докосне, да хване и удуши с неимоверна наслада. Така се случва със съдбата на държавата и обществото, който се оказват в исторически невиждан и нечуван безпорядък, ескалиращо безсилие и потресаващи гърчове, агонии. Нито социалната, нито националната държава представляват нещо авторитетно или пък още по-малко сакрално за домогванията, извращенията и садизма на тази поетична интенция и инвенция, която бленува за други светове, в които няма граници и държави, а има вечен, безграничен, всемогъщ и безпощаден монопол на олигархични котерии, които днешната неолиберално-постмодерна съвременност сервилно отглежда и обслужва.

Космополитният постмодерен и неолиберален патос, а и етос насаждат привидна критичност и отрицание против расизма и ксенофобията, вкарвайки чрез това огромни дози на антидемократичност и безчовечност. Целенасочено инспирираните, толерираните и спонсорирани по законен и незаконен начин мигрантски потоци, бежански вълни и пр. трябва да размият и обезличат, радикално да променят расовия пейзаж в много страни, държави и общества, като предпоставят и стимулират такава обществена среда и социална атмосфера, които със своите високи напрежения, остри и трудно разрешими конфликти следва да принудят гражданството да се откаже от редица сегашни законни права и свободи, за да спечели поне някаква (временна и ефимерна) жизнена сигурност. Изкуствено създадената и регулирана-

та бежанска криза трябва радикално да преформатира ценностно-нормативните устои и релефи на сегашните общества и културни идентичности, да създаде предпоставки и условия за новата, т.нар. *сива раса*, която да прислужва (в бъдеще) на олигархичните аристокрации, които трябва да владеят целия свят. По дълбоката си същност, това е *смъртна присъда* за европейската цивилизация и демокрация, която е вече приведена в действие, а и перфидно представяна, рекламирана.

Подобна танатологична поетика ражда и пламенно разпространява своите изчадия непрестанно и навред, в т.ч. и в крайно деликатната и взривоопасна територия на националната идентичност, на културната самобитност и уникалност на дадени народи. В поетичните визионерства и страстните – неолиберално форматирани и постмодерно граматически, стилистично или фонетически римувани – текстове и послания на антикомунистическата реторика и поетика няма абсолютно никакво място за сакралността на националността, за историческото и културно пребъдване на отечеството, родината, чиято бъдеща, неясна съдба е предопределено навеки обвързана със западните ментори, които пък отдавна са взели на мушка и са решили да превърнат в изкупителна жертва съдбите на тези страни, чиито компрадорски елити са готови на всякакви предателства.

Антикомунистическата поетика е безсрамна и безпощадна към класите и класовите принципи. Публично им се подиграва и отрича, но дълбоко и неотстъпно, ревниво и всеотдайно отстоява властта и богатството на класата на финансовата олигархия и на нейните елити и особи. Това лицемерие, подобна двойственост е релефно забележима черта от портрета на всеки един (минал или съвременен) антикомунизъм и те са неотстраними от същността му. Тази поетика рекла-

мира и насажда фрапиращи двойни стандарти, двойно счетоводство при оценяването на противостоящите си феномени в антикомунистическите наративи (разкази).

Такива поетики описват и прогласяват, оценят или възвеличават едни, като преоценят и унижават, дори опозоряват други социални типажи и събития. Вменяват им различни и противопоставени качествени и количествени характеристики и им приписват слава или позор, триумф или поражение, величие или нищожност, смисъл или безсмислие, героизъм или предателство (в контекста на определени събития).

Тази *шахматна, черно-бяла логика* е иманентна, сакрална, неотменна и инструментално конвейерно експлоатирана в органиката на текстовостта и в посланията на такива поетики. Тя никога не скланя глава, не превива гръб, не прави компромиси или не бие отбой във феноменологията на всяка една политическа и дори политизирано ангажирана поетика. Митологията на *черно-бялата релация*, идваща от непомнени исторически времена или от вече изчезнали общества, култури и цивилизации, се завръща и триумфално властва.

Подобно на теологични, изплували от дълбините на времето свещени текстове и на родени в съвременността прозрения и откровения в нещо свещено и вековечно, тези поетики непрекъснато завръщат мисълта и чувството на човека към някакви порядъци, които се представят за *вечни, неизменни, сакрални*, а и непозволяващи никакви обрати. В този ракурс често такива поетики изпълняват публично ролята на озарения и прогласяване на *вечния кръговрат на живота*, на *вечно завръщане* към изконни порядъци и непреодолими йерархии, предопределящи и регулиращи съдбите на човешки същества. А там и тогава, където и когато на хоризонта на историята и в територите на всекидневието на хората

се появяват и буйстват подобни прозрения и афектации, няма как да не се появят и да не поемат определени роли, важни мисии и съответни видове поетики.

Така фактически или символично става и с антикомунизма на драматичния ни разрушителен постсоциалистически период, който практически ознаменува исторически радикален **поврат от „реалния социализъм" към реалния, очевадно примитивен, див, компрадорски, но и периферен капитализъм.** Този коперникански обрат или реален преврат няма как да не е изключително драматичен, а за огромни човешки маси и за техните жизнени съдби е и буквално най-трагичен. Там, където Нейно величество Историята сервира пиршества и главозамайващи блюда от драматизъм и трагизъм, винаги са потребни услугите на определени идеологически и политически бардове или трубадури, съответна поетическа продукция, а и консумация. Ето защо постсоциалистическият антикомунизъм не може да се откаже от мострите, екстрите или услугите на антикомунистическата поетика, която трябва да прогласи на всеослушание неговите съмнителни достойнства, отсъстващи добродетели, илюстрирайки всички такива липси в противоположни порядъци на описания, обяснения, оправдания, тълкувания. Тази радикална смяна или реверсия от един към друг, съвършено различен и дори противоположен тип обществено устройство, подобна (смятана днес за съвършено легитимна, безпогрешна, но и полезна) реанимация на по-стар прототип, който сега вече не се назовава *формация*, а се определя като *цивилизация*, и то не само европейска, но и евроатлантическа, в която (в преходната съвременност) се размиват всички нейни субстанциални характеристики на демократичност и хуманизъм, се описват, тълкуват като единствено възможни, закономерни, възмездни

ходове на историческата процесивност. Никому непонятните евроатлантически ценности сега се превръщат във фаворизирана мантра, в неразгадаема абракадабра за мисловните напъни, упражнения на гражданите, а мистериозността за функциите и мистицизмът в съдържанията им се представят на слисаното и зашеметеното масово съзнание като очевадно, подразбиращо се прозрение. Това обаче е базисен елемент на антикомунистическата поетика, разчитаща много на спешната помощ, любезните услуги от всевъзможни алабализми, абсурди и парадокси, в които реалното и имагинерното, истинното и мистичното се менят местата и ролите.

Поетиката на одиозния постсоциалистически антикомунизъм не се появява и не дефилира по белия свят като родена от непорочно или мистериозно зачатие. Тъкмо напротив, тя се ражда в неимоверно тъмната и непоносимо мръсна утроба на исторически отминали и осъдени времена, реалности или нрави, които, обаче, оставят за дълго своите родилни петна, или убийствено вледеняващи сенки върху следващи времена, реалности, порядки и нрави в публичния, а оттам и в частния живот на човешките същества. В този смисъл тя носи върху себе си емблемите или клеймата на предходни исторически епохи и типове общества, в които ред от днешните й атрибути вече имат своята биографичност.

Сюжетните линии, богатството или нищетата на експлоатираните изразителни средства, естеството и спецификата, уникалността или *конфекционните кройки* на селектираните и употребените граматическите похвати, а пък и всичко друго, свързано и с ерупциите (изхвърлянията) на точно пред/определени типове послания, са неизбежно свързани или зависими от имманентната същност, смислово-функционалния вектор на антикомунизма.

Поетиката на постсоциалистическият антикомунизъм изважда от пресъхналия кладенец на историческото време и битие ред затинясали парадигми, умива ги с трепетните ръце на сегашната конюнктура и най-възторжено ги представя пред слисаните сетива на хората. Тези парадигми са като че ли до болка познати открай време на човешките същества и тяхната ценностна природа и йерархизация се свеждат до безогледната и безграничната фаворизация най-вече на *собствеността, капитала, властта и нейните печалби*. Всичко друго в историческия или във всекидневния живот на човешките същества се движи и свети с пряко отразената или с криво пречупената светлина на тези „ценности". Затова никак не е случайно това натрапчиво, безогледно и безгранично неистовство в съперничествата и баталиите за власт и властови статуси или за техните привилегии.

Антикомунистическата поетика се използва за публична, повсеместна, непрестанна демонстрация и утвърждаване на Волята за власт, както и на субекта, който я олицетворява или реализира на практика – **Свръхчовекът.** Не е изненадващо, че в политическата дискурсивност (словесност) или политизираната наративност (повествователност) на преходните реалности непрестанно изплува или изобщо не се заличава силуетът, а и всемогъществото на политическата особа със свръхчовешка атрибутивност. Вечното деление между едни и други човешки същества, тяхната непреодолима неравностойност и неравноправност се легализират (в съвременната обществено-историческа темпоралност и събитийност) с отново извадените на публичен показ и за масова употреба клишета, идеологеми или митологеми за първенствуващата роля и значимост на *харизматиката* в политическите реалности и нрави на едно време и общество, които сякаш са олицетворение на Хобсово-

то естествено състояние, в което всеки за всеки е вълк. Изглежда странен и непонятен фактът, че в днешното време и общество, които са толкова плодовити и щедри към непрестанно, инкубаторно явяващите се на историческата сцена и политическата арена харизматични политически личности, държавата и обществото все повече отслабват, затъват в непреодолими колизии, в непредотвратими трагедии.

В поетиката на постсоциалистическият антикомунизъм видно място заема **антиномията между *рационалното* и *ирационалното.*** Тя се храни, а и възторгва от исторически огризки, или от постмодерни полуфабрикати, идеологически хамбургери на редица примитивни, но изглеждащи за, а и ценени от антикомунизма опозиции, антиномии, без които той не струва нищо. Силово постигнатият и отстояван монопол над рационалността се превръща в емблема на днешните (свръхполитизирани или свръхидеологизирани) отношения между хората. Затова политическите опоненти често се обвиняват в липсата на разум или разсъдък, в слабоумие, инфантилност и патологии на мозъчните функции като всички такива съмнения, подозрения, упреци, обвинения и присъди стават части и от визираната поетика.

Антикомунистическата поетика не само се прекланя (доземи) пред всички възможни или постигнати фалшификации, спекулации и манипулации спрямо релацията между рационалното и ирационалното, но им дава простор, гаранции за демонстрации. Тя търси и намира всички стари, днешни или вероятно бъдещи подходи, средства и начини, за да може да представи рационалното като ирационално, пък и обратното. По този начин или път, рационализацията на ирационалното и ирационализирането на рационалното се превръщат в плацдарми, оръжия и тактики за постигане на конкрет-

но определени властови сценарии, на идеологически съперничества, политически баталии.

Не е случайна или изненадваща оспорваната конкуренция на политическите субекти за това, защо, кому, кога, къде, как и доколко принадлежи, или липсва разсъдъка.

Някога в нацистка Германия единствени виновници за всичко са сочени евреите и болшевиките-комунистите. Днес, в уж демократична България на лустрация е подложена, и повече от четвърт век е дискредитирано, стигматизирано и репресирано всичко онова, което се смята за прокомунистическо, просоциалистическо. А това са само комунистите или поне онези, които проявяват нескрити симпатии и ангажименти към левите партии. Този Рубикон между Лявото и Дясното няма как и да не изпъкне и в смислово-оценъчните пространства и послания на антикомунистическите поетики.

В антикомунистическата поетика често се използва **словото на Демиурга (Божеството). Д**иректно или косвено се правят явни реверсии (връщания) към архаични и дълбинни теологични (семантични и семиотични) пластове, според които то е предопределящо за съдбите на простосмъртните хора. Не е изненадващо, че антикомунистическата поетика с отворени обятия приема, но и възнаграждава с всевъзможни милувки и целувки дискурсите за демиургичността на началата, които стоят в изначална предопределеност и съдбовност на всичко в обществото.

В антикомунистическите поетики все повече, по-натрапчиво и по-безогледно предпочитаната или фаворизираната модалност на рационалността придобива очертанията и функциите на **мистицизма.** По тази причина антикомунистическите поетики нерядко и много приличат на *екзорцистки (заклинателски)* сборища и

сеанси, които чрез съответни гласове и заклинания се стремят и опитват да прогонят злите духове, нечестивите сили, обладали съзнания/души на прегрешилите. В крайна сметка, и екзорцизмът притежава своя особена поетика, защото тя е рожба на езикови интервенции и инвенции, в които магията на словото преследва нещо значимо! Освен това той (екзорцизмът) винаги уличава, клейми и преследва злото и греховното, нечовешкото и небогоугодното в неговите еретически, вражески ипостаси, битности и идентичности, а в полето на политизациите и идеологизациите това е най-лесно и най-бързо постижимо. Като блудни души, обладани от демони съзнания, нечестиви сърца и еретични деяния, антикомунистическият поетичен екзорцизъм оприличава всички, които са симпатизиращи или са свързани (пряко или косвено) с разпространение на леви идеи и практики. Затова визиите и тълкуванията, анатемите или заклинанията на антикомунистическите поети-екзорцисти са страстно насочени към сатанинските души, творения на враговете, които не могат да притежават друго лице и битие освен онова на прокомунистическото, а пък и на неговото имитативно, или симулативно подобие, т.е. просоциалистическото.

Не е чудно, че обскурантизмът, мракобесието и мистицизмът днес триумфално се завръщат в редица жизнени сфери на съвременните общества, култури и поколения. Мистиката в политиката днес и у нас не църцори, а буквално шурти навред, постоянно. Обясненията, оправданията и тълкуванията на разноцветни политици и властници за отделни значими събития, процеси и тенденции все повече се изпълват с мистицизъм. Постмодерната симпатия към религията, реконфесионализацията и десекуларизацията също откриват царски двери, друмища за пришествието и възкачването на мисти-

цизма. Езотериката (тайствеността) днес се тиражира, цени много повече от гениалните, класическите творби. Да не забравяме парадоксалната изповед на един наш най-висш политик, който се вижда и преживява като преродена самоличност на някогашна древна ирландска пастирка, или вавилонските стълпотворения от желаещи политици, управници да влязат и заемат престижни статуси, пък и централни роли в много от най-могъщите „тайни общества", които да им подсигурят контакти и гаранции от чуждоземни тайни властелини на света, притежаващи, реално осъществяващи мистични сценарии за развитие на човечеството.

Комунизмът е свидна рожба на историческото ехо, а и на светлинната феерия на Просвещението, на неговите велики идеали и вдъхновено прославяни сакрални визии, на потайните му матрици, на разнообразните му технологии за радикално, всеобхватно преустройство, обновление и усъвършенстване на Негово величество Живота, при това най-вече чрез безграничните възможности и услуги на Разума на Човека в персонален, групов и обществен план. Затова Просвещението залага и осветява историята и всеки-дневието на човешките същества с луминарните потоци, святостта и енергията на *Прогреса*, който обаче е тотално и вековечно зависим от естеството на човешкия *Разум*, който следва да просветли и *Морала* като превъзмогне и отстрани от пътя си слабостите, недостатъците и пороците на човешкия разсъдък, най-вече на човешкия предразсъдък.

Днешният неистов български антикомунизъм не е много изтънчен в селективните си критерии и баналната си практика, защото е семпло плагиатство на някои от най-тривиалните и конвейерно произвеждани, дистрибутирани и консумирани продукти на пост/модерната идеологемност и митологемност, свързани с

неизтребимите подозрения, с яростната ненавист и с безпощадната екзекуция на всичко свързано с темата за Прогреса, с дезавуиране на неговата биографичност и стойност в Историята.

Мрачен и зловещ Рицар на Регреса, днешният антикомунизъм възприема и като мантра повтаря редица пост/модерни откровения и твърдения, според които Прогресът е измамна фикция, че е злотворен феномен, на чиято черна сметка трябва да се напишат поредица от най-потресаващите и зловещите събития, или премеждия на човечеството. Затова поетиката на днешния антикомунизъм неуморно, неистово и натрапчиво противопоставя и дори развенчава *Прогреса*, свързан с комунистическото минало на България, от една страна, и – от друга, с *Регреса*, който увенчава съдбата й след 10.XI.1989 г.

Постсоциалистическият антикомунизъм трепетно изважда от вехтошарските кошове на историята, отупва от нафталина на забравата и твърде горделиво размахва пред всички всевъзможни мостри на отминали и осъдени от живота времена, реалности или нрави. За него не съществува линейно развитие на Историята, независимо от знаменателното и натрапчиво възпроизвежданото обстоятелство, че той непрестанно обвинява комунизма или всичко ляво, че се е отклонило от *правата* линия и логика на историята и живота, че се движи в глухите линии (или коловози) на обществения живот, или пък дори че е съществувало, а и изконно обречено да съществува в черните дупки на темпоралността. За антикомунизма винаги съществува и чрез него се прокламира *вечен кръговрат* на живота, една *неотменна историческа цикличност*, която се върти около една основна и централна точка – *Собствеността* и проекциите й над историческия живот на хората.

Интимната логика или парадигматика на днешния антикомунизъм възхвалява и най-круто отстоява особен тип *исторически „хелиоцентризъм”*. За нея потайностите и „кръговрата” на живота в историята се обуславят от присъствието и влиянието на две велики и всемогъщи „*светила*” – животворното „*слънце*” на *частната собственост* и тъмната страна на „*луната*” – вечното и непреодолимо *неравенство* между човешките същества. Именно от лъчите и светлинните потоци на тези две „светила” се определят и контролират естеството, спецификата, съдържанието, динамиката и мащабите на живота на човешките индивиди/общности във времето, или в пространствата на Историята.

Единственото спасение от тези мрачни, студени и убийствени текстове и послания, които антикомунизмът исторически и всекидневно ни сервира и налага, е да обърнем взор, да повярваме и приемем в умовете, душите и сърцата си идеите и идеалите, които ни отварят истински път към светлините на Разума, Прогреса, Достойнството и Равенството между всички хора, към Прогреса, Хуманизма и Демокрацията в техния истински вид, а не в техните предишни или сегашни изопачения, уродливи форми или функционални адресации, водещи към ограничение, убийство на Човека и Човещината. Затова само истински леви идеи и дела могат да гарантират триумфа на такива идеали.

АНТИКОМУНИЗМЪТ СРЕЩУ КОНСТИТУЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Д-р по история Радко Хаджиев

Науката е категорична, че най-ранните форми на класово разслоение и на възникване на държави са отпреди около 8-10 хиляди години в областта на Месопотамия; и че през предишните 130 хиляди години социалната организация на човечеството се определя като първобитен комунизъм. Освен Маркс и Енгелс през XIX век, редица съвременни западни антрополози също назовават социалната организация на докласовото общество като комунистическа.[55] Човек живее в хармония с природата, взема от нея необходимото, колкото да продължи да се възпроизвежда, за да съществува. Взетото от природата пък е в такива мащаби, че не накърнява естественото й съществуване и възпроизвеждане. В условията на първобитния комунизъм природата е общо благо; разпределението е справедливо; обществото е демократично и солидарно; а общото развитие води до развитието на всеки от членовете на общността.

С развитието на производителните сили настъпва имуществено разслоение между членовете на общността, появява се частната собственост, обществото се разделя на богати и бедни, образуват се класи. В хода

55 срвн. Peter N. Stearns, Michael B. Adas, Stuart B. Schwartz, Marc Jason Gilbert, The Neolithic Revolution and the Birth of Civilization, World Civilizations: The Global Experience, Pearson, 2004; James Woodburn, Egalitarian Societies, in: Man, Vol. 17, No. 3, 1982, pp. 431-451; както и публикации на антрополозите Richard Lee, Alan Barnard, Jerome Lewis и др.

на вековете, с появата на машинното производство и капиталистическите производствени отношения все по-отчетливо се идентифицират две класи – класата на капиталистите и класата на наемните работници. Борбата между тези класи възражда идеята за възстановяване на безкласово общество, в което да има изобилие от блага и социална справедливост.

Възниква научният комунизъм – учение (съвкупност от философски, икономически, социални и политическа възгледи) за пътя, по който може да се създаде социално-икономически строй – комунистическо общество, основано върху обществена собственост на средствата за производство, при което, постепенно ще отмрат социалните класи, парите и държавата. В пар. 18 на брошурата „Принципите на комунизма", писана през есента на 1847 г., Фридрих Енгелс пояснява: „Когато целият капитал, цялото производство, цялата размяна ще бъдат съсредоточени в ръцете на обществото, частната собственост ще отпадне от само себе си, парите ще станат излишни и производството ще се увеличи до такава степен", при което напълно ще се променят и „формите на отношения на старото общество."[56]

Това учение се превръща в идеология на работническото движение. Другото име на научния комунизъм – марксизъм, не случайно носи името на всепризнатия му баща Карл Маркс. Марксизмът не моделира „идеално общество", не ратува за установяване на „нещо постоянно", не се основава върху схема на комунистическо общество, както стеснено го разбират някои интелектуалци; а анализира обществените процеси, които неизбежно ще доведат до неговото възникване. Според марксизма, комунизмът е израз на постоянното движение, предпоставките на което произтичат от самия живот. В труда си „Немската идеология..." Маркс сочи, че комунизмът не

56 К.Маркс, Фр. Енгелс, Съчинения, т.4, изд. БКП, С., 1957, с.332.

е нещо постоянно, което трябва да се установи, идеал, към който животът [ще] трябва да се адаптира. Комунизъм наричаме реалното движение, което ще премахне сегашното състояние на нещата; а условията за съществуването на това движение произтичат от реално съществуващи предпоставки. Като първа фаза в движението към бъдещето комунистическо общество Маркс и Енгелс виждат изграждането на социалистическа обществена формация.

Именно в това естествено движение напред на човешкото общество, класата на капиталистите и нейните прислужници виждат заплаха за собственото си „право" да продължават да експлоатират. С парите ограбени от труда на работническата класа, те създават институти и „тинк-танкове" за стигматизиране на комунизма, маргинализиране на комунистическите партии и на техните лидери; създава се съвременната идеология на антикомунизма.

В резултат от разпадни процеси в европейските социалистически страни и в СССР, насърчавани с години по време на студената война от западните идеолози и практици на антикомунизма, както и от вътрешни предателства, след 1989 г., включително в България, се възцари яростен антикомунизъм. Вашингтонският консенсус като „победител" и българските му слуги подложиха на системен терор ръководни представители на комунистическата партия и на левите сили.

В тази кампания всячески се прикрива историческият факт, че политическата промяна на 9 септември 1944 г. завари България на ръба на трета национална катастрофа. Като сателит на нацистка Германия, българската държава доставяше храни и промишлени стоки за нуждите на воденатa от германците антисъветска война. Съгласно клиринговата спогодба "Нойбахер" за

издръжката на немските войски у нас, до август 1944 г. Българската народна банка изплаща общо 7 036 507 032 лева.[57] Тази сума и до днес не е възстановена на България. Издръжката на немските войски е една от причините от 1942 г. българската страна да изпадне в дълбока икономическа криза.[58] Съпротивата срещу режима нараства, властта е неспособна да продължава на управлява и прибягва до крути репресии и насилие. От пролетта на 1944г. България фактически е в състояние на гражданска война.

На Парижката мирна конференция (1947 г.), между бившия сателит на нацистка Германия – царство България и държавите от антихитлеристката коалиция е сключен мирен договор. След последвалото приемане на републиканска конституция от Шестото Велико народно събрание и извършеното в продължение на около 40 години (до 1989 г.) ускорено политическо и икономическо развитие, България е призната от Организацията на обединените нации (ООН) за правова държава.

Антикомунистите отричат постигнатите при управлението на комунистите и сдружените земеделци безпрецидентни **икономически и духовни постижения в социалистическа България.** А истината е, че през първите десетилетия на изграждането на социализма обществото е обзето от небивал ентусиазъм. Никога дотогава народът ни не е бил толкова единен, уверен и устремен към постигане на ново, по-справедливо общество. Благодарение на този ентусиазъм за помалко от 20 години се създаде национална индустрия

57 срвн. Борислав Гъдев в: http://new.bg-history.info/S-kliringovoto-sporazumenie-i-spogodbata-“Noibaher”-Bulgariia-stava-suiuznik-na-hitlerova-Germaniia-1136.html

58 Американският проф. Джон Лемпи привежда многобройни факти за ограбване на България от нацистка Германия, в: John R. Lampe, The Bulgarian Economy In the Twentieth Century, Croom Helm, London&Sydney, 1986, pp. 108-118.

и образцово селско стопанство, способно да изхрани населението на две България; поставиха се основите на тежката промишленост и енергетиката; прокараха се нови и основно се модернизираха старите пътища и жп линии; изградиха се стотици предприятия на леката и хранителната промишленост; започна мащабно жилищно строителство; задължителното всеобщо образование ликвидира неграмотността; въведе се всеобщо и безплатно медицинско обслужване; ликвидираха се повечето социални заболявания; детската смъртност се сведе до равнището на най-развитите европейски държави; осигуриха се достойно старините на трудовите хора; чувствително нарасна продължителността на живота; постигнат бе значителен ръст в стандарта на живот и средното заплащане на труда. Трудовите хора почувстваха, че имат силата да поставят ново начало на света. Накратко, това е период на политическа и социална стабилност и сигурност.

И наистина, България започна да мери ръст с най-развитите държави. Брутният обем на промишленото производство постави страната на 27-о място в света по основните показатели, а редица постижения в образованието и науката я доближиха до челната десетка. Произведенията на българската литература, драматургия, кино, на изобразителното, музикалното и оперното ни изкуство получиха световно признание. В чужбина, включително на Запад, започнаха с уважение да се отнасят към целите на българската външна политика, българските дипломати бяха приемани като достойни и равностойни партньори.

Успехите на социалистическа България получават заслужено признание не само от политици на Запад, а намират място и в **публикации на западната академична наука.** Проф. Джон Лемпи, професор в универ-

ситета на щата Мериленд, САЩ и безспорен авторитет по балканска икономическа история, в издадения през 1986 г. монографичен труд *„Българската икономика през XX век"* изрично сочи:

„За периода от 60-те до началото на 70-те години растежът на българската икономика е впечатляващ, особено като се сравни със сходните икономики на Западна и Източна Европа... В продължение на четвърт век, докъм края на 80-те години, сме свидетели на най-дългия период на непрекъсната политическа стабилност под единно ръководство в най-новата българска история. За народ, чиято историческа памет през XX век е обременена от несигурност и временни решения, от краткотрайни триумфи и тежки поражения, тази стабилност е от изключително значение."[59]

Изводът на проф. Лемпи е, че тези успехи се дължат на обстоятелство, че българската икономика преминава от екстензивен към интензивен растеж, от количествено нарастване на продукцията към по-голяма производителност от единица вложения.[60] Главните фактори, обуславящи успешното развитие, са:

- „планиране на производството и инвестициите по съветски образец;

- прилагане на марксисткото разбиране за приоритета на ускореното и балансирано индустриално развитие;

- обвързаността с икономиките на другите социалистически страни, на първо място със съветската;

- постоянните усилия на БКП след 1960 г. да реформира собствената си система;

- както и съветската помощ".[61]

59 John R. Lampe, op.cit., p. 158.
60 Ibid, p. 156.
61 Ibid, p. 223.

Съветският съюз, уточнява проф. Лемпи, не взема практически нищо от наложените на България следвоенни репарации. Неговите първи ръководители защитават българското стопанство от претенции на Съюзниците.

След 1989 г. просперираната социалистическа България за кратко време се превръща в **най-бедната и най-рухналата държава-член на Евросъюза**: деиндустриализирана, с разграбени и превърнати в скрап основни производствени фондове за над 155 млрд. долара (при сегашен валутен курс на долара - близо 300 млрд. долара); с оплячкосани 25 млрд. лева спестявания на населението; с разгромено селско стопанство; с оплячкосани 2 млрд. долара валутен резерв. Само за година и половина – от 1989 до 1991 г. – БВП на България се срива от 51 милиарда на 8 млрд. долара.

Още през 90-те години на XX век агенция "Ройтерс" коментира: "В днешна България най-популярни са думите далавера, което значи измама, злоупотреба и менте́, което означава фалшифициран продукт." Попадението на английската медия е право в десетката: едва ли други две думи така образно и синтетично характеризират управленския канибализъм и социално-икономически разпад. Страната на розите да внася рози от Южна Африка! Страната на киселото мляко да внася мляко "Данон"! Страната, която насищаше половината Европа с плодове, зеленчуци, тютюни, вина, да внася днес нитратни сурогати. Да не говорим за напълно разгромените промишлени мощности: машиностроене, електроника, химия... Вместо гражданско правителство, получи се черкезко грабителство! Вместо стопански ръст – икономически кръст! Вместо демокрация – ментокрация! Едва ли има друга държава в Европа, а вероятно и в света, достигнала подобно падение.

Конституцията, приета през 1991 г. от Седмото ВНС, бе призвана да създаде демократична, правова и социална държава. Със съжаление трябва да констатираме, че 26 летá след приемането й, Конституцията си остана само едно пожелание. Свидетели сме как демократичните й принципи един по един биват загърбвани, поругавани, на практика суспендирани. Как върховният закон постепенно е обезличен до върховно менте́.

Брутално се нарушава чл. 11, ал.2 на Конституцията, разписал, че „нито една политическа партия или идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна". Свидетели сме обаче как парламентарно представените партии се издържат с пари от държавата, превръщат се на практика (както и съдилищата) в държавни структури. Нещо повече: днес те са се срастнали с държавата и с установения, сроден на фашисткия, тоталитарен режим на управление. Тяхната политика се свежда до раболепно изпълнение на директиви, спускани от Вашингтонския консунсус и подвластния й брюкселски „елит" и до разпределение (разбирай крадене) на народни пари чрез държавния бюджет и еврофондовете. По такъв начин те се превърнаха в съучастници на неоколонизаторската политика на антикомунизма.;

Съгласно чл. 4 ал. 1 и чл. 18 ал. 6 държавата и държавните имоти следва да се управляват според Конституцията в интерес на гражданите и обществото. Но до сега всички правителства раздържавяват народните имоти на тъмно, използват приватизацията за узаконяване на кражбата и грабежът на държавните банки, предприятия, земи и имоти.

Чл. 16 гарантира и защитава труда, а съгласно чл. 48 ал. 1 държавата трябва да се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право. С приблизително един милион безработни и близо два милиона обра-

зовани, здрави и силни хора, принудени да емигрират,[62] не са ли сведени тези конституционни императиви до менте́-защита на труда?

Според чл. 60 ал. 1 гражданите плащат данъци и такси, съобразно своите доходи и имущество. Има ли в нашата страна поне един данък или такса, които да са съобразени с този конституционен императив?

Преките данъци (данък върху доходите и корпоративен данък), които засягат основно представителите на богаташката буржоазна класа у нас са по 10% и може би най-ниските в Европа. А косвените данъци (Данък добавена стойност - ДДС и акцизите) са високи (над 20%) и се плащат главно от трудовите хора. Гаранциите за справедливо данъчно облагане не се ли оказват също менте́?

Чл. 39 ал. 1 гарантира всекиму правото на мнение, както и разпространяването му чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин; а чл. 40 ал. 1 гарантира, че печатът и другите средства за масова информация са свободни и не подлежат на цензура. Но как може да се осъществяват тези права, след като медиите, включително и държавните са поставени под контрол на външни господари и неоколонизатори. **Стотици журналисти са подложени на административен натиск** под страх от уволнение; **текстовете им се цензурират** или не се допускат до публикация; **срещу някои журналисти се възбуждат наказателни дела, други са... убивани**! Собствениците на медиите, включително ръководствата на националните медии, издържани с парите на българския данъкоплатец, **си присвояват правото да бъдат собственици и на информаци-**

62 Посочените числа отразяват тенденцията, доколкото липсва достоверна информация за реалния брой на безработните в страната и на търсещите работа извън страната; различните източници сочат различни данни.

ята, правят си оглушки за **Резолюцията на Съвета на Европа от 1993 г.**, все едно, че такава не съществува и с нищо не ги задължава.[63] Гражданите, народът, Върховният суверен на РБългария, нямат достъп до медиите, когато се касае до истината, до незачитането на Конституцията, до реалния геноцид, на който е подложен народа на България. Сякаш по команда отвън в държавните медии се канят да говорят предимно представители на финансирани от Америка „неправителствени организации", асоциации и фондации. Правото на свободно, безцензурно разпространяване на информация не е ли сведено също до право-менте́!

Чл. 14 гарантира държавна закрила на семейството, майчинството и децата. Но как се осъществява със жълтите стотинки за детски надбавки и орязаните отпуски за майчинство? А десетките хиляди безпризорни деца, харизани на престъпния свят, на наркотрафика, проституцията, педофилията? Освен ако закрилата на семейството, майчинството и децата не е обезличена до менте́-закрила?

Чл. 52 ал.1 гарантира правото на здравно осигуряване, достъпна медицинска помощ, безплатно медицинско обслужване. Свидетели сме как всичко това ни бе отнето през последните години, как милиони българ-

63 Съветът на Европа категорично дефинира информацията като основно право (fundamental right, droit essentiel). „Това право принадлежи на гражданите, които притежават също и произтичащото право да изискват предоставената им от журналистите информация да бъде достоверна, когато се отнася до новините, и честна, когато се отнася до мненията, без да се допуска намесата на публичната власт или на частния сектор... Публичната власт не може да смята, че притежава информацията... Нито издателите, нито собствениците, нито журналистите не трябва да смятат, че са собственици на информацията. Информационните организации трябва да третират информацията не като стока, а като основно право на гражданите"; в: Resolution 1003 (1993) on the Ethics of Journalism, Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Assembly debate on 1 July 1993 (42nd Sitting) (see Doc.6854, report of the Committee on Culture and Education), Art. 8, 9, 15.

ски граждани са подложени на физическо елиминиране от т. нар. система на здравеопазване. Не означава ли, че здравното осигуряване, както и безплатното медицинско обслужване са превърнати в менте́?

Чл. 52 ал. 5 гарантира държавен контрол върху всички здравни заведения, както и върху производството на лекарствени средства, биопрепарати и медицинска техника и върху търговията с тях. С безконтролно нарастващите „цени" на лекарствените средства и биопрепаратите – най-скъпи в най-бедната страна на Евросъюза, както и на правото на лечение в здравните заведения, не означавали ли, че гарантираният държавен контрол фактически е контрол-менте́?

Чл. 53 гарантира безплатно основно и средно образование, задължително училищно обучение до 16-годишна възраст. Какво да кажат хилядите деца, на които им е отнето правото да учат? Освен че и безплатното образование също е сведено до менте́?

Чл. 117 ал. 2 гарантира независимостта на съдебната власт. Кардиналният смисъл съдебната власт да бъде действително независима, е тя да бъде страж на държавността, да санкционира другите две власти, когато закононарушават. Не случайно градителите на Съдебната палата в София, както посочихме, са инкрустирали във фоайето на втория й етаж – на български и на латински – следната повеля, за да напомня постоянно на магистратите: *„Справедливостта трябва да се съблюдава във всичко, особено в правосъдието. Защото правосъдието е основата на държавността."* Съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите трябва да се подчиняват единствено на закона. Но, много от тях узаконяват беззаконията, извършвани от местни и чуждестранни власти и корполрации и са превърнали правосъдието в „перачка на дела".[64] Гаранциите за неза-

64 Анна Заркова, в. „Труд", 2013 г.; сходни са констатациите на редица

висима съдебна власт, за справедливо и достъпно правораздаване, не са ли също сведени до гаранции-менте́?

Съгласно чл. 114 и чл. 115 Министерският съвет и министрите издават актове само и единствено въз основа и в изпълнение на законите. Изпълнителната власт затова се нарича изпълнителна, за да изпълнява волята на народа така, както е разписано в КРБ. Актовете им са предназначени да подпомагат и улесняват държавните служители в действията им по прилагането на законите. Актовете на изпълнителната власт, следователно, не могат да ни задължават. Съгласно императива на чл. 86 ал. 2 на КРБ задължителни са единствено законите и решенията, приети от Народното събрание. Свидетели сме обаче, как в престъпване на Конституцията, именно актовете на изпълнителната власт овластяват рекета над гражданите и стопанските субекти. Узаконяват принудата, насилието и грабежа. Превръщат на практика законите в менте́!

Сред научната общност, вкл. сред правници, все повече се налага убеждението, че упадъкът на националното правосъзнание се проявява най-вече в законотворчеството. Анализът на законодателството сочи, че повечето от законите, приети от народните представители, не обхващат изцяло материята, за която се отнасят; не са трайни във времето; преди гласуването им не се правят задължителните консултации с гражданите и юридическите лица, чрез техните организации и сдружения, с оглед на предварителна оценка на евентуалното им обществено въздействие; но най-вече – не отразяват обективното право. Такива закони са недействителни и ни-

политици: според лидера на ДСБ Радан Кънев „В българското правосъдие има мафия", http://www.vesti.bg/bulgaria/politika/radan-kynev-v-bylgarskoto-pravosydie-ima-mafiia-6028202; според проф. Борис Велчев – бивш гл. прокурор и настоящ председател на Конституционния съд, в България „справедливост и правосъдие са различни думи": в: "Проблеми на наказателната политика в Република България", С., изд."Сиела"; 268 с.

щожни, защото не отговарят на съдържанието на понятието „закон". Тяхното предназначение е да обслужват корпоративни, а не обощонационални интереси,[65] все по-широко да отварят вратите за робство и грабеж над гражданите и обществото. По-същество, **такива закони не само са закони-менте́, такива закони са терористични**. Казал го е Карл Маркс още през 1842 г., когато прави социално-политическа дисекция на обскурантизма на пруското управление:

„Законите против тенденцията, закони които не отразяват обективни норми, са терористични закони...."[66]

Точно такива терористични закони у нас са законът „Панев", отменен на 30 март 1995 г. През 2000 г. същият Георги Панев е вносител на друг менте́-закон – Законът за обявяване на комунистическия режим в България за престъпен, приет от правителството на Иван Костов – същото, което постави началото на най-разюздания грабеж на всичко добро, което е създадено през *„четирите десетилетия на най-продължителния период на стабилно комунистическо управление*[67]*.*

Такива „закони" целят да изгорят Истината на кладата, за да възвестят тържеството на Лъжата. Също както средновековните схоластици са обявявали, че Слънцето се върти около Земята и всеки, който се опитвал да твърди научната истина, е бил изгарян на клада. По същата логика днешните лъже-демократи може да обявят със „закон", че слънцето изгрява от Запад и залязва на Изток! И да обявят нас – милионите граждани-данъкоплатци, за невеж, манипулиран, престъпен материал, който – те нямат нищо против – физически да бъде ели-

65 Конституцията на Република България признава само един интерес – този на гражданите и обществото!

66 Карл Маркс, Фридрих Енгелс, Съч., т.1, с.14.

67 John R.Lampe,op.cit.,p. 158

миниран. Това твърдение не е зловещо предзнаменование. Защото най-тревожен е демографският погром, който вещае през следващите 2-3 десетилетия гибелна участ на българската нация.

УСЛОВИЯ ЗА ЗАСИЛВАНЕ НА АНТИКОМУНИСТИЧЕСКАТА ПРОПАГАНДА

Евгений Унанов
(машинен инженер)

След смъртта (март 1953 г.) на Й. В. Сталин, в СССР, България и други социалистически страни се разраства враждебното на марксизма ревизионистко течение и се създадоха условия за настъпление на опортюнизма и обуржоазяване на част от членовете на комунистическата партия. Появиха се редица несъответствия между базата и надстройката в социалистическото общество. Възникнаха трудности при управлението на обществената собственост - общонародна и кооперативна и при оформянето на номенклатурата - стопанска и партийна. Така, например, промяната в планирането през 70-те години на XX век създаде условия, които доведоха до дефицит на пазара на някои стоки. Това можеше и беше използвано от някои среди, засегнати от социалистическите промени, за реализиране на "битовия антикомунизъм"(проф. д-р Нако Стефанов).

В селското стопанство, налагането на системата на Аграрно-промишлените комплекси (АПК), фактически одържави кооперативните земеделски стопанства, намали материалната заинтерисованост на кооперираните селяни и ги отдалечи от собствеността и крайните производствени резултати. Засили се процеса на формиране на паралелно селскостопанско производство в личните и помощните стопанства.

Тук, обаче, е интересен един факт, който заслужава внимание – селяните кооператори не одобриха, в своето мнозинство, ликвидирането на селскостопанските кооперации (ТКЗС) и връщането на земята „в реални граници". Здравият дух на българския селянин много ясно разграничи предимствата на едрото кооперирано социалистическо селско стопанство и не одобри неговото разрушаване. Тези събития също съдействаха за създаване на номенклатурната прослойка. Тази прослойка, която според Николай Кремнев поведе и спечели борбата с работническата класа.

Несъмнено, като всяко общество и при социалистическото, се налагаха качествени промени, продиктувани от развитието, но те не се извършваха в посока засилване на социалистическия характер в обществото – държавно управление и икономика. В същото време имаше институти и структури, които са елементи от надстройката, които трябваше да проучат, анализират, разработят и внедрят именно такива насоки.

Днес в някои от представените доклади се посочи влиянието на "докрината Дълес" за развитието на антикомунистическите процеси в социалистическите страни. Тази доктрина не е оправдание, а обвинение за всички (институти за идеология и пропаганда) елемнти на надстройката, които не са си свършили работата и изпълнинли задачите си.

В това отношение заслужава внимание развитието на "възродителния процес". У нас, независимо от посочените и други подобни слабости на системата, нямаше процеси като "Унгарската контрареволюция" (1956 г.), "Чешката пролет" (1968 г.), полските събития. Световните антикомунистически сили търсеха възможност да дестабилизират положеието в България. Заложиха на етническата карта. В периода 70 и 80 тод. на XX век

Турция беше ударната сила на юго-източния фланг на НАТО и беше естествено да използва своето влияние сред етноса на българските турци. Възродителният процес беше необходима реакция на тези действия, но извършената в Съветския съюз „перестройка" на социализма и неговото разрушаване, както и начина, по който беше проведено преименуването на българските турци, доведоха до обратен резултат, използван от антикомунизма. А имаше политически и партийни структури и институти, също елементи на надстройката, които бяха създадени, съществуваха и се финасираха именно да решават такива проблеми.

Известна роля за развитието на антикомунизма има и художествено-творческата интелегениция. През целия процес на развитие на социализма не бяха създадени произведения, в които да се състои положителният герой на епохата. А имаше толкова постижения, които се съизмерваха със световните постижения в съответните области: енергетиката-АЕЦ-Козлодуй, ПАВЕЦ-Чаира, хидрообекти, национални промишлени обекти, нови технологии и машини в промишлеността и селското стопанство и т.н.

Тези обстоятелства нарушаваха осъществяването на реална обратна връзка за управление на системата, а известно е, че неработещата обратна връзка води до разрушаване на цялата система. Нещо което наблюдавахме и наблюдаваме в нашата страна.

Реституцията, проведена често в нарушение на законите, за което примери има много и до сега, целеше да създаде прослойка, материално заинтересована от провеждането на антикомунистическа политика.

В антикомунистическата пропаганда системно се използват опити да се прави паралел между комунизма и фашизма, теза, която се опитаха, някои от присъстващи-

те, да натрапят и на настоящата конференция.

Фашизмът като политика и идеология е характерен за капитализма. В най-пълна форма той е осъществен в период на системна капиталистическа криза. Но елементи от това явление ние откриванме през целия период на развитието на капитализма. Какво е целият период на колониализма и преди всичко на англо-саксонския капитализъм-търсене на ново жизнено пространство за страните стъпили на пътя на капиталистическото развитие. Нека си зададем въпросът: какво развитие биха имали тези страни без техните колонии? Може би много по-ранното възникване на социалните революции, например. Но по-никакъв начин, днешното развитие на богатите капиталистически страни. Тази колониална експанзия беше съпроводена с експлоатация, както на природните богатства на колониите, но и с експлоатация и физическо унищожение на местното население.

Характерен пример в това отношение са САЩ. Те заеха териториите на местното население, търсейки жизнено простарнство, вкараха местното население в резервати, като по-голямата част от него физически унищожиха. Три века експлоатираха труда на милиони роби. А расовата сегрегация все още е проблем в обществото. Цялата история на САЩ е история на експанзия - отначало към съседни държави, а след това отнемане на колонии от Испания и налагане на удобни режими в страни отначало в континента Америка, а след това и по другите континенти. Например, владеенето на Филипинските острови от 1898 до 1946 г. дава възможност на САЩ не само да експлоатират природните богатства, но и да развият производството в плантации за каучук, необходима суровина за автомобилната промишленост в онзи период, когато все ще не е внедрена технологията за производство на синтетичен каучук.

Днес отново сме свидетели на системна криза на капитализма и отново наблюдаваме как капитализмът ражда фашизъм. Това се проявява в експанзията на водещите капиталистически страни и преди всичко на САЩ в редица райони в целия свят: Близкият изток: Ирак, Иемен, района на Палестина, сега и Сирия; Азия: Афганистан, Корейския полуостров; Северна Африка: Либия; Южна Америка-действия за дестабилизиране на законното правителство във Венецуела, промяна на левите ръководства в редица страни: Бразилия, Аржентина, икономическа блокада на Куба. Заедно с това системно се насърчава създаването на фашистки режими в редица страни в граничните зони на новата експанзия на САЩ. Най-характерно е положението, което се създаде след фашисткия преврат в Украйна, който даде властта на формации, които се родеят с фашистките формирования от периода на Втората ствеговна война. Положението е подобно и в бившите балтийски съветски републики: Литва, Латвия, Естония, използвани като форпост срещу Русия.

По същия начин можем да характеризираме различните форми на ислямския фундаментализъм: "Ал Кайда", "Ислямска държава" и т.н. Използван от САЩ в борбата срещу СССР в Афганистан, а след това и срещу Русия в Кавказ, днес сме свидетели как ислямският фундаментализъм налага фашистки практики не само в Арабския свят и това с финасовата подкрепа на редица богати арабски страни.

Ето защо САЩ, днес, са носители на повечето белези на една фашистка държава, която установява глобален тоталитаризъм. Това обяснява и защо все повече се засилва антикомунизмът в пропагандата на тази страна, което се вижда и в масовите изкуства, като киното и предаванията на теливизиите. Свидетели сме на извест-

ното явление: крадецът вика дръжте крадеца!

В своя доклед доц. д-р Андрей Бунджулов постави интересен въпрос-защо с отслабване на комунизма, се засилва антикомунизмът?

От началото на контрареволюцията в социалистическите страни изминаха близо 30 години. Това вече е исторически период. Независимо от промяната на "цивилизационния избор", резултатите са отрицателни, а специално за нашата страна са разрушителни: станахме по-бедни, преобладаващата част от населението живее по-лошо, с по-лошо образование и здравеопазване. Появиха се явления като безработица, наркомания, проституция, организирана престъпност, разширява се битовата престъпност, самоубийствата стават ежедневие. Свидетели сме как страната се "деиндустриализира, деаграрезира, деинтилектуализира и дебилизира" (проф. Нако Стефанов), страната е обхваната от невиждана в историята ни демографска криза, а нали вече сме капиталистическа страна?! Какво остава, освен да се разгръща и насърчава антикомунизма, което да се противопостави на фактите от реалния живот. В това отношение са включени повечето масмедии, но основната заслуга имат националните медии и особено БНР и БНТ. Подобно на някогашната история на Мирча Кришан за водния състав на краставицата, при техните ежедневни предавания, независимо от темата, те се връщат винаги на темата за комунизма. В предаване на БНР "Хоризонт преди всички" от 13.03.2017 г. като се обсъжда въпросът за гостоприемството в нашата страна, водещата Дияна Дочева заключава: за 45 години комунизъм станахме негостоприемни. В същото предаване на 27.03.2017 г. политологът Румяна Коларова като твърди, че здравеопазването сега е много по-добро не допуска, че може да се сравнява със здравеопазването по времето на "ко-

мунизма". И като „доказателство" за това преведе аварията на атомната електростанция в Чернобил. Отново в предаването "Хоризонт преди всички", с водещ Силвия Великова на 17.07.2017 г., специално поканения псевдопатриот Румен Леонидов каза: "Левски не е бил комунист, за да каже: такива бяха времената-убивахме". Малко е да се посочи, че в антикомунистическата пропаганда се стига до кощунство. Същото може да се каже и за предаването по БНТ "История БГ", в което едни и същи историци проповядват антикомунизъм като нарушават конституцията на Република България и възхваляват монархията довела страната ни до три национални катастрофи и активно провеждала фашистки практики в нашето обществено развитие. Тези медии, когато водят антикомунистичека пропаганда не допускат представители на противното мнение или ако го допуснат не позволяват да се развие равнопоставена дискусия. Всички тези усилия на медиите се предназначени за младите поколения, които нямат възможност да правят сравнения с минали периоди. Целта е да се промиват мозъците на младите хора в нашата страна, да се пренапише нашата история през периода на социализма.

Френският философ Люсиен Сев, коментирайки тези въпроси в статия публикувана във в. "Монд" (20.04.2001 год.), характеризира така капитализма: "Като чудовищна кукувица, капиталистическите финаси изхвърлят през борда нашите конкретни човешки стойности, за да наместят на тяхно място единствената стойност, която знаят: тази на парите, абстрактна, алчна, смъртноносна, безсмислена. Хората от всички краища са разтревожени от това. Изниква тази ужасна настойчива дилема: преодоляване на капитализма или може би неизлечима дехуманизация на чавешкия род." И заключава "…аз съветвам любителите за "смъртта на комунизма" да се въз-

ползват от настоящето. Бъдещето би могло да им бъде по-малко изгодно".

Към това може да се добави само, че съвременната системна криза на капитализма само потвърждава, че капитализмът не само води към фашизъм и войни, но и не може да реши проблемите на човечеството. Ние виждаме това, както за проблемите в целия съвременен свят, така и за проблемите в нашата Родина. Ето защо, всеки опит капитализмът да реши проблемите, както на България, така и на света, води само до увеличаване на ентропията, обръщане нагоре.

ЗА НИЩО НЯМА ДА СЕ ПОКАЯ, НИЩО НЯМА ДА ЗАБРАВЯ И НА НИКОГО НЯМА ДА ПРОСТЯ

Проф. Евгений Гиндев,
председател на научния съвет на Българския евразийски научен център, чуждестранен член на Академията на технологичните науки на РФ, член на английското дружество по надеждност и безопасност, ветеран от Студената война.

По въпросите за комунизма и антикомунизма има огромна литература и трябва само да се чете. Това не е случайно, тъй като комунистическата идея възниква в ранните години на човешката цивилизация, като неизбежно човешко чувство непосредствено свързано с производството и възпроизводството на човечеството като вид. От този момент диалектичното противоречие между „искам" и „трябва" бележи възходящия път на човешкия прогрес.

През XIX век Карл Маркс и Фридрих Енгелс са поставили в основата на съвременната наука вековния човешки стремеж към справедливост.

След победата в „студената война" (към 1990 г.) в България е пристигнал на официално посещение държавният секретар на САЩ Джеймс Бейкър, като част от неговото европейско турне по социалистическите страни. На срещата с българското държавно ръководство и с ръководството на Българската комунистическа партия той казал: „А сега вас какво да ви правим ? Малка атомна бомба ли да ви хвърлим ?" Това е достатъчно българските държавници да капитулират подобно на Горбачов

в Малта. Те поемат задължението за пълното идейно разоръжаване на партията на българските комунисти и за превръщането на БКП в социалдемократическа партия от типа на партиите на Социнтерна. Такава партия трябва да сдържа народните екцесии и да не позволява никакво противопоставяне на разрушаването на българския социализъм. Срещу това на представители на ръководния партийно-държавен слой ще се разреши вписването им в новия капиталистически строй и запазване на равнището на качеството на живота. При изпълнението на тези условия САЩ гарантират доброжелателното отношение към България на държавно равнище и ще стимулират идеологическата помощ чрез проникване на структурите на световното задкулисие и на различните протомасонски организации. Това сложи началото на инвазията, извършвана под различна форма и в различна степен – започна масово реанимиране на масонските и на сродни с тях структури (например – Ротари клуб), появиха се храненици на световното задкулисие (например – „Отворено общество" на Сорос), отделни български представители близки до политическата власт се канеха на срещи на известни световни задкулисни организации (например – на Билдербергския клуб), появиха се представители на парарелигиозни организации, в повечето случаи филиали на англосаксонския шпионаж (например – църквата на Мун, сциентологични групи, Свидетели на Йехова, мормоните и др.). Така постепено започна формиране на българският филиал на световното задкулисие. Така практически започна българският съвременен антикомунизъм.

БСП не е лява партия – тя не защищава интересите на наемния труд. Не като такава е замислена и не като такава съществува. БСП като такава е най-успешния проект на прогнилата социалистическа партократия

и на световното задкулисие. Тя не съществува за да се бори срещу капитализма – каза го бившия председател на партията Сергей Станишев. Нейната задача е, от една страна, много изтънчена и подла, а от друга – в известен смисъл – хуманна. Тя е създадена за да помогне на една голяма прослойка българи със социалистически убеждения да се адаптират към установилия се капитализъм и да го преживеят като бедни до момента на изчезването на прослойката поради биологически причини. Паралелно с това БСП тушира и амортизира народното недоволство до степен, да не влияе отрицателно върху установяването на капитализма и вписването в него на мизерно малка част от социалистическата партокрация. Трябва да се признае, че замисълът е гениален ! БСП е антикомунистическа партия! Затова лявите хора не трябва да очакват някакъв ляв завой в БСП, връщане към корените си или ясно изразена лява политика – това е химера. Тя ще съществува до тогава, докато БСП напълно изчерпи своето предназначение и след това доволна отиде в небитието. От социалдемокрация друго не може да се очаква, освен да бъде „честен" партньор на големите пари, на Глобалния проект, на Новия световен ред.

Какво още може да се каже ?

Ако трябва накратко да се дефинира българската антикомунистическа прослойка, то тя е зомбирана, комплексирана, неадекватна и несъстоятелна. Щом излезе от матрицата, в която е създадена, тя капитулира – тя е несъзидателна и освен животинска русофобия и антикомунизъм не е способна на нищо творческо. Просто, тя е апендикс на историята.

И, ако има, все пак, някакво оправдание, то е, че тя е вторична, т.е. истинските оригинали са там, на Запад, в Брюксел, Лондон и Вашингтон. Българските антикомунисти са изпаднали в параноя и са зомбирани от при-

зраците на революцията - те нямат никаква заслуга за българската контрареволюция. Само като чуят думите „социализъм" и „ДС" ги избива студена пот. Те нямат мъченици, нямат герои, нямат история. Те са исторически мародери и рентиери. Те получиха всичко даром и досега дерибействат в клоаката на Глобалния проект. *Парадоксът е, че са толкова елементарни, че е цяло чудо, че още ги има.* Но това не е тяхна заслуга, а заслуга на *„модерните леви"*. Едно същество от помията вече се осмелява да говори за *„битката с езика на новите марксисти"* („24 часа" – 1.07.2017 г.). Това недоразумение, кой знае как оцеляло, призовава за битка с марксизма, но трябва да бъде благодарно, че „старите и новите" марксисти са оказаха прекалено хумани към своите идеологически врагове, защото ако въздаваха всекиму заслуженото, съществото, което щеше да остане от него би било мокро петно на асфалта.

Мене и такива като мен непрекъснато ни убеждават, че за нещо трябва да се покаем, а за друго - да търсим прошка. Но в името на моите родители, на падналите герои в тежките и неравни борби срещу българския капитализъм, на трудовите герои на българския социализъм, за нищо няма да се покая, нищо няма да забравя и на никого няма да простя!

ВЪЗРАЖДАНЕТО НА КОМУНИСТИЧЕСКАТА ИДЕЯ В 21 ВЕК

Петър Волгин

Една дума концентрира в себе си първичните страх и ужас на всеки либерал. Комунизъм. Няма по-страховито понятие за средностатистическия евроатлантик. Понятието според него е съвършеното олицетворение на изначалното зло. Злото, срещу което грантовият елит е длъжен да се бори. Във всяка една секунда. Не се допуска почивка в тази борба. Тя е перпетуум мобиле на либералното съществуване. Без нея животът на либерала би бил изпразнен от съдържание. Не че либералите имат особено ясна представа какво точно означава понятието "комунизъм". Обаче знаят, че той трябва да бъде мразен. Знаят, че на колкото по-висока степен е качен антикомунизмът им, толкова по-цивилизационно издигнати са самите те. Омразата осигурява удобство. Удобството да не разсъждаваш. Безмозъчно да се разположиш в клишето. Десните, либералите, евроатлантиците харесват това. Даже много го харесват. Поставят няколко "like"- а на въпросното съществуване.

Това не е особена изненада. По-странното е, че голяма част и от левите хора също избраха комфорта на клишето. Особено след 1989 г. Приеха без особена съпротива либералната концепция за "края на историята". И ако десните се отпуснаха в ликуването, левите направо се разложиха в меланхолията. Започнаха да страдат. Много видимо. За изгубените надежди, за пропилените шансове. Започнаха да се самосъжаляват. Задето някога те и

техните предшественици били повярвали в комунизма. Така се оформи едно дясно-ляво съгласие. По темата за "лошия" комунизъм. Десните развиваха тази концепция победоносно, левите меланхолно.

Така беше през 90-те. Добрият тон изискваше това поведение. В България, дори и днес, този дясно-ляв консенсус все още е част от добрия тон. Ние сме в постоянна ретардация. Изоставането при нас е начин на живот. В други държави не обичат да изостават. Там гледат напред. И там за комунизма се говори нито само с омраза - дясната версия, нито само със съжаление - лявата версия. Там разсъждават сериозно за комунизма. За най-разнообразните негови варианти. За Маркс и Ленин. За Троцки и Сталин. За Мао, Фидел и Че. За Дубчек и Берлингуер. Този разговор става особено активен след 2007-2008 г. Разпалва го световната финансово-икономическа криза. Разпалват го новите протестни движения. Щампата, която изравнява комунизма и абсолютното потисничество, отдавна не е актуална. Поне сред хората, които мислят. Освен за конкретните проявления на комунизма в исторически план, днес се говори и за още нещо. Много съществено. За комунизма като идея. За комунистическата хипотеза, както се изразява Ален Бадиу/ Alain Badiou,The Communist Hypothesis, Verso, 2010/. Френският философ ни призовава да имаме достатъчно смелост. За да живеем с една велика идея. Идеята за комунизма. Този процес може да бъде разказан сложно. Така правят философите. Включително и Бадиу. Може и разбираемо да бъде разказан. Дори Бадиу понякога го прави. Според него Идеята е възможността човек да разбере, че участието му в един конкретен политически процес е и решение, свързано с историята. Благодарение на Идеята човекът се включва в хода на Историята. Ален Бадиу твърди, че още от заговора на равните на Бабьоф в края

на 18-ти век до 80-те години на 20-ти век думата "комунизъм" означава преди всичко следното - настояване за освободителна и революционна политика. Да бъдеш комунист означава, разбира се, да си член на комунистическата партия в съответната държава. Това обаче означава и нещо много по-голямо - да си един от милионите действащи лица, които движат Историята напред. Да раздаваш листовки на пазара, заключава Бадиу, е същото като да се качиш на сцената на Историята. Ето защо идеята за комунизма включва в себе си индивидуалното, конкретно политическото и общоисторическото. Френският антрополог и виден левичар Емаюел Тере смята, че дебатът върху комунистическата хипотеза трябва да бъде концентриран върху следния въпрос: дали комунистическият проект във вида, в който е създаден още през 19-ти век, трябва да бъде нареден до великите утопии, редом с тези на Томазо Кампанела, Томас Мор и Шарл Фурие, или той все още е способен да произвежда значения и перспективи, свързани с днешните борби (Emmanuel Terray. The Idea of Communism, vol. 2, 2013)? Освен това Тере си припомня знаменитата формулировка на Мао, че там, където има експлоатация, има и борба и където има потисничество, има и съпротива. По-нататък френският антрополог пише, че краят на "реалния социализъм" изобщо не означава край на капиталистическата експлоатация. Тъкмо обратното, след 1989 г. тя се засилва. Поради простата причина, че е изчезнало единственото основание буржоазията да прави копромиси на трудовите хора. Ето защо можем да очакваме, убеден е Еманюел Тере, че комунистическият феникс скоро ще се възроди от пепелта. Нещо подобно се е случило след края на Великата френска буржоазна революция. След 1815 г. официално е обявен краят на републиканско-демократичния идеал. Само че незави-

симо от всичко той е започнал да се възражда и да набира сили, за да триумфира в Европа един век по-късно. Еманюел Тере поставя и още един изключително важен въпрос, свързан вече не толкова с комунистическата Идея, колкото с комунистическата практика. В текст с провокативното заглавие "От Ленин към Прудон" той разсъждава по темата за отношението на комунистическата партия към държавата. Според теорията, с победата на комунизма държавата трябва да изчезне. Тъй като е основен инструмент на потисничеството. А след като вече няма потисничество, не би трябвало да има и държава. В теоретичните си разработки отпреди Октомврийската революция Ленин напълно приема това. Когато обаче става държавен ръководител след октомври 1917 г., значително променя позицията си. Да, казва той, държавата трябва да отмре. Но това няма как да стане веднага. На този етап държавата е нужна, за да бъде защитена революцията. От вътрешните и от външните врагове. Нужна е и за да бъдат извършени най-важните политико-икономически трансформации. Проблемът при тези убедително звучащи причини за запазването на държавата е, че към тях могат да се добавят още, и още и още. Също толкова убедително звучащи причини. И така отмирането на държавата ще се отлага до безкрайност. Ето защо Еманюел Тере обмисля връщането към Прудон. Пиер-Жозеф Прудон, който пръв от философите и практиците на безвластието от 19 в. се назовава анархист, е убеден, че след завладяването на държавата има само една задължителна стъпка - нейното разрушаване. Ако дори някаква минимална нейна част бъде съхранена, убеден е Прудон, тя ще се превърне в средството, благодарение на което старото потисничество скоро ще бъде възстановено. Държавата трябва да бъде унищожена веднъж завинаги, а функциите й - предадени

на общност от свободно сдружени производители. Така стигаме до един вечен спор. Спорът между анархистите с тяхната изначална страст към свободата от всичко и за всичко и комунистите, които вярват, че свободата може да дойде само в резултат на добре премислени и извършени действия, извършени с висока степен на дисциплинираност. Това е вечният сблъсък вътре в рамките на левия лагер. Води началото си още от средата на 19-ти век и едва ли някога ще бъде разрешен. Днес, когато имаме възраждане на комунистическата идея, няма как въпросният спор отново да не стане актуален.

И още една тема, която е директно свързана с комунистическата идея. Темата за пролетариата. За Маркс и първите марксисти това е оновният агент на промяната. Класата, която ще извърши Революцията. Ще установи безкласовото общество. Смята се, че пролетариите са подложени на най-голямата експлоатация, търпят най-големия гнет. Ето защо са и най-революционно настроени. След средата на двайсти век концепцията за революционния характер на пролетариата търпи значителни промени. Заради измененията в живота на самите работници. В развития капиталитически свят тяхното съществуване вече е доста различно от това, което са водели хората от същата класа преди 50 или 100 години. Доста по-добро, разбира се. Съвсем не защото капиталистите са станали особено честни. Особено справедливи. Особено готови да се разделят с част от печалбите си. А защото вече има друг свят - комунистическият. Той има много недостатъци. Но е алтернатива на капиталистическия. Умните хора при капитализма разбират, че той трябва да бъде дълбоко реформиран. Ако иска да оцелее. В противен случай там ще се случи това, което е станало в комунистическия свят. Умните капиталисти осъзнават, че е добре да загубят доброволно

но част от печалбите си, отколкото да загубят недоброволно целите печалби. Така животът на работниците се подобрява, успоредно с което отслабва революционният им ентусиазъм. Нормално - вече имат да губят много неща, а не само оковите си. Пролетариатът се отдава на конформизма. Левите мислители са съкрушени. Кой сега ще направи революцията? Започва трескаво търсене. Има спешна нужда от нови революционери. Започва търсене на хора, които не са обременени с по-няколко ипотеки, с къщи, съпруги, деца и любовници. Посочвани са различни кандидати за изпълнители на революцията. Студентите. Интелектуалците. Лумпен-пролетариите. Криминалните елементи. Малцинствата - сексуални, етнически, религиозни. Всяка малтретирана от властта група или такава, чиито членове слагат идеализма пред прагматизма, бива посочвана за потенциален извършител на революцията.

Докато трае този кастинг, светът се променя драстично. При това неведнъж. В края на 20-ти век изчезва Вторият свят. Либералният капитализъм празнува окончателната си победа. Която изглежда окончателна. И докато още не е съвсем изветряла радостта от победата, идва новата драстична промяна. Крахът на "Лемън Брадърс" оповестява края на несмущавания от никакви регулации пазарен либерализъм. Срутват се не просто идеологическите основания на оповестения от Вашингтонския консенсус световен обществен ред. Окончателно е демаскирана представата за мирното щастливо съвместно съществуване между труда и капитала. Оказва се, че хората на труда съвсем не живеят толкова безметежно, колкото твърди пропагандата. Световно известни икономисти, Нобелови лауреати издават книги, които се превръщат в бестселъри. В тях безпристрастно са описани все по-големите неравенства, загубата на перс-

пектива у милиони хора. Става дума за хора от Първия свят, често представян като царство на реализираната капиталистическа утопия. Бедните стават все по-бедни. Богатите - още по-неприлично богати. Средната класа, с която се гордее всяко либерално общество, не спира да се свива. И какво се оказва? Класическата комунистическа Идея, според която именно хората на труда ще бъдат все повече експлоатирани, вече не изглежда безнадеждно остаряла. С падането на стандарта на живота на повечето хора, тази идея придобива все по-силна актуалност.

Да, структурата на работническата класа днес е много по-различна от времето преди два века. Словенският философ Славой Жижек разделя днешия пролетариат на три групи /The Idea of Communism, v. 1, Verso Books, 2010/. Всяка една от тези групи има свой начин на живот и своя идеология. Занимаващите се с умствен труд се придържат към просветения хедонизъм и либералния мултикултурализъм. Традиционните работници предпочитат популистките и националистически настроени партии. Тези предпочитания са особено видими при третата група- безработните, прекариата, онези, които окончателно са закотвени в периферията на обществото. Една от най-големите победи на днешния капитализъм е, че успява да държи тези групи дълбоко скарани помежду си. Мултикултурните представители на интелектуалния труд презират "простите" работници, понеже лесно се поддавали на манипулации. Работниците пък не понасят мултикултуралистите, понеже разсъжденията им нямали нищо общо с реалността. И едните, и другите гледат с огромно подозрение на третата група. Подозрението има своята логика. Безработните, прекариатът, тотално откъснатите от обществото могат да извършат всичко. Включително и най-крайни

актове на насилие. Не само срещу капиталистите, а и срещу останалите представители на наемния труд, смятани за „привилегировани".

Изглежда, че разликите между тези така очертани от Жижек три групи на наемния труд са твърде големи. Толкова големи, колкото са между пролетариата и капиталистите. Затова е много трудно да си представим някакво общо действие между тези групи. Без обединение обаче всичко друго е безсмислено. И първата крачка в тази посока е осъзнаването на хората на наемния труд, че независимо от всички разлики, те имат общи интереси. През последните няколко десетилетия капиталистическата пропаганда направи всичко възможно, за да раздели, за да противопостави хората на труда. Основният метод на разделението беше съблазняването. На онези, които се трудят, им се втълпява, че са ценни единствено като самостоятелни индивиди. И в никакъв случай не са ценни като общност. Затова ги убеждават да стоят затворени в своя индивидуализъм. Професорът в университета или копирайтърът в рекламната агенция са изкушавани така: „Какво общо имаш ти с обикновените работници? Нищо, разбира се. Ти си интелектуалец. Ти си творец. Онези са прости изпълнители. Докато ти си Автор. В момента, в който влезеш в каквато и да било общност, ще загубиш оригиналността си. Ще станеш обикновен като всички." Към служителите в офисите и работниците във фабриките се използва друг подход. Те са съблазнявани с вещи. Посланието към тях е следното: "Виж това материално изобилие. Можеш да имаш всичко, което пожелаеш. Достатъчно е да работиш много. И да не се занимаваш с глупости. Не слушай онези изтрещели т.нар. интелектуалци. Те само ще те объркат. Приказките им няма да те направят щастлив. Гледай себе си, гледай собственото си благополучие. Само тогава ще ус-

пееш.” Що се отнася до третата, най-онеправдана, група, то тя няма нужда да бъде съблазнявана. Оставена е на доизживяване и самоизяждане. Дали членовете й ще са престъпници или бездомници, няма особено значение. В единия случай ще бъдат убити или пратени за дълги години зад решетките. В другия не пречат на никого. Освен чисто естетически. Красотата обаче никога не е била най-почитаната категория при капитализма. Полезността е най-почитана. Предметът, човекът, идеята имат смисъл само ако носят полза. В противен случай са ненужни.

При капитализма няма разлика между предметите, хората и идеите. Всичко е стока. Всичко има точно определена цена. Комунистическата идея разбива това тотално овеществяване. Такъв е основният й патос, когато възниква в средата на 19-ти век. Такъв е нейният патос и днес.